

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาวิเคราะห์
สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2501 – 2506

ปริญญานิพนธ์
ของ
ยุรยา หมื่นสาย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย

พฤษภาคม 2545

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

320.9593

ย372น

ร.3

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาวิเคราะห์
สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2501 - 2506

17 พ.ย. 2546

บทคัดย่อ
ของ
ยุรยา หมื่นสาย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
พฤษภาคม 2546

h227402



ยุทธยา หมิ่นสาย. (2546). แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ :การศึกษาวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506.
ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม.(ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม. อาจารย์ ดร.วงเดือน นาราสัจจ์,
อาจารย์ ศรีนคร คงชนะ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยการวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ปรากฏในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506 จำนวน 438 ฉบับ

ผลการศึกษาพบว่า สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สะท้อนแนวคิดในการบริหารประเทศเรื่องความมั่นคงและการพัฒนา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องความมั่นคงเป็นประเด็นหลักในการบริหารประเทศและการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยจัดตั้งสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นศูนย์กลางในการบัญชาการงานด้านบริหาร มีการจัดสรรงบประมาณและปรับปรุงกลไกของรัฐด้านรักษาความมั่นคง แสวงหาความร่วมมือกับนานาชาติประเทศ ตลอดจนใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือดำเนินการที่สำคัญ หนึ่งในสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังสะท้อนแนวคิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ประสานกับเรื่องความมั่นคงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและป้องกันการคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะนั้นกำลังขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ.2504-2509) ซึ่งมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นระบบ

ADMINISTRATIVE CONCEPTS OF FIELD MARSHAL SARIT THANARAT :
ANALYTICAL STUDY OF FIELD MARSHAL SARIT THANARAT 'S
SPEECHES,1958 - 1963

AN ABSTRACT
BY
YUTTHAYA MUENSAI

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree In Thai History
at Srinakharinwirot University

May 2003

Yutthaya Hmuensai. (2003). *Administrative Concepts of Field Marshal Sarit Thanarat : Analytical Study of Field Marshal Sarit Thanarat's Speeches, 1958 – 1963.*
Master thesis, M.A. (Thai History). Bangkok : Graduate School,
Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr. Wongduen Narasuj,
Archarn Srinakhon Khongthana

This research aims to study Field Marshal Sarit Thanarat's four hundred and thirty eight speeches during 1953 – 1963.

The study found that his speeches reflected the concept of national security and development. The concept was influenced by internal and external factors. National security was the main issue for the administration and political unity, and resulted the centralization of government. Thus, the Office of the Prime Minister was founded as center of administration. Also, the national budget planning, national security system, close-nit relationship with overseas countries as well as constitutional measures were used in order to meet the policy. His speeches also reflected the idea of economic and social development in accordance with the national security policy, particularly in resisting the Communism which was spreading over South East Asian region at that time. In enacting idea, the First Economic Development Plan 1961 – 1966 was introduced. This plan has been continuously employed until the present day. It was also the starting point of a systematically designed plan for most dimensions of the national development.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาวิเคราะห์
สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2501 – 2506

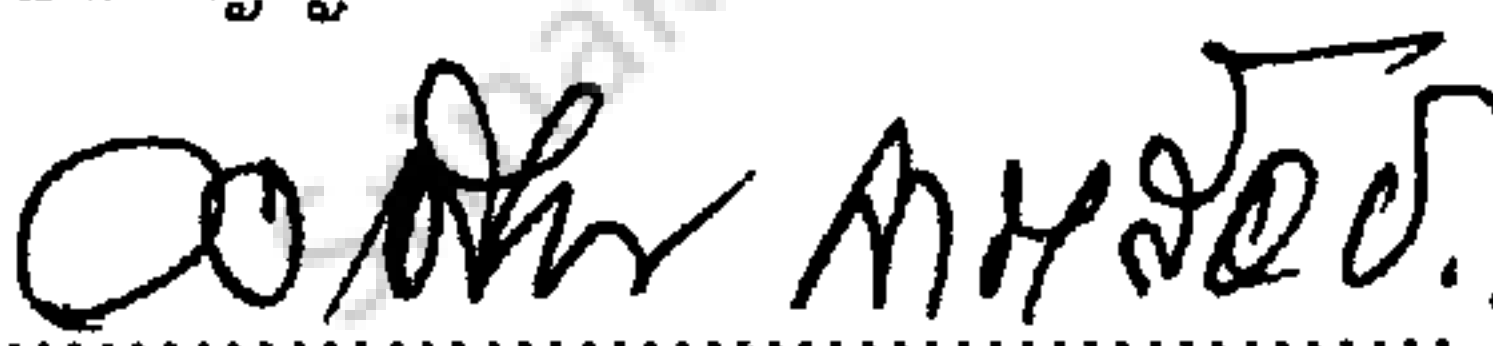
ของ

นายยุทธยา หมิ่นสาย

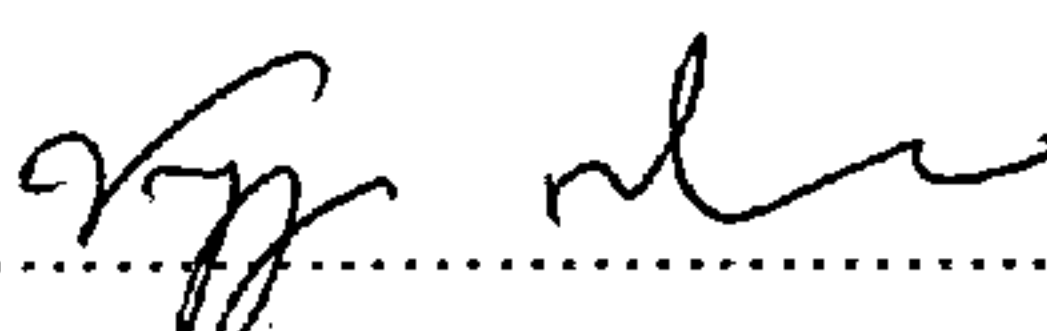
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

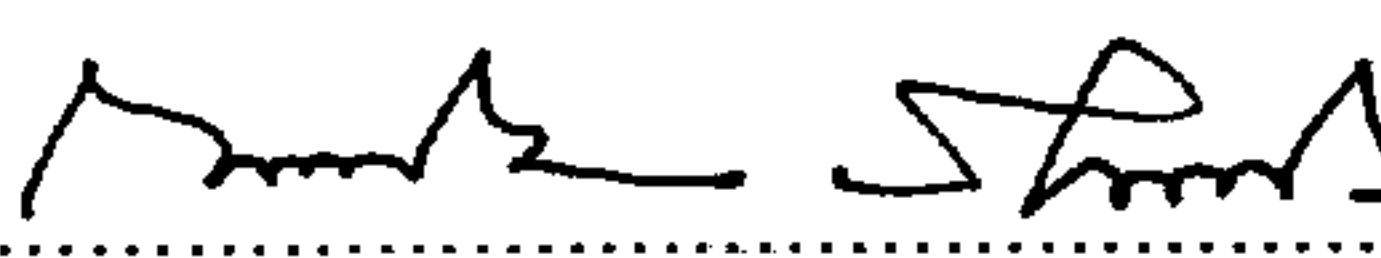
.....  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 7 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....  ประธาน
(อาจารย์ ดร.วงเดือน นาราสัจ)

.....  กรรมการ
(อาจารย์ ศรีนคร คงชนะ)

.....  กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนท นาكيرักษ์)

.....  กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ อนุรักษ์ พ่วงพิศ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วรงค์ นาราสัจจ์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ และอาจารย์ ศรีนคร คงชนะ แห่งภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบและข้อมูลต่าง ๆ ด้วยความอดทนอย่างยิ่ง จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุช นาศิริรักษ์ ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมและให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ “ประสบการณ์เชิงพินิจ” ของอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้เทคนิคและแนวคิดในการศึกษา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อ - แม่ และพี่ ๆ ทุกคน ที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่าน (ทั้งที่ไม่ได้เอ่ยนาม) ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะ คุณพานิช จันทราทิพย์ คุณสุรพล เทียงธรรม คุณสวัสดิ์ การขัด (กัลยาณมิตรผู้ล่วงลับก่อนวัยอันควร) คุณมนัส ชูสิงห์ คุณแมนสรวง บุญอยู่ และคุณสุทธิชัย บุญประจักษ์

อนึ่ง การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากทุนงบประมาณแผ่นดินของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2545 จำนวน 6,000 บาท ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาที่ประสาทความรู้และสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัย

คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ “ผู้มาก่อน” ทุกท่าน ที่เป็นแสงสว่างของการศึกษาทั้งปวง

พฤษภาคม 2546

ยุรยา หมื่นสาย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	5
ความสำคัญของการศึกษา.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	6
วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	6
นิยามศัพท์.....	6
แหล่งข้อมูล.....	6
2 ภูมิหลังของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี.....	7
ประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	7
การศึกษา.....	8
การรับราชการ.....	12
การเข้าไปมีบทบาททางการเมือง.....	15
ปัจจัยที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำทางการเมือง.....	18
การมีอำนาจในกองทัพ.....	18
ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ.....	21
ความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กับพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์....	24
การเลือกตั้ง พ.ศ.2500.....	28
3 แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	35
ลักษณะทั่วไปของสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่สะท้อนแนวคิด ในการบริหารประเทศ.....	35
ปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	37
อุดมการณ์ของทหาร.....	37
การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา.....	42
บทบาทของธนาคารโลก.....	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้านความมั่นคง.....	49
แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้านการพัฒนา.....	57
แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	58
แนวคิดในการพัฒนาสังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	66
4 การบริหารประเทศเพื่อความมั่นคงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	77
การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและอำนาจการบริหาร.....	77
การรวมอำนาจการปกครองภายใต้ประกาศคณะปฏิวัติ ๕๗ ฉบับ.....	77
การรวมอำนาจภายใต้ธรรมนูญการปกครองฯ.....	81
การรวมอำนาจการบริหาร.....	84
การปรับปรุงและตั้งหน่วยงานด้านความมั่นคง.....	88
งบประมาณทหาร.....	88
สภาความมั่นคงแห่งชาติ.....	91
กระทรวงกลาโหม.....	93
กรมตำรวจ.....	95
การตั้งกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ.....	97
ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ.....	106
ความร่วมมือกับองค์การ ส.ป.อ.....	116
การทำสัญญาถนัด – รัศมี.....	110
5 การบริหารประเทศเพื่อการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	115
การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ.....	115
การจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.....	115
การส่งเสริมและพัฒนาด้านการเกษตร.....	117
การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม.....	126

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
การพัฒนาทางด้านสังคม.....	141
การพัฒนาสังคมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต.....	141
การส่งเสริมการศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ.....	149
6 บทสรุป.....	159
บรรณานุกรม.....	164
ภาคผนวก.....	183
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	224

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำและการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์.....	27
2 แสดงการเปรียบเทียบรายจ่ายจากงบประมาณเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่คาดไว้และจ่ายจริง.....	62
3 แสดงจำนวนเงินลงทุนภายในประเทศ พ.ศ.2494 – 2501.....	65
4. แสดงการเปรียบเทียบระหว่างงบประมาณแผ่นดินกับงบประมาณของทหาร พ.ศ.2500 – 2506.....	89
5 แสดงมูลค่าความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย พ.ศ.2500 – 2506.....	90
6 แสดงตัวอย่างโครงการของกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ.....	104
7 แสดงจำนวนทหารสหรัฐอเมริกาโดยประมาณตามฐานทัพต่าง ๆ ในประเทศไทย..	113
8 แสดงพื้นที่การเกษตรที่ได้รับการชลประทานและค่าใช้จ่ายระหว่าง พ.ศ.2502 – 2506.....	121
9 แสดงความยาวของทางหลวงและค่าใช้จ่ายระหว่าง พ.ศ.2503 – 2506.....	124
10 แสดงจำนวนเงินลงทุนของชาวต่างชาติในประเทศไทย พ.ศ.2501 – 2506.....	130
11 แสดงผลการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2502 – 2506.....	132
12 แสดงยอดเงินกู้ของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.2503 – 2506.....	134
13 แสดงการไฟฟ้าในส่วนกลางและปริมาณทลบางแห่งระหว่าง พ.ศ.2503 – 2506.....	136
14 แสดงการไฟฟ้าในส่วนภูมิภาคระหว่าง พ.ศ.2503 – 2506.....	136
15 แสดงปริมาณที่ทำการประปา ปริมาณที่จำหน่ายและจำนวนเครื่องวัด ระหว่าง พ.ศ.2502 – 2506.....	137
16 แสดงภาวะเศรษฐกิจโดยสังเขประหว่าง พ.ศ.2502 – 2506.....	138
17 แสดงจำนวนโรงเรียนรัฐบาลระหว่าง พ.ศ.2503 – 2506.....	155

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 แสดงจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2503 – 2506.....	155
19 แสดงจำนวนครูในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2503 – 2506.....	155
20 แสดงจำนวนนิสิตและนักศึกษาที่ได้รับปริญญา พ.ศ.2503 – 2506.....	157

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 การจัดส่วนราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2503.....	94
2 การจัดการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ.....	100
3 การจัดหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่.....	145
4 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503.....	153

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

บัญชีแผนที่

แผนที่	หน้า
1 แสดงที่ตั้งของ กรป.กลาง กรป.ภาค และ กรป.เขต.....	102

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

บทที่ 1

บทนำ

จากการศึกษา“ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทย” ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2501 – 2506) งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาแนวคิดทางการเมืองของผู้นำประเทศและการพัฒนาประเทศของคณะรัฐบาล¹ งานวิจัยเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะการปกครองแบบเผด็จการทหารและเผด็จการทางรัฐสภาที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง² อย่างไรก็ตามผลงานดังกล่าวเป็นการอธิบายภาพกว้างทางการเมืองของสังคมไทยที่ไม่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้นำได้ทั้งหมด ดังนั้นการศึกษาที่จะสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้นำประเทศในสมัยเผด็จการได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่งก็คือ การวิเคราะห์วิธีการบริหารประเทศจากสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์³

การขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 เป็นการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ก่อตัวมาตั้งแต่ พ.ศ.2475 กล่าวคือมีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495⁴

¹เช่น ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. แปลโดย พรรณี จัตรพลรักษ์และ ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. จารึก สุดใจ.(2529).*นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. ปรินูญานิพนธ์ (อ.ม.ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร ฯลฯ.

²ศึกษารายละเอียดใน ภิรมย์ แสนอิสระ.(2523).*จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับการปกครองในระบอบรัฐสภา พ.ศ.2501 - 2506*.หน้า 238 – 269.

³ในระบอบการปกครองที่นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเด็ดขาดและได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญการปกครอง พุทธศักราช 2502 คำสั่งหรือคำพูดของนายกรัฐมนตรีจึงมีความหมายและความสำคัญต่อการนำไปปฏิบัติของฝ่ายบริหารประเทศ เพราะ“สุนทรพจน์หรือคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีก็เสมือนเป็นนโยบายของรัฐบาล เป็นปรัชญาการปกครอง และเป็นเครื่องมือศึกษานโยบายของรัฐบาล” นอกจากนี้ก็ยังเป็น สิ่งผูกมัดผู้พูดและสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำพูดกับการกระทำของนายกรัฐมนตรี. อ้างจาก สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2504). คำกล่าวเปิดโรงพิมพ์. *ประมวลสุนทรพจน์ พ.ศ.2502 – 2504*. หน้า 352.

⁴ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2498¹ และมีแนวทางในการปกครองประเทศในระยะแรกๆ ก่อนที่จะประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองอาณาจักร พุทธศักราช 2502² ด้วยประกาศของคณะปฏิวัติ 57 ฉบับ รวมทั้งประกาศใช้กฎอัยการศึกในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วประเทศ³ การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงดุลพินิจของผู้เฝ้าต่อการบริหารประเทศที่อ้างสถานการณ์ความไม่สงบเรียบร้อย โดยเฉพาะการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นคณะรัฐประหารจึงเชื่อว่า“การยึดอำนาจจึงเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม”⁴

หลังประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองฯ พุทธศักราช 2502 การบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับสุนทรพจน์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาร่างสุนทรพจน์ขึ้นมา⁵ และสุนทรพจน์มีหลักการที่หลากหลาย เช่น การอ้างอิงสถิติ การอ้างอิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการใช้หลักเหตุผล นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการบริหารประเทศด้านความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ

ด้านความมั่นคง โดยเฉพาะความมั่นคงภายในประเทศของสถาบันหลักคือ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพราะภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์มีปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น มีการประกาศอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากภายนอกซึ่งเป็นการท้าทายต่อระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ดังเห็นได้จากสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันครบรอบปีแห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่แสดงความห่วงใยต่อการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ว่า“...มีทั้งการรุกรบและรุกอย่างสงบ ซึ่งหมายถึงการแทรกซึมบ่อนทำลาย

¹ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๘. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๓. ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑.

²“ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗. ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๒.

³“ประกาศใช้กฎอัยการศึก”. ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ). เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

⁴ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒ ราชกิจจานุเบกษา(ฉบับพิเศษ). เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

⁵ประกอบด้วย หลวงวิจิตรวาทการ พระยาศรีวิศาลวาจา นายมาลัย ชูพินิจและนายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. อ้างจาก สมบัติ จำปาเงิน. (2528). ประวัตินักพูดไทยเล่ม 1. หน้า 45.

ก่อนจะอนุญาตให้ประชาชนเห็นผิดเป็นชอบ...”¹ และสุนทรพจน์ต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญในกรณี
แถลงการณ์ร่วมไทยกับสหรัฐอเมริกา (ถนัด - รัสค์) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์
ว่า“...รัฐบาลนี้ถือว่าเอกราชของชาติมีความสำคัญยิ่งเหนือสิ่งอื่นใด...ได้พยายามติดต่อกับ
ประเทศที่เป็นสมาชิก ส.ป.อ....เพื่อเจรจาหาความช่วยเหลือ และสหรัฐอเมริกาก็แสดงเจตจำนง
แน่วแน่ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่อูกูลไทยในการต่อต้านการรุกรานจากคอมมิวนิสต์...”²

ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนา
ประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1³ มีการก่อตั้งสภาวิจัยแห่งชาติเพื่อทำการ
ศึกษาและวิจัยแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีแบบแผนและอยู่ในหลักวิชาการ ที่
สำคัญแนวคิดในการพัฒนาเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับเรื่องความมั่นคง เพราะการต่อต้าน
คอมมิวนิสต์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบทควบ
คู่กันกับยุทธศาสตร์ทางทหาร ดังสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันครบรอบการลง
นามความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านเศรษฐกิจ วิชาการและการทหาร ความว่า
“...การเร่งรัดพัฒนาประเทศเป็นเครื่องมือต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ดีที่สุด...สหรัฐอเมริกาให้ความ
ช่วยเหลือแก่ประเทศไทยทั้งในด้านการเกษตร คมนาคม อุตสาหกรรม การศึกษาและสาธารณสุข
...ส่วนเราเป็นฝ่ายรับการช่วยเหลือก็ต้องมีมานะพยายามเร่งรัดพัฒนาประเทศให้มีความก้าว
หน้าต่อไปจนบรรลุสู่จุดมุ่งหมายคือ การพึ่งตนเองให้ได้ในที่สุด...”⁴ และสุนทรพจน์ในการเปิด
ประชุมปฐมนิเทศงานพัฒนาท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาว่า“...ความจำ
เป็นขั้นแรกคือต้องพยายามทำให้ประชาชนหันมาสนใจเรื่องที่ว่าประเทศชาติต้องพัฒนา มนุษย์
ต้องก้าวหน้า วันพรุ่งนี้จะต้องดีกว่าวันนี้...งานพัฒนาต้องทำเป็นขบวนการคือต้องร่วมแรงร่วม
ใจกันทำ...และนำเอาทรัพยากรซึ่งไม่ใช่เพียงแค่วัตถุในดินสินในน้ำ...แต่หมายถึงทรัพยากรที่

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒) “สุนทรพจน์ในวันครบรอบปีที่ ๕ แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกัน
ร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒. ใน ประมวลสุนทรพจน์ฯ พ.ศ.๒๕๐๒ -
๒๕๐๔. หน้า ๓๖.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). “คำแถลงของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเรื่อง แถลง
การณ์ร่วมฯ”. วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๕ ใน ประมวลสุนทรพจน์ฯ พ.ศ.๒๕๐๕. หน้า ๘๑ - ๘๖. และศึกษา
รายละเอียดใน แกมสุข นุ่มนนท์. (2528). การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์. หน้า 67 - 97.

³แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 - 2509) แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะแรก
พ.ศ.2504 - 2506 ระยะที่สอง พ.ศ.2507 - 2509. อ้างจาก สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติสำนัก
นายกรัฐมนตรี.(2507).แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่สอง.หน้า(13)-(25).

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). “คำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบ ๑๒ ปี แห่งการลงนามความตกลงว่า
ด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการฯ”. แหล่งเดิม. หน้า ๒๖๙ - ๒๗๑.

ซ่อนอยู่ในตัวคนคือ แรงงาน ความคิดและเวลาว่างนำมาใช้ประโยชน์..."¹ และที่สำคัญการพัฒนาได้ทำให้สถาบันที่มีความสำคัญทางสังคม เช่น สถาบันข้าราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น

หลักการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สะท้อนจากสุนทรพจน์มีดังนี้

ประการแรก ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองหรือผู้นำเป็นอย่างมาก คือผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี ดูแลความเอาใจใส่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองเพราะว่าผู้ปกครองที่ดีจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาประเทศและจะเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อรัฐบาล²

ประการที่สอง ให้ความสำคัญกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นกลไกในการบริหารของรัฐ ดังจะเห็นได้จากการเป็นประธานเปิดประชุมและอบรมหน่วยงานของทางราชการ เช่น เป็นประธานเปิดประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ และประชุมสามัญวุฒิสภาประจำปี ฯลฯ และ**ประการที่สาม** ให้ความสำคัญกับคนหรือบุคลากร เพราะว่าเป็นคนหรือบุคลากรนั้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังปรากฏในสารแสดงความห่วงใยและให้คำแนะนำไปยังนักเรียนไทยในญี่ปุ่น เยอรมัน และออสเตรเลีย หรือการให้โอวาทในการปิดอบรมอันธพาล ตลอดจนการเดินทางไปตรวจราชการในส่วนภูมิภาคเพื่อเป็นการเรียนรู้ปัญหาโดยตรง แสดงให้เห็นว่าผู้นำได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับคนหรือบุคลากรเป็นอย่างมากดังสุนทรพจน์ที่ว่า "คนเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าเงิน"³

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยศึกษาวิเคราะห์จากสุนทรพจน์ ที่มีต่อการบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506 เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงแนวคิดและความสำคัญของสุนทรพจน์ในการบริหารประเทศ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "สุนทรพจน์ในพิธีเปิดประชุมปฐมนิเทศงานพัฒนาการท้องถิ่น" ใน *ประมวลสุนทรพจน์ฯ พ.ศ.๒๕๐๒-๒๕๐๔*. หน้า ๒๕๕ - ๒๕๖.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร". วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓.

³แหล่งเดิม.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญ ได้แก่ ทักษ์ เจลิเมเตียร์น. (2526). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ จากการศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้นได้รับอิทธิพลทั้งจากหลวงวิจิตรวาทการ และวิธีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย (หน้า 235 – 245) ตลอดจนการจัดระเบียบทางสังคมระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองตามแนวคิดการปกครองของพระมหากษัตริย์ในสมัยโบราณ (หน้า 212 - 215) นอกจากนี้อุดมการณ์ทางการเมืองที่เน้น “แบบไทย ๆ” (หน้า 204 - 206) ก็เป็นแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นจากประสบการณ์ในการบริหารประเทศที่ผิดพลาดของรัฐบาลที่ผ่านมาที่ยึดมั่นอยู่กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบตะวันตก.

ภิรมย์ แสนอิสระ.(2523). จากการศึกษาพบว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์อาศัยอำนาจการปฏิบัติเป็นฐานสำคัญในการผูกขาดอำนาจในการปกครอง ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเมือง เป็นการทำลายสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยและอาศัยสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือในการเสริมอำนาจของคณะปฏิวัติ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยน้อยกว่าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนงานวิจัยอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น จารึก สดใจ.(2529). และทิพย์รัตน์ วาณิชชา (2521).

งานวิจัยเหล่านี้แม้จะอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะการศึกษาแนวคิดทางการเมืองการปกครองของผู้นำประเทศที่มีการอ้างอิงจากสุนทรพจน์บ้าง เช่น งานของ ทักษ์ เจลิเมเตียร์น แต่ไม่ได้วิเคราะห์สุนทรพจน์อย่างกว้างขวาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาวิเคราะห์สุนทรพจน์ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นวิธีการศึกษาอีกทางหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นแนวคิดและหลักการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เป็นอย่างดี

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

- 1.เพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากสุนทรพจน์ในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506.
- 2.เพื่อศึกษาความสำคัญของสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ.2501 - 2506.
- 3.เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรพจน์กับผลงาน ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากการบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506.

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากสุนทรพจน์ในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506.
2. ทำให้ทราบความสำคัญของสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
3. ทำให้เข้าใจถึงบทบาทและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เด่นชัดขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้านความมั่นคงและการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยศึกษาวิเคราะห์จากสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้ใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ (History Approach) ซึ่งจะเน้นการวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506 และมีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical History) โดยการใช้หลักฐานชั้นต้น (Primary Source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary source)

นิยามศัพท์เฉพาะ

สุนทรพจน์ หมายถึง คำพูดของประธานหรือบุคคลสำคัญกล่าวในพิธีการ หรือในโอกาสสำคัญต่าง ๆ¹

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ เช่น หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หอสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และหอสมุดสภาพัฒนาเศรษฐกิจ

¹ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. หน้า 845.

บทที่ 2

ภูมิหลังของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

การศึกษาประวัติของบุคคลสำคัญ (The Great Person) จำเป็นต้องศึกษาถึงภูมิหลังของชีวิต เพราะว่าภูมิหลังของชีวิตเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า “ความเป็นจริงของชีวิตดำรงอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ซึ่งถูกกำหนดโดยประสบการณ์”¹

2.1 ประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นบุตรของพันตรีหลวงเรืองเดชอนันต์ (ทองดี ธนะรัชต์) กับนางจันทิพย์ ธนะรัชต์ เกิดเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2451 ที่บ้านโรงยา อำเภอพยุหะ (ในขณะนั้น) จังหวัดพระนคร เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 3 คน คือ เด็กหญิงทิน ธนะรัชต์ และเด็กชายสวัสดิ์ ธนะรัชต์ คุณปู่ชื่อ หลวงชำนาญอักษร (เงิน ธนะรัชต์) คุณย่าชื่อ ทองอยู่ ธนะรัชต์ ส่วนมารดาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นธิดาคนสุดท้ายของท้าวทิพยวงศ์ (ออกญาทิพยวงศ์) กับคุณยายคำหอม วงษ์หอม อยู่อำเภอมุกดาหาร(ขณะนั้น) จังหวัดนครพนม บิดาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายทหารรับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411 – 2453) โดยได้รับพระราชทานยศครั้งแรกคือ “ขุนศรีสรรพารักษ์”² ชีวิตของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ขณะอายุ 3 ขวบได้อาศัยอยู่กับมารดาที่อำเภอมุกดาหาร พออายุ 7 ขวบก็ได้ย้ายเข้าอยู่กับบิดาที่ค่ายทหารในกรุงเทพมหานคร จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สมรสกับนางวิจิตรา ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2506 รวมอายุได้ 55 ปี

จากพื้นฐานด้านครอบครัวจะเห็นได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาจากครอบครัวของนายทหาร กล่าวคือบิดาเป็นนายทหารที่ทรงคุณวุฒิและมารดาเป็นธิดาของออกญาทิพยวงศ์ ซึ่งเป็นเจ้านายชั้นสูงในท้องถิ่นที่ได้รับการอบรมแบบผู้ดีในสมัยก่อน ดังนั้นการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในสภาพแวดล้อมของชนชั้นปกครองและครอบครัวนายทหารย่อมมีส่วนเสริมสร้างพฤติกรรม ทักษะคติและค่านิยมในวิชาชีพทหาร โดยเฉพาะเมื่อย้ายเข้ามา

¹ยศ สันตสมบัติ. (2533). *อำนาจ บุคลิกภาพและผู้นำการเมืองไทย*. หน้า 1. อ้างอิงจาก Wilhelm Dilthey. (1976). *Dilthey : Selected Writing*. H.P. Rickman, ed. Cambridge : Cambridge University Press.

²อุดม ประมวลวิทยา. (2505). *นายกรัฐมนตรีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. หน้า 14.

อาศัยอยู่กับบิดาที่ค้าอาหารในกรุงเทพฯ ซึ่งแวดล้อมไปด้วยบรรดาครอบครัวของนายทหาร ดังนั้นพื้นฐานทางด้านครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวไปสู่บทบาทการเป็นนายทหารและได้เรียนรู้ความสำคัญในวิชาชีพ

ก. การศึกษา

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่อำเภอมุกดาหาร ขณะอายุ 3 ขวบ โดยมารดาได้ฝากเรียนกับอาจารย์ชาวเขมรที่กรุงเวียงจันทน์ วิชาที่ศึกษาก็คือภาษาพื้นเมือง (ภาษาลาวและภาษาเขมร)¹ พออายุ 7 ขวบ ก็ย้ายเข้ามาอยู่กับบิดาที่กรุงเทพฯ และได้รับการศึกษาที่โรงเรียนมหรณพาราม ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวง มี 3 ชั้นคือ ประถมปีที่ 1, 2 และ 3 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้เวลาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ 3 ปีคือจาก พ.ศ.2459 – 2461

หลังจากเรียนจบจากโรงเรียนมหรณพาราม บิดาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ฝากเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อยทหารบก พ.ศ. 2462 เป็นโรงเรียนประจำขณะมีอายุ 11 ขวบ การศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ โรงเรียนนายร้อยชั้นประถมและโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม โดยโรงเรียนทั้งสองแห่งนี้ขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก มีพันเอกพระยาอุปกศทวยหารเป็นเจ้ากรมฯ ในขณะนั้น²

โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม ตั้งอยู่ถนนราชดำเนินนอก มีพันโทสมเด็จพะเจ้านองยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา (รัชกาลที่ 7) ทรงเป็นผู้บังคับการฯ เปิดรับสมัครนักเรียนตั้งแต่ที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการปลูกฝังให้มีระเบียบวินัยของทหารตั้งแต่เยาว์วัย และเพื่อเป็นการปลูกฝังให้มี “เลือดทหารแท้”³ มีการแบ่งชั้นเรียนออกเป็นชั้นเตรียมและชั้นประถม ชั้นเตรียมมี 3 ชั้นคือ เตรียม 1 ถึงเตรียม 3 (มีผู้คอยดูแล) ชั้นประถมมี 6 ชั้นคือตั้งแต่ประถม 1 ถึงประถม 6 การศึกษาในโรงเรียนนายร้อยชั้นประถมใช้หลักสูตรเหมือนกับโรงเรียนสามัญของกระทรวงศึกษาธิการคือ เป็นการศึกษาวิชาสามัญทั่ว ๆ ไป เช่น แบบเรียนเร็ว เขียนตามคำบอกไวยากรณ์ เลข ภาษาอังกฤษ ภูมิศาสตร์ พงศาวดาร และมีวิชาทหารเพิ่มเข้ามา⁴ ต่อมาใน พ.ศ.2456 ได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้มีความทันสมัยมากขึ้นคือ นอกจากจะให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาวิชาจรรยา หนังสือไทย ภาษาไทย เลขสามัญ พีชคณิต ภาษา

¹ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุช. (2518). ชีวิตและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลผู้พิชิต. หน้า 16.

²ทัพบก. (2507). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. หน้า 13 – 17.

³แหล่งเดิม. หน้า 14.

⁴กนกวลี ชูชัยยะ. (2528). พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ. อ้างอิงจาก ข้อบังคับสำหรับทหารบก ร.ศ.๑๑๗. หน้า ๔๐ - ๔๘.

อังกฤษ ภูมิศาสตร์ พงศาวดารและวาดเขียนแล้ว ยังให้ศึกษาวิชา "ฟิสิกส์" อันเป็นวิชาที่ทันสมัยอีกด้วย¹

โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม ตั้งอยู่พระราชวังสราญรมย์ มีพันโทพระวิชัยเดชาคนี (แปลก นิลกุล - ยศในขณะนั้น) เป็นผู้บังคับการฯ มีการจัดการศึกษาทั้งในด้านวิชาสามัญและวิชาทหาร ในวิชาสามัญนั้นเพิ่มการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์คือ วิชาตรีโกณมิติ ฟิสิกส์ และเมคานิก² ส่วนวิชาชีพทหารมีวิชาที่สำคัญ เช่น ยุทธวิธี ป้อมค่าย สรรพาวุธวิธี แผนที่ การฝึกทหาร และข้อบังคับทางทหารต่าง ๆ³ จากหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทหารนอกจากจะได้เรียนรู้วิชาสามัญและวิชาชีพของตัวเองแล้ว ยังได้เรียนรู้วิชาในด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาสมัยใหม่ที่ให้ความรู้ทันต่อเหตุการณ์ด้วย

นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบก ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีวิชาสำคัญคือ ภูมิศาสตร์และพงศาวดาร โดยวิชาภูมิศาสตร์จะมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ โดยมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวสังคมไทยในด้านภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี การคมนาคม การค้าขาย สินค้าเข้าสินค้าออก การเก็บภาษีอากรจากประชาชน และการบริหารงานของกระทรวงต่าง ๆ⁴ ซึ่งการเรียนภูมิศาสตร์จะทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศของตนเอง ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่น ๆ ดังแนวทางการสอนของโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่ระบุว่า

...ต้องสอนถึงเมืองเราเองโดยละเอียดต้องแท้, ยวญ, เขมร, มอญ, พม่า, จีน, อินเดีย, ญี่ปุ่น เหล่านี้โดยพิศดารจริง ๆ จะต้องสอนอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ประเทศรวมอเมริกาเหล่านี้โดยพิศดารจริง ๆ แต่รัสเซีย, คานาดา, อาหรับ..., สเวเดนเหล่านี้พอสถานประมาณ ประเทศในอาฟริกาพอสังเขป...การเลือกนั้นถือเอาเกณฑ์การเกี่ยวข้องกับเราเป็นประมาณ...⁵

¹แหล่งเดิม. อ้างอิงจาก หลักสูตรทดลองการสอนและฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบกและนักเรียนนายดาบ พ.ศ. ๒๔๕๖. หน้า ๕ - ๓๖.

²หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนทหารบก พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ หน้า ๓๒.

³กนกวลี ชูชัยยะ. แหล่งเดิม หน้า 12. อ้างอิงจาก หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารและนักเรียนนายดาบ พ.ศ. ๒๔๕๘. หน้า ๓๖ - ๔๗.

⁴หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนทหารบก พระพุทธศักราช ๒๔๕๙. หน้า ๑๑.

⁵กรมยุทธศึกษาทหารบก. (๒๔๕๙). สมุดแฉ่งหลักสูตรกับคำชี้แจงวิธีการสอนบางอย่าง. หน้า ๗๙ - ๘๐.

การศึกษาเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จะเน้นในด้าน “การคมนาคม สมาคม พาณิชการ กะสิกรรม หัตถกรรมและความเกี่ยวข้องกับชนบทอื่น ๆ...”¹ จากความรู้ในวิชาภูมิศาสตร์ทำให้นักเรียนนายร้อยทหารบกเข้าใจสภาพสังคมของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ เพิ่มขึ้น นับว่าเป็นการเพิ่มโลกทัศน์ให้กับผู้เรียน ส่วนการศึกษาวิชา“พงศาวดาร” นอกจากให้เรียนรู้เกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในแต่ละรัชกาลแล้ว ยังให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น พม่า ญวน เขมร จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย ส่วนทวีปยุโรปก็ให้เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้² การสอนวิชาพงศาวดารนั้นจะเน้นให้นักเรียนนายร้อยทหารบกรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ตามหลักวิทยาศาสตร์ เพราะวิชาพงศาวดารมีความสำคัญสำหรับ“...ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาสรรพวิชาทั้งปวงเพื่อให้เกิดความรู้ในกิจซึ่งตนจะประกอบในการหาเลี้ยงชีพด้วยความคิด...หรือสำหรับบุคคลที่จะหาเลี้ยงชีพโดยการใช้สมอง...”³ และวิชาพงศาวดารมีความจำเป็นสำหรับประเทศที่ด้อยพัฒนา จะได้ศึกษาแบบอย่างจากชาติที่มีความเจริญ เพื่อนำไปพัฒนาประเทศชาติของตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยความรู้และความคิดของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้เรียนรู้เหตุการณ์ที่กว้างขวาง⁴ ดังนั้น การศึกษาวิชาทางสังคมศาสตร์ในโรงเรียนนายร้อยทหารบกจึงเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยทหารบกได้เรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม จึงมีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำความรู้มาพัฒนาประเทศของตนเอง

นอกจากนี้การศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกยังมีการอบรมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับนักเรียนนายร้อยทหารบกซึ่งเน้นมากที่สุด 2 ประการคือ ประการแรก ความสำคัญแห่งวิชาชีพทหาร มีการอบรมสั่งสอนให้ทหารมีความสำนึกและความภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง โดยชี้ให้เห็นว่า “กำลังและอำนาจของบ้านเมืองย่อมบังเกิดขึ้นด้วยกำลังและอำนาจของกองทัพ และจะอาศัยสิ่งใดรักษาสันติภาพได้ดีไปกว่ากองทัพไม่มีอีกแล้ว”⁵ กองทัพจึงมีความสำคัญต่อประเทศชาติและบ้านเมือง ดังนั้นทหารจึงต้องรับผิดชอบต่อวิชาชีพคือ มีหน้าที่รักษาความสงบปกป้องประเทศชาติและบ้านเมืองจากการรุกรานจากภายนอก เพราะประเทศชาติและบ้านเมืองคือ“..วงศ์ตระกูลของตน ซึ่งเกิดในประเทศอันเดียวกัน ซึ่งมีพระมหากษัตริยาธิราชเป็นผู้ทรงปก

¹แหล่งเดิม.

²หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนทหารและนักเรียนนายดาบ พ.ศ.๒๔๕๔.หน้า ๗ - ๓๓.

³กนกวลี ชูชัยยะ. แหล่งเดิม. หน้า 20. อ้างอิงจาก“ตำนานชาติโบราณและชาติคลาสสิก”. ยุทธโกษ เล่ม ๓๐ ตอน ๓. (๑ ธันวาคม ๒๔๖๔). หน้า ๑.

⁴แหล่งเดิม.

⁵นายพันเอก พระภูวนารถนฤบาล. (ร.ศ.๑๓๑). ตำราพิไชยสงครามเล่ม ๑ (ยุทธศาสตร์). หน้า ๒.

ครองสืบสายเนื่องมาแต่โบราณ ส่วนบ้านเมืองนั้นคือถิ่นประเทศภูมิสำเนา ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา ซึ่งพวกเราได้อาศัยกันอยู่หลับนอน โดยความสุขสำราญอยู่เป็นนิตย์..."¹ นอกจากนี้ทหารต้องเป็นนักพัฒนามีความรับผิดชอบต่อประชาชน โดยเฉพาะเมื่อสำเร็จการศึกษาและออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบทหรือหัวเมืองต่าง ๆ ทหารต้องช่วยบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชน เพราะอาชีพทหารนั้นมีขึ้นเพื่อระงับความทุกข์ของประชาชน² และประการที่สอง การปลูกฝังเรื่องความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เป็นแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะทหารมีอาวุธครอบครองและเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้นเมื่อแรกก่อตั้งกองทหารขึ้นมาในสมัยรัชการที่ 5 จึงมีการกำหนดภาระหน้าที่ของกองทัพว่า"...เพื่อป้องกันรักษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ปราศจากศัตรู...และปกป้องพระราชอาณาจักรให้ดำรงอยู่ในอิสรภาพ..."³ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์บริจาคเครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่นักเรียนนายร้อย เมื่อสำเร็จการศึกษาก็ได้รับพระราชทานยศและรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรในกองทัพ⁴ ดังนั้นนักเรียนนายร้อยทหารบกจึงได้รับการอบรมสั่งสอนให้สำนึกว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ปกป้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ปราศจากศัตรู และทำหน้าที่ป้องกันรักษาชาติ ศาสนา และประเทศชาติให้มีความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้ในกองทัพยังมีพิธีที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล อันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งทหารทุกคนที่เข้ารับการฝึกหัดการใช้อาวุธ และนักเรียนนายร้อยทุกคนจะต้องกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล และพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาอันเป็นพิธีการสำคัญ จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกมีการอบรมและปลูกฝังแนวความคิดให้ทหารเห็นความสำคัญในวิชาชีพของตนที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเทศชาติและประชาชน สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องทั้งในระหว่างการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่

จากหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เป็นหลักสูตรที่มุ่งสั่งสอนให้นักเรียนนายร้อยทหารบกได้รับความรู้อย่างกว้างขวางทั้งในด้านวิชาชีพ ทหาร ด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นอกจากนี้การจัดระบบการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกแบบอยู่ประจำยังสามารถหล่อหลอมโลกทัศน์ วิธีคิดและพฤติกรรมของบุคคลที่มีพื้นฐานแตกต่างกันทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจให้มีความคล้ายคลึงกัน นักเรียน

¹ กนกวลี ชูชัยยะ. แหล่งเดิม. หน้า 37. อ้างอิงจาก สมุดสอนทหาร ร.ศ.๑๒๗. หน้า ๕.

² สมุดสอนทหาร ศักราช ๒๔๕๕. (๒๔๕๖) หน้า ๒๕

³ กนกวลี ชูชัยยะ. แหล่งเดิม.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 38. อ้างอิงจาก กรมยุทธศึกษาทหารบก. คำชี้แจงตักเตือนผู้ปกครองนักเรียนทหารบก พ.ศ.๒๔๕๘. หน้า ๒

นายร้อยทหารบกจะได้รับการอบรมสั่งสอนระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี และให้เชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้มีเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีสำคัญในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยชั้นเตรียมก่อนและได้เลื่อนไปเรียนชั้นประถม 1 เมื่อ พ.ศ.2463 ต่อมาใน พ.ศ.2468 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจึงได้ยุบรวมโรงเรียนนายร้อยทหารบกทำการเพียงแห่งเดียวคือที่ถนนราชดำเนินนอก มีพันโทพระสิทธิเรืองเดชพล (แสง พันธุ์ประภาส - ยศในขณะนั้น) เป็นผู้บังคับการฯ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้บังคับการพิเศษ ขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบกตามเดิม โดยมีพลตรีพระยารามณรงค์ (ม.ล.ช่วย จัตวกุล - ยศในขณะนั้น) เป็นเจ้ากรมฯ ภายหลังยุบรวมโรงเรียนนายร้อยทหารบกทั้งสองแห่ง ได้ยกเลิกชั้นเตรียมและชั้นประถมออกไป มีการจัดการศึกษาแบบใหม่ 6 ชั้นคือ ชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 6 โดยการศึกษาในชั้นที่ 1 - 4 เรียนวิชาสามัญ ส่วนชั้นที่ 5 - 6 เรียนวิชาทหารโดยเฉพาะ¹

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เรียนอยู่ชั้น 3 สังกัดกองร้อยที่ 2 ใน พ.ศ.2468 และเรียนในชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเรียนวิชาสามัญใน พ.ศ.2469 เรียนชั้น 5 ใน พ.ศ.2470 และสำเร็จการศึกษาในชั้นที่ 6 เมื่อ พ.ศ.2471 ดังนั้นเมื่อนับระยะเวลาเรียนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตั้งแต่บิดาฝากเข้าเรียนใน พ.ศ. 2462 จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาใน พ.ศ.2471 รวมเวลาเรียนทั้งหมด 10 ปี

จากพื้นฐานทางการศึกษาจะเห็นได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่มุ่งสั่งสอนให้เห็นความสำคัญแห่งวิชาชีพทหารที่ต้องรับใช้ประเทศชาติและประชาชน ปกป้องสถาบันที่สำคัญของประเทศให้รอดพ้นจากการคุกคามในทุกรูปแบบ การศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทำให้นักเรียนนายร้อยได้เรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนายร้อยทหารบกมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ทนต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมรวมถึงตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและพร้อมที่จะนำวิชาความรู้ที่เรียนมาแก้ไขสถานการณ์ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อแนวทางในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเวลาต่อมา

ข. การรับราชการ

หลังจากสำเร็จการศึกษาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และเพื่อนนายทหารได้รับพระราชทานกระบี่จากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 มีนาคม

¹ทัพบก. แหล่งเดิม. หน้า 17.

พ.ศ.2471 และเข้าร่วมพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2472 (1 เมษายน คือวัน
เริ่มต้นปีใหม่ตามวิธีการนับในขณะนั้น) หลังจากนั้นนายร้อยทหารบกทุกคนได้รับการฝึกภาค
สนามคือ ฝึกการขี่ม้าเป็นเวลา 1 เดือน และฝึกการใช้อาวุธทหารราบที่จังหวัดนครราชสีมาเป็น
เวลา 2 เดือน เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกภาคสนาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ารับราชการเป็นนาย
ทหารสัญญาบัตรเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2472 ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการหมวดที่ 3 ในกองร้อย
ที่ 1 กองพันที่ 1 กรมทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ และหลังจากปฏิบัติหน้าที่ 6 เดือนจึงได้รับ
พระราชทานยศร้อยตรี¹ ต่อมาวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 ร้อยตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์² ได้ย้ายไป
เป็นนายทหารฝึกหัดที่แผนกโรงเรียนทหารราบจนถึงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2475 จึงได้ย้ายกลับ
มารับราชการในหน่วยงานเดิม ซึ่งภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 กองพันที่ 1
กรมทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ได้แปรสภาพไปเป็นกองพันทหารราบที่ 4

ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2476 เกิดกบฏบวรเดช ฝ่ายกบฏภายใต้การนำของพระองค์
เจ้าบวรเดช ได้เคลื่อนกองกำลังทหารจากหัวเมืองนครราชสีมา สระบุรี และพระนครศรีอยุธยา
ยึดสนามบินดอนเมือง รัฐบาลจึงออกคำสั่งให้กองพันทหารราบที่ 4 ร่วมปราบกบฏในครั้งนี้ ซึ่ง
ร้อยตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าร่วมปฏิบัติการในฐานะเป็นผู้บังคับหมวดในกองพันที่ 4 ภายหลัง
ปราบกบฏได้สำเร็จร้อยตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บังคับหมวดในกองพันที่ 4
ตามเดิม จนกระทั่งในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2477 จึงได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นร้อยโท ขณะ
มีอายุ 26 ปี หลังจากนั้นในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2477 ย้ายไปสังกัดแผนกที่ 1 กรมจเรทหาร
ชั่วคราวเพื่อเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนทหารราบ เมื่อสำเร็จการศึกษาในวันที่ 5 มีนาคม
พ.ศ.2477 จึงได้รับการแต่งตั้งให้ประจำแผนกที่ 1 กรมจเรทหารบก ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน
พ.ศ.2478 ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นร้อยเอก หลังจากปฏิบัติหน้าที่ในกรมจเรทหารบก
ได้ 3 ปี ร้อยเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ย้ายไปเป็นรองผู้บังคับการกองร้อยที่ 4 ในกองพันที่ 4 เมื่อ
7 เมษายน พ.ศ.2480 ขณะนั้นกองพันที่ 4 ได้แปรสภาพไปเป็นกองพันลูกมือของโรงเรียนทหาร
ราบ กรมจเรทหารราบ³ เมื่อกรมจเรทหารราบได้ย้ายไปอยู่ที่ค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
จังหวัดลพบุรี ร้อยเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงย้ายตามไปด้วย ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2480 ร้อย

¹อาจศึก ดวงสว่าง. พ.อ. (2507). ประวัติและผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. หน้า 25

²เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับตำแหน่งหน้าที่รับราชการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงขอกว่า
ตำแหน่งที่ได้รับตามความเป็นจริงในขณะนั้น

³แหล่งเดิม. หน้า 29.

เอกสฤษฎี ฐนะรัชต์ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกองร้อยที่ 4 หรือกองร้อยทหารปืนใหญ่ในกองพันเดิม ต่อมาวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2482 ร้อยเอกสฤษฎี ฐนะรัชต์ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกองโรงเรียนนายสิบพลรบ ซึ่งอยู่ภายในค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2483 ก็ได้พระราชทานเลื่อนยศเป็นพันตรีขณะมีอายุ 32 ปี

การปฏิบัติหน้าที่ครั้งสำคัญของพันตรีสฤษฎี ฐนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกองโรงเรียนนายสิบพลรบก็คือ การเข้าร่วมรบในสงครามเอเชียมหาบูรพา ซึ่งเกิดขึ้นวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 เมื่อญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร กองทหารญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามบริเวณชายฝั่งทะเลของประเทศไทย เช่น ที่บางปู เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้เข้าพบนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย และได้ชี้แจงถึงความจำเป็นที่กองทหารญี่ปุ่นจะต้องเดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อไปตีพม่าและมลายู ซึ่งเป็นประเทศราชของอังกฤษ พร้อมทั้งได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลไทยคือ¹ หนึ่ง ญี่ปุ่นขอเดินทัพผ่านประเทศไทยเท่านั้น สอง ไทยกับญี่ปุ่นทำสัญญาเป็นพันธมิตรกันเพื่อป้องกันประเทศไทย และสาม ไทยกับญี่ปุ่นประกาศเป็นสหายสงครามร่วมรบต่อสู้กับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นพร้อมที่จะยกดินแดนที่ไทยเสียให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศสคืนมาทั้งหมด ต่อมาวันที่ 11

ธันวาคม พ.ศ.2484 รัฐบาลไทยตัดสินใจเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น² มีการวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันในการต่อต้านศัตรูในเขตประเทศพม่า โดยรัฐบาลไทยได้จัดตั้งกองทัพสนามขึ้นใหม่ในเขตปฏิบัติการในภาคเหนืออยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองทัพภาคพายัพ พันตรีสฤษฎี ฐนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนนายสิบพลรบ ประจำค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี ได้รับคำสั่งให้เข้าร่วมปฏิบัติการในครั้งนี้ โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับการกองพันที่ 33 ของกองพลที่ 2 กองทัพภาคพายัพ (ลำปาง)³ ต่อมาวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2485 ประเทศไทยก็ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา⁴ มีการให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามในตอนปลายของสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเสียเปรียบฝ่ายพันธมิตร กองทหารไทยภายใต้การบังคับบัญชาของพันตรีสฤษฎี ฐนะรัชต์ขณะปฏิบัติการในเขตพม่า(เชียงตุง) จึงได้รับคำสั่งให้เคลื่อนย้ายกลับประเทศ และผลจากการปฏิบัติการในภาคสนามในเขต

¹ดิเรก ชัยนาม. (2509). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง*. หน้า 197 – 198.

²หจข. (2) สร.0201.9/7 กติกาสัญญาพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น. ที่ น.22695/2484 ลับ – ด่วนมาก เรื่องการทำกติกาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. หน้า 16 – 17.

³กองทัพบก. (2507). *แหล่งเดิม*. หน้า 84.

⁴"ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล". *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๘ ตอนที่ ๓๑. ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕*.

ประเทศพม่าครั้งนี้ พันตรีสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพันโทเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2486 ขณะเดียวกันสถานการณ์ในประเทศไทยก็มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเสรีไทยต่อต้านทหารญี่ปุ่น ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์ภายในประเทศ กองทัพบกจึงมีคำสั่งให้พันโทสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ มาสำรองราชการที่ทหารบกเล่าปาง เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2486 และต่อมาก็ได้เลื่อนยศเป็นพันเอกดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 13 และผู้บังคับการทหารบกจังหวัดลำปาง จนกระทั่งญี่ปุ่นประกาศจำนนต่อพันธมิตร พันเอกสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ จึงได้เข้าร่วมเป็นกรรมการประสานงานในการปลดอาวุธของทหารญี่ปุ่น ต่อมากองทัพบกได้มีคำสั่งให้พันเอกสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ย้ายมาเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2489¹

จากประวัติการรับราชการของจอมพลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์จะเห็นได้ว่ามีความก้าวหน้ามาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับหน่วยหรือเป็นผู้นำทหารมาโดยตลอด จากความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามกบฏและเข้าร่วมสงครามมหาเอเชียบูรพาทำให้จอมพลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและปกป้องประเทศชาติจากการรุกรานจากภายนอก ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพทหาร อันมีความก้าวหน้าในการรับราชการก็เป็นการเพิ่มอำนาจในการบังคับบัญชา โดยเฉพาะการได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์ ซึ่งเป็นหน่วยบังคับบัญชาทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตกรุงเทพฯ อีกกรมหนึ่ง รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองเมื่อเกิดรัฐประหาร พ.ศ.2490 ในเวลาต่อมา

ค. การเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

เหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ.2490 เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองของพันเอกสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์ ของกองพลที่ 1 และอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพภาคที่ 1 เป็นกรมทหารราบที่มีความสำคัญในการควบคุมกำลังทหารในเขตกรุงเทพฯ โดยได้รับการทาบทามจากนายทหารนอกประจำการ เช่น จอมพลผิน ชุณหะวัณ และพลโทกาจ กาจสงคราม ซึ่งเป็นคณะผู้ก่อการฯ ความสำเร็จในการเข้าร่วมรัฐประหาร พ.ศ.2490 ทำให้พันเอกสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ได้เลื่อนยศเป็นพลตรีและดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 1² ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตกรุงเทพฯ โดยเฉพาะระหว่าง พ.ศ.2491 - 2494 รัฐบาลของคณะรัฐประหารต้องประสบปัญหาการแย่งชิงอำนาจกลับคืนจากกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ที่ได้รับ

¹อาจศึก ดวงสว่าง. พ.อ. แหล่งเดิม. 40.

²แหล่งเดิม. หน้า 48.

การสนับสนุนจากเสรีไทยและกลุ่มทหารเรือ ดังจะเห็นได้ว่าภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2490 ได้เกิดกบฏทางการเมืองหลายครั้ง เช่น กบฏนายพล (1 ตุลาคม พ.ศ.2491) กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492) และกบฏแมนฮัตตัน (24 มิถุนายน พ.ศ.2494) ดังนั้นกองกำลังทหารในเขตพื้นที่กรุงเทพฯจึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้ตำแหน่งหน้าที่ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในขณะนั้นจึงทำให้เข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง

หลังปราบปรามกบฏวังหลวงเป็นผลสำเร็จพลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพที่ 1 และยังรักษาการผู้บัญชาการกองพลที่ 1 อีกหนึ่งตำแหน่ง รวมทั้งได้เลื่อนยศเป็นพลโทใน พ.ศ.2493 ต่อมาใน พ.ศ.2494 ก่อนเกิดแมนฮัตตัน พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการกองทัพที่ 1 และผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 อีกสองตำแหน่ง¹ นอกจากนี้ใน พ.ศ.2495 พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก และยังคงรักษาการแม่ทัพกองทัพที่ 1 กับผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 อีกสองตำแหน่ง พร้อมทั้งได้รับพระราชทานยศเป็นพลเอกในปีเดียวกัน ต่อมาใน พ.ศ. 2497 ก็ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และได้เลื่อนยศเป็น “จอมพล” ซึ่งเป็นยศสูงสุดในหน้าที่ราชการทหารใน พ.ศ.2499² จะเห็นได้ว่าภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2490 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในการควบคุมกำลังพลในเขตกรุงเทพฯ และทำหน้าที่รักษาการควบคุมความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางในทางการเมืองและการบริหารประเทศ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองครั้งแรกหลังจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำการรัฐประหารรัฐบาลตัวเอง เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 หรือเรียกว่า “รัฐประหารเงียบ” เพราะไม่มีการเคลื่อนย้ายกำลังทหารหรือการต่อสู้ที่ทำให้เกิดการเสียชีวิตแต่อย่างใด รัฐบาลเพียงแต่ออกแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบ โดยให้เหตุผลในการทำรัฐประหารในครั้งนี้ว่า รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีและแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมด้วยการทำรัฐประหาร ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และกรมตำรวจ³

¹ทัพบก. แหล่งเดิม. หน้า 3.

²แหล่งเดิม. หน้า 4.

³“แถลงการณ์ฉบับที่ ๑”. ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๑. ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๔.

ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2494 คณะรัฐประหารฯได้นำเอารัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง¹ (ฉบับประกาศวันที่ 10 ธันวาคม 2475) ซึ่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภทคือ ประเภทที่ 1 คือเลือกตั้งจากประชาชน และประเภทที่ 2 จากการแต่งตั้ง ดังนั้นผลจากนำรัฐธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ใหม่จึงทำให้พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกประเภทที่สอง เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2494² และต่อมาวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2494 ก็ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม³ อย่างไรก็ตามการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมของพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะแรกก็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ คือสิ้นสุดลงเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2495 เนื่องจากการประกาศให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีจึงหมดสภาพการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี⁴ หลังการเลือกตั้งพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2495 ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม⁵

การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบกในเวลาต่อมา พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงกองทัพบกในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพตามแบบอย่างสหรัฐอเมริกา ดังปรากฏในพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2495⁶ นอกจากนี้บทบาทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการทหารบกใน

¹"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕". ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๑๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๙๕.

²"ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๔.

³"ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๔. ลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๔. หน้า ๑๖๓๓ - ๑๖๓๕.

⁴ทัพบก. แหล่งเดิม. หน้า 4.

⁵"ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี". ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๒๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๙๕.

⁶"พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๔๙๕ ". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๔๘. ลงวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๙๕. หน้า ๘๙๗ - ๙๐๗.

พ.ศ. 2497 มีส่วนสำคัญในการพัฒนากองทัพบก จะเห็นได้จากการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้เดินทางไปเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการพัฒนากองทัพบก¹ ผลจากการเดินทางไปเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2497 สหรัฐอเมริกาให้เงินสนับสนุนในการพัฒนากองทัพบกเป็นจำนวน 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาใน พ.ศ.2498 พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เดินทางไปเจรจาขอความช่วยเหลือด้านการเงินในการพัฒนากิจการของทหารและตำรวจเป็นจำนวน 28 ล้านดอลลาร์ โดยการพัฒนากองทัพบกภายใต้โครงการเงินช่วยเหลือสฤษดิ์ - เผ่า (Sarit and Phao Grant) เป็นโครงการความช่วยเหลือตามข้อตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในระหว่าง พ.ศ.2497 - 2498² ซึ่งอยู่ภายใต้การดำเนินการของ O.I.C.C หรือ Office in Charge of Construction ที่ขึ้นอยู่กับ JUSMAC โดยให้ความช่วยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างกองทัพ การจัดรูปหน่วยทหาร ระบบส่งบำรุงกองทัพ และการสร้างสนามบิน นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงสวัสดิการของทหารเช่น การสร้างโรงเรียนสำหรับบุตรข้าราชการกองทัพบก และการสร้างโรงพยาบาล³ การพัฒนากองทัพบกทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการสนับสนุนจากนายทหารทั่วไป และกองทัพบกก็มีความทันสมัยและมีศักยภาพในการป้องกันประเทศเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่าการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นำกองกำลังทหารภายใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นผลสำเร็จ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในระหว่าง พ.ศ.2491 - 2494 ได้ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าไปเกี่ยวข้องในทางการเมืองขณะดำรงตำแหน่งผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ผู้บัญชาการกองพลที่ 1) ดังนั้นตำแหน่งหน้าที่การงานดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในเวลาต่อมา โดยได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2494 มาโดยตลอด บทบาทและหน้าที่ในการดำรงตำแหน่งการเมืองและข้าราชการประจำ

¹ หจข. สร.0201.96.12/145. เบ็ดเสร็จความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. จ.ม.ลับเฉพาะด่วนมากที่ ต.3196/2496 จากกรมเลขาธิการรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีต่างประเทศ เรื่องนโยบายต่อสู้กับคอมมิวนิสต์. ลงวันที่ 11 มีนาคม 2496. (27 กรกฎาคม 2492 - 25 ธันวาคม 2496).

² หจข. กค.0301.9/8 เรื่องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา. (9 พฤศจิกายน 2497 - 14 ธันวาคม 2498).

³ กรมวิเทศสหการ. กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ รายงานกิจการความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ และวิชาการปี 2505. หน้า 266.

จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปและก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในทางการเมืองในเวลาต่อมา

2.2 ปัจจัยที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำทางการเมือง

จากประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะเห็นได้ว่าเป็นนายทหารที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ทั้งในด้านวิชาชีพทหารและด้านการเมือง สามารถอาศัยจังหวะและโอกาสที่เหมาะสมในการก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำทางการเมือง โดยมีปัจจัยสนับสนุนดังนี้

ก. การมีอำนาจในกองทัพ

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คณะทหารเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองไทย เพราะเป็นองค์กรที่ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ ดังนั้นรัฐบาลจึงอาศัยคณะทหารเป็นฐานอำนาจสำคัญในการบริหารประเทศและเป็นเครื่องมือต่อรองหรือต่อสู้กับคู่แข่งทางการเมือง

จากประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะเห็นได้ว่าอาชีพรับราชการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วหลังการเข้าร่วมรัฐประหาร พ.ศ.2490 เป็นผลสำเร็จ และหลังรัฐประหาร พ.ศ.2494 ก็ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาโดยตลอด การมีอำนาจในกองทัพของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้มีอำนาจในการบังคับบัญชาทหารซึ่งเป็นฐานอำนาจสำคัญในการสนับสนุนทางการเมือง และก้าวไปสู่การเป็นผู้นำทางการเมือง กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง ตำแหน่งหน้าที่การงานหรืออำนาจหน้าที่ในความรับผิดชอบ ทำให้มีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมรัฐประหาร พ.ศ.2490 และมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองภายหลังรัฐประหาร โดยได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ซึ่งเป็นกองพลที่มีความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์กลางในการบัญชาปราบกบฏวังหลวง พ.ศ.2492 ด้วย หลังจากปราบกบฏวังหลวงแล้วจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพภาคที่ 1 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในการควบคุมทหารในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งมีความสำคัญต่อการรักษาฐานอำนาจทางการเมืองของคณะรัฐประหาร ดังจะเห็นได้ว่าการรัฐประหาร พ.ศ.2494 จอมพล ป.พิบูลสงครามได้อาศัยฐานอำนาจของทหารภายใต้การบังคับบัญชาของพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นฐานสนับสนุนการเมืองของตนเอง จนทำให้พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ต่อมาใน พ.ศ.2497 ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการทหารบก และใน พ.ศ.2500 ก็ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจเต็มในการบังคับบัญชากองกำลังทหาร บทบาทและหน้าที่ดังกล่าวนี้ส่งเสริมให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวไปสู่การเป็นผู้นำทางการเมืองในเวลาต่อมา

ประการที่สอง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการหมวดยศร้อยตรีใน พ.ศ.2472 ก็ใช้เวลา 25 ปีได้เต้าจากตำแหน่งผู้บังคับการหมวดมาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกใน พ.ศ.2497 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าการดำรงตำแหน่งของผู้บัญชาการทหารบกคนอื่น ๆ นอกจากนี้หลังรัฐประหาร พ.ศ.2490 ยังมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วคือใช้เวลาเพียง 8 ปีก็ได้ดำรงตำแหน่งจอมพลใน พ.ศ.2499 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สูงสุดในกองทัพบก นอกจากนี้ยังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในกองทัพเรือและกองทัพอากาศด้วย กล่าวคือได้ดำรงตำแหน่งพลเรือเอกและพลอากาศเอกเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2498¹ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายทหารที่มีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงจนได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาให้มีความก้าวหน้ามาโดยตลอด

ประการที่สาม การได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญในกองทัพทำให้มีโอกาสเป็นฐานอำนาจทางการเมืองให้กับคณะรัฐบาลดังจะเห็นได้จากการดำรงตำแหน่งในกองทัพบกดังนี้²

1. ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2489
2. ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2490
3. ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพที่ 1 และรักษาราชการผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492
4. ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1 และผู้บังคับการทหารจังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2493
5. ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และรักษาราชการแม่ทัพกองทัพที่ 1 กับผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2494
6. ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบกและรักษาราชการแม่ทัพกองทัพที่ 1 กับผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2495
7. ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2497
8. ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2500

¹ทัพบก. แหล่งเดิม. หน้า 2

²แหล่งเดิม. หน้า 3 – 4.

ตำแหน่งในกองทัพบกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตำแหน่งบังคับบัญชากองทหารสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและการปกครองประเทศ ประกอบการดำรงตำแหน่งในหน้าที่ดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เป็นไปอย่างต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนจากผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งเป็นลักษณะสำคัญขององค์กรทหารคือ การยอมรับอำนาจในการบังคับบัญชา¹ ดังนั้นการดำรงตำแหน่งที่สำคัญดังกล่าวจึงเป็นการสร้างโอกาสไปสู่การเป็นผู้นำทางการเมือง

ข. ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เข้าไปสู่ตำแหน่งทางการเมือง เพราะสามารถแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐและเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจส่วนตัว ทั้งการเข้าไปเป็นประธานและกรรมการในรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทกึ่งราชการและการดำเนินธุรกิจส่วนตัว

1) การแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทกึ่งราชการ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมทางด้านเศรษฐกิจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการให้รัฐบาลเข้าไปบริหารงานด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ดังนั้นภายหลังรัฐประหาร 2490 คณะรัฐประหารจึงได้แต่งตั้งสมาชิกของคณะรัฐประหารเข้าไปเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจ อย่างไรก็ตามหลัง พ.ศ. 2495 นายทหารที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองก็เข้าไปเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจอย่างกว้างขวาง เช่น จอมพล ผิน ชุณหะวัณ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ (กลุ่มชอยราชครู) และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร (กลุ่มสี่เสาเทเวศน์) ประกอบกับใน พ.ศ. 2496 คณะรัฐประหารได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐ พุทธศักราช 2496² ซึ่งทำให้รัฐบาลสามารถจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นได้โดยไม่ต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎร จึงทำให้รัฐวิสาหกิจเกิดขึ้นถึง 19 แห่ง เช่น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และองค์การสวนยาง³ โดยรัฐวิสาหกิจทั้งหลายต่างอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มการเมืองทั้งสอง

การแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะแรกอยู่ในวงจำกัดเนื่องจากฐานอำนาจทางการเมืองและการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อน

¹ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2525). *ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตยฯ*. หน้า 28.

² พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐ พุทธศักราช ๒๔๙๖. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๐ ตอนที่ ๑๔. ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖. หน้า ๒๖๘ - ๒๗๐.

³ สุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2523). *ระบบทุนนิยมโดยรัฐในประเทศไทย. ค.ศ. 1932 - 1959*. ใน จักรทิพย์ นาถสุภา. (บรรณาธิการ). *วิวัฒนาการทุนนิยมไทย*. หน้า 173.

พ.ศ.2497 ยังไม่มั่นคงเพราะจอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในคณะรัฐประหาร และยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกอยู่ อย่างไรก็ตามการดำรงตำแหน่งประธาน กรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน พ.ศ.2494 ก็เป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญ เพราะสามารถใช้อำนาจหน้าที่นำรายได้จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลไปใช้ในกิจการส่วนตัว¹ เช่น ใน พ.ศ.2491 มีการออก “สลากกินแบ่งสาธารณกุศล” เพิ่มเติมจากปกติ และใน พ.ศ.2495 ได้ออก “สลากกินแบ่งเพื่อบำรุงอาคารและสังคมสงเคราะห์” เพิ่มเติมอีก ประเภทหนึ่ง ซึ่งเงินรายได้ของการออกสลากทั้งสองไม่ต้องนำส่งกองคลัง แต่ต้องนำเข้าบัญชี ของกองทุนไว้ต่างหากและให้มีการเบิกจ่ายเฉพาะวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณกุศล บำรุงอาคาร และเพื่อการสงเคราะห์เท่านั้น² จากการสอบสวนภายหลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พบว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำเงินจำนวน 57,800,000 บาท ไปใช้ในกิจการส่วน ตัวในระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2499 จนถึงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2501 (การสอบสวนอ้าง ว่านำไปใช้ในราชการลับ) นอกจากนี้ในระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2499 ถึงวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2499 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้นำเงินราชการจำนวน 29,000,000 บาท เข้า บัญชีส่วนตัว 2 บัญชี คือ บัญชีเลขที่ 3941 ส.ธนะรัชต์ (พิเศษ) ณ สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นเงิน 22,000,000 บาท (ภายหลังเปลี่ยนชื่อบัญชีเป็น “หนูมาณ”) และบัญชีเลขที่ 8800 ชื่อ แผน ณ ธนาคารเอเชีย จำกัด เป็นเงิน 6,000,000 บาท และดึงเงินสดออกไป 1,000,000 บาท อนึ่งเงินจำนวน 29,000,000 บาทนี้เป็นเงินจากกองสลากกินแบ่งรัฐบาล 13,000,000 บาท³

นอกจากนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังใช้อำนาจหน้าที่เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ บัญชาการทหารบกเบิกเงินราชการลับจากกรรมการการเงินทหารบก เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2499 จำนวน 4,000,000 บาท นำเข้าบัญชีส่วนตัวที่สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด และเมื่อครั้ง ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (ได้รับการแต่งตั้งเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ.2500)

¹ ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2525). รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500 - 2506). หน้า 158. อ้างอิงจาก หจข. สบ.5.1.3/62. รายงานการสอบสวนทรัพย์สินของรัฐในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฉบับที่ 6. หน้า 109 - 118. วันที่ 20 ตุลาคม 2507. ในเรื่องประมวลผลการสอบสวน ทรัพย์สินของรัฐในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (เอกสารชั้นต้นงดให้บริการ)

² แหล่งเดิม. อ้างอิงจาก สบ.5.1.3/62. รายงานการสอบสวนทรัพย์สินของรัฐในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฉบับที่ 4 หน้า 90 - 92.

³ แหล่งเดิม. หน้า 159. อ้างอิงจากรายงานการสอบสวนฯ ฉบับที่ 11 วันที่ 30 พฤศจิกายน 2507. หน้า 4 - 11.

และตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด (27 กันยายน พ.ศ.2500) ได้มีคำสั่งจ่ายเงินราชการลับจาก กรรมการเงินกลาโหม จำนวน 6,000,000 บาท โดยมอบให้ พล.อ. ประหยัด นิลคุปต์ เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นำเช็คไปขึ้นเงินที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด¹ และต่อมาเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2499 ได้จ่ายเงินราชการลับ “งบป้องกันราชอาณาจักร” จำนวน 6,000,000 บาท โดยให้พันโทวิรัช เพชรโยธิน เป็นผู้ดำเนินการ² ซึ่งเงินรายได้จากทรัพย์สินของ รัฐส่วนหนึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำไปใช้ในการขยายกิจการส่วนตัว จ่ายเพื่อเป็นรางวัล แก่ข้าราชการฝ่ายทหารและผู้ใกล้ชิด รวมทั้งจ่ายให้กับอนุภรรยาทั้งหลาย³

2) การดำเนินธุรกิจส่วนตัว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการจัดตั้งบริษัทต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น ธนาคารเอเชีย จำกัด (พ.ศ.2492) บริษัทวิจิตรก่อสร้าง จำกัด (พ.ศ.2493) บริษัท ทิพยประกันภัย จำกัด (พ.ศ.2494) บริษัทบางกอกเดินเรือและการค้า จำกัด (พ.ศ.2494) และ บริษัทกรุงเทพใหม่ไทย จำกัด (พ.ศ.2503)⁴ ฯลฯ

การแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจด้วยการดำเนินธุรกิจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มขยายวงกว้างออกไปเมื่อได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกใน พ.ศ. 2497 แทนจอมพลผิน ชุณหะวัณ และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมรวมทั้งตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ใช้อำนาจหน้าที่ในทางราชการและการเมืองเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจส่วนตัว⁵ โดยมีวิธีดำเนินธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จและมีกำไรคือ ประการแรก การดำเนินธุรกิจไม่มีเงินลงทุนที่แท้จริง⁶ กล่าวคือ หลายบริษัทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้วิธีเบิกเงินเกินบัญชีธนาคารเป็นทุนหมุนเวียน เช่น บริษัททิพยประกันภัย จำกัด บริษัทบางกอกสากลการค้า จำกัด และบริษัทกรุงเทพใหม่ไทย จำกัด และประการที่สอง ดำเนินธุรกิจอิงกับระบบราชการ โดยดำเนินธุรกิจค้าขายกับทางราชการและองค์กรของรัฐ ซึ่ง

¹แหล่งเดิม หน้า 160. อ้างอิงจากรายงานการสอบสวนฯ ฉบับที่ 10 และ 11. หน้า 144 – 151 และ 4 – 11.

²แหล่งเดิม. หน้า 161. อ้างอิงจากรายงานการสอบสวนฯ ฉบับที่ 9 และ 11. หน้า 136 – 143 และ 4 – 11.

³แหล่งเดิม. เรื่องเกี่ยวกับบรรดาอนุภรรยาทั้งหลายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ศึกษารายละเอียดใน จักร บันลือ. (2544). หลังม่านสีชมพู.

⁴สังคิต พิริยะรังสรรค์. (2526). แหล่งเดิม. หน้า 238.

⁵แหล่งเดิม. หน้า 239.

⁶แหล่งเดิม. หน้า 243 – 245. อ้างอิงจาก รายงานการสอบสวนทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. หน้า 2, 5. (เอกสารชั้นต้นงดให้บริการ)

อาศัยอำนาจหน้าที่ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการดำเนินธุรกิจประเภทนายหน้ากับทางราชการและองค์กรของรัฐ เช่น บริษัทวิจิตรก่อสร้างที่รับงานจากหน่วยงานของรัฐโดยไม่ต้องผ่านการประมูลงาน แล้วนำงานที่รับเหมาได้ไปให้เอกชนดำเนินการต่อ และบริษัทบางกอกสากลการค้า จำกัด ที่ได้ดำเนินธุรกิจขายอุปกรณ์และเครื่องจักรต่าง ๆ ให้กับหน่วยงานทางราชการ¹ ดังนั้นการใช้อำนาจหน้าที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐและการดำเนินธุรกิจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบการอุปถัมภ์หรือแบบนายกับลูกน้องเป็นการเอื้อประโยชน์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่จะให้ผลประโยชน์แก่บริษัทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่นการเลี้ยงภาษี เป็นต้น และบริษัทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็จะให้สิ่งของหรือเงินทองเป็นการแลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวนี้จะมีลูกน้องมากมายหลายชั้นนับตั้งแต่ที่มีความสนิทสนมมากไปจนถึงมีความสนิทสนมเพียงเล็กน้อย และเป็นความสัมพันธ์ในวงกว้างซึ่งแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน²

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้อำนาจหน้าที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในกิจการของรัฐและดำเนินธุรกิจส่วนตัวจนมีความมั่งคั่ง ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต้องเข้าไปเป็นผู้นำทางการเมือง เพราะการดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถใช้อำนาจหน้าที่เอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้/อย่างไรก็ตามการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้นำไปสู่การทำทลายและการเผชิญหน้ากับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เมื่อต่างฝ่ายต่างใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสอง

ค. ความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

ความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นผลมาจากความพยายามในการรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่พยายามดูแลอำนาจของบุคคลทั้งสองให้เป็นฐานอำนาจของตน³ หลังรัฐประหาร /พ.ศ.2494 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปราบปรามและจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์⁴ และเสนอให้รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์พ.ศ.2495⁴ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูล

¹แหล่งเดิม. หน้า 246 – 249.

²ศึกษารายละเอียดใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2522). การเมืองกับการบริหาร. หน้า 38 – 43.

³มัญญ มาคะศิริ. (2529). การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ.2491 – 2500. หน้า 84

⁴พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๙๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๖๘ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๕.

สงคราม ได้อ้างสถานการณ์ความไม่สงบภายนอกประเทศจากสถานการณ์สงครามเกาหลีและสงครามอินโดจีน เป็นเหตุผลในการชี้แจงต่อประชาชน¹ และขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์² ดังนั้นหน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา หรือ ซี.ไอ.เอ (C.I.A.= Central Intelligence Agency) จึงเสนอให้ความช่วยเหลือแก่กรมตำรวจ ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ผ่านบริษัทเอกชนชื่อ ซี.ซี.พี.ฟลาย (Overseas Southeast Asia Supply Company) โดยมีการจัดตั้งหน่วยพิเศษสำคัญสองหน่วย คือ หน่วยพลร่มซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ลาดตระเวนตามชายแดน โดยปฏิบัติการทางอากาศ มีหน้าที่หาข่าวกรองและปฏิบัติการจู่โจมฝ่ายตรงข้าม ส่วนอีกหน่วยหนึ่งคือหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนหรือตำรวจรักษาดินแดน มีหน้าที่หาข่าวตามชายแดน และมีการปฏิบัติการในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง นอกจากนี้ ซี.ไอ.เอ ยังให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธ เช่น รถถัง ปืนใหญ่ เครื่องบินและเรือตรวจการณ์ ตลอดจนการฝึกแบบทหารและการต่อสู้แบบกองโจร³ จากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาทำให้กรมตำรวจมีบุคลากรทั่วประเทศ 42,835 คน อัตราส่วนระหว่างตำรวจกับพลเรือนคือ ตำรวจ 1 คน ต่อพลเรือน 407 คนซึ่งเป็นอัตราที่สูงที่สุดในโลกในขณะนั้น⁴ โดยปฏิบัติหน้าที่ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 10,000 คน⁵ การสร้างกรมตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงเปรียบเสมือนเป็น “กองทัพที่สี่”⁶ ดังนั้น

¹ หจข. มท.0201.2.1.56/15 เรื่องนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์. ลงวันที่ 2 กันยายน 2498.

² การดำเนินนโยบายต่างประเทศสมัยประธานาธิบดี แฮร์ริส เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman 2491 – 2496) ที่ได้กล่าววาทะทรูแมน (Truman Doctrine) ในพ.ศ.2490 ว่าสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นพันธมิตรของตนที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ ที่ถูกคุกคามโดยคอมมิวนิสต์โซเวียต และจะให้ความช่วยเหลือต่อรัฐบาลต่าง ๆ ที่ถูกก่อวินด้วยกองกำลังส่วนน้อยในประเทศที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก. อ้างอิงจาก Julius W. Pratt. (1984). *A History of United State Foreign Policy*. P.416.

³ ทักษิณ เจริญธรรม. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. หน้า 108 และศึกษารายละเอียดใน สิริวิทย์ หงษ์พานิช. (2513). *ตำรวจกับการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาปกครอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ แกมสุข นุ่มนนท์. “ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – สหรัฐอเมริกา”. หน้า 6.

⁵ มนูญ มาเคสิระ. แหล่งเดิม. หน้า 86 – 87. อ้างอิงจาก Flood E. Thadeus. *The United States and the Military Coup in Thailand : A Background Study*. P 1.

⁶ สุจิต บุญบงการ. (2537). *การพัฒนาการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน*. หน้า 227.

การพัฒนากรมตำรวจให้มีความทัดเทียมกับกองทัพบกจึงเป็นการคานอำนาจกันระหว่างกรม
ตำรวจกับกองทัพบก

นอกจาก พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจแล้ว ยังได้รับการ
แต่งตั้งจากจอมพล ป. ให้เป็นผู้ควบคุมกรรมการนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นการ
สร้างอำนาจทางสภาให้กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อีกทางหนึ่ง ประกอบกับการปฏิบัติการของ
ตำรวจในกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของตนอย่างรุนแรง เช่น กรณีสังหารอดีตสี่รัฐมนตรี (นาย
ทองอินทร์ ภูริพัฒน์, นายจำลอง ดาวเรือง, ดร.ทองเปลว ชลภูมิ และนายถวิล อุดล) และบุคคล
อื่น ๆ¹ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคนทั่วไปไม่กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ
รัฐบาล พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์จึงสามารถควบคุมเสียงในสภาได้และฐานะของรัฐบาลมั่นคง จะ
เห็นได้ว่าอิทธิพลของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีทั้งในสภาและนอกสภาซึ่งเป็นฐานอำนาจทาง
การเมืองให้กับตนเอง อย่างไรก็ตามหลัง พ.ศ.2498 สหรัฐอเมริกาได้หันไปให้การสนับสนุนกอง
ทัพบกมากขึ้นเนื่องจากปัญหาการกำเริบของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
จากองค์การสหประชาชาติและสื่อมวลชนตะวันตก² นอกจากนี้พฤติกรรมของตำรวจในการ
กวาดล้างศัตรูทางการเมืองของตนอย่างรุนแรงจนทำให้ไม่มีใครกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์การ
ทำงานของรัฐบาล ก็เป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักของกฎหมายบ้านเมือง

ขณะเดียวกันการขึ้นมามีบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เป็นผล
มาจากการเข้าร่วมรัฐประหาร พ.ศ.2490 และเป็นผู้ควบคุมกำลังทหารในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ ใน
การปราบปรามกบฏทางการเมืองหลายครั้งนับตั้งแต่ พ.ศ.2491 - 2494 จนกระทั่งได้ดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมหลังรัฐประหาร พ.ศ.2494 และตำแหน่งผู้บัญชา
การทหารบกใน พ.ศ. 2497 ดังนั้นจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกองทัพบก โดยเฉพาะการ
พัฒนากองทัพให้มีความทันสมัยตามแบบอย่างสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากพระราชกฤษฎีกา
จัดวางระเบียบราชการกองทัพบกในกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช 2495 ที่มีการปรับปรุงด้าน
โครงสร้างต่าง ๆ เช่น กำลังพล การก่อตั้งกองทหาร สวัสดิการ และการปรับปรุงการศึกษา ซึ่ง
ทำให้กองทัพบกได้ขยายกำลังพลออกไปอย่างมาก จากกำลังพลที่มีอยู่ 45,000 คนใน พ.ศ.
2494 เพิ่มขึ้นเป็น 80,000 คน ใน พ.ศ. 2497³

¹ศึกษารายละเอียดในทักษ์ เจลิมเตียรณ. (2526). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ.
หน้า 109 - 117.

²เจลิ มะลิลา. (2516). รัฐประหาร 2500 ในประเทศไทย. หน้า 171.

³แถมสุข นุ่มนนท์. แหล่งเดิม. หน้า 5.

การที่จอมพล ป.พิบูลสงครามใช้วิธีการดูลอำนาจระหว่างพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้สถานภาพของกองทัพพบกับกรมตำรวจอยู่ในฐานะที่ไม่ได้เปรียบกันมากนัก แต่พอสหรัฐอเมริกาหันมาให้การสนับสนุนกองทัพมากขึ้น ศักยภาพของกองทัพบกจึงมีเหนือกว่ากรมตำรวจ วิธีการดูลอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากจะส่งเสริมการพัฒนากรมตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ให้มีสมรรถภาพและกำลังอาวุธในลักษณะของกองทัพเพื่อที่จะดูลอำนาจของกองทัพบกภายใต้บังคับบัญชาของพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์แล้ว ยังใช้วิธีเลื่อนตำแหน่งทางราชการประจำและการเมืองให้กับบุคคลทั้งสองเพื่อให้ดูลอำนาจกันอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากหลังรัฐประหาร พ.ศ.2494 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ต่างได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญในหน้าที่ประจำคือรองผู้บัญชาการทหารบกและอธิบดีกรมตำรวจ ส่วนในทางการเมืองบุคคลทั้งสองก็ได้ดำรงตำแหน่งเท่าเทียมกันคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ส่วนพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และใน พ.ศ.2500 บุคคลทั้งสองก็ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเหมือนกันคือ พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ตาราง 1 แสดงการดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำและการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	พ.ศ.	พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์
ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม	2494	อธิบดีกรมตำรวจและ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง มหาดไทย
ผู้บัญชาการทหารบก	2497	ดำรงตำแหน่งตามเดิม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม	2500	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ที่มา : ภิรมย์ แสนอิสระ. (2523). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. : 110.

อย่างไรก็ตามวิธีการรักษาอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการดูลอำนาจของบุคคลทั้งสองก่อให้เกิดการแตกแยกเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม หันมาสนับสนุน พล.ต.อ.เผ่า

ศรียานนท์เป็นฐานอำนาจให้กับตัวเอง¹ โดยการสร้างกรมตำรวจให้มีกำลังพลใกล้เคียงกับกองทัพบกซึ่งเป็นลักษณะการทำทลายอำนาจซึ่งกันและกัน/การเลือกพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์เป็นฐานอำนาจให้กับตัวเองยังเป็นการสร้างความขัดแย้งทางความคิดให้เกิดขึ้นระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์และจอมพล ป.พิบูลสงครามอีกด้วย/ ความขัดแย้งได้แสดงให้เห็นในหลายกรณี เช่น การเลือกตั้งใน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลาซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ได้ประกาศให้ทหารทุกคนภายใต้การบังคับของตนวางตัวเป็นกลางในการเลือกตั้ง โดยไม่สนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดๆ² หรือกรณีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งพรรคสหภูมิเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2500 เพื่อเป็นฐานอำนาจทางการเมืองให้กับตัวเอง³ เป็นต้น ความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้รุนแรงมากขึ้นเมื่อ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในการแต่งตั้งนายปุ่น จาติกวณิช มาดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคลังของกองสลากกินแบ่งรัฐบาลแทนคนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์⁴ เนื่องจากกองสลากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากนี้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้ใช้หนังสือพิมพ์ "เผ่าไทย" ของตัวเองโจมตีเรื่องการทุจริตในกองสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยกล่าวหาว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้เงิน 10 ล้านบาทไปแจกทหาร⁵ ซึ่งเป็นการกล่าวโทษและเสนอภาพลบของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผ่านสื่อมวลชนเพื่อเป็นการทำลายคู่แข่งทางการเมือง

การเผชิญหน้ากันระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้นำไปสู่ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ประกอบกับต่างฝ่ายต่างแข่งขันอำนาจทางการเมือง จึงทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่สถานการณ์ทางการเมืองใน พ.ศ.2500 เป็นตัวแปรที่สำคัญ

ง. การเลือกตั้ง พ.ศ.2500

การเลือกตั้ง พ.ศ.2500 เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำทางการเมือง /เมื่อเกิดเหตุการณ์การประท้วงการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500 ของนักศึกษา ประชาชน และพรรคการเมือง เพราะว่ารัฐบาลของจอมพล

¹ มนูญ มาเคศิริระ. แหล่งเดิม. หน้า 166.

² ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. (2511). การเมืองและพรรคการเมืองของไทยนับตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน. หน้า 278 – 279.

³ ทักษิณ เจริญเศียรณ. แหล่งเดิม. หน้า 149.

⁴ สว่าง ลานเหลือ. ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ. หน้า 360.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 359 – 360

ป. พิบูลสงครามได้โครงการเลือกตั้งด้วยการดำเนินการต่าง ๆ เช่น “พลร่ม ไฟไฟ”¹ นำไปสู่ชัยชนะการเลือกตั้งของพรรคเสรีมนังคศิลา (พรรครัฐบาล) โดยได้รับคะแนนเสียง 83 คน จากจำนวนสมาชิกผู้แทนทั้งหมด 160 คน²

ชัยชนะของฝ่ายรัฐบาลในครั้งนี้ สร้างความไม่พอใจให้กับ นักศึกษา ประชาชน และ พรรคการเมืองต่าง ๆ จนนำไปสู่การชุมนุมประท้วงการเลือกตั้ง จนกระทั่งรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2500³ และแต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังปรากฏในประกาศว่า

...เพื่อให้การดำเนินการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายตามคำสั่งการฉบับที่ 1 ลงวันที่ 2 มีนาคม 2500 ดำเนินไปโดยเรียบร้อย คณะรัฐบาลจึงลงมติมอบให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหารดำเนินการใช้กำลังของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศและตำรวจ ได้โดยเด็ดขาด...⁴

อย่างไรก็ตามการชุมนุมประท้วงก็ยังดำเนินการต่อไป โดยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงได้ลดธงชาติลงครึ่งเสาเพื่อเป็นการไว้อาลัยประชาธิปไตย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มาปราศรัยกับกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง และแสดงความคิดเห็นต่อการเลือกตั้งครั้งนี้ว่า“...ความเห็นของพวกคุณเป็นอย่างไร ผมก็เห็นอย่างนั้น คุณว่าสกปรกมันก็สกปรก...”⁵ พร้อมทั้งได้ขอร้องให้กลุ่มผู้ชุมนุมเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสาตามเดิม ในการปราศรัยต่อหน้าผู้ชุมนุมในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ได้ใช้วิธีรุนแรงในการปราบปรามหรือขัดขวางกลุ่มผู้ประท้วงการเลือกตั้ง อีกทั้งยังแสดงความคิดเห็นในลักษณะคล้อยตามกับกลุ่มผู้ชุมนุม และยังให้ทหารคอยดูแลความเรียบร้อยในขณะที่กลุ่มผู้ชุมนุมเดินขบวนไปที่กระทรวงมหาดไทยและทำเนียบรัฐบาล เพื่อคัดค้านการเลือกตั้งพร้อมได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาล 5 ข้อคือ⁶

¹พลร่มก็คือการจ้างนักเลงหรือทหารไปข่มขู่และลงคะแนนเสียงซึ่งเป็นสิทธิของคนอื่นหรือเป็นการลงคะแนนแบบเวียนเทียน ส่วนไฟไฟก็คือการลงคะแนนเสียงโดยใช้บัตรเลือกตั้งปลอม. ภิรมย์ แสนอิสระ. (2523). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กับการปกครองฯ. หน้า 125.

²มหาดไทย. กระทรวง.(2500).รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เล่ม 1.หน้า 147- 154.

³ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 22. ลงวันที่ 2 มีนาคม 2500.

⁴แหล่งเดิม.

⁵บัญชา แก้วเกตุทอง. 36 รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย. หน้า 227.

⁶สว่าง ลานเหลือ. (2514). 37 ปีแห่งการปฏิวัติ. หน้า 341.

1. ขอให้รัฐบาลประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉิน และให้อธิบายด้วยว่าต่างชาติที่อยู่เบื้องหลังการก่อความไม่สงบคือใคร เนื่องจากรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ว่ามีต่างชาติให้การสนับสนุน
2. ขอให้รัฐบาลประกาศยกเลิกการเลือกตั้งในครั้งนี และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 1 เดือน
3. การเลือกตั้งครั้งใหม่ขอให้แต่งตั้งนักศึกษาเป็นกรรมการและเสมียนการเลือกตั้ง
4. ขอให้รัฐบาลสอบสวนและลงโทษผู้กระทำผิดในการเลือกตั้งครั้งนี้
5. ขอให้รัฐบาลตอบข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมภายใน 24 ชั่วโมง

ภายหลังยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลและรอคำตอบจากรัฐบาล กลุ่มผู้ประท้วงได้ชุมนุมกันต่อที่สนามหลวง มีการปราศรัยโจมตีการบริหารประเทศของรัฐบาล และกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงก็ได้เดินขบวนกลับมาที่ทำเนียบอีกครั้งเพื่อฟังคำชี้แจงจากรัฐบาล โดยมีทหารคอยควบคุมสถานการณ์ เมื่อมาถึงทำเนียบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกมาชี้แจงและตอบข้อสงสัยของผู้ชุมนุม แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงออกมาชี้แจงต่อกลุ่มผู้ชุมนุมว่า

...การประกาศภาวะฉุกเฉินไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผมเป็นทหารไม่เกี่ยวกับการเมือง ถ้าไม่เป็นการสนใจจริง ๆ รัฐบาลก็ไม่ประกาศ แต่ถึงประกาศแล้วท่านทั้งหลายเห็นบ้างหรือไม่ว่า รัฐบาลไม่ได้ทำอะไรรุนแรงต่อประชาชนเลย ผมในฐานะผู้รักษาการณ์ ไม่เคยสั่งให้ใครทำร้ายใคร เช่นที่ท่านเดินขบวนเข้ามาที่นี่ เราก็ไม่ได้ใช้กำลังขัดขวางเลยสำหรับการเลือกตั้งผมขอให้เรารู้กันตามความเป็นจริง มันสกปรกด้วยกันทุกฝ่าย เป็นอันว่าภาวะฉุกเฉินจะเลิกหรือไม่อยู่ที่พวกท่าน ใจผมเองก็อยากให้เลิกเดี๋ยวนี้ คินนี้เสียด้วยซ้ำ...¹

การออกมาปราศรัยต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากแสดงความเห็นใจต่อกลุ่มผู้ชุมนุมแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้แสดงความห่วงใยต่อกลุ่มผู้ชุมนุมจากประกาศภาวะฉุกเฉินที่อาจจะยืดเยื้อ ดังนั้นการปราศรัยที่แสดงให้เห็นถึงความจริงใจต่อการแก้ปัญหาในครั้งนีจึงทำให้สถานการณ์การชุมนุมประท้วงได้คลี่คลายลง

เมื่อเหตุการณ์ได้คลี่คลายและสงบเรียบร้อย รัฐบาลจึงได้ประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉิน และยกเลิกการแต่งตั้งผู้บัญชาการฝ่ายทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย² ต่อมาเมื่อพระบรม

¹บัญชา แก้วเกตุทอง. แหล่งเดิม. หน้า 229.

²"ประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 17. ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2500.

ราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2500¹ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมีพลโท ถนอม กิตติขจร(ยศในขณะนั้น) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพลตรีประภาส จารุเสถียร (ยศในขณะนั้น) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

หลังจากบริหารประเทศได้ไม่นานก็เกิดความแตกแยกในคณะรัฐบาลอย่างชัดเจนเมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จัดตั้ง “พรรคสหภูมิ” ขึ้นเป็นฐานอำนาจให้กับตัวเองในรัฐสภา โดยมี นายสุกิจ นิมากรเหมินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสงวน จันทรสาขา น้องชายต่างมารดาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นเลขาธิการพรรค พรรคสหภูมิเข้าไปมีบทบาทร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคเศรษฐกิจ จนเป็นกลุ่มพรรคการเมืองที่มีอำนาจมั่นคงในรัฐสภา²

ต่อมาในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2500 พรรคฝ่ายค้าน 5 พรรค ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคสหภูมิ พรรคเศรษฐกิจ พรรคแนวร่วม และพรรคเสรีประชาธิปไตย ได้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปและชักฟอกการทำงานของรัฐบาลตามมาตรา 75 ในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495/ในประเด็นต่าง ๆ คือ³

1. รัฐบาลไม่สามารถรักษากฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยและมีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
2. รัฐบาลบริหารการคลังของประเทศไปในทางมิชอบ ทำให้ฐานะการคลังของประเทศเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดหนี้สิน
3. รัฐบาลไม่สามารถบริหารกิจการต่างประเทศตามที่ได้แถลงไว้ และไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้โดยอิสระ และไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
4. รัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาให้เกิดผลดีแก่ประชาชน
5. รัฐบาลไม่สามารถเพิ่มระดับค่าครองชีพของประชาชน
6. รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการด้านเศรษฐกิจให้เกิดผลประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

¹“ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 27. ลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2500

²ภิรมย์ แสนอิสระ. แหล่งเดิม. หน้า 120 – 121.

³รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 10/2500 (สามัญ) ชุดที่ 2 วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2500 หน้า 989.

7.รัฐบาลไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน ทั้งยังส่งเสริมให้มีการคอร์รัปชัน

8.รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลไม่รักษาสัจจะที่กล่าวไว้ เป็นเหตุให้เกิดขาดความเชื่อถือของประชาชน

9.รัฐบาลบริหารประเทศโดยไม่รับผิดชอบต่อประชาชน และไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย

ภายหลังการอภิปรายของผู้แทนฝ่ายค้าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกหนังสือเวียนถึงรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลโดยมีสาระสำคัญคือ ให้รัฐมนตรีลาออกจากการเป็น ประธานกรรมการหรือหน้าที่อื่น ๆ ในองค์กรของรัฐหรือบริษัทเอกชนภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2500¹ คำสั่งดังกล่าวส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งประธานและกรรมการในรัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเฉพาะการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองสลากกินแบ่งรัฐบาล ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2500 พร้อมด้วยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เหตุผลในการลาออกครั้งนี้ว่า แนวคิดในการบริหารประเทศไม่ตรงกับรัฐบาลและมีปัญหาเรื่องสุขภาพ² ต่อมาในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา และวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 2 ฝ่ายทหาร จำนวน 46 คน ก็ได้ลาออกจากสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 2 ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (คณะทหาร) ลาออกเพิ่มขึ้น 91 คน³

ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ร่วมประชุมกับบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล เช่น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศฤทธาณี จอมพลเรือหลวงยุทธศาสตร์ โกศล และนายวรการบัญชา เพื่อหาทางเจรจาระงับการลาออกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และสมาชิกสภาประเภทที่ 2 สายทหาร แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ อีกทั้งฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และสมาชิกสภาประเภทที่ 2 ได้เรียกร้องให้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่โดยให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลาออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ พร้อมให้เดินทาง

¹แผนกบันทึกเหตุการณ์. (2500) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม 16 กันยายน 2500. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. จ/2500/5 ฉบับที่ 2 หน้า 4.

²แหล่งเดิม. หน้า 6.

³กมล จันทรศร. (2500). วอร์เตอร์ลุของจอมพลแปลก. หน้า 113.

ออกนอกประเทศ¹ ขณะเดียวกันประชาชนก็ได้เดินขบวนแสดงประชามติในการสนับสนุนการกระทำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และคณะไปยังทำเนียบรัฐบาลและเรียกร้องให้รัฐบาลลาออก

ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารได้ยื่นบันทึกถึงจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้คณะรัฐบาลลาออกจากการบริหารประเทศ แต่ได้รับการปฏิเสธ ดังนั้นคณะทหารจึงได้ประชุมกันอีกครั้งและมีมติให้จอมพล ป. พิบูลสงครามลาออก เพื่อให้รัฐสภาเลือกคณะรัฐบาลชุดใหม่บริหารประเทศ² ในที่สุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อกราบบังคมทูลขอพระบรมราชโองการปลดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไม่เห็นชอบด้วย³ ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงวางแผนจับกุมจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้นำคณะทหารคนอื่น ๆ แต่แผนการนี้ดังกล่าวยังไม่สำเร็จไปจนถึงคณะทหาร⁴ จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารกระทำรัฐประหารในคืนวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 ภายหลังที่คณะทหารยึดอำนาจได้ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้หนีออกนอกประเทศไปพำนักอยู่ที่ญี่ปุ่นจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรม ส่วน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้ขอลี้ภัยอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมเช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การเมืองจากการโง่งการเลือกตั้ง พ.ศ. 2500 ของฝ่ายรัฐบาลเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกแยกทางการเมืองและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงครามกับกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างไรก็ตามแทนที่จอมพล ป.พิบูลสงครามจะแก้ปัญหาโดยประกาศยกเลิกการเลือกตั้งกลับบริหารประเทศต่อไปจนเกิดความแตกแยกในคณะรัฐบาล จนในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจ

ภายหลังยึดอำนาจ (รัฐประหาร พ.ศ.2500) ได้มีพระบรมราชโองการยุบสภาและให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วัน⁵ ในระหว่างนั้นคณะรัฐประหารก็ได้เชิญ นายพจน์ สารสิน เลขาธิการ ส.ป.อ. มาจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว และต่อมาได้ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2500 ภายหลังการเลือกตั้งจอมพลถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตามการบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร ไม่ราบรื่น เกิดความแตกแยกใน

¹มติที่ประชุมของคณะทหาร. "2500 ร่ายวัน" ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2500

²แผนกบันทึกเหตุการณ์. แหล่งเดิม. หน้า 47.

³เฉลิม มะลิลา. แหล่งเดิม. หน้า 179.

⁴แผนกบันทึกเหตุการณ์. แหล่งเดิม. หน้า 71.

⁵ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 78. ลงวันที่ 18 กันยายน 2500

คณะรัฐบาล จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 และเข้า
มาบริหารประเทศเอง โดยการอ้างสถานการณ์การคุกคามของคอมมิวนิสต์

จากการศึกษาภูมิหลังของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านครอบครัว
การศึกษา การรับราชการและการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง กล่าวได้ว่าพื้นฐานครอบครัว
ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีส่วนส่งเสริมทัศนคติต่อการเป็นนายทหารอาชีพ โดยเฉพาะเมื่อ
ย้ายเข้ามาอาศัยกับบิดาที่กรมทหารซึ่งมีสภาพแวดล้อมไปด้วยครอบครัวของนายทหาร และเมื่อ
ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกก็ได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญแห่งวิชาชีพที่
ต้องรับใช้ประเทศชาติและประชาชน ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ รวม
ทั้งต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด

ภายหลังสำเร็จการศึกษาใน พ.ศ.2471 และออกไปปฏิบัติหน้าที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะ
รัชต์ได้เห็นความสำคัญแห่งวิชาชีพที่ต้องปกป้องประเทศชาติและประชาชนให้รอดพ้นจากการ
คุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น การปราบกบฏทางการเมืองและเข้าร่วมสงคราม
มหาเอเชียบูรพา ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นนายทหารก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพ
ของตัวเองในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้กับสังคม

นอกจากนี้การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ.2490 และได้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองใน พ.ศ.2494 ก็ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เรียนรู้และเข้าใจการเมืองไทย โดย
เฉพาะความไม่มั่นคงของระบอบรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดวิกฤต
ทางการเมืองใน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงใช้ประสบการณ์ทางการเมืองการปก
ครองมาแก้ไขปัญหา โดยใช้วิธีการยึดอำนาจและเข้ามามีการบริหารประเทศ

บทที่ 3

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

แนวคิดหรืออุดมการณ์เกิดจากสำนึก การพิจารณา การรวบรวมจากประสบการณ์ชีวิต และผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จนสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนไหวและความเป็นมาของสังคมได้ แนวคิดหรืออุดมการณ์จึงเป็นคุณลักษณะ ประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมทุกแห่งนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เปรียบเสมือนเป็นแรง ผลักดันให้มนุษย์เชื่อฟัง ยอมรับ นับถือและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งมีอิทธิพล ต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้เป็นไปในทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แนวคิดหรืออุดมการณ์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นผลผลิตจากสังคมนั้น ๆ โดยตรง อาจจะนำมาจากสังคมอื่นหรือภายนอก¹ เช่น แนวคิดหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตยในสังคมไทย

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งสะท้อนจากสุนทรพจน์ก็ เกิดจากการสังสมประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะ สถานการณ์ของสังคมโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดแบ่งแยกออกเป็นสองค่ายใหญ่คือ ค่ายเสรีประชาธิปไตยและค่ายสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ทั้งสองฝ่ายต่างแข่งขันโฆษณาอูดม การณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อหาพันธมิตร แนวคิดการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้รับอิทธิพลที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ประเทศ

3.1 ลักษณะทั่วไปของสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่สะท้อนแนวคิดในการบริหาร ประเทศ

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา รวบรวมจากสุนทร พจน์จำนวน 438 ฉบับ ซึ่งแยกออกเป็นรายปีดังนี้

พ.ศ.2502	21	ฉบับ
พ.ศ.2503	59	ฉบับ
พ.ศ.2504	54	ฉบับ
พ.ศ.2505	120	ฉบับ
พ.ศ.2506	180	ฉบับ

¹วิทยา สุจริตธนาธิกร. "ลักษณะเด่นและความคิดทางการเมืองของไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น". ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2530). *ปรัชญาและความคิด*. หน้า 211.

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฉบับแรกที่ได้รับการตีพิมพ์คือคำกล่าวในการเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2502 ซึ่งเป็นการกล่าวนโยบายของรัฐบาลโดยทั่วไปและมอบแนวทางการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ผู้เข้าร่วมประชุม สุนทรพจน์ฉบับสุดท้ายที่ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งนี้คือ คำกราบบังคมทูลในการสวนสนามเนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2506 ก่อนที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2506

การกล่าวสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกิดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ คือ วันสำคัญครบปี เช่น วันเด็ก วันครู วันตำรวจ และวันขึ้นปีใหม่ คำกล่าววันครบรอบปีในโอกาสพิเศษ เช่น วันครบรอบปีแห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วันพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล วันสหประชาชาติ วันอนามัยโลก วันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ และวันครบรอบปีแห่งการตั้งคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวในการเปิดประชุมและอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ การไปตรวจราชการเยี่ยมเยียนประชาชน การเปิดสถาบันหรือหน่วยงานใหม่ ตลอดจนคำกล่าวที่เป็นการให้โอวาท กำลังใจแก่บุคคลในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้นให้ความสำคัญกับหน่วยงาน องค์กรและบุคคลทุกระดับ

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ส่วนใหญ่กล่าวถึงความมั่นคงของประเทศมีจำนวน 207 ฉบับ ซึ่งเกี่ยวกับความมั่นคงภายในและภายนอกประเทศ เช่น การปราบปรามนักเลงอันธพาล ยาเสพติด การลอบวางเพลิง และการคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ สุนทรพจน์ที่กล่าวเน้นถึงความมั่นคงมากที่สุดคือ สุนทรพจน์ในวันตำรวจ วันพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงไชยเฉลิมพล และวันครบรอบปีแห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกล่าวเป็นประจำทุกปีและมีเรื่องการพัฒนาแทรกอยู่ด้วย ส่วนสุนทรพจน์ที่เหลือเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาโดยตรงและอื่น ๆ สุนทรพจน์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจะเน้นการพัฒนาหลายระดับคือ ระดับประเทศ ภูมิภาค ท้องถิ่น องค์กรหรือหน่วยงานและบุคลากรซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้สุนทรพจน์ที่กล่าวต่อประชาชนในการเดินทางไปตรวจราชการในทุกภูมิภาคยังกล่าวถึงเรื่องความมั่นคงกับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

จากสถิติ สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เพิ่มขึ้นอย่างมากในปีที่ 4 และ 5 ของการบริหารประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ความไม่สงบภายในและภายนอกประเทศ เป็นผลมาจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในรูปแบบการแทรกซึมและการโฆษณาชวนเชื่อในหมู่ประชาชน สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนในสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “...การประชาสัมพันธ์คือจักรกลอัน

สำคัญในการที่จะสร้างความเข้าใจและความร่วมมืออันดีให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนของประเทศ..."¹

3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือพื้นฐานด้านครอบครัว การศึกษาและหน้าที่การงานทำให้ซึมซับและเรียนรู้แนวคิดแบบทหาร รวมทั้งอิทธิพลจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และบทบาทของธนาคารโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เรียนรู้และนำมาปรับใช้ในการบริหารประเทศ

ก. อุดมการณ์ของทหาร

อุดมการณ์ของทหารคือลักษณะเด่นที่ปรากฏในองค์กรทหาร เช่น การบังคับบัญชาแบบรวมศูนย์ (Centralize Command) ขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาสูงสุดเพียงผู้เดียว และการบังคับบัญชาลดหลั่นไปตามลำดับ (Hierarchy) ความมีระเบียบวินัย (Discipline) และความสามัคคีรักหมู่คณะ (Esprit de corps)² อุดมการณ์ของทหารนี้เกิดจากการศึกษาอบรมจากระบบการศึกษาของทหาร โดยทหารจะได้รับการศึกษาอบรมให้มีความคิด ความเชื่อและทัศนคติที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เน้นความสำคัญแห่งวิชาชีพทหารที่ต้องรับใช้ประเทศชาติและประชาชน ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี และเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้มีเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าที่จะเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แนวคิดดังกล่าวได้รับการปลูกฝังและการนำไปปฏิบัติทั้งที่อยู่ในระบบของโรงเรียนและเมื่อออกไปปฏิบัติหน้าที่ แนวคิดของทหารจึงสะท้อนออกมาในลักษณะอนุรักษนิยม ดังนั้นเมื่อทหารเข้าไปดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองจึงให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อย เนื่องจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยยอมรับแนวคิดที่แตกต่างกัน สามารถแข่งขันและแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนได้ จึงไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของทหารที่เชื่อว่าความคิดที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมืองการบริหารดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ว่า

...บ้านเมืองเราก่อนหน้าปฏิวัติในระบอบเวลานั้นเกิดความแตกแยกอย่างรุนแรง การกล่าว

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). "สารเนื่องในพิธีการเปิดโรงเรียนกรมประชาสัมพันธ์". วันจันทร์ที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๖๔

²ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2525). *ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย*. หน้า 1 - 4.

ร้ายใส่โทษ ความต้องการที่จะเห็นแต่ความยุ่งยาก ความคิดโน้มเอียงไปในทางร้าย ความตั้งใจที่จะประหารทำลายซึ่งกันและกันได้แสดงออกมาทุกวิถีทางจนรัฐบาลในสมัยนั้นต้องยอมรับว่าไม่สามารถบริหารงานของประเทศต่อไปได้และต้องลาออก ฉะนั้นแผนการอันแรกของคณะปฏิวัติก็คือ ต้องกวาดล้างพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นเหตุแห่งความแตกร้างและสร้างความสามัคคีในชาติขึ้นมาให้จงได้...¹

นอกจากนี้"...ผู้แทนราษฎรทั้งหลายพยายามแย่งกันเป็นรัฐมนตรีและข้าราชการการเมือง โดยขู่ว่าถ้ารัฐบาลไม่แต่งตั้งแล้วก็จะถอนตัวออกจากพรรคสนับสนุนรัฐบาลพากันไปตั้งพรรคการเมืองใหม่..."² ทั้งนี้ก็เนื่องจาก "...ที่ผ่านมาการเมืองสมัยหนึ่งต้องเอาเงินไปซื้อคน ซื้อเสียง ซื้อพรรคพวก..."³ ดังนั้นการยึดอำนาจของคณะปฏิวัติจึงมีแนวทางที่จะ"...เรียกร้องเอาคนต่างพรรคต่างพวกเข้ามาร่วมมือกัน เพื่อสร้างความสามัคคีตั้งมให้กับประเทศชาติอย่างแท้จริง...(ซึ่ง)การสร้างความสามัคคีกลมเกลียวภายในชาติจะเป็นกุญแจสำคัญ ที่จะบันดาลความสำเร็จในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป..."⁴

แม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีทัศนคติต่อระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพรรคการเมืองเป็นตัวแทนของประชาชนในทางลบ และแสดงความไม่ศรัทธาหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เห็นความสำคัญของการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ ดังคำปราศรัยในวันรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนว่า

...คณะปฏิวัติมีเจตจำนงแน่วแน่อยู่ว่าประเทศไทยต้องปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ (ซึ่ง) อาจจะต้องแก้ไขหลักการวิธีการเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นและผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของชาติ...ระบอบรัฐธรรมนูญจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อชาติมีระเบียบวินัย ถ้ามีเช่นนั้นจะแปลความหมายของเสรีภาพผิดไปจากที่ควรเป็น..ไม่ใช่ว่าระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งให้เสรีภาพนั้นจะปล่อยให้ใครพูดอะไรทำอะไรได้ตามใจชอบ ข้อสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำปราศรัยในวันชาติ". วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๒. คณะรัฐมนตรี. (๒๕๐๗). ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. หน้า ๑๖

²อาจศึก ดวงสว่าง. พ.อ. (๒๕๐๗). ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. หน้า ๖๖.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวในการเปิดประชุมนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาลและผู้ตรวจการเทศบาล". วันพุธที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๔๘.

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำปราศรัยในวันชาติ". วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๑๕ - ๑๗.

เสรีภาพของแต่ละคนต้องอยู่ในขอบเขตจำกัดแห่งความปลอดภัยและผลประโยชน์ของประเทศชาติ เสรีภาพทางการเมืองมิได้หมายความว่าปล่อยให้คนเอาลัทธิการเมืองที่เป็นผลร้ายแก่ประเทศชาติมาเผยแพร่หรือดำเนินการได้ตามใจชอบ ถ้าเป็นชาติที่มีระเบียบวินัยยอมเข้าใจหลักการนี้ ระบอบรัฐธรรมนูญก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น ความไม่ราบรื่นซึ่งเราได้พบเห็นในกาลที่ล่วงแล้วมานั้น ก็เนื่องจากว่าเรายังรักษาระเบียบวินัยกันยังไม่พอและแปลความหมายของเสรีภาพเกินขอบเขต จึงจำเป็นต้องสร้างระเบียบวินัยขึ้นในชาติก่อนแล้วระบอบรัฐธรรมนูญจึงจะดำเนินไป...¹

คำกล่าวนี้สะท้อนว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ได้ปฏิเสธการมีรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ แต่การนำหลักการและวิธีการของตะวันตกมาใช้นั้นต้องมีการปรับปรุงทั้งหลักการและวิธีการให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก ดังนั้นธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ที่บัญญัติขึ้นสำหรับการปกครองประเทศในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและยังคงแนวคิดแบบทหารที่ให้อำนาจการตัดสินใจสูงสุดแก่ผู้นำ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เชื่อว่าระบบการเมืองการปกครองที่มีความมั่นคงจะต้องเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ไม่ใช่ชุดมาตรการประชาธิปไตยแบบตะวันตกเนื่องจากจะก่อให้เกิดความแตกแยก แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองตั้งแต่ พ.ศ.2490 ซึ่งเป็นช่วงที่ระบอบการปกครองแบบมีรัฐธรรมนูญของไทยไม่มีความมั่นคง อนึ่งภูมิหลังทางการศึกษาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็เป็นผลผลิตจากภายในประเทศซึ่งไม่ได้รับอิทธิพลแนวคิดแบบเสรีนิยมตะวันตกเหมือนดังประสบการณ์ของสมาชิกคณะราษฎรที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ดังนั้นหลักการปกครองที่มีความเหมาะสมกับสังคมไทยตามแนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็คือแนวคิดในการปกครองของไทยในสมัยโบราณแบบ “พ่อปกครองลูก”² โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เปรียบประเทศชาติเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นพ่อบ้านและประชาชนเป็นลูกบ้านดังคำกล่าวในวันเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักรว่า...

...วิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่จะก้าวหน้าไปสักเพียงใดก็ตามที่ หลักการอันหนึ่งในระบอบ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). “คำปราศรัยในวันรัฐธรรมนูญและวันสิทธิมนุษยชน”. วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๑๐๔.

²ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). แหล่งเดิม. หน้า 216.

การปกครองแบบโบราณของไทย ยังมีคุณค่าอย่างประเสริฐและควรจะใช้อยู่เสมอ หลักการที่ว่าเป็นการเป็นพ่อบ้านพ่อเมือง บ้านเมืองเป็นเหมือนครอบครัวใหญ่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอเป็นหัวหน้าลดหลั่นกันลงมา นักปกครอง ต้องถือว่าพลเมืองอยู่ในความปกครองนั้น ไม่ใช่คนอื่นแต่เป็นพี่น้องลูกหลานในครอบครัวเดียวกัน ความยากดีมีจน ความผาสุก ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่พลเมืองเป็นเรื่องของครอบครัวจึงจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องเอาใจใส่ดูแลความเป็นไปของครอบครัวใหญ่อย่างใกล้ชิด ปกครองกันด้วยความรักใคร่ไมตรีเหมือนหนึ่งว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เมื่อใดเราสามารถทำให้พลเมืองไว้วางใจรักใคร่นับถือเราอย่างหัวหน้าครอบครัว เมื่อนั้นเราจึงจะได้ขึ้นชื่อว่านักปกครองที่ดี...¹

จากคำกล่าวนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แบ่งแยกโครงสร้างในการบริหารปกครองอย่างชัดเจนระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายรัฐบาลมีความสำคัญและมีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองการบริหาร โดยมีระบบราชการเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงฝ่ายปกครองกับประชาชนซึ่งมีฐานะเป็นพลเมืองหรือกำลังสำคัญของประเทศ

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นแนวคิดของทหารในการบังคับบัญชาแบบรวมศูนย์ (Centralize Control) และมีเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น คำสั่งของคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ที่ให้ผู้บังคับบัญชากองกำลังต่าง ๆ ซึ่งรักษาความมั่นคงของประเทศรับคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่เพียงผู้เดียว² แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นการสร้างเอกภาพทางการเมืองการบริหาร จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ยกเลิกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น การประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพุทธศักราช ๒๔๙๘³ การห้ามชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน⁴ และยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงานพุทธศักราช

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำเปิดการประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร". วันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓.

²ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

³ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๒. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

⁴ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๓. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

๒๔๙๙¹ การดำเนินการดังกล่าวนี้แม้จะไม่ใช่วิธีทางเสรีประชาธิปไตย แต่ก็ทำให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติการเพราะเป็นคำสั่งสูงสุดของหัวหน้าคณะปฏิวัติและถือเป็น “กฎหมาย”

แนวคิดความมีเอกภาพในทางการเมืองการบริหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังปรากฏในกรณีการแต่งตั้งทหารซึ่งเป็นข้าราชการประจำให้เป็นฐานอำนาจในการสนับสนุนทางการเมือง เช่น การแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2502 ที่มีนายทหารเข้าร่วม 163 คน จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด 240 คน² คิดเป็นร้อยละ 67.91 ซึ่งมากเพียงพอที่จะผ่านร่างรัฐธรรมนูญเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย (มาตรา ๑๑) ดังนั้นการใช้ทหารเป็นฐานสนับสนุนทางการเมืองจึงนำไปสู่ความมั่นคงทางการเมืองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติการต่าง ๆ อนึ่งการดึงนายทหารเข้ามาเป็นฐานอำนาจทางการเมืองก็ทำให้กองทัพมีลักษณะเป็นสถาบันทางการเมืองและทำให้เกิดค่านิยมระบบพวกพ้อง

นอกจากนี้แนวคิดแบบทหารในการบริหารประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจ คือให้ฝ่ายบริหารขึ้นอยู่กับ “คณะปฏิวัติ” จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติและหัวหน้ารัฐบาล ดังนั้นการมีรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ ที่ร่างโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหรือสภานิติบัญญัติซึ่งทำหน้าที่เสมือนรัฐสภาในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นเพียงเครื่องมือของรัฐบาลในการอ้างถึงความชอบธรรมทางกฎหมายในการใช้อำนาจ³ เพราะสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่มีสิทธิที่จะตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับการบริหารประเทศของฝ่ายบริหาร (มาตรา ๑๐) วิธีการดังกล่าวนี้มุ่งหวังให้รัฐบาลมีเสถียรภาพและความมั่นคงในทางการเมืองการบริหาร โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับฝ่ายบริหาร อำนาจฝ่ายบริหารอยู่เหนือกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๔ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้แต่งตั้ง) และฝ่ายรัฐบาลไม่ต้องขอความเห็นหรือไว้วางใจจากสภาร่างรัฐธรรมนูญในการบริหารประเทศ

อุดมการณ์ของทหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็คือความมั่นคงและความมีเอกภาพของประเทศชาติ โดยเฉพาะเป็นเอกภาพและความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง เพราะเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินและ

¹ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๙. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๗ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

²ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖. ตอนที่ ๒๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

³มาตรา ๖ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและให้มีฐานะเป็นรัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย.

ให้ความสำคัญกับผู้นำ ตามแนวคิดดังกล่าวนี้รัฐบาลต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการกำหนดนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ในการบริหารและพัฒนาประเทศ ที่สำคัญคือรัฐบาลจะต้องธำรงรักษาความปึกแผ่นมั่นคงของชาติให้ดำรงอยู่ตลอดไป ต้องสร้างเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ว่า “...ข้าพเจ้าได้ยึดเอาสามัคคีธรรมเป็นข้อแรกของงานปฏิบัติ...”¹

ข. การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

วิธีการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผูกพันกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในการสกัดกั้นการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งในยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สังคมโลกได้แบ่งออกเป็นสองค่ายใหญ่คือ ค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่มีอดีตสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ทั้งสองค่ายต่างแข่งขันโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของตัวเองเพื่อหาพันธมิตร ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเป้าหมายสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ผู้นำทั้งสองค่ายให้ความสนใจ สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ.2492 โดยเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะแผ่ขยายเข้าไปในอินโดจีนและขยายวงกว้างครอบคลุมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อฐานความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในฟิลิปปินส์ ดังนั้นการดำเนินนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นนโยบายหนึ่งที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2² และเป็นนโยบายที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์คือ

1) ด้านการเมือง สหรัฐอเมริกามีนโยบายให้ประเทศไทยเป็นกำแพงสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่จะลงมาทางใต้ คือเป็นด่านป้องกันไม่ให้คอมมิวนิสต์จากเวียดนาม กัมพูชาและลาวขยายวงกว้างลงไปสู่มาเลย์เซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย โดยให้ความช่วยเหลือ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำปราศรัยในวันชาติ”. วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๑๖

²ประธานาธิบดี แฮรี เอส ทรูแมน (Harry S. Truman. ค.ศ.1948 – 1954) ได้ประกาศวาทะทรูแมน (Truman Doctrine) ใน พ.ศ. 2490 ว่า สหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นพันธะของตนที่จะให้ความช่วยเหลือต่อประเทศที่ถูกคุกคามด้วยคอมมิวนิสต์โซเวียตและจะให้ความช่วยเหลือต่อรัฐบาลต่าง ๆ ที่ถูกก่อกวนจากกองกำลังกลุ่มน้อยภายในชาติที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก. อ้างอิงจาก Julius W. Pratt. (1956.). *A History of United States Foreign Policy*. P. 461.

เหลือแก่ประเทศไทยในด้านต่าง ๆ¹ เช่น ด้านทหาร เศรษฐกิจและวิชาการ ตามสัญญาความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหาร² และความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและทางเทคนิค³

~~✖~~ ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาตามความตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศไทยมีความผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกา ขณะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในการเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เดินทางไปพบปะกับผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความสำคัญทางด้านการทหารและเศรษฐกิจ เช่น วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2501 ได้เข้าเยี่ยมคำนับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower. ค.ศ.1953 – 1957) ของสหรัฐอเมริกา วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2501 ได้เข้าพบนายชาร์ล อี วิลสัน (Charles E. Wilson) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา และวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2501 ได้เข้าพบ นายดิลลอน (Mr.Dillon) รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจและบุคคลอื่น ๆ เช่น นายโรเบิร์ตสัน (Mr.Robertson) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการฝ่ายตะวันออกกลางของกระทรวงการต่างประเทศ นายแมคเอลรอย (Mr.McElroy) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก นายบรัคเนอร์ (Mr.Bruckner) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม นายควอลเลอร์ (Mr.Quarles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือ นายเกจ (Mr.Gage) และนายสเปรด (Mr.Sprague) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม⁴

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำบันทึกโครงการต่อต้านคอมมิวนิสต์เสนอต่อผู้นำทางทหารของสหรัฐอเมริกา ดังปรากฏในหนังสือของสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุดว่า "...หลังจากได้พบประธานาธิบดีแล้ว ข้าพเจ้าได้จัดทำบันทึกรวบรวมบรรดาโครงการซึ่งฝ่ายไทยต้องการให้

¹ศึกษารายละเอียดใน ทิพยวรรณ หอมกระหลบ. (2534). *ไทยกับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ*. ปริญญาโท (กศ.ม.ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา

²"ประกาศเรื่องใช้ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางทหารระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา". *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 67 ตอนที่ 57. ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2493. หน้า 818 – 825.

³"ประกาศเรื่องใช้ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิค ระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา". *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 67 ตอนที่ 61. ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2493. หน้า 838 – 846.

⁴หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด ฉบับที่ 5641/2501 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2501 เรื่อง การเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาถึงนายกรัฐมนตรี หน้า 4 – 5. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.5.1.1.2/11 เรื่องความร่วมมือช่วยเหลือของต่างประเทศในโครงการต่าง ๆ ในประเทศไทย (พ.ศ.2501 – 2509)

สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือรวมเป็น 3 ฉบับคือ 1)บันทึกกรมโครงการขอความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ 2) บันทึกกรมโครงการขอความช่วยเหลือทางทหาร และ 3) บันทึกโครงการต่อต้านภัยจากคอมมิวนิสต์...”¹ การทำบันทึกโครงการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่เสนอต่อผู้นำทหารของสหรัฐอเมริกาสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาและเป็นผลให้รัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ใช้สถานการณ์การคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเหตุผลสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

A 2) ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามีแผนการณ์ให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นความมุ่งหมายระยะยาวของสหรัฐอเมริกาในการขยายการค้าหรือความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีในอนาคต² ดังปรากฏในสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ว่า“...โอกาสทางการค้าที่สำคัญขึ้นอยู่กับเอเชียอาคเนย์ที่เสรีและกำลังพัฒนา...”³ และคำกล่าวของนายเฮนรี แคบอต ลอดจ์ (Henry Cabot Lodge) ที่ว่าหากสหรัฐอเมริกาสามารถ“...ครอบครองหรือมีอิทธิพลเหนือเวียดนามย่อมมีผลต่ออนาคตของฟิลิปปินส์และไต้หวันทางตะวันออก ไทยกับพม่าซึ่งเป็นอยู่ข้างแหล่งใหญ่ทางตะวันตก มาเลเซีย อินโดนีเซียกับ ย่าง แร่ และดีบุกทางใต้...”⁴ ดังนั้นความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจนอกจากจะเป็นเหตุผลในการสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐอเมริกายังมีจุดมุ่งหมายที่จะขยายการค้าหรือความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในรูปแบบการค้าเสรีอีกด้วย

จากหนังสือความตกลงเรื่องการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและเทคนิคระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2493 สหรัฐอเมริกาต้องการให้ประเทศไทยยกเลิกเศรษฐกิจแบบชาตินิยมหรือการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมโดยรัฐ เพราะขัดขวางแนวคิด

¹แหล่งเดิม

²Neil Sheehan. (1971). *The Pentagon Papers*. P.29.

³วิทยากร เชียงกุล. (ผู้แปล). “เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจของการทำสงครามเวียดนาม” วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 19. (มิถุนายน – สิงหาคม 2514). หน้า 48. แปลจากเรื่อง The Committee of Concerned Asian Scholars, “Pax American : The Economic Dimension”. *The Indochina Story*. (1970). Bantam.

⁴แหล่งเดิม.

เศรษฐกิจแบบเสรีและยังให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบเปิด¹ อย่างไรก็ดี ตามระบบเศรษฐกิจแบบเสรีดังกล่าวไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจังในรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2491 – 2500) แม้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะออกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2497 ก็ตาม เพราะว่ารัฐบาลได้ให้การสนับสนุนรัฐวิสาหกิจมากถึง 141 แห่ง² เพื่อแข่งขันกับธุรกิจเอกชน ดังนั้นการผลักดันให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของสหรัฐอเมริกาจึงไม่ประสบผลสำเร็จในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ.2500 มีผลให้อำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สิ้นสุดลง แนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจแบบทุนนิยมภายใต้รัฐบาลนายพจน์ สารสิน (21 กันยายน – 26 ธันวาคม พ.ศ.2500) และจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เพราะอยู่ในช่วงเวลาที่สั้นๆ คือ 1 ปี กับ 26 วัน³ แต่หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทางไปเจรจาและพบปะกับผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ.2501 แล้ว จึงปรากฏแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยม ดังปรากฏในหนังสือราชการของสำนักงานผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุดว่า

...ในวันต่อมา (วันที่ 15 พฤษภาคม 2501) ข้าพเจ้าและเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันได้ไปพบ มร.ดิลลอน (Mr.Dillon) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจ...มร.ดิลลอนได้กล่าวถึงความสำคัญของการลงทุนโดยเอกชนต่างประเทศ ซึ่งอาจจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ยังไม่พัฒนาเพิ่มเติมจากเงินช่วยเหลือซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะช่วยให้(และ)ได้ตกลงว่าจะได้มีการเจรจากันต่อไประหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยกับสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ...นอกจากโครงการขอความช่วยเหลือทางด้าน

¹สรุปจากประกาศเรื่องใช้ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิค ระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 67 ตอนที่ 61. ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2493. หน้า 838 – 846.

²Fred W. Riggs. (1996). *Thailand: The Modernization of A Bureaucratic Policy*. p. 305

³ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และพีรศักดิ์ จันทวรินทร์. (2524). *ข้อมูลกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย*. หน้า 17.

เศรษฐกิจแล้วยังได้มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องการลงทุนเอกชนในประเทศไทย อันจะเป็นทางสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มากขึ้นด้วย...¹

จากนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย นายถนัด คอมันต์ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดีซี นายประยูร กาญจนดุล อธิบดีกรมการค้าภายใน และมีพลโทจิตติ นาวีเสถียร รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจการเป็นที่ปรึกษา² เพื่อเจรจาความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจกับเจ้าหน้าที่ของสหรัฐอเมริกา จึงอาจกล่าวได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยแบบทุนนิยมเสรีจากสหรัฐอเมริกาและเริ่มส่งเสริมการลงทุนของเอกชนภายในประเทศอย่างจริงจัง

กล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์เปิดโอกาสให้ผู้นำรัฐบาลไทยแสวงหาความช่วยเหลือจนนำไปสู่ความตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางด้านทหาร เศรษฐกิจและวิชาการใน พ.ศ.2493 ซึ่งทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศและภูมิภาคฯ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในด้านต่าง ๆ เพื่อป้องกันและพัฒนาประเทศ

ค. บทบาทของธนาคารโลก (World Bank)

ธนาคารโลกหรือธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนากการ (International Bank for the Reconstruction and Development หรือ IBRD) ก่อตั้งเมื่อปี 2487 หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง โดยผู้นำประเทศต่าง ๆ 44 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เมืองเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods) มลรัฐนิวแฮมเชียร์ สหรัฐอเมริกา ผลการประชุมครั้งนี้เกิดสถาบันการเงินที่สำคัญ 2 สถาบันคือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Money Fund หรือ IMF) และธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา (International Bank for the Reconstruction and Development หรือ IBRD) สถาบันการเงินทั้งสองแห่งนี้มีหน้าที่แตกต่างกันคือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีหน้าที่โดยตรงในการแก้ปัญหาทางการเงินหรือสภาพคล่องทางการเงินระยะสั้น ส่วนธนาคารโลก

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.5.1.1.2/11 เรื่องความร่วมมือช่วยเหลือของต่างประเทศในโครงการต่าง ๆ ในประเทศไทย (พ.ศ.2501 – 2509)

² แหล่งเดิม.

ดำเนินการสร้างสรรค์เงื่อนไขที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว เช่น การส่งเสริมการลงทุนจากภายนอกประเทศซึ่งเป็นแนวคิดแบบทุนนิยมเสรี¹

สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และมักได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานธนาคารโลกซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการบริหารและชี้แนะนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธนาคารโลก² วัตถุประสงค์ของธนาคารโลกมุ่งให้ความช่วยเหลือในลักษณะกู้ยืมแก่ประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและเอเชียเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 และให้ความช่วยเหลือประเทศที่เป็นยุทธศาสตร์ในการสกัดกั้นการแผ่ขยายของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นการที่ประเทศไทยเป็นด่านสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกอีกทางหนึ่งด้วย

ธนาคารโลกเข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ใน พ.ศ.2492 รัฐบาลไทยได้ติดต่อขอกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อพัฒนาระบบคมนาคม ครั้นเมื่อธนาคารโลกประสานการดำเนินงานกับรัฐบาลไทยจึงพบว่าการประกอบกิจการอุตสาหกรรมที่ดำเนินการโดยรัฐขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนิยม อีกทั้งการบริหารงานในรัฐวิสาหกิจก็ขาดผู้เชี่ยวชาญ มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงและอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์³ ธนาคารโลกได้เสนอแนะให้รัฐบาลไทยปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการปรับปรุงและพัฒนา ระบบเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขของธนาคารโลกไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงส่งเสริมการลงทุนในรัฐวิสาหกิจอย่างกว้างขวาง ครั้นเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงให้ความสำคัญการพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรี โดยเน้นการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมจากต่างประเทศและแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

นอกจากนี้ธนาคารโลกยังให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่ประเทศไทย โดยได้ส่งคณะสำรวจของธนาคารโลกเข้ามาสำรวจสถานะเศรษฐกิจของไทยร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายไทยระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2500 จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2501⁴ หลังจากเสร็จสิ้นการสำรวจได้ปรากฏรายงานชื่อ “โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย” (A Public Development Program for Thailand) ซึ่งมีวัตถุประสงค์“...เพื่อช่วยรัฐบาลในการวางโครงการ

¹เมธี ดุลยจินดา. (2519). *วิวัฒนาการของธนาคารโลก*. หน้า 179 – 184.

²กุลดา เกษบุญชู. (2517). *ธนาคารโลกกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย*. ปรินซ์นิพนธ์. รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า. 14.

³แหล่งเดิม. หน้า 36.

⁴คำแถลงของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). ใน *โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย*. หน้า ข.

ช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระยะเวลาหลายปีข้างหน้าและเพื่อให้คำแนะนำวิธีจัดตั้งงานต่าง ๆ ซึ่งน่าจะเห็นว่าบังเกิดผลดีที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ...”¹ ธนาคารโลกแนะนำว่า“...โครงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะได้ผลสูงสุดถ้าหากว่ามีการใช้ทรัพยากรผสมกับความอดสาเหให้ได้สัดส่วนมากที่สุดที่จะกระทำได้ หน้าที่ของรัฐบาลควรมีเพียงส่งเสริมและช่วยเหลือการพัฒนาทางด้านเอกชน โดยจัดหาบริการทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้นและจัดหาความสะดวกต่าง ๆ ที่ประชาชนต้องการเช่น การคมนาคม พลังงานและชลประทานและรัฐบาลจำต้องปรับปรุงเครื่องมือในการบริหารที่เข้มแข็งจึงจะปฏิบัติหน้าที่นี้ได้เป็นอย่างดีที่น่าพอใจ...”² นอกจากนี้คณะสำรวจสถานะเศรษฐกิจของธนาคารโลกได้คำนวณแหล่งเงินทุนที่รัฐบาลอาจจะจัดหามาได้ในระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 และแนะนำวิธีการจัดสรรเงินตลอดจนกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้รายจ่ายนั้นเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้มากที่สุด³ รวมทั้งได้เสนอให้รัฐบาลไทยลงทุนในกิจการที่เป็นรากฐานในการพัฒนา (Infra-structure) เช่น การคมนาคม การชลประทาน และพลังงาน ซึ่งจะช่วยการสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน⁴

รายงานฉบับดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในเวลาต่อมา คณะกรรมการสำรวจสถานะเศรษฐกิจของธนาคารโลกได้แนะนำให้รัฐบาลไทยจัดตั้งหน่วยงานวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติขึ้นเป็นการถาวร มีหน้าที่ศึกษา ติดตาม วิเคราะห์ วิจัยภาวะเศรษฐกิจ และทำหน้าที่วางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศ การดำเนินงานของหน่วยงานให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และให้จัดตั้งสภาพัฒนาการแห่งชาติ (National Development Board) โดยเสนอให้รวมกิจการของสำนักงานสถิติกลาง ส่วนรายได้ประชาชาติ และคณะกรรมการร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ (ก.ศ.ว.) เข้าไว้ในสภาพัฒนาการแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้น⁵ ต่อมารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จัดตั้งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (National Economic Development Board) เพื่อทำหน้าที่วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2502⁶ และได้

¹แหล่งเดิม. หน้า ค.

²แหล่งเดิม. หน้า 20

³คณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ. (2503). *โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย*. หน้า 289 - 306.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 312.

⁵แหล่งเดิม. หน้า 257 – 258.

⁶บุญชนะ อรรถการ. “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์”. ในคณะรัฐมนตรี. (๒๕๐๗). *ประวัติและผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. หน้า. ๗๘.

ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2503 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2504

เห็นได้ว่าบทบาทของธนาคารโลกในการให้ความช่วยเหลือเข้ามาสำรวจและวิเคราะห์สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยมีส่วนสำคัญต่อแนวทางในการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดงบประมาณ การบริหารองค์กร และการจัดสรรทรัพยากร ที่สำคัญรัฐบาลได้นำคำแนะนำของคณะผู้สำรวจของธนาคารโลกมาปฏิบัติเช่น การจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติให้เป็นศูนย์กลางในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศและการปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงกล่าวได้ว่าคำแนะนำของธนาคารโลกมีความสำคัญต่อแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย

จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ของทหาร ที่ต้องการให้เกิดเอกภาพและความมั่นคงในทางการเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ ในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับสถานการณ์การขยายตัวลัทธิคอมมิวนิสต์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ผูกพันกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในการป้องกันการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์เพื่อรักษาและสืบทอดความมั่นคงของรัฐให้ดำรงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ความช่วยเหลือจากธนาคารโลกทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาตามหลักวิชาการ เป็นการประสานระหว่างแนวคิดภายในกับภายนอกประเทศ นั่นก็คือแนวคิดด้านความมั่นคง ซึ่งหมายถึงความเอกภาพทางการเมืองและการดำรงอยู่ของรัฐ และแนวคิดด้านการพัฒนาที่ต้องการสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

3.3 แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้านความมั่นคง

ความมั่นคงโดยทั่วไปหมายถึง การดำรงอยู่ของสถาบันที่สำคัญคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์¹

สถาบันชาติคือ พื้นฐานของประเทศอันเกิดจากประชาชน จะต้องเสริมสร้างให้เกิดความสามัคคี เป็นปึกแผ่นและมีความมั่นคง ไม่ให้เกิดความแตกแยกเพราะเป็นฝ่ายรองรับความเป็นประเทศชาติ

¹คณะผู้จัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. (2526). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. หน้า 5.

สถาบันศาสนา เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของประชาชนและช่วยบ่มจิตใจของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นในสิ่งเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพลังร่วมของจิต หมายถึงความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของมวลชนผู้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของประเทศ

สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของประชาชน เป็นที่เคารพสักการะตามรัฐธรรมนูญ ผู้ใดจะละเมิดไม่ได้ จะต้องดำรงรักษาไว้ตลอดกาล ดังนั้นสถาบันทั้งสามจึงเปรียบเสมือนเป็น “รากแก้ว” ของชาติ ที่ต้องดำรงอยู่คู่กับเอกราชของชาติตลอดไป

นอกจากนี้ความมั่นคงของประเทศหรือความมั่นคงของชาติ ยังหมายถึงสภาวะที่ประเทศหรือชาติปลอดจากการรุกรานหรือการโจมตีทางทหาร การบ่อนทำลายทางการเมืองและเศรษฐกิจ จนสามารถดำรงความเป็นชาติอยู่ได้โดยไม่ถูกแทรกแซงอย่างได้ผลจากภายนอกประเทศ¹ จะเห็นว่าความหมายของความมั่นคงของชาติครอบคลุมหลายด้านด้วยกันคือ ด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ว่า “...ความมั่นคงแห่งชาติมิใช่เป็นปัญหาทางทหารเพียงด้านเดียว ความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการระดมและการใช้สรรพกำลังทั้งมวลอันได้แก่ กำลังทหาร กำลังทางการเมืองรวมทั้งกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม...”² ดังนั้นความมั่นคงของชาติจึงหมายถึงการรักษาและสืบทอดสถาบันที่สำคัญของประเทศและระบบการเมืองการปกครองให้ดำรงอยู่ตลอดไป เหตุผลด้านความมั่นคงจึงเป็นเหตุผลหลักในการดำรงอยู่และการดำเนินงานของรัฐมาทุกยุคทุกสมัย การเข้ามาบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐซึ่งกำลังเผชิญกับการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 2 ว่า “...ภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ไม่สามารถเลี้ยวไปใช้วิธีใดนอกจากยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม...”³ ดังนั้นคณะปฏิวัติจึงดำเนินการยึดอำนาจเพื่อ “...ประโยชน์และความปลอดภัยของประเทศชาติ...”⁴ เพราะว่า..

...สถานการณ์ภายใน (ประเทศ) ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยอันยิ่งใหญ่...พยายามสร้างอิทธิพล

¹คณะผู้จัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. (2526). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. หน้า 2.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). “คำปราศรัยในพิธีเปิดการศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๓ ประจำปี พ.ศ.๒๕๐๓” วันพุธที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๓๓.

³“ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

⁴“ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

เหนือจิตใจของประชาชนชาวไทย การแทรกแซงของตัวแทนคอมมิวนิสต์มีอยู่ทุกกระแส ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อและแผนการที่ฉลาดหลาย อย่าง...(และที่สำคัญลัทธิคอมมิวนิสต์)...พยายามทุกวิถีทางที่จะ...ขุดโค่นราชบัลลังก์ล้มล้าง พระพุทธศาสนาและสถาบันทุกอย่างที่ชาติไทยได้ผดุงรักษามา...¹

สะท้อนให้เห็นว่าการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของ ประเทศชาติ ซึ่งไม่ใช่ว่าการคุกคามเอกราชของประเทศชาติเพียงอย่างเดียว ยังรวมถึงด้านการ เมือง เศรษฐกิจและสังคม แนวคิดในการบริหารประเทศด้านความมั่นคงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงให้ความสำคัญกับการต่อต้านและป้องกันภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จาก สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในโอกาสต่าง ๆ เช่น คำปราศรัยในวันชาติว่า"...แผน การณ์ปฏิวัติในขั้นต่อไปก็คือ กวาดล้างสิ่งซึ่งเป็นภัยของชาติ เสมือนทำการปิดกวาดชำระล้างสิ่ง โสโครกโรคร้ายในบ้านเรา ท่านได้ทราบความในประกาศฉบับก่อน ๆ แล้วว่า ภัยอันใหญ่หลวง ของชาติคือคอมมิวนิสต์ จำต้องขจัดภัยอันนี้ให้จงได้..."²

ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายอิทธิพลในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2468 (สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่) สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนบางส่วนที่มีความเห็นแตกแยกกับพรรคจีน คณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) เข้ามาเคลื่อนไหวในประเทศไทยโดยก่อตั้งสมาคมขึ้น เช่นสมาคมเยาวชน คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือกลุ่มลัทธิมาร์ก - เลนิน³ รัฐบาลไทยตระหนักและให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาการเคลื่อนไหวของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนในประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476 เป็นฉบับแรก⁴ ต่อมาการทำลายของ ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แสดงออกมาเป็นรูปธรรมด้วยการการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2485 และได้ดำเนินการต่อสู้ทั้งในทางการเมืองและมวลชนมาโดยตลอด

¹"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำปราศรัยในวันชาติ". วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๑๗.

³หาญ พงศ์สิฏานนท์. พล.ต. และคนอื่น ๆ . (2517). คอมมิวนิสต์. หน้า 63.

⁴"พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476". ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 50. ลงวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2476.

แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่แสดงถึงการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ยังปรากฏในสุนทรพจน์วันครบรอบปีที่ 5 แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The South East Asia Treaty Organization หรือ SEATO) ความว่า...

...จุดประสงค์ขององค์การสนธิสัญญานี้ก็เพื่อต่อสู้ป้องกันการคุกคามของคอมมิวนิสต์... ข้าพเจ้าคิดด้วยน้ำใจที่ห่วงใยชาติ...ข้าพเจ้าเห็นว่าโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยังเป็นอิสระเสรีอยู่ได้ส่วนหนึ่งก็เพราะได้เตรียมกำลังป้องกันและร่วมแรงร่วมใจผูกพันกันไว้เพื่อต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์...ข้าพเจ้าจึงเห็นชอบในการเข้าร่วมกำลังต่อต้าน...คอมมิวนิสต์.....เราตกลงใจว่าจะไม่ยอมให้ประเทศของเราเป็นคอมมิวนิสต์ เราต้องแสดงนโยบายชัดเจนออกไป...¹

สุนทรพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มิได้มีผลกระทบต่อประเทศไทยเท่านั้นหากยังส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย นอกจากนี้โอวาทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาอบรมวิชาสงครามจิตวิทยาฯ ก็แสดงถึงแนวทางในการป้องกันการเผยแพร่อุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์

...สงครามจิตวิทยามีความสำคัญและมีบทบาทมากหลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในการป้องกันการแทรกซึมและการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ จะต้องเรียนรู้สงครามจิตวิทยา จึงจะทำการป้องกันได้ผลดี...สงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ผ่านมามีเรียกว่าเป็นสงครามเบ็ดเสร็จคือ นอกจากใช้กำลังทหารเข้าต่อสู้กันแล้ว ยังต้องใช้เครื่องมือทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม...แต่สงครามในอนาคตยังต้องใช้ให้มากยิ่งขึ้นไป กล่าวคือต้องใช้ถึงจิตใจ ลัทธิความเชื่อมั่นและสติปัญญาทุกสถาน จิตวิทยาจึงมากลายเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในสงคราม...²

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "สุนทรพจน์ในวันครบรอบปีที่ ๕ แห่งการลงนามในสนธิสัญญาร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้". วันอังคารที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓๖ - ๓๘.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "โอวาทในการมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาอบรมวิชาสงครามจิตวิทยาหลักสูตรฝ่ายอำนวยการ รุ่นที่ ๕". ณ ห้องเรียนวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๓.

คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ได้มีเฉพาะการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเท่านั้น หากยังมีการปลุกระดมมวลชนและโฆษณาชวนเชื่อในกลุ่มประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองที่กำลังเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านจิตวิทยาตามโครงการอบรมดังกล่าวจึงเป็นแนวทางที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คิดว่าจะสามารถต่อต้านการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญได้

นอกจากนี้คำแถลงการณ์ของรัฐบาลก็แสดงถึงแนวทางการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด

...การกระทำของคอมมิวนิสต์เป็นความพยายามขายชาติขายประเทศ ล้มล้างสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นมาของชาติ ความเคลื่อนไหวทุกอย่างของคอมมิวนิสต์ได้เป็นไปเพื่อจุดประสงค์อันนี้เสมอ รัฐบาลจึงตัดสินใจแน่วแน่ที่จะต่อต้านการกระทำของคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็ง ด้วยกฎอัยการศึก ด้วยอำนาจปฎิวัติซึ่งมีอยู่ในมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรและด้วยกำลังทุกสถานที่ที่มีอยู่ในมือ เพื่อรักษาไว้ซึ่งประเทศชาติและสวัสดิภาพของประชาชน...¹

การป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์นอกจากการดำเนินการทางด้านจิตวิทยาแล้วยังอาศัยมาตรการทางกฎหมายให้เกิดผลอย่างรวดเร็ว เช่นมาตรา 17 ในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502 ได้ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีอย่างเด็ดขาดในการลงโทษผู้กระทำความผิดในการสังหารชีวิตผู้ฝ่าฝืนหรือนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลถือว่าเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์

อนึ่งแนวคิดคิดในการต่อต้านและป้องกันภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ยังเน้นอยู่ในคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการเปิดประชุมคณะมนตรีความมั่นคง ส.ป.อ. ว่า

...มูลเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดกติกาสัญญามนิลาและองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นคือ การสูญเสียเดียนเบียนฟู (พู) เมื่อ ๗ ปีมาแล้วซึ่งมีผลทำให้ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ของเวียดนามถูกแบ่งแยกออกเป็นสองประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องเสียเนื้อที่ราว ๒ แสนตารางกิโลเมตรและพลเมืองราว ๑๐ ล้านคน ให้แก่ฝ่าย

¹สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๐๓). "แถลงการณ์ของรัฐบาลเรื่อง ความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย". วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓. แหล่งเดิม หน้า ๒๑๒ - ๒๑๓.

คอมมิวนิสต์ เรื่องนี้เองที่ทำให้เราตกลงใจสร้าง ส.ป.อ. ขึ้น เพื่อหาวิธีป้องกันมิให้สูญเสียต่อไปอีกและมีให้ประเทศอื่นๆในถิ่นแคว้นนี้ต้องถูกแบ่งแยกไปอีก...¹

ใน พ.ศ. 2493 สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำโลกเสรีพยายามเรียกร้องประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียให้ความสนใจความร่วมมือระหว่างประเทศ และมีการประชุมกันที่กรุงบาเกียว ประเทศฟิลิปปินส์ มีประเทศเข้าร่วมประชุมคือ ออสเตรเลีย ศรีลังกา อินเดีย อินโดนีเซีย ปากีสถานและไทย จนกระทั่ง พ.ศ.2497 จึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) ขึ้นที่กรุงมะนิลาเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 8 ประเทศคือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ไทย ปากีสถานและฟิลิปปินส์ การจัดตั้งองค์การ ส.ป.อ. เป็นแนวคิดในการป้องกันและสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะตามแนวคิด "ทฤษฎีโดมิโน" (Domino Theory)² โดยเชื่อว่าหากโดมิโนตัวใดตัวหนึ่งล้มแล้วตัวอื่น ๆ ก็จะล้มตามไปด้วย

นอกจากนี้คำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการเปิดการประชุมและอบรมกำนัน 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังแสดงถึงอันตรายจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายตัวในประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว) ...

...ยังมีคนคิดร้ายต่อประเทศชาติและประชาชนชาวอีสาน พยายามเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาเผยแพร่ ร้ายยิ่งกว่านั้นพยายามเอาดินแดนภาคอีสานซึ่งเป็นดินแดนกว้างใหญ่ มีพลเมือง ๙ ล้านคนไปรวมกับราชอาณาจักรลาวซึ่งมีพลเมืองเพียง ๒ ล้าน และยังไม่มีพัฒนาแต่อย่างใด คนฉลาดเพียงนิดเดียวก็เข้าใจว่าความพยายามของผู้คิดร้ายเหล่านั้น ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของเขาเองด้วยหวังสินจ้างจากคอมมิวนิสต์หวังความใหญ่โตของตนเองด้วยวิธีเอาพี่น้องทั้งหลายลงเป็นทาสซึ่งต้องถือว่าเป็นกรรมอันร้ายแรงที่สุด คนเหล่านี้ต้องถูกลงโทษอย่างแสนสาหัสในฐานะที่ทำการขายชาติขายประเทศ แต่ข้าพเจ้าก็ห่วงใยพี่น้องชาวอีสานทั้งหลายที่จะพลอยไปติดบ่วงของคนร้าย

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). "คำแปลคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีในพิธีการเปิดประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ". วันจันทร์ที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๔. แหล่งเดิม. หน้า ๓๖๒ - ๓๖๓..

²สมร นิติทัศน์ประภาส. (2531). แหล่งเดิม. หน้า 39 - 40

ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลายช่วยกันระมัดระวังในข้อนี้ พยายามดูแลลูกบ้านหรือลูกหลานของท่านเหมือนอย่างพ่อที่ดีที่คอยระมัดระวังลูกแต่ไม่ให้ลูกล่อลวงหลงเชื่อไปในทางที่ผิด...¹

คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความห่วงใยและกังวลต่อการคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายอิทธิพลในประเทศลาว เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มลาวอิสระทำการต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสอย่างมากแต่ถูกปราบปราม กลุ่มลาวอิสระต้องหลบหนีมาพำนักที่ประเทศไทย ประเทศลาวแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่ายคือ "ลาวฝ่ายเหนือ" (หรือฝ่ายซ้ายฝักใฝ่คอมมิวนิสต์) มีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้นำและประกาศตนเองว่าเป็นรัฐบาลของลาวที่ถูกต้อง มีที่มั่นอยู่ที่แขวงพงสาลีและซำเหนือ ส่วน "ลาวฝ่ายใต้" (หรือลาวฝ่ายขวา) อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าสุวรรณภูมานายกรัฐมนตรี มีเจ้าศรีสว่างวงศ์เป็นประมุข

ใน พ.ศ. 2500 ลาวฝ่ายใต้และลาวฝ่ายเหนือได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยมีเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรีและเจ้าสุภานุวงศ์เข้าร่วมรัฐบาลด้วย แต่การบริหารประเทศเกิดความแตกแยก เจ้าสุวรรณภูมาไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากจีนและรัสเซียตามข้อเสนอของฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์ การร่วมจัดตั้งรัฐบาลลาวในครั้งนี้สร้างความกังวลใจให้กลุ่มเสรีประชาธิปไตยในลาวเป็นอย่างมากเนื่องจากเกรงว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลางจะทำให้คอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงได้ สหรัฐอเมริกาจึงผลักดันให้องค์การส.ป.อ.เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในลาว แต่ถูกปฏิเสธจากรัฐบาลเจ้าสุวรรณภูมา² สหรัฐอเมริกาใช้อำนาจทางการเมืองผ่านหน่วยข่าวกรองของสหรัฐอเมริกาที่ให้การสนับสนุนนายทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่กดดันให้นายกรัฐมนตรีลาวลาออก ขณะเดียวกันประเทศไทยก็ปิดพรมแดนด้านลาวทำให้ลาวขาดแคลนสินค้าที่จำเป็นเช่น น้ำมัน ในที่สุดในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2501 เจ้าสุวรรณภูมาจึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เปิดโอกาสให้ท้าวฮุย ชนะนิกร ที่มีแนวคิดนิยมตะวันตกและได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี³ ต่อมาใน พ.ศ. 2503 เกิดรัฐประหารในลาวโดยร้อยเอกกองแล ได้นำกองกำลังภายใต้บังคับบัญชาเข้ายึดเวียงจันทน์เพื่อให้เจ้าสุวรรณภูมากลับ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). "คำกล่าวเปิดการประชุมในการอบรมกำนัน ๔ จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ". วันจันทร์ที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๔. แหล่งเดิม. หน้า ๔๓๙.

²สุวิทย์ ธีรศาสน์. (2543). ประวัติศาสตร์ลาว ค.ศ. 1779 – 1975. หน้า 381.

³สมร นิตินันท์ประภาส. (2531). สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบันเล่ม 1. (ค.ศ. 1945 – 1980). หน้า 120 – 121.

มาเป็นนายกรัฐมนตรีและดำเนินนโยบายความเป็นกลางในทางการเมืองอีกครั้ง¹ จึงทำให้การต่อสู้ระหว่างรัฐบาลลาวกับฝ่ายขวา (เจ้าสุวรรณภูมา) ขยายวงกว้างออกไป

เหตุการณ์ต่อสู้ในประเทศลาวนำความกังวลใจมาสู่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะประเทศไทยมีเขตแดนติดกับลาวซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการต่อสู้และการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์สู่ภาคอีสานของไทย ดังนั้นการให้ผู้นำชุมชนในภูมิภาคอีสานมาอบรมและรับมอบนโยบายจากรัฐบาลจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์คิดว่าเป็นแนวทางการป้องกันคอมมิวนิสต์ได้ดี เนื่องจากผู้นำชุมชนเหล่านั้นเป็นตัวแทนรัฐบาลที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในชนบทมากที่สุด

หนึ่งนโยบายด้านความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาก็คือ การทำให้กลไกของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงมีอำนาจแข็งแกร่ง เชี่ยวชาญในการรบและมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่จะเผชิญหน้ากับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่สำคัญกองกำลังทหารและหน่วยถืออาวุธต่าง ๆ ต้องมีอุดมการณ์ มีวินัย มีความปึกแผ่นและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้กล่าวต่อนายทหารและตำรวจในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงไชยเฉลิมพลและวันตำรวจที่มีเป็นประจำในทุก ๆ ปี โดยย้ำถึงภารกิจและหน้าที่ของทหารและตำรวจว่า "...ท่านทั้งหลายจักต้องประสานสามัคคีกลมเกลียว ให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและต้องร่วมมือกันโดยพร้อมเพรียงทั้งสามเหล่าทัพ ทุกท่านไม่ว่าจะอยู่ในสังกัดกองทัพบกก็ตาม ก็ล้วนแต่เป็นคนไทย เป็นทหารของชาติด้วยกันทั้งนั้นย่อมมีหน้าที่สำคัญยิ่งเช่นเดียวกันทั้งหมดคือ ต้องร่วมกันป้องกันและรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ..."² และ"...ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะสร้างรัฐตำรวจ หรือ Police State อย่างแบบเผด็จการ ข้าพเจ้าปรารถนาให้ตำรวจทั้งหลาย...เป็นตำรวจของประชาชนเป็นผู้พิทักษ์รักษาความสงบสุขของราษฎร สมกับเรียกชื่อว่า ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์...ขอให้ตำรวจเป็นมิตรที่เชื่อถือของประชาชน...รักษาเสถียรภาพของรัฐและความมั่นคงของประเทศ..."³ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เชื่อว่าความสามัคคีและความมีระเบียบวินัยของคนในประเทศเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นเพราะถ้า "...คนในชาติอ่อนแอและแตกความสามัคคี มัวแก่งแย่งแข่งดีซึ่งกันและกันหรือเห็นประโยชน์ส่วนตัวยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนรวม...ชาติจักต้องเดือดร้อนระส่ำระสาย

¹ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). แหล่งเดิม. หน้า 323

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "โอวาทในพิธีทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล". วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๘๔ - ๘๕.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำปราศรัยในวันตำรวจ". วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๒๓๔.

และจักต้องถึงซึ่งความพินาศย่อยยับในที่สุดจงระลึกจดจำไว้เสมอว่า ความสามัคคีและการร่วมใจกันเท่านั้นที่จะทำให้ชาติไทยดำรงอยู่ได้...”¹

จะเห็นได้ว่าคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในโอกาสต่าง ๆ ต่อประชาชนชาวไทย ข้าราชการ ผู้แทนของประเทศต่าง ๆ และผู้นำท้องถิ่นส่วนหนึ่งที่น่ามาเป็นตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับการต่อต้านภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะส่งกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพราะการคุกคามของคอมมิวนิสต์มีทั้งการแทรกซึม บ่อนทำลายและโจมตีด้วยกำลังอาวุธ รัฐบาลจึงต้องการมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการเพื่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยลดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้วยเกรงว่าการท้าทายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และการดำเนินงานทางมวลชนจะเป็นปัญหาสำคัญของรัฐบาล การปราบปรามคอมมิวนิสต์จึงต้องดำเนินการทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ เช่น การใช้มาตรา 17 ในธรรมนูญการปกครองฯ การอบรมให้ความรู้ด้านจิตวิทยาความมั่นคงแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน ตลอดจนให้ความร่วมมือกับประเทศสมาชิก ส.ป.อ. ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมกัน อนึ่งในฐานะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายทหารอาชีพที่ได้รับการศึกษาจากระบบการศึกษาของทหารและผ่านการใช้อำนาจและความรุนแรงมาก่อน จึงใช้กลไกของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบการรักษาความมั่นคงของประเทศคือกองทัพในการรักษาความสงบภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งการเผชิญหน้ากับลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้นเหตุผลด้านความมั่นคงจึงเป็นเหตุผลหลักในการดำรงอยู่ของรัฐและสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดังจะได้กล่าวต่อไป

3.4 แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้านการพัฒนา

การพัฒนาเป็นแนวคิดที่แพร่หลายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อระบบอาณานิคมล่มสลายและเกิดรัฐเอกราชใหม่ ๆ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้การพัฒนาแพร่หลาย ในสมัยประธานาธิบดีแฮร์รี เอส. ทรูแมน (พ.ศ.2492 – 2496) ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและเอเชียฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมจากภาวะสงคราม นับเป็นความพยายามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เมื่อสงครามเย็นเริ่มต้นขึ้นและเป็นการขยายบทบาทของสหรัฐอเมริกาในสังคมโลก การพัฒนาจึงเป็นแนวทางในการแสวงหาพันธมิตรของกลุ่มเสรีประชาธิปไตยเพื่อต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในหลายรูปแบบทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

¹แหล่งเดิม.

การพัฒนาที่มีความหมายครอบคลุมในหลาย ๆ ด้านซึ่งรวมทั้งการทำให้เกิดความเจริญเติบโตและเพิ่มอัตราให้สูงขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงระบบเพื่อให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายให้เกิดความเป็นธรรม ความยุติธรรม มีสิทธิเสรีภาพและความพอใจของคนส่วนใหญ่ซึ่งจะต้องทำโดยการวางแผน¹ ดังนั้นการพัฒนาจึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศ เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจขั้นพื้นฐานในแนวทางการกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน จึงเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการอย่างมีระบบ

เหตุผลด้านการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ความมั่นคงในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาชนบท และสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดด้านความมั่นคงมาประสานกับแนวคิดในการพัฒนาจึงมีความสอดคล้องกันอย่างมากในการต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องปรับปรุงโครงสร้างเพื่อการพัฒนา นับตั้งแต่ศูนย์กลางในการบริหารประเทศ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจ สำนักงานประมาณ และขยายไปยังหน่วยงานอื่นของรัฐ เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มบทบาทและขยายกำลังเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับเพื่อให้ครอบคลุมสังคมไทย แนวคิดในการพัฒนาจึงเอื้อประโยชน์ให้กับรัฐบาลและกลไกของรัฐปรับเปลี่ยนบทบาทการควบคุมและชี้นำสังคม ทำให้รัฐบาลสามารถแสดงบทบาทเพื่อเข้าถึงประชาชนหรือแสดงความเอาใจใส่ต่อประชาชน

ก.แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับอิทธิพลจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและความช่วยเหลือของธนาคารโลกในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ / โดยมุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) เป็นแนวคิดการพัฒนาในทศวรรษที่ 1960 ซึ่งนิยามความเจริญเติบโตโดยอาศัยมูลค่าผลผลิตต่อหัวเป็นเครื่องชี้วัด หมายถึงระดับของการพัฒนาวัดตามมูลค่าทางเศรษฐกิจ² ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาต่างพยายามเพิ่มผลผลิตของประเทศให้สูง โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ทุนจากภายนอกประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งก็เป็นแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนั่นเอง ตามแนวคิดดังกล่าวนี้รัฐไม่ต้องเข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชนมากนัก เพียงแต่เข้าไปควบคุมกิจการบางอย่างที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ ความ

¹อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). การบริหารการพัฒนา. หน้า 21.

²ฉันทนา บรรพศิริโชติ และสุริชัย หวันแก้ว. (2539). ศัพท์การพัฒนา : คู่มือความรู้สู่อำนาจ. หน้า

ปลอดภัยหรือสวัสดิภาพของประชาชนโดยรวม และปล่อยให้ระบบกลไกของตลาดทำหน้าที่เป็นผู้แก้ปัญหาระบบเศรษฐกิจโดยตรงจะทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 โดยอ้างการคุกคามของคอมมิวนิสต์ว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศ จึงกำหนดแนวทางการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาดและพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กันไป ดังปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔ ว่า“...จะหาทางสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติใหม่ให้อยู่บนรากฐานตามระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง จัดระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติและประชาชนชาวไทย มีแผนการที่จะยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแนวทางที่ถาวรเพื่อเกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง...”¹ / ซึ่งแผนการตามแนวคิดดังกล่าวก็คือ “...จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจ...ทั้งในทางกลไกกรรมและอุตสาหกรรม สำหรับงานนี้จะได้ตั้งคณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เป็นแผนถาวร...ซึ่งคณะรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังจะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบเนื่องกันไปไม่มีทางเลิกหรือเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ ตามอารมณ์ของผู้มาเป็นรัฐบาล...”² / คำประกาศนี้สะท้อนให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยมีแนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเป้าหมายและโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวนี้ยังเน้นอยู่ในคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการเปิดประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติว่า“...เราต้องรีบทำแผนและโครงการเศรษฐกิจซึ่งเรายังไม่เคยมีมาก่อนเลย เราจะต้องตั้งเป้าหมายว่าจะสร้างประเทศชาติของเราให้เป็นอย่างไรในทางเศรษฐกิจให้ชาติและชนในชาติมีจุดมุ่งหมายปลายทางแห่งชีวิตอันแน่นอน เพราะถ้าไม่ดำเนินการเช่นนั้นเราก็จะเป็นเหมือนคนที่ว่ายน้ำอยู่ในทะเลซึ่งมองไม่เห็นที่หมาย...ไม่รู้ว่าจะไปทางไหน...”³ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในอดีตที่ผ่านมาไม่มีแผนการพัฒนาที่ชัดเจน แม้ใน พ.ศ.2493 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการตั้ง“สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ”ทำหน้าที่วิจัยและวิเคราะห์สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวข้อง

¹“ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔.” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๒.

²“ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑.” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๒

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2502). “คำกล่าวเปิดประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ”. วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2502. แหล่งเดิม. หน้า 28.

ปัญหาด้านการเงิน การคลังและการเศรษฐกิจโดยทั่วไป แต่ไม่บรรลุผลสำเร็จเนื่องจากขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานภายในของรัฐ¹

แนวคิดในการวางแผนพัฒนายังเน้นอยู่ในคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติว่า "...เราจะต้องทำทุกอย่างโดยมีแผนการ เพราะการทำอะไรโดยไม่มีแผนการทำกันอย่างไรโบราณเรียกว่าเบี้ยหัวแตกหรือข้าวสารกรอกหม้อนั้นอาจจะทำให้เราเสียเวลาไปเป็นสิบ ๆ ปีโดยไม่ไต่งานเป็นชิ้นเป็นอัน..."² ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงเชื่อว่าการจัดทำแผนในการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่สำคัญ เพราะได้กำหนดแนวทางไว้อย่างชัดเจนทั้งในเรื่องเป้าหมายและงบประมาณในการใช้จ่าย ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาฉบับที่ 1 ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาว่า³

1. จะเพิ่มอัตราการรายได้ประชาชาติจากร้อยละ 4 เป็นร้อยละ 5 ต่อปี โดยคาดว่าประชากรจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2 ต่อปีซึ่งจะทำให้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี
2. จะรักษาระดับการสะสมทุนในอัตราเฉลี่ยที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ของรายได้ประชาชาติในแต่ละปี
3. จะขยายการผลิตด้านการเกษตรโดยรวมประมาณร้อยละ 3 ต่อปี ในระหว่างระยะเวลาของแผนฯ โดยมีเป้าหมายการผลิตพืชและสัตว์ที่สำคัญคือ ข้าว ยาง ข้าวโพด ไม้สัก มันสำปะหลัง ครั่ง และปาล์ม
4. จะเพิ่มมูลค่าของผลิตผลทางด้านอุตสาหกรรมจากร้อยละ 10 ของรายได้ประชาชาติในปี 2504 ให้เท่ากับร้อยละ 12 ของรายได้ประชาชาติในปี 2506 โดยมีกำหนดเป้าหมายที่จะเพิ่มมูลค่าการผลิตปูนซีเมนต์ ผ้า น้ำตาล กระดาษ กระสอบ ยาสูบ แร่ดีบุก แร่เหล็กไนท์และยิบซัม
5. จะเพิ่มพลังงานการผลิตไฟฟ้าจาก 138,000 กิโลวัตต์ ในปี 2503 ให้ถึง 370,000 กิโลวัตต์ ในปี 2506
6. จะพัฒนาการคมนาคมในระหว่างปี 2504 – 2506 โดยการก่อสร้างทางหลวงสายใหม่เป็นระยะทาง 1,000 กิโลเมตร และจะปรับปรุงถนนที่มีอยู่ให้เข้าสู่มาตรฐานเป็นระยะ 1,000 กิโลเมตร

¹อุทัย ชูธรรมขจร. (2520). *การพัฒนาเศรษฐกิจ*. หน้า 99.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ". วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๖๐.

³ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๔๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.

7. จะขยายการศึกษาและสาธารณสุขให้ประสานกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านการศึกษานั้นจะส่งเสริมอาชีพเป็นพิเศษ

8. จะรักษาดุลย์การค้าระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับที่อำนวยความสะดวกแก่เศรษฐกิจของประเทศ โดยดำเนินการให้มูลค่าสินค้าขาออกและสินค้าขาเข้าเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี และให้มีเสถียรภาพในดุลการชำระเงิน

9. จะรักษาเสถียรภาพของเงินตราให้มีความมั่นคง โดยในการพัฒนาประเทศจะเพิ่มรายจ่ายงบประมาณปีละ 500 ล้านบาท เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากร้อยละ 20 ของรายจ่ายงบประมาณทั้งสิ้นในปี 2504 เป็นร้อยละ 29 ของรายจ่ายงบประมาณทั้งสิ้นในปี 2509 โดยประมาณ และในจำนวนเงินรายจ่ายงบประมาณพัฒนาระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ.2504 - พ.ศ.2506 ซึ่งเป็นจำนวนเงิน 10,500 ล้านบาทนั้น คาดว่าจะเป็นเงินที่จ่ายจากเงินกู้จากต่างประเทศ 3,000 ล้านบาทและเป็นเงินจากความช่วยเหลือจากต่างประเทศ 1,500 ล้านบาท

จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาไว้อย่างชัดเจน โดยเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างความเจริญเติบโตทางด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม ดังความสำคัญที่ระบุในแผนฯว่า

...การเพิ่มผลผลิตในประเทศจะทำให้ได้อย่างผลดีก็โดยความพยายามของฝ่ายเอกชน ทั้งนี้โดยทางฝ่ายรัฐบาลจะเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริม... ดังนั้นแนวทางที่สำคัญที่สุดของแผนการรัฐบาลจึงได้แก่การส่งเสริมให้มีความเจริญเติบโตในภาคเอกชนโดยรัฐบาลจะทุ่มเททรัพยากรของรัฐบาลเข้าไปในโครงการที่มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวทั้งทางด้านเกษตรและไม่ใช่อุตสาหกรรม...¹

ด้านงบประมาณการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ก็ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนคือ รัฐบาลได้ประมาณการรายจ่ายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะเวลา 6 ปี (พ.ศ.2504 - 2509) รวมทั้งสิ้น 21,000 ล้านบาท (เป็นเงินจากความช่วยเหลือของต่างประเทศและกู้ยืมประมาณ 6,900 ล้านบาท) โดยงบประมาณเกือบครึ่งหนึ่งหรือประมาณ 10,400 ล้านบาท จ่ายเพื่อการพัฒนาในระยะสามปีแรกของแผนฯ (พ.ศ.2504 - 2506) ประมาณ 5,500 ล้านบาทจากงบประมาณแผ่นดิน ส่วนที่เหลือประมาณ 4,900 ล้านบาทจะใช้จากเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ

งบประมาณที่รัฐบาลได้ประมาณการใช้จ่ายจากงบประมาณแผ่นดินมีดังนี้

¹“พระบรมราชโองการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓.

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบรายจ่ายจากงบประมาณเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่คาดไว้และที่จ่ายจริง พ.ศ.2504 – 2506.

สาขา	รายจ่ายที่คาดไว้ (ล้านบาท)	รายจ่ายจริง (ล้านบาท)
การเกษตรและสหกรณ์	1,434	1,395
อุตสาหกรรม	451	821
การพลังงาน	244	510
การคมนาคมและขนส่ง	1,523	1,599
การพัฒนาชุมชนและสาธารณสุขการ	559	346
การสาธารณสุข	202	222
การศึกษา	732	560
งบสำรอง	343	-
รวม	5,488	5,454

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ. (2507). แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฯ. : 18.

จากตาราง 2 จะเห็นว่างบประมาณในแผนฯได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนคือ ใน 3 ปีแรก (พ.ศ.2504 – 2506) จำนวนประมาณ 5,500 ล้านบาท สามารถแยกย่อยตามสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ คือ การคมนาคม การเกษตร การชลประทาน รวมร้อยละ 59 ด้านการพัฒนาสังคมได้แก่ การสาธารณสุข การศึกษาและการบริการสังคมรวมร้อยละ 18 การพลังงานร้อยละ 9 การประปาร้อยละ 8 และงบสำรองร้อยละ 6 ส่วนงบประมาณความช่วยเหลือเงินกู้ต่างประเทศไม่ได้แยกจ่ายออกเป็นสาขาที่แน่นอน งบประมาณส่วนมากเน้นการพัฒนาโครงการพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การคมนาคมขนส่ง พลังงาน และโครงการชลประทาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การจัดทำแผนฯระยะแรกจึงถือว่าการวางรากฐานที่สำคัญในการวางแผนการพัฒนาระยะที่สองให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

แนวคิดในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจนอกจากได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลกแล้ว การเดินทางไปตรวจราชการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยก็ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีความเข้าใจสภาพของท้องถิ่นและปัญหาของการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาและการทำงานของรัฐบาล

ดังคำกล่าวที่ว่า"...ข้าพเจ้าได้เดินทางออกจากพระนครด้วยความมุ่งหมายเพื่อตรวจราชการและเพื่อตรวจสภาพของท้องถิ่นด้วยสายตาของข้าพเจ้าเอง เพื่อก่อให้เกิดความนึกคิดในการที่จะได้บริหารประเทศชาติอันเป็นที่รักของเราไปสู่ความเจริญและอำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น..."¹ ประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางไปตรวจราชการทุกภูมิภาคของประเทศทำให้เกิดแผนพัฒนาของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาของแต่ละภูมิภาคได้พิจารณาถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในประเทศและได้ถือหลักใหญ่ ๆ ว่า "การกินดีอยู่ดีของราษฎรเป็นหัวใจสำคัญของงานปฎิวัติ"² หนึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจนอกจากเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าแล้วยังเป็นวิธีการป้องกันภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวสุนทรพจน์ในวันครบรอบปีที่ 5 แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า"...ภัยคอมมิวนิสต์มีทั้งการรุกรบและการรุกรบอย่างสงบ ซึ่งหมายถึงการแทรกซึมบ่อนทำลาย ก่อความระส่ำระสายในบ้านเมือง ยุยงให้ประชาชนเห็นผิดเป็นชอบ โดยเฉพาะในแถวถิ่นที่พัฒนาการเศรษฐกิจไม่ดีพอ เช่นในประเทศเราคอมมิวนิสต์ย่อมฉวยโอกาสได้ง่าย..."³ และคำกล่าวในการเปิดบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรมขององค์การส.ป.อ.ว่า"...การต่อสู้ป้องกันภัยคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องทำในทางพัฒนาเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญยิ่งและการพัฒนาเศรษฐกิจก็ต้องการวิชาความรู้ขั้นสูงในทางเทคนิค..."⁴ ดังนั้นแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีความสัมพันธ์กับเหตุผลด้านความมั่นคงด้วย

นอกจากนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมในประเทศ ดังปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 ว่า "...โดยที่พระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ.๒๔๙๗ มีบทบัญญัติไม่รัดกุมเพียงพอ ยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เพราะความชักช้าในพิธีการและยังไม่ให้ความสะดวกเพียงพอที่จะชักจูงใจให้เอกชนทั้งคนไทยและในต่างประเทศลงทุนประกอบการอุตสาหกรรม

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำปราศรัยแด่พี่น้องชาวอีสาน". วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๕๔.

²บุญชนะ อัตถากร. "งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์". ในคณะรัฐมนตรี. (๒๕๐๗). แหล่งเดิม. หน้า ๗๙.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "สุนทรพจน์วันครบรอบปีที่ 5 แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้". วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า 36.

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวในพิธีเปิดบัณฑิตวิทยาลัยขององค์การ สปอ.". วันอังคารที่ ๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒.. แหล่งเดิม. หน้า ๓๙.

กรรมขึ้นในประเทศไทย คณะปฏิวัติเห็นควรว่าให้มีการปรับปรุงกฎหมายที่ว่านี้เสียใหม่..."¹ ในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 ยังให้ผู้เข้ามาลงทุนภายในประเทศได้รับหลักประกันที่สำคัญคือ²

1. รัฐจะไม่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อแข่งขันกับโรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนและจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของรัฐ
2. ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้รับการยกเว้นการเสียภาษีเงินได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม่ต่ำกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี
3. อนุญาตให้ผู้ประกอบการนำเงินที่เป็นทุนหรือผลกำไรจากการประกอบการออกนอกประเทศได้
4. อนุญาตให้ช่างฝีมือหรือผู้ชำนาญการเข้ามาทำงานภายในประเทศได้ โดยรัฐบาลจะผ่อนผันหลักเกณฑ์ในเรื่องคนเข้าเมือง
5. ได้รับการงดหรือลดการเก็บภาษีอากรขาเข้าสำหรับสำหรับวัสดุที่จำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ
6. ได้รับการงดหรือลดภาษีศุลกากรขาออกสำหรับผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต้องส่งออก
7. ได้รับการคุ้มครองโดยห้ามนำเข้าหรือการขึ้นภาษีศุลกากร และห้ามประกอบกิจการแก๊สค้ำชนิดเดียวกันที่ผลิตได้ในประเทศ

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 สะท้อนให้เห็นว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมพุทธศักราช 2497 ที่บัญญัติขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้นไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในประเทศไทย อีกทั้งก่อนที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมพุทธศักราช 2497 ประมาณ 1 เดือน รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามยังออกพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์การของรัฐพุทธศักราช 2496 ที่ทำให้รัฐบาลสามารถจัดตั้งรัฐวิสาหกิจได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดินและไม่ต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎร นับเป็นการแข่งขันกับภาคเอกชนและผิดหลักการทุนนิยมเสรี จึงทำให้การลงทุนภายในประเทศมีเพียงเล็กน้อยดังตาราง 3

¹"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๑.

²แหล่งเดิม

ตาราง 3 แสดงจำนวนเงินลงทุนภายในประเทศ พ.ศ.2494 – 2501

ปี	มูลค่าการลงทุน (ล้านบาท)
2494	-
2495	-
2496	-
2497	-
2498	50.0
2499	50.0
2500	50.0
2501	70.0

ที่มา : James C. Ingram. (1971) *Economic Change in Thailand 1850 –1970*. : 316 .

จากตาราง 3 จะเห็นได้ว่าภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมในพ.ศ. 2497 มีเงินทุนของชาวต่างชาติเพียง 50 ล้านบาทใน พ.ศ.2498 และเพิ่มขึ้นอีก 20 ล้านบาทใน พ.ศ. 2501 สะท้อนให้เห็นว่านโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการลงทุนมากนัก ดังนั้นคณะปฏิวัติจึงได้ยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 ขณะเดียวกันก็สร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิประโยชน์และหลักประกันสำหรับผู้เข้ามาลงทุนภายในประเทศด้วย

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 47 ยังให้สิทธิในการถือครองที่ดินแก่นักลงทุนชาวต่างประเทศ¹ และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 49 ยังอนุญาตให้นักลงทุนถือครองที่ดินได้โดยไม่จำกัด...

...โดยที่เห็นว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายที่ดินซึ่งบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคลในการถือครองสิทธิที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม โดยให้ถือเพียงจำนวนเนื้อที่ดินที่กำหนดไว้ ผู้ใดจะถือเกินกว่านี้มิได้นั้นเป็นการจำกัดโดยไม่สมควร และเป็นเหตุบ่อนความเจริญก้าวหน้าในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และส่งผล

¹"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๗". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๗ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒.

เสียหายแก่การเศรษฐกิจของประเทศ จึงสมควรที่จะยกเลิกข้อจำกัดนี้เสีย อนึ่งบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายที่กล่าวแล้ว ซึ่งบัญญัติว่านิติบุคคลที่เป็นบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมาคม สหกรณ์และมูลนิธิ บรรดาซึ่งเพียงแต่มีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นคนต่างด้าว ก็ให้ถือว่าเป็นคนต่างด้าวถูกบั่นทอนสิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินไปด้วยนั้น ก็ไม่เหมาะสมและชอบด้วยความยุติธรรมและส่งผลหายเช่นเดียวกัน หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๔ ถึงมาตราที่ ๔๙ และมาตรา ๙๗ अनुมาตรา (๕) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน...¹

ประกาศของคณะปฏิวัติข้างต้นแสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมในประเทศเต็มไปด้วยระเบียบและวิธีการที่ทำให้เกิดความล่าช้า เสียเวลา ไม่ก่อให้เกิดความนิยมในกลุ่มนักธุรกิจที่จะเข้ามาลงทุนภายในประเทศ การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนก็เป็นแนวทางที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติและผู้ประกอบการต่าง ๆ สามารถครอบครองที่ดินจำนวนมาก ก็เป็นการเพิ่มความสามารถในการประกอบการผลิตและพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพราะเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบกิจการด้านอุตสาหกรรม ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอ รวมทั้งไม่มีความรู้และความชำนาญในกิจการการด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น ด้านเทคนิคของโรงงานและการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าอันเป็นผลิตภัณฑ์ของโรงงาน ดังนั้นหากปล่อยให้คนไทยดำเนินการโดยลำพังไม่อาศัยชาวต่างชาติผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและมีทุนทรัพย์ร่วมดำเนินการแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยจะเกิดความล่าช้าและอาจส่งผลความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ แนวคิดในการการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศ จึงเป็นแนวคิดในการดำเนินการที่สำคัญในเวลาต่อมา ดังจะเห็นได้จากการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503 และ 2505² ดังจะได้กล่าวต่อไป

ข. แนวคิดในการพัฒนาสังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

การพัฒนาสังคมโดยทั่วไปหมายถึง การทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกันเกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาคและยุติธรรมมากที่สุด ก่อให้เกิดความสุข

¹"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๙". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘ (ตอนพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒.

²พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๐๓ และพุทธศักราช ๒๕๐๕. ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๔๘ . ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๓. หน้า ๘๖๕ - ๘๘๑. และราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๑๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕.

หรือความพอใจที่จะอยู่ร่วมกันและเป็นสังคมที่มีความผูกพันมั่นคงตลอดไป¹ ความหมายดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่เน้น “คุณภาพ” ซึ่งไม่สามารถวัดเป็นปริมาณได้ การพัฒนาสังคมที่ดีจึงเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสงบสุขและพึงปรารถนาของคนในสังคมหรือทั้งสังคม ขึ้นอยู่กับผู้นำบริหารประเทศที่จะกำหนดนโยบายหรือเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อสร้างความพึงพอใจหรือพึงปรารถนาให้กับคนทั้งสังคม

แนวคิดในการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในการเร่งรัดพัฒนาชนบทและสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เหตุผลด้านการพัฒนาสังคมจึงปรับตามยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงคือ การพัฒนาสังคมชนบทเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

1) แนวคิดในการพัฒนาสังคมชนบทเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

สังคมชนบทในที่นี้หมายถึง ชุมชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ราษฎรส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก กระจุกตัว (ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค) ตามสมควรแก่การดำเนินชีวิต ประชากรในพื้นที่ขาดความรู้ ขาดการศึกษา อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางในการปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปปกครองหรือดูแลได้อย่างทั่วถึง หรือไม่ได้รับการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ปกครอง ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงจากภายนอกประเทศ (คอมมิวนิสต์) ได้ง่าย เพราะการคุกคามของคอมมิวนิสต์เป็นการทำสงครามนอกรูปแบบ กล่าวคือเป็นการดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อ การแทรกซึม บ่อนทำลาย ก่อตั้งกองโจรและขยายเป็นกำลังหลักในการต่อสู้ โดยอาศัยความอ่อนแอทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการดำเนินการล้มล้างรัฐบาล ดังนั้นการยึดหลักเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าวแล้วค่อย ๆ ขยายวงกว้างออกไปจึงเป็นวิธีการที่สำคัญของกลุ่มคอมมิวนิสต์²

การพัฒนาสังคมชนบทมีความสำคัญในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงของท้องถิ่นและประเทศ เป็นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนาท้องถิ่นมีความสำคัญต่องานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การเปิดประชุมปลดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักรว่า “...ข้าพเจ้าสนับสนุนโครงการของกระทรวงมหาดไทยเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองและบำรุงการอาชีพต่าง ๆ ให้ได้ประโยชน์ถึงมือประชาชน ข้าพเจ้าขอรับรองให้ปลดจังหวัดและนายอำเภอทุกท่านสนใจเป็นพิเศษ

¹ พัทยา สายหู. "การพัฒนาสังคม : ความหมายและความสำคัญ". ในชาติติยา กรรณสูตร. (2526). นโยบายสังคม : แนวคิดและการศึกษา. หน้า 38.

² อภา ภูมิบุตร. (2521). สงครามจิตวิทยา. หน้า 42 – 72.

ในเรื่องนี้และปฏิบัติงานในท้องถิ่นของท่านให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี..."¹ และคำกล่าวเปิดประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับการตำรวจภูธรเขตความว่า "...งานพัฒนาทุกเรื่องเราไม่สามารถทำได้เลยถ้าหากมิได้รับความร่วมมือร่วมใจอย่างใกล้ชิดของประชาชน...เราจึงต้องรีบทำรีบพัฒนา...ให้มากที่สุดที่เราจะสามารถทำได้ รีบทำกันเสียในเวลานี้ รีบทำกันให้เห็นผลเพราะถ้าปล่อยให้ล่าช้าจนสภาพ "กวนเมือง" กลับขึ้นมางานพัฒนาต้องเผชิญอุปสรรคมากหลาย..."² จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท โดยสนับสนุนให้โครงการพัฒนาท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทยเป็นโครงการสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัย และฝึกฝนอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว กำหนดให้เป็นหน้าที่ของข้าราชการในท้องถิ่นดำเนินการ และสร้างความผูกพันที่ดีกับประชาชนรวมทั้งให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในพิธีเปิดประชุมปฐมนิเทศงานพัฒนาท้องถิ่นมีส่วนโน้มน้าวใจข้าราชการและประชาชนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาว่า "...เรื่องการพัฒนาท้องถิ่น...ความจำเป็นขั้นแรกคือเราจะต้องพยายามให้ราษฎรประชาชนเข้าใจและเห็นชอบในเรื่องที่ว่าประเทศชาติจะต้องมีการพัฒนา มนุษย์จะต้องก้าวหน้า วันพรุ่งนี้จะต้องดีกว่าวันนี้...งานพัฒนาท้องถิ่นต้องทำเป็นขบวนการ...ต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำ..."³ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เชื่อว่างานพัฒนามีจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ในทางที่จะทำให้ประเทศชาติและความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น และการพัฒนาไม่ใช่งานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เป็นงานที่จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลระดับต่าง ๆ ในสังคมหรือทั้งสังคม ไม่ว่าโครงการพัฒนาจะริเริ่มโดยรัฐบาลหรือประชาชนจะต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือร่วมแรงร่วมใจให้การพัฒนาเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังปรากฏอยู่ในคำปราศรัยภายหลังตรวจราชการ ๑๙ จังหวัดความว่า "...สำหรับการพัฒนาท้องถิ่น...ข้าพเจ้าขอเตือนเจ้าหน้าที่ปกครองทุกจังหวัดว่าโปรดอย่าทำแบบผักชีโรยหน้า...ขอให้ท่านทำโดยจริงจัง เข้าถึงประชาชน คลุกเคล้ากับประชาชนให้มากกว่านี้ทั้งในการสอนและอบรมเขา ตลอดจนการปรับตัวของ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร". แหล่งเดิม. หน้า ๓.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำกล่าวเปิดประชุมผู้ว่าราชการและผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต". แหล่งเดิม. หน้า ๑๔๖.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "สุนทรพจน์ในพิธีเปิดประชุมปฐมนิเทศงานพัฒนาท้องถิ่น" แหล่งเดิม. หน้า ๒๕๕ - ๒๕๖.

เราเองด้วย...”¹ แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สะท้อนว่างานพัฒนาท้องถิ่นต้องดำเนินการอย่างจริงจังให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและต้องทำด้วยจิตวิญญาณของนักพัฒนาคือ การทุ่มเทแรงงานและแรงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ที่สำคัญข้าราชการในท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการพัฒนา สอนเทคนิคหรือความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตัวเองและครอบครัว เป็นการสร้างความเจริญในท้องถิ่นและประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลขึ้น เช่น โครงการพัฒนาท้องถิ่น โครงการโภชนาการชนบท หรือการตั้งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ก็เป็นการสะท้อนแนวคิดในการพัฒนาสังคมท้องถิ่นที่สำคัญ

“หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่” ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2505 เพื่อให้ความช่วยเหลือการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีกับประชาชน ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ให้โอวาทในการปิดการอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดนครพนมว่า...

...ข้าพเจ้าใคร่ขอชักเตือนเพื่อนข้าราชการผู้จะออกไปปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานพัฒนาการเคลื่อนที่...ขอให้ท่านปฏิบัติกรช่วยเหลือพี่น้องราษฎรทั้งหลายด้วยความรักใคร่สงสารและหวังดีต่อพวกเขาเหล่านั้นจริง ๆ ...การที่เขาต้องอยู่ห่างไกลไม่มีความเจริญนั้นไม่ใช่ความผิดของพวกเขาหากแต่เป็นความผิดของพวกเราผู้อยู่ในกรุงเทพมหานครนี้ต่างหากที่ได้ทอดทิ้งละเลยเขามาเป็นเวลานานปี ฉะนั้นจึงขอให้ท่านได้กระทำให้ดีที่สุด ให้หาทางเข้ากับเขาเหล่านั้นให้จงได้แล้วใช้ความพยายามดึงเขาออกมาสู่แสงสีแห่งอารยธรรม...”²

การจัดตั้งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่สะท้อนถึงแนวคิดและความมุ่งหมายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เป็นการแสดงความเอาใจใส่ของรัฐบาลและการสร้างความผูกพันที่ดีกับประชาชนโดยมีข้าราชการเป็นกลไกในการดำเนินงาน

ใน พ.ศ.2503 เกิดสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดน 4 จังหวัดภาคใต้ของไทย (ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล) ซึ่งเป็นผลมาจากขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่มีสมาชิกในพื้นที่ทำการปลุกระดมชาวไทยมุสลิมให้เกิดความรู้สึกชาติพันธุ์นิยม มีการสอนศาสนา ภาษามลายู

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). “คำปราศรัยภายหลังตรวจราชการ ๑๙ จังหวัด”. วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔. แหล่งเดิม. หน้า ๓๙๓.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). “คำกล่าวปิดการอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดนครพนม”. แหล่งเดิม. หน้า ๑๐๗๑ - ๑๐๗๒.

และประวัติศาสตร์ของรัฐมุสลิมที่มีรายาปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีตของปัตตานีได้ถูกนำมากล่าวอ้างและโฆษณาชวนเชื่อ ด้วยการแจกใบปลิวทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษายาวี ซึ่งมีแนวโน้มจะดำเนินการก่อการกบฏใน พ.ศ.2504 แต่รัฐบาลไทยดำเนินการปราบได้ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตระหนักถึงปัญหาความมั่นคงของประเทศชาติ จึงพยายามกระตุ้นให้ราษฎรในท้องถิ่นเกิดสำนึกในความเป็นไทยและการช่วยกันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมกับรัฐบาล ดังปรากฏในสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวาระต่าง ๆ เช่น คำปราศรัยเนื่องในมงคลพิธีมอบมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ว่า

...รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีได้คำนึงอยู่เสมอว่าการอำนวยประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่พี่น้องชาวไทยนั้นต้องพยายามให้ราษฎรมีความสุขทั้งทางกายทั่วหน้ากัน เรื่องของศาสนาเป็นทางของความสุจริตใจซึ่งข้าพเจ้าก็ได้สนับสนุนส่งเสริมทุกวิถีวิธีทางดังได้ปรากฏผลการสร้างมัสยิดกลางที่เห็นวิจิตรการตาอยู่ ณ บัดนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ตั้งปรารถนาและพยายามให้พี่น้องทุกคนได้กินดีอยู่ดี ให้มั่งคั่งสินทรัพย์ด้วยการค้าพาณิชยกรรม การกสิกรรม อุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจตามลักษณะโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลคือความเจริญก้าวหน้าแก่พี่น้อง...²

คำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กำหนดพัฒนาเคลื่อนที่จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ.2506 ก็ยังคงเน้นให้ประชาชนมีสำนึกในความเป็นไทยและให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ ความว่า

...ในทางประวัติศาสตร์ได้แสดงว่าจังหวัดยะลานั้นเป็นจังหวัดร่วมอยู่ในขอบขันธสีมาไทย มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อเป็นเช่นนี้จึงถือว่าชาวจังหวัดยะลาเป็นผู้มีเลือดไทย อันเข้มข้นมากจังหวัดหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงมีความมั่นใจว่าในชายพระราชอาณาเขตทางด้านใต้ พี่น้องชาวจังหวัดยะลาจะสามารถเป็นตัวอย่างอันดีในการรักษาประเทศชาติได้มากไม่แพ้จังหวัดอื่นและคงได้ช่วยกันร่วมมือกับรัฐบาลในอันจะช่วยพัฒนาบ้านเมืองที่รักยิ่งของเราให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงขอให้ข้าพเจ้าได้หวังและได้มีความภูมิใจในอนาคตว่า พี่น้องชาวจังหวัดยะลาคงจะได้ให้ความร่วมมือ...³

¹ นันทวรรณ ภู่ว่าง. (252?). ปัญหาชาวไทยมุสลิมสี่จังหวัดภาคใต้. หน้า 46.

² สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). "คำปราศรัยเนื่องในมงคลพิธีมอบมัสยิดกลาง จังหวัดปัตตานี" วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๖. แหล่งเดิม. หน้า ๑๑๐๗.

³ สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). "คำปราศรัยมอบให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดยะลา". วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๖. แหล่งเดิม. หน้า ๑๑๘๗.

และคำปราชัยแก่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดนราธิวาส วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2506
 ความว่า

...รัฐบาลปฏิบัติยึดมั่นอยู่เสมอว่าราษฎรชาวนราธิวาสทุกคนเป็นชนเชื้อชาติไทยด้วยกัน
 ทั้งสิ้น เราต่างก็เป็นคนไทยและสืบเลือดเนื้อเชื้อไขมาจากบรรพบุรุษไทยด้วยกันโดยมี
 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ แม้ว่าเราจะมีภาษาสำเนียงผิดเพี้ยนไปบ้างก็เป็น
 สิ่งธรรมดาของคนที่อยู่ในชาติไทย...ส่วนการที่ท่านจะมีศาสนาต่างกันไปนั้นก็ย่อมเป็น
 เรื่องธรรมดาของความเชื่อมั่นทางจิตใจ ทางรัฐบาลและพี่น้องชาวไทยทั้งหลายก็มิได้มีข้อรัง
 เกียจเตียดฉันทแต่ประการใดเลย กลับมีแต่สนับสนุนส่งเสริมเสียด้วยซ้ำ เช่นการสร้างมัสยิด
 ขึ้นที่จังหวัดปัตตานีตั้งนี้เป็นต้น ฉะนั้นจึงขอให้ทุกท่านจงมีความยึดมั่นในชาติ มีความรัก
 ความหวังดีต่อประเทศชาติและขอจงร่วมมือกับรัฐบาลนี้...¹

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวาระต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้น
 ขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของไทยมีผลต่อความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นแนวคิดในการพัฒนา
 ยุทธศาสตร์ชายแดนภาคใต้จึงเป็นการส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ออกไปกระตุ้นและให้ความ
 ช่วยประชาชน โดยเน้นความเป็นเอกภาพของชาติไทยที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาว
 นาน มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติร่วมกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านภาษา
 ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
 โดยเรียกร้องให้ประชาชนในชายแดนภาคใต้ร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศชาติ จอม
 พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้แนะนำให้หน่วยงานพัฒนาเคลื่อนที่ซึ่งไปปฏิบัติงานในการให้ความช่วย
 เหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้เตรียมพร้อมสำหรับการพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด
 ดังคำกล่าวที่ว่า

...สิ่งที่ข้าพเจ้าใคร่ของกล่าวกับท่านอีกประการหนึ่งก็คือ ในการไปปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผล
 สำเร็จตามจุดมุ่งหมายนี้ ท่านจะต้องทราบสภาพภูมิประเทศ ทราบขนบธรรมเนียมประเพณี
 ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อนำมาปรับตัวของท่านให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นและสังคมนั้นๆ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). "คำปราชัยมอบให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่นราธิวาส". วันที่ ๒๙
 สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๖. แหล่งเดิม. หน้า ๑๑๙๙.

ท่านจะต้องทราบจิตใจและความต้องการของประชาชนเพื่อจะได้ดำเนินการปฏิบัติตามรายงานของท่านให้ถูกต้องและรวดเร็วมีประสิทธิภาพ...¹

จะเห็นได้ว่าปัญหาความไม่สงบในบริเวณชายแดนภาคใต้ของไทยทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตระหนักถึงความมั่นคงของประเทศชาติ จึงได้ส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ออกไปกระตุ้นเตือนจิตสำนึกความเป็นไทย สังเกตการณ์ความเคลื่อนไหวและให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาต่าง ๆ อันจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นการแสดงความเอาใจใส่ของรัฐเพื่อให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล และเพื่อความมั่นคงของประเทศ

อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ความไม่สงบในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตระหนักและหวั่นเกรงการแทรกแซงจากภายนอกประเทศ ซึ่งจะกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลจึงพยายามเข้าไปให้ความเอาใจใส่ดูแล โดยจัดทำโครงการพัฒนาและส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่เข้าไปให้บริการและช่วยเหลือประชากรในท้องถิ่นชนบทเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น เป็นการดำเนินงานในการเข้าถึงประชาชนและเป็นการสร้างทัศนคติและความเข้าใจที่ดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ขณะเดียวกันการพัฒนา ยังเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ให้กับประชากรในชนบทให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้เจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การอนามัย ตลอดจนการศึกษาและวัฒนธรรม โดยมีรัฐบาลคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งจะเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข

2) แนวคิดในการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าของประเทศและเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความก้าวหน้าจะต้องมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ทุน วัสดุอุปกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนความมั่นคงทางการเมืองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของคนในสังคม ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่มักจะขาดแคลนปัจจัยดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะการขาดแคลนบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญ² ดังนั้นประเทศ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). "คำปราศรัยมอบให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ยะลาและนราธิวาส". วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๐๓.

²มัลลี เวชชาชีวะ. (2524). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. หน้า 16.

กำลังพัฒนาทั้งหลายจึงปรารถนาจะพัฒนาและส่งเสริมบุคลากรในประเทศของตนให้มีความรู้ความสามารถ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม ในกระบวนการผลิตตามหลักเศรษฐศาสตร์นอกจากเงินและวัตถุดิบแล้ว ทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจจะก้าวหน้ามากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า "...ข้าพเจ้ายึดมั่นในหลักการที่ว่าเงินไม่สำคัญเท่าคน...แต่ข้าพเจ้า...ยอมรับว่าเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำงานทุกอย่าง แต่คนเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าเงินถ้าคนไม่ดีให้เงินไปชักเท่าใดก็ทำไม่ได้ผลเท่าที่ต้องการ ถ้าคนดีมีความสามารถจริงอาจทำอะไรโดยไม่ต้องใช้เงินหรือทำงานได้ผลเกินกว่าเงินที่ลงไป..."¹ แสดงให้เห็นแนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ให้ความสำคัญในคุณค่าของคนเป็นอย่างมาก เพราะแม้ในกระบวนการทำงานจะมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจทดแทนความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ได้ ปัญหาของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคมในการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า "...การศึกษามีความสำคัญอย่างแท้จริงสำหรับมนุษยชาติ แม้เพียงมีชีวิตอยู่ก็ต้องอาศัยการศึกษา...การดำเนินชีวิตต่อไปก็ต้องศึกษาวิชาชีพให้มีทางหารายได้เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว การที่จะทำให้คนเป็นพลเมืองดีมีประโยชน์ก็ต้องอาศัยการศึกษาและการที่ช่วยประเทศชาติให้พัฒนาเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของลูกหลานต่อไปก็ต้องอาศัยการศึกษา..."² คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ การสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับประชากรภายในประเทศจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและถือว่าเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาของไทยในระยะแรก ๆ เป็นการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ป.1 - 4) เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้เท่านั้น³ แม้รัฐบาลต่อมา (จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2491 - 2500) มีแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาให้สูงขึ้นดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เช่น การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวเปิดการประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร". วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2503). "คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ". วันอังคารที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2503. แหล่งเดิม. หน้า 31.

³ระลึก ธาณี. (2522). นโยบายการจัดการศึกษามาศบดบังคับของไทยฯ. ปริญญาโท (ทศ.ม.ประวัติศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

(มาตรา 63) และการสนับสนุนคันทัวและวิจัยทางด้านศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (มาตรา 65)¹ โดยหวังว่าการจัดการศึกษาในระดับสูงจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถก็ไม่สามารถพัฒนาได้อย่างราบรื่นเนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครูทั้งปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งงบประมาณ ดังรายงานการวิจัยว่า...

...ในตอนเริ่มต้นทศวรรษ 1950 ไทยต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญด้านการศึกษา 3 ประการ คือ การขาดแคลนครูและคุณภาพของครู ความไร้ประสิทธิภาพของโรงเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 และการขาดแคลนสื่อการสอน...ครูประมาณร้อยละ 77 ไม่มีวุฒิการศึกษาใด ๆ ทั้งสิ้น...ในขณะที่เด็กไทยเพียง 3 ใน 4 เข้าโรงเรียนในวัยที่ต่างกันและมีประมาณร้อยละ 13 เท่านั้นที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี 1950 นักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวนร้อยละ 59 ต้องเรียนซ้ำชั้น...ประชากรประมาณ 2 ใน 3 อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้...มีเพียงร้อยละ 39 ของอำเภอทั้งหมดเท่านั้นที่มีโรงเรียนสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป...²

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาของไทยในช่วงทศวรรษ 2490 ยังประสบปัญหาการพัฒนาให้มีความก้าวหน้าทั้งในด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณและโอกาสทางการศึกษา จึงเป็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาทางการศึกษาและพัฒนาประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า "...การสร้างสรรค์สิ่งใดหรือวางแผนบำรุงประเทศชาติในทางใดก็ติดอยู่ที่ปัญหาเรื่องคน เราต้องสารภาพว่าคนของเราได้รับการศึกษาอย่างไม่เพียงพอ เรายังขาดผู้เชี่ยวชาญ เรายังขาดผู้ที่มีความรู้ที่ทันสมัย เรายังขาดช่างและขาดคนงานที่สั่งทัดจัดเจนในการทำงานอีกมากมายหลายเรื่อง..."³ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คิดว่าปัญหาการขาดแคลนบุคลากรเกิดจาก"...ความผิดพลาดบกพร่องอย่างหนึ่งของเราในกาลที่ล่วงมาแล้วก็คือเราไม่เคยมีแผนการเศรษฐกิจ เมื่อเราไม่รู้ว่าจัดแผนการเศรษฐกิจของเราไปในรูปใด ให้เป็นขั้นตอนอย่างไร ทางด้านการศึกษาก็ไม่สามารถวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกลมกลืนกับเศรษฐกิจ...เราจึง

¹"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 66 ตอนที่ 17. ลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492.

²โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. (2536). แหล่งเดิม. หน้า 141

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). คำปราศรัยในการเปิดการประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี ๒๕๐๒. วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒.

ประสบความยากลำบากในเวลานี้..."¹ ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงคิดว่าต้องจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศดังนโยบายที่มอบหมายแก่สภาการศึกษาแห่งชาติว่า "...ให้พิจารณาปรับปรุงการศึกษาแห่งชาติให้เหมาะสมแก่กาลสมัยและให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ...เป็นเจตนารมย์อันแรงกล้าของข้าพเจ้าที่จะประสานงานการศึกษาและเศรษฐกิจให้กลมกลืนกัน แผนการศึกษาเป็นเช่นไรต้องคำนึงถึงชีวิตเศรษฐกิจของชาติ แผนการเศรษฐกิจจะวางอย่างไรจะต้องคำนึงถึงการศึกษาของเราไปได้แค่ไหน งานสองอย่างนี้จะเดินคู่กันไป..."²

นอกจากนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์คิดว่าควรส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถทันต่อเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ เพราะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมไปสู่ความก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน จึงควรส่งเสริมให้ทรัพยากรมนุษย์ได้รับความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่อยู่เสมอ ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อนักเรียนไทยในญี่ปุ่นว่า "...ท่านทั้งหลายนับว่าโชคดีที่ได้ศึกษาอยู่ในประเทศญี่ปุ่น อันเป็นประเทศที่เจริญยิ่งอยู่ในทวีปเอเชีย...ญี่ปุ่นมีดีอะไรมีการศึกษาวิชาความรู้ทุกอย่าง มีความขยันหมั่นเพียร สามัคคีและหวังดีซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติอย่างไรเหล่านี้ขอให้ท่านพี่น้องทั้งหลายซึ่งกำลังศึกษาในประเทศญี่ปุ่นได้พยายามสังเกต จดจำ นำเอามาพิจารณาใช้กับประเทศเรา..."³ และคำขวัญถึงสมาคมนักเรียนไทยในเยอรมันว่า"...ในฐานะที่ท่านกำลังพำนักพักพิงอยู่ในประเทศนี้...จงมีมานะบากบั่นในการศึกษาเล่าเรียน...เพื่อจะได้เป็นคนดีมีวิชาความรู้ กลับมาช่วยกันสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกแก่ประเทศชาติ..."⁴ การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ส่งสารแสดงความห่วงใยไปยังนักเรียนไทยในต่างประเทศเป็นการเห็นความสำคัญในคุณค่าของบุคลากร และความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ซึ่งจะเป็นความหวังในการพัฒนาประเทศในโอกาสต่อไป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจจึงสอดคล้องกับการส่งเสริมการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับสูงเพื่อให้ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือวิทยาการสมัยใหม่ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างสรรและพัฒนาประเทศ ที่สำคัญ

¹แหล่งเดิม. หน้า ๑๒ - ๑๓.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ. วันอังคารที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓๒ - ๓๓.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). "สารถึงนักเรียนไทยในญี่ปุ่น." วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕. แหล่งเดิม. หน้า ๒๐ - ๒๑.

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). "คำขวัญต่อสมาคมนักเรียนไทยในรัฐเยอรมัน". วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕. แหล่งเดิม. หน้า ๓๕๓ - ๓๕๔.

ต้องวางแผนทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เป้าหมายของการพัฒนาทั้งในด้านการศึกษาและเศรษฐกิจมีความสอดคล้องกัน

แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลมาจากความหวาดกลัวภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งมีบทบาทสำคัญตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ความมั่นคงเป็นแนวคิดหลักในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเน้นความมีเอกภาพในทางการเมืองการปกครอง รวมอำนาจการตัดสินใจมาสู่ตัวผู้นำสูงสุดเพื่อรักษาความสงบภายในและป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ ที่สำคัญคือเพื่อรักษาและสืบทอดสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของคนไทยทั้งประเทศให้ดำรงอยู่ต่อไป ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านความมั่นคงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

การพัฒนาประเทศ (เศรษฐกิจและสังคม) เป็นแนวคิดที่ปรับตามเรื่องความมั่นคง โดยนำการพัฒนามาแก้ไขปัญหาความด้อยพัฒนาด้วยการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและการวางแผนเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงมีการจัดตั้งและปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรหรือหน่วยงานในการให้บริการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ตลอดจนการแก้ไขกฎหมายซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้การพัฒนายังเน้นในพื้นที่เสี่ยง (ชนบท) ต่อการถูกแทรกแซงจากภายนอกประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญต่อความมั่นคงของรัฐ ขณะเดียวกันนโยบายก็มีความพยายามที่จัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเป็นการรองรับการพัฒนาประเทศในอนาคต อนึ่งลักษณะความเป็นนายทหารอาชีพของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ให้ความสำคัญกับความมีเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่ก็มีส่วนสำคัญในการบริหารประเทศทั้งในด้านความมั่นคงและพัฒนา

บทที่ 4

การบริหารประเทศเพื่อความมั่นคงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

การบริหารประเทศเพื่อความมั่นคงเป็นการดำเนินการรักษาและสืบทอดระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและสถาบันที่สำคัญของประเทศให้ดำรงอยู่ต่อไป เป็นผลสืบเนื่อง มาจากความหวาดกลัวการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการยึดอำนาจและเข้ามาบริหารประเทศ โดยรวมศูนย์อำนาจทางด้านการเมืองและบริหารมา สู่ตัวผู้นำสูงสุดเพื่อสร้างเอกภาพทางความคิดและการตัดสินใจ จัดสรรงบประมาณด้านความมั่น คง จัดตั้งและปรับปรุงหน่วยงานหรือกลไกของรัฐในด้านรักษาความมั่นคง และแสวงหาความ ร่วมมือกับนานาชาติในการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพของประเทศและภูมิภาค

4.1 การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและอำนาจการบริหาร

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามาบริหารประเทศด้วยการยึดอำนาจโดยอ้างสาเหตุการ คุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นภัยต่ออธิปไตยและความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตามข้อกล่าว อ้างดังกล่าวนอกจากเป็นเหตุผลในการแสวงหาความชอบธรรมในทางการเมืองแล้ว ยังเป็นการ สร้างความสนใจกับประชาชนภายในประเทศให้หันมาสนใจต่อภัยของชาติหรือส่วนรวม การยึด อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงไม่ใช่เพียงต้องการเข้ามาเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ เท่านั้น แต่เป็นการสร้างอำนาจให้ผู้นำในการบริหารประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า การยึดอำนาจใน ครั้งนี้"...เพื่อให้เกิดอำนาจปฏิบัติตามหลักรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เพื่อได้ใช้อำนาจปฏิบัติป้อง กันภัยอันตรายของประเทศชาติและกวาดล้างสิ่งไม่ดีทั้งหลายในบ้านเมืองได้โดยฉับพลันทันที..."¹ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าอำนาจในการปกครองประเทศที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นภายในประเทศได้ จึงถูกยกเลิกไปตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 3

การสร้างอำนาจของคณะปฏิวัติตามคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นการรวม อำนาจการปกครองและอำนาจการบริหารมารวมไว้ที่ตัวนายกรัฐมนตรี ดังจะเห็นได้จากการ ดำเนินการดังนี้

ก. การรวมอำนาจการปกครองภายใต้ประกาศคณะปฏิวัติ ๕๗ ฉบับ จอม พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติได้ควบคุมกลไกของรัฐด้านต่าง ๆ ไว้อย่าง เบ็ดเสร็จโดยอาศัยประกาศของคณะปฏิวัติ ๕๗ ฉบับ ซึ่งถือเป็นกฎหมายและเป็นเครื่องมือรวม

¹ แหล่งเดิม

อำนาจการปกครอง ดังจะเห็นได้จากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑ ที่ระบุว่า"...ห้ามเคลื่อนย้ายกำลังทหารนอกจากด้วยคำสั่งของหัวหน้าปฏิวัติและให้ผู้บังคับบัญชากำลังหน่วยต่าง ๆ ของประเทศฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่ผู้เดียว..."¹ ในเบื้องต้นการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจของกองกำลังรักษาความมั่นคงของประเทศ เพื่อใช้กองทัพเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและต้องการความมีเอกภาพในการบริหารและปฏิบัติการในเรื่องต่าง ๆ ต่อมาคณะปฏิวัติประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ทำให้สมาชิกภาพของผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีสิ้นสุดลง โดยคณะปฏิวัติให้เหตุผลว่า

...มีคนบางพวกบางเหล่าที่เห็นแก่ตัว แอบอิงเอาระบอบรัฐธรรมนูญเป็นทางก่อกวนทำลายความสงบ ใช้สิทธิเสรีภาพเป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าของการทำงาน ก่อความรำคาญ ยุแยงให้แตกสามัคคีในชาติ...จำเป็นที่คณะปฏิวัติต้องทำการยึดอำนาจโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญฯ...ด้วยเหตุที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังไม่รัดกุมเพียงพอที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในบัดนี้ได้...²

๑ เหตุผลในการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๔๗๕ แม้จะขัดกับหลักความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่เป็นวิถีทางของคณะปฏิวัติในการสร้างอำนาจและรักษาอำนาจโดยลดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และรวมอำนาจการตัดสินใจมาไว้ที่ตัวผู้นำแต่เพียงผู้เดียว หลังจากนั้นคณะปฏิวัติประกาศใช้กฎอัยการศึกเพื่อรักษาสถานการณ์และความสงบเรียบร้อยทั่วประเทศโดยไม่มีกำหนด³ ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพุทธศักราช ๒๔๙๘ ทำให้พรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ

¹"ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

²ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

³"ประกาศใช้กฎอัยการศึก". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

ดังกล่าวสิ้นสุดลงและจัดตั้งขึ้นใหม่ไม่ได้¹ และประกาศห้ามไม่ให้ชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป² ตลอดจนประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พุทธศักราช ๒๔๙๙

...โดยที่พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ.๒๔๙๙ มีบทบัญญัติไม่เหมาะสม เปิดช่องให้ใช้เป็นเครื่องมือยุยงส่งเสริมให้เกิดความริ้วฉานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ทำลายความเห็นใจและการประนีประนอมระหว่างกัน กับทั้งเปิดโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์อาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้เป็นเครื่องมือยุยงลูกจ้างในทางมิชอบอันเป็นกลวิธีเพื่อจุดประสงค์ตามแผนการ ทั้งนี้ทำให้เกิดความระส่ำระสายในการประกอบกิจการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เป็นภัยร้ายแรงแก่การดำเนินงานเศรษฐกิจเพื่อความรุ่งเรืองของประเทศ ดังปรากฏตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้ว คณะปฏิวัติจึงเห็นสมควรให้ยกเลิกพระราชบัญญัตินี้...³

การประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พุทธศักราช ๒๔๙๙ ทำให้สภาพแรงงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าวสิ้นสุดลง เป็นการทำลายเครื่องมือในการต่อรองผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เพราะถ้าหากการดำเนินการทางเมืองของคณะปฏิวัติมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มสภาพแรงงานก็จะนำไปสู่การประท้วงนัดหยุดงาน ซึ่งส่งผลเสียต่อการบริหารประเทศ โดยเฉพาะถ้าเป็นกิจการสาธารณูปโภคหรือรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พุทธศักราช ๒๔๙๙ จึงเป็นวิถีทางที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เชื่อว่า จะลดความเสี่ยงต่อการสูญเสียของประเทศและการถูกแทรกแซงจากภายนอก ดังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติว่า "...การที่จะทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขก็ต้องให้คนทำความดี การที่จะทำให้คนทำความดีก็ต้องปิดทางทำความชั่วร้ายไว้ก่อนต้องปิดทางมิให้คนร้ายมีโอกาสร้ายแล้วคนดีจึงมีโอกาสดำดีให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้า"⁴

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗ จำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวสารต่อสาธารณชน โดยคณะปฏิวัติอ้างถึงการเสนอข่าวสารด้านลบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และเผยแพร่ข้อความหรือการส่งเสริมความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ให้แพร่หลายในสังคมไทย

¹ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๓. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑.

²ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๓. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑.

³ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๘. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๗. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑.

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำกล่าวในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ". แหล่งเดิม. หน้า ๕๗.

การเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์จึงต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานของรัฐและหากมีการละเมิด..ให้เจ้าหน้าที่ยึดหนังสือพิมพ์ทำลายเสียและให้ยึดเครื่องพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือพิมพ์นั้น...”¹ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นก็ถูกยกเลิกไปด้วย กล่าวคือคณะปฏิวัติได้ประกาศยกเลิกการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด นายกเทศมนตรี คณะเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการเสนอชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสภานั้น ๆ ไปยังปลัดกระทรวงมหาดไทยเพื่อดำเนินการแต่งตั้งต่อไป² กล่าวได้ว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่แนวทางที่จะสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติให้วางอยู่บนรากฐานตามระบอบประชาธิปไตยดังที่คณะปฏิวัติได้กล่าวอ้างในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔ แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังมีการสถาปนากองบัญชาการปฏิวัติขึ้นในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการควบคุมการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ของคณะปฏิวัติแทนคณะรัฐมนตรีที่ถูกยกเลิกไปตามปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 3 ว่า“...คณะปฏิวัติจะได้รับการะในการบริหารประเทศโดยมีกองบัญชาการปฏิวัติซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในนามของประชาชนชาวไทยเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รักษาสถานการณ์ทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้จนกว่าจะได้รับการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่...”³ กองบัญชาการคณะปฏิวัติประกอบด้วยสำนักงานฝ่ายบริหารและกองอำนวยการฝ่ายพลเรือน⁴

สำนักงานฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ในการรับใช้และให้บริการแก่หัวหน้าคณะปฏิวัติในการดำเนินการทุกอย่างในการบริหารประเทศ มีสายงานประกอบด้วย กองเลขาธิการ กองการเงิน คณะที่ปรึกษาฝ่ายวางแผน คณะที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย คณะที่ปรึกษาฝ่ายการต่างประเทศ สำนักงานแถลงข่าว และกองประมวลข่าวสารสนเทศ

กองอำนวยการฝ่ายพลเรือน ประกอบด้วย แผนกเลขานุการ แผนกงานปฏิวัติ แผนกกฎหมาย แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกต่างประเทศ แผนกการปกครองภายใน และแผนกรักษาความสงบ

¹ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๕. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

²ปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๔ , ๔๐ และ ๕๕. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ และราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๓ และตอนที่ ๑๓. ลงวันที่ ๖ , ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

³“ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 3”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 75 ตอนที่ 81. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501.

⁴ทัพบก (๒๕๐๗). แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๖ - ๑๒๗.

การรวบอำนาจทางการเมืองการปกครองภายใต้ประกาศของคณะปฏิวัติให้อำนาจการปกครองและอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการในเรื่องต่าง ๆ อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่เพียงผู้เดียว ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในทางการเมือง วิธีการดังกล่าวนี้เป็นการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการบริหารภายใต้แนวคิดของผู้นำแบบทหารที่เน้นการมีเอกภาพในการปฏิบัติการ ดังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวว่า“...การที่บริหารกิจการของประเทศให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี...ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จำต้องทำโดยเด็ดขาดและเข้มแข็ง...”¹

๔.๖. การรวมอำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองฯ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญการปกครองฯ มี 20 มาตรา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ชี้แจงการมีรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศว่า...

...ข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งที่เลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าถือว่าการมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง ก็เหมือนมีหลังคาคุ้มกันผู้มีหน้าที่ปกครอง ใครปกครองบ้านเมืองที่ถืออำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ก็เป็นเหมือนเอาศีรษะของตนเองทะเลหลังการรับแดดเสียเอง ถ้าเกิดความผิดร้ายเสียหายอะไรขึ้น ผู้ถืออำนาจนั้นคนเดียวจะต้องรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ต่อประชาชนและต่อสวรรค์ จึงไม่เป็นความผาสุกอย่างแน่นอน ข้าพเจ้าต้องทนรับความไม่ผาสุกตลอดเวลา ๙๙ วัน...²

แม้เจตนารมณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐานของสังคม แต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองฯ 2502 ก็เป็นเพียงสัญลักษณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เพราะประชาชนไม่มีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง ต่อมารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้แต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 240 คน³ ส่วนใหญ่เป็นนายทหารและข้าราชการประจำ โดยมีพลเอกสุทธิ สุทธิสารธรรณกร รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ นายสัญญา ธรรมศักดิ์และนายทวี บุณยเกตุ เป็นรองประธานสภาฯ ประธานสภาฯเป็นผู้สนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯแต่งตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรง

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). คำกล่าวเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร". แหล่งเดิม. หน้า ๒.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). "คำแถลงในโอกาสที่สภาร่างรัฐธรรมนูญเริ่มงานร่างรัฐธรรมนูญ". วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔. แหล่งเดิม. หน้า ๓๖๘.

³"ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502¹ ต่อมาเมื่อพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเข้ามาบริหารประเทศตามคำกราบบังคมทูลของนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วย²

- | | |
|--|---|
| 1. พลเอกถนอม กิตติขจร | เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม |
| 2. พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ | เป็นรองนายกรัฐมนตรี |
| 3. นายโชติ คุณเกษม | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง |
| 4. นายถนัด คอมันต์ | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ |
| 5. นายสวัสดิ์ มหาผล | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร |
| 6. พลตรีพงษ์ ปุณกันต์ | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม |
| 7. พลโทประภาส จารุเสถียร | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย |
| 8. พระยาอรรณการีย์นิพนธ์ | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม |
| 9. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ |
| 10. นายสุนทร หงส์ลดารมย์ | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ |
| 11. พระประกาศสหกรณ์ | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์ |
| 12. พระบำราศนราดูร | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข |
| 13. นายบุญย์ เจริญไชย | เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม |

อย่างไรก็ตามแม้จะประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองฯ มีสภาร่างรัฐธรรมนูญและมีคณะรัฐมนตรีเข้ามาบริหารประเทศแล้วก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังคงมีอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะในมาตรา 17 ในรัฐธรรมนูญฯซึ่งระบุว่า

...ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นบ่อนทำลายก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือ

¹“ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖. ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

²“ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๓. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

กระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นนั้น เป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำใดไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ...¹

จะเห็นว่ามาตรา 17 ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นการรวบ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการและอำนาจบริหารมารวมอยู่ที่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทำให้มี อำนาจเด็ดขาดในการวินิจฉัยสั่งการต่อการกระทำอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ ชาติและราชบัลลังก์ การประกาศใช้มาตรา 17 ในธรรมนูญการปกครองฯเป็นสิ่งที่ประชาชนรับ ทราบ ดังนั้นการใช้มาตราดังกล่าวสั่งประหารชีวิตนักโทษจึงเป็นเรื่องสาธารณะและหวังผลใน ทางจิตวิทยาด้วย ดังเห็นได้จากการประหารชีวิตนายครอง จันทาวงศ์ และนายทองพันธ์ สุทธิ มาศ ผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นท้องที่เกิดเหตุ² และ การสั่งประหารชีวิตนายศุภชัย ศรีสติและนายรวม วรพันธ์ ผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ที่ท้องสนาม หลวงโดยได้นำหลักฐานบางส่วนมาแสดงให้ประชาชนได้ชมด้วย³

การใช้มาตรา 17 ยังรวมไปถึงการสั่งประหารชีวิตผู้ลอบวางเพลิง เช่น การประหาร ชีวิตนายซังหรือนายซงซิว แซ่ลิ้ม นายจ่านงค์หรือนายชีวหยก แซ่ฉินและนายชีวหยิน แซ่ฉิน ชาวจีน ผู้ต้องหากระทำความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่น เหตุเกิดในท้องที่ตำบลตลาด พลุ อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี และนายอ่อนชีว แซ่ฉิน ชาวจีนผู้ต้องหาในคดีวางเพลิงเช่นเดียว กัน⁴ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการปราบปรามเอโรอื่น เช่น การประหารชีวิตนายเลียบ แซ่เล่า ผู้ จำหน่ายเอโรอื่นรายใหญ่ในเขตพระนคร⁵ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสวัสดิภาพของประชาชนและไม่ให้เป็น ตัวอย่างที่ไม่ดีแก่สังคม อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตผู้กระทำความผิดในกรณีต่าง ๆ ถูกนำไปอ้างอิงว่าเป็นภัยที่ยิ่งใหญ่ต่อสถาบันที่สำคัญของประเทศ ซึ่งจะทำให้ความเป็นไทยสูญสิ้นไป การใช้มาตรา 17 จึงเป็นการธำรงและรักษาสถาบันทั้งสามซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนไทยทั้ง ประเทศ และเป็นการย้าเตือนให้ประชาชนในพื้นที่หรือทั่วไปทราบถึงความเด็ดขาด

¹ "ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

² สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2504) "คำแถลงเรื่องการกบฏทรยศต่อประเทศชาติ" แหล่งเดิม. หน้า 386 - 389.

³ ประเสริฐ รุจิวงศ์. "การปราบปรามคอมมิวนิสต์". ในคณะรัฐมนตรี. (2507). ประวัติและผลงานฯ. หน้า 66 - 69.

⁴ ประเสริฐ รุจิวงศ์. พล.ต.อ. "การปราบปรามการวางเพลิง". ในแหล่งเดิม หน้า 28 - 30.

⁵ ประเสริฐ รุจิวงศ์. พล.ต.อ. "การปราบปรามเอโรอื่น". ใน แหล่งเดิม. หน้า 40 - 42.

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า"...รัฐบาลนี้ตัดสินใจแน่วแน่ที่จะต่อต้านการกระทำของคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็งด้วยกฎอัยการศึก ด้วยอำนาจปฎิวัติซึ่งมีอยู่ในมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร และกำลังทุกสถานที่มืออยู่ในมือ..."¹

การใช้มาตรา 17 ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์สามารถสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น แต่ในอีกด้านหนึ่งเป็นการใช้อำนาจที่ผู้ได้รับผลจากมาตราดังกล่าวไม่สามารถโต้แย้ง อุตธรณ์หรือฎีกาเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมใด ๆ ได้ เป็นการทำลายสิทธิเสรีภาพของบุคคลจึงถูกวิจารณ์ว่า"...มาตรา ๑๗ นั้นให้อำนาจเด็ดขาดนายกรัฐมนตรีไว้อย่างล้นพ้นยิ่งกว่าอำนาจเด็ดขาดของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสียอีก...กฎหมายเทียบบาล...ระบุว่าถ้าพระเจ้าแผ่นดินตัดสินใจไม่ยุติธรรม ข้าราชการก็มีสิทธิเข้าชื่อกันทำหนังสือขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมได้อีก แต่มาตรา ๑๗ นี้เด็ดขาดไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาใด ๆ เลย ..." ²)

การใช้อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการสั่งประหารชีวิตผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ ยาเสพติดและผู้ลอบวางเพลิงถูกนำไปอ้างอิงว่าเป็นภัยอันยิ่งใหญ่ต่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งภัยดังกล่าวจะทำให้ความเป็นไทยสูญสิ้นไปอย่างไรก็ตามการมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองเป็นแนวคิดและวิธีการที่ดำเนินมายาวนานในประวัติศาสตร์การปกครองของรัฐ ดังจะเห็นได้จากความคิดของนิโคโล มาคิเอเวลลี (Nicholo Machiavelli, ค.ศ. 1469 - 1527) นักคิดชาวอิตาลีได้เสนอแนวคิดในการบริหารปกครองโดยให้ผู้ปกครองใช้ "ความโหดร้ายอย่างรอบคอบ" เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องห่วงหรือกังวลใจต่อการถูกกล่าวหาว่าโหดร้าย หากสิ่งนั้นทำให้ผู้อยู่ใต้การปกครองมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและจงรักภักดี³ ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ความโหดร้ายจึงเป็นเพียงการสร้างคามกลัวมากกว่าความเกลียดชัง เพราะมนุษย์สามารถทำอันตรายคนที่ตัวเองรัก(จงรักภักดี)ได้ง่ายกว่าทำอันตรายคนที่ตนเองกลัว ผู้นำในการปกครองจึงต้องใช้ดุลพินิจในการบริหารปกครองว่า "สิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ" เพื่อความเหมาะสมตามสถานการณ์

๒. การรวมอำนาจการบริหาร การบริหารราชการแผ่นดินก่อนที่รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2475ฯ จะถูกยกเลิกไปตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 3 ถือตามธรรมเนียมปฏิบัติ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). " แดงการณของรัฐบาลเรื่องความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย". แหล่งเดิม. หน้า ๒๑๒.

²จรัส รจนาวรรณ และวีระ มุสิกพงศ์. (บรรณาธิการ) (2516). ยุครัฐธรรมนูญ. หน้า 115.

³ศึกษารายละเอียดใน สมบัติ จันทรวงศ์. (2538). เจ้าผู้ปกครอง. บทที่ 17.

ของระบบคณะรัฐมนตรี (Cabinet system) และระบบรัฐสภา (Parliament system) ที่ให้ความสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินโดยคณะรัฐมนตรี แต่ภายหลังรัฐธรรมนูญฯถูกยกเลิกไป ธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยยึดถือตามระบอบรัฐสภาก็ถูกยกเลิกไปด้วย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน (ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 57 ได้เปลี่ยนแปลงคำว่า "สำนักคณะรัฐมนตรี" ในพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2495 ซึ่งเป็นศูนย์รวมในการบริหารงานของคณะรัฐมนตรีมาเป็น "สำนักนายกรัฐมนตรี" โดยให้จัดตั้งสำนักราชการอีกสำนักหนึ่งขึ้นมาในสำนักนายกรัฐมนตรีเรียกว่า "สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี" มีฐานะเป็นนิติบุคคลขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการตำแหน่งข้าราชการการเมืองบริหารสำนักบริหารของสำนักนายกรัฐมนตรีและบังคับบัญชาข้าราชการ โดยให้ยุบสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและโอนบรรดางาน ข้าราชการและลูกจ้าง ตลอดจนงบประมาณไปยังสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีด้วย¹ /

การเปลี่ยนแปลงคำว่า "สำนักคณะรัฐมนตรี" มาเป็น "สำนักนายกรัฐมนตรี" สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินร่วมกันของคณะรัฐมนตรี มาเป็นบุคคลเพียงคนเดียวคือนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้การให้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการกำหนดหรือแบ่งส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีทำให้นายกรัฐมนตรีสามารถรวบอำนาจการบริหารมาไว้ที่สำนักนายกรัฐมนตรี / ดังปรากฏว่ามีส่วนราชการที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๒ 15 หน่วยงานคือ²

...มาตรา ๖ สำนักนายกรัฐมนตรี มีส่วนราชการดังนี้

- | | |
|---------------------------------------|---|
| (๑) สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี | (๙) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา |
| (๒) สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี | (๑๐) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน |
| (๓) สำนักงบประมาณ | (๑๑) สภาป้องกันราชอาณาจักร |
| (๔) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี | (๑๒) สำนักงานสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ |
| (๕) กรมประมวลราชการแผ่นดิน | (๑๓) สภาการศึกษาแห่งชาติ |
| (๖) กรมประชาสัมพันธ์ | (๑๔) การพลังงานแห่งชาติ |
| (๗) กรมตรวจราชการแผ่นดิน | (๑๕) สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ... |
| (๘) สำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน | |

¹ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๕๗. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 76 ตอนที่ 16 (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2502.

²"พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒.

ส่วนราชการที่ปรากฏในสำนักนายกรัฐมนตรี ช่วยให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการในเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวางที่สำคัญคืออำนาจในการควบคุมเงินงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งโอนมาจากกระทรวงการคลัง (มาตรา ๒๑) โดยมีพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณรองรับไว้ด้วย¹ การที่สำนักงบประมาณขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นการสร้างอำนาจและกลไกบริหารที่สำคัญเพื่อรองรับอำนาจการบริหารของนายกรัฐมนตรีในฐานะเจ้ากระทรวง เพราะงบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารงานทั้งปวง ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ว่า "...การจะควบคุมการปฏิบัติงานไม่ต้องไปควบคุมอะไรหรอก ดูแต่เพียงโครงการและงบประมาณก็พอแล้ว..."²

นอกจากนี้การมีกรมตรวจราชการแผ่นดิน สำนักคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีแสดงให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอำนาจควบคุมทั้งด้านการเงิน นโยบายและการบริหารราชการประจำ ซึ่งเป็นอำนาจเหนือส่วนราชการที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งโดยเฉพาะ (มาตรา ๔) ทำให้มีส่วนราชการเพิ่มขึ้นในสำนักนายกรัฐมนตรีอย่างรวดเร็ว. ใน พ.ศ. 2502 สำนักนายกรัฐมนตรีมีหน่วยงานสังกัดทั้งหมด 20 หน่วยงาน โดยเพิ่มมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร³ ใน พ.ศ. 2503 มีหน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี 22 หน่วยงาน โดยมีหน่วยงานเพิ่มขึ้นมาคือสำนักงานคณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติเกี่ยวกับการภาษีและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสินค้าออก⁴ ใน พ.ศ. 2505 มีหน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี 24 หน่วยงาน โดยมีกรมอุตุนิยมวิทยาและสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติเป็นหน่วยงานที่เพิ่มขึ้น.⁵ แต่ใน พ.ศ. 2506 หน่วยงานในสำนักนายกรัฐมนตรีได้ลดลงเหลือ 23 หน่วยงาน เนื่องจากการได้มีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่ จึงโอนสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ส่วนราชการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการศึกษากับต่างประเทศในสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ

¹"พระราชบัญญัติวิธีงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๐๒". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๐๑. ลงวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒. หน้า ๖๐๘ - ๖๑๑.

²ทัพบก. แหล่งเดิม. หน้า 204.

³มาตรา ๖ ใน "พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๒ (ฉบับที่ ๓)". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒

⁴มาตรา ๖ ใน "พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๓ (ฉบับที่ ๗)". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๓๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓

⁵มาตรา ๖ ใน "พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๕". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๗๘ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕.

๖. แห่งชาติและการพลังงานแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรีไปสังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เนื่องจากสำนักนายกรัฐมนตรีมีราชการที่จะต้องปฏิบัติจัดทำเพิ่มขึ้น¹

การเพิ่มหน่วยงานในสำนักนายกรัฐมนตรี สะท้อนการขยายตัวของระบบราชการและความสำคัญของสำนักนายกรัฐมนตรีต่อการบริหารประเทศ การรวมอำนาจในการบริหารมาไว้ที่สำนักนายกรัฐมนตรีจึงทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร นอกจากนี้ในมาตรา 18 ยังระบุให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเหนือกระทรวงอื่น ๆ ที่ไม่ได้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีด้วย กล่าวคือ“...ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนในส่วนราชการตามมาตรา ๖ หรือให้กระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ มาสำรองราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมได้รับเงินเดือนทางสำนักนายกรัฐมนตรีเท่าที่รับอยู่...”² พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้นายกรัฐมนตรีสามารถควบคุมบัญชาการข้าราชการพลเรือนทั้งหมดและมีความสำคัญอย่างมากต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

การนำระบบบริหารราชการแผ่นดินมารวมศูนย์ที่สำนักนายกรัฐมนตรีทำให้หน่วยงานนี้มีความสำคัญที่สุด ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติว่า“...สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเสมือนโรงงานใหญ่มหึมา ประกอบด้วยเครื่องจักรกลไกอันสลับซับซ้อน ผลิตนโยบาย ผลิตแผนการ โครงการและปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ ตามวิถีทางของคณะปฏิวัติ ตลอดถึงการควบคุมการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนการ โครงการและนโยบาย...”³ การรวมอำนาจการบริหารมารวมศูนย์ที่สำนักนายกรัฐมนตรีเนื่องจาก“...ในระบบของรัฐบาลปฏิวัติที่เป็นอยู่ในประเทศเราในเวลานี้ ไม่มีผู้ใดรู้แผนเท่ากับนายกรัฐมนตรี ไม่มีใครทราบดีว่านายกรัฐมนตรีว่าอะไรควรทำก่อนทำหลัง ไม่มีใครรับผิดชอบยิ่งไปกว่านายกรัฐมนตรีในเรื่องของการแบ่งสรรขั้นตอนและจังหวะของงาน และด้วยเหตุนี้จึงต้องมอบสิทธิริเริ่มไว้ให้แก่นายกรัฐมนตรีเป็นส่วนมากที่สุด...”⁴

¹“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๖ (ฉบับที่ ๒)”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๕๐ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๖.

²“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (๒๕๐๒). “คำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ”. วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๖๐.

⁴วิจิตรวาทการ. หลวง. (๒๕๐๓). ทำเนียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรีและหน้าที่โดยย่อฯ. หน้า คำนำ

การสร้างกลไกรัฐควบคุมอำนาจบริหารมารวมไว้ที่สำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้นายกรัฐมนตรีซึ่งมีฐานอำนาจจากการสนับสนุนของกองทัพ (ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก พ.ศ.2497 – 2506) สามารถควบคุมอำนาจในการบริหารทั้งในด้านทหารและพลเรือน เป็นการประสานกันอย่างเหนียวแน่นระหว่างอำนาจทางการเมือง (นโยบาย) และการบริหาร (ราชการ) ส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินมีความคล่องตัว มีเอกภาพในการสั่งการเพื่อการบริหารประเทศทั้งในเรื่องความมั่นคงและการพัฒนามีประสิทธิภาพมากที่สุด

4.2 การปรับปรุงและตั้งหน่วยงานด้านความมั่นคง

นโยบายด้านความมั่นคงที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502 ไม่มีรายละเอียดชัดเจน นโยบายด้านความมั่นคงระบุเพียงสั้น ๆ ว่า “... ในด้านการทหารนั้นรัฐบาลจะยังคงรักษาอัตราปัจจุบันไว้ แต่จะเร่งรัดปรับปรุงในทางการฝึก การศึกษาและในทางอาวุธยุทธภัณฑ์ เพื่อให้กำลังทัพที่มีสมรรถภาพสูง...”¹ นับเป็นการแถลงนโยบายด้านความมั่นคงที่สั้นที่สุดเท่าที่มีรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ก็ไม่ได้บัญญัติแนวนโยบายของรัฐในการรักษาความมั่นคงของประเทศไว้แต่อย่างใด (ยกเว้นมาตรา 17) ดังนั้นการดำเนินการของรัฐด้านความมั่นคงจึงต้องวิเคราะห์จากงบประมาณของทหารและการปรับปรุงหน่วยงานด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและต่อต้านการรุกรานทุกรูปแบบ มีความสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันและใช้กำลังบังคับ หน่วยงานหรือกลไกของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐ โดยเฉพาะในยามที่ประเทศเผชิญกับการคุกคามทั้งจากภายในและภายนอก

ก. งบประมาณของทหาร (พ.ศ.2501 – 2506)

งบประมาณทหาร (Military Budget) หรือเรียกว่า “ค่าใช้จ่ายด้านการทหาร” (Military Expenditure) “งบประมาณในการป้องกันประเทศ” หรือค่าใช้จ่ายในการป้องกันประเทศ (Defense Budget – Defense Expenditure) ความหมายโดยรวมก็คืองบประมาณของกระทรวงกลาโหม² เนื่องจากทหารมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันประเทศ การใช้จ่ายงบประมาณทหารสะท้อนถึงภาระหน้าที่และความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า “...สถานการณ์ในปัจจุบันทำให้

¹“บันทึกการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

²สุรชาติ บำรุงสุข. (2539). ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหาร เปรียบเทียบกรณีไทย – สหรัฐฯ. หน้า 29.

ประเทศชาติทุ่มเทความไว้วางใจให้ทหารทั้งหลายที่จะดำรงรักษาประเทศชาติให้ตลอดพลอดภย เพราะเหตุการณ์โดยทั่วไปมีความล่อแหลมเสี่ยงภัยอยู่ทุกทิศทาง...”¹

อย่างไรก็ตามรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณทหารที่เป็นภารกิจของหน่วยงานที่สังกัดในกระทรวงกลาโหม (สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กองบัญชาการทหารสูงสุด (มีกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ) และหน่วยขึ้นตรงอื่น ๆ เป็น “การดำเนินงานในลักษณะปกปิด” ไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือภารกิจของกองทัพงบประมาณของกระทรวงกลาโหมที่ปรากฏในระหว่างปี 2500 – 2506 มีดังนี้

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างงบประมาณแผ่นดินกับงบประมาณของทหาร
พ.ศ. 2500 - 2506

ปีงบประมาณ	งบประมาณแผ่นดิน ทั้งหมด	งบประมาณทหาร	ร้อยละของงบประมาณ แผ่นดิน
2500	5,069,990,082	758,463,193	13.78
2501	6,700,400,000	685,000,000	10.22
2502	7,168,640,000	1,412,100,000	19.65
2503	7,700,000,000	1,360,000,000	17.66
2504	6,660,000,000	1,070,700,000	16.08
2505	8,880,000,000	1,500,500,000	16.90
2506	10,380,000,000	1,621,800,000	15.62

ที่มา : รวบรวมจากพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี 2500 – 2506

จากตาราง 4 เห็นได้ว่างบประมาณทหารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและผันแปรไปตามการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์แวดล้อมของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ความผันผวนทางการเมืองในราชอาณาจักรลาวตั้งแต่ พ.ศ.2500 เหตุการณ์ที่ทวีความรุนแรงหลัง พ.ศ.2503 ส่งผลให้รัฐจัดสรรงบประมาณในส่วนของการกระทรวงกลาโหมเพิ่มสูง ด้การจัดสรรงบประมาณในปีงบประมาณปี 2505 ว่า “...ได้ตั้งงบประมาณรายจ่ายในการป้อง

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). "โอวาทเนื่องในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล". วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๔. แหล่งเดิม. หน้า ๕๐๘.

กันประเทศ...สูงกว่าปี ๒๕๐๔ ประมาณ ๘ เปอร์เซ็นต์...เนื่องจากความผันผวนไม่น่าไว้วางใจในเหตุการณ์ของโลกและภูมิภาคใกล้บ้าน ซึ่งต้องเตรียมพร้อมสำหรับพิทักษ์รักษาเอกราชความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติ..."¹ นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกาตามตาราง 5

ตาราง 5 แสดงมูลค่าความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐต่อประเทศไทย พ.ศ.2500 – 2506

ปี	จำนวน (ล้านเหรียญสหรัฐ)
2500	26
2501	20
2502	18
2503	24
2504	23.9
2505	31.1
2506	68.5

ที่มา : พล.ร.ต ศักดิ์ เถลิงสุข. (25?) งบประมาณทหารกับความมั่นคงแห่งชาติ. : 23

จากตาราง 5 จะเห็นว่างบประมาณความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ.2503 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องภายหลังการทำสัญญาถนัด - รัสก์ พ.ศ. 2505 การเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการป้องกันการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ และสะท้อนให้เห็นถึง "...ความรักใคร่ไมตรีระหว่างรัฐบาลทั้งสอง..."²

การจัดสรรงบประมาณในส่วนกระทรวงกลาโหม ยังได้รับจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพิ่มเติม ดังจะเห็นได้จากในพ.ศ.2503 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). "คำแถลงงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๕." แหล่งเดิม. หน้า ๔๕๓.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำแถลงเนื่องในวันครบรอบ ๑๐ ปี แห่งการลงนามความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหารระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา". วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๒๓๖ - ๒๓๗.

กระทรวงกลาโหมจำนวน 20,000,000 บาท¹ จัดสรรฯเพิ่มเติมจำนวน 39,000,000 บาทใน พ.ศ.2504² จำนวน 73,296,040 บาทใน พ.ศ. 2505³ และจำนวน 20,000,000 บาทใน พ.ศ. 2506⁴ ตามลำดับ

๑ การจัดสรรงบประมาณประจำปีและงบประมาณที่เพิ่มเติมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของ กระทรวงกลาโหมสะท้อนว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความมั่นคงของประเทศจึงได้รับงบประมาณเพื่อพัฒนา ปรับปรุง หรือเพื่อภารกิจที่สำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ

ข. สภาความมั่นคงแห่งชาติ

สภาความมั่นคงแห่งชาติหรือเดิมเรียกว่า "สภาป้องกันราชอาณาจักร" เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติโดยตรง ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปรับปรุงหน่วยงานดังกล่าวให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ของประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวถึงสถานการณ์ภัยของชาติว่า

...ศัตรูของชาติในสมัยปัจจุบันแฝงตัวเข้ามาอยู่ในรูปต่าง ๆ กัน ยากที่ชี้ชัดให้เห็นชัดได้ บ้างก็แฝงเข้ามาในรูปของการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อทำลายจิตใจขวัญ และความสามัคคีของชาติ บ้างก็แฝงตัวเข้ามาอย่างแทรกซึมบ่อนทำลายเศรษฐกิจและความผาสุกของประชาชนในชาติ ศัตรูในสมัยปัจจุบันยากที่จะระบุออกไปได้ว่าแค่ใดเป็นเรื่องของทหาร แค่ใดเป็นเรื่องของพลเรือน...⁵

การก่อตั้งสภาความมั่นคงเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พุทธศักราช 2502 ซึ่งส่งผลให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติสภาป้องกันราชอาณาจักร

¹"พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๓". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๗. ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๗๓๕ - ๗๓๙.

²"พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๔". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๖๗. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๔.

³"พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๕". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๖๗.(ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๕.

⁴"พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๖". ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๔๓ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๖.

⁵สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำปราศรัยในพิธีเปิดการศึกษาวิทยาลัยทัพบก ชุดที่ ๒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๐๓". แหล่งเดิม. หน้า ๑๘๑.

จักร พุทธศักราช 2499 และ 2500 สาระสำคัญในส่วนอื่น ๆ คือ¹ เพิ่มจำนวนสมาชิกฯ โดยรองนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานสภาและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ ส่วนตำแหน่งอื่นยังคงเหมือนเดิมคือนายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งประธานสภาความมั่นคงฯ และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นกรรมการ (มาตรา ๔) การมีนายกรัฐมนตรีดำรงประธานสภาสะท้อนให้เห็นว่าสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ (มาตรา ๕) สภาความมั่นคงแห่งชาติมีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะคณะรัฐมนตรีเรื่องนโยบายภายใน นโยบายต่างประเทศ นโยบายการทหาร นโยบายเศรษฐกิจและนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติให้สอดคล้องกัน เพื่อให้กิจการทหาร กระทรวง ทบวง กรม และองค์การอื่น ๆ ของรัฐสามารถประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีหน้าที่พิจารณาเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย นอกจากนี้สภาความมั่นคงอาจตั้งคณะกรรมการให้พิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติมอบหมาย (มาตรา ๖) และสภาความมั่นคงมีอำนาจเชิญบุคคลใด ๆ มาสอบถามหรือให้ชี้แจง แสดงความคิดเห็นในกิจการใด ๆ อันเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติได้ ส่วนการดำเนินการให้เป็นไปตามมติของสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบและมีรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการ (มาตรา ๗)

การปรับปรุงสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2502 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญ 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เปลี่ยนแปลงหน้าที่ความรับผิดชอบกล่าวคือ เจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติสภาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2499 ที่ยกเลิกไปนั้นให้สภาทำหน้าที่ในเรื่องทหารและการรักษาความสงบภายในประเทศ² ส่วนพระราชบัญญัติสภาความมั่นคง พ.ศ. 2502 ได้ขยายหน้าที่ความรับผิดชอบของสภาความมั่นคงออกไปถึงการกำหนดนโยบายความมั่นคงของประเทศทั้งในด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่กว้างขวางกว่าเดิม และประการที่สอง เดิมสภาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2499 มีหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานของราชการทหาร ราชการตำรวจ ราชการพลเรือนและ

¹"พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๒. ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒. หน้า ๕๒๓ - ๕๒๖.

²"พระราชบัญญัติสภาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2499". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๓ตอนที่ ๑๑. ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๙. หน้า ๔๕ - ๔๙.

ประชาชน ส่วนพระราชบัญญัติสภาความมั่นคง พ.ศ.2502 ได้ขยายบทบาทเพิ่มขึ้นไปถึงหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ซึ่งรวมถึงรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ของรัฐด้วย แสดงให้เห็นว่าสภาความมั่นคงได้ขยายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบกว้างขวางกว่าเดิมในฐานะเป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ อย่างไรก็ตามภารกิจของสภาความมั่นคงเป็นความลับไม่สามารถนำมาเปิดเผยได้

การปรับปรุงสภาความมั่นคงแห่งชาติมีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์รวมในการกำหนดนโยบายความมั่นคงด้านต่าง ๆ ทั้งในการเมืองภายในและภายนอก การทหาร เศรษฐกิจ และสังคม เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจและความอิสระในการดำเนินการ การประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการปรับปรุงกิจการของสภาความมั่นคงแห่งชาติใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติตามเจตจำนงของรัฐบาลในขณะนั้น

ค. กระทรวงกลาโหม

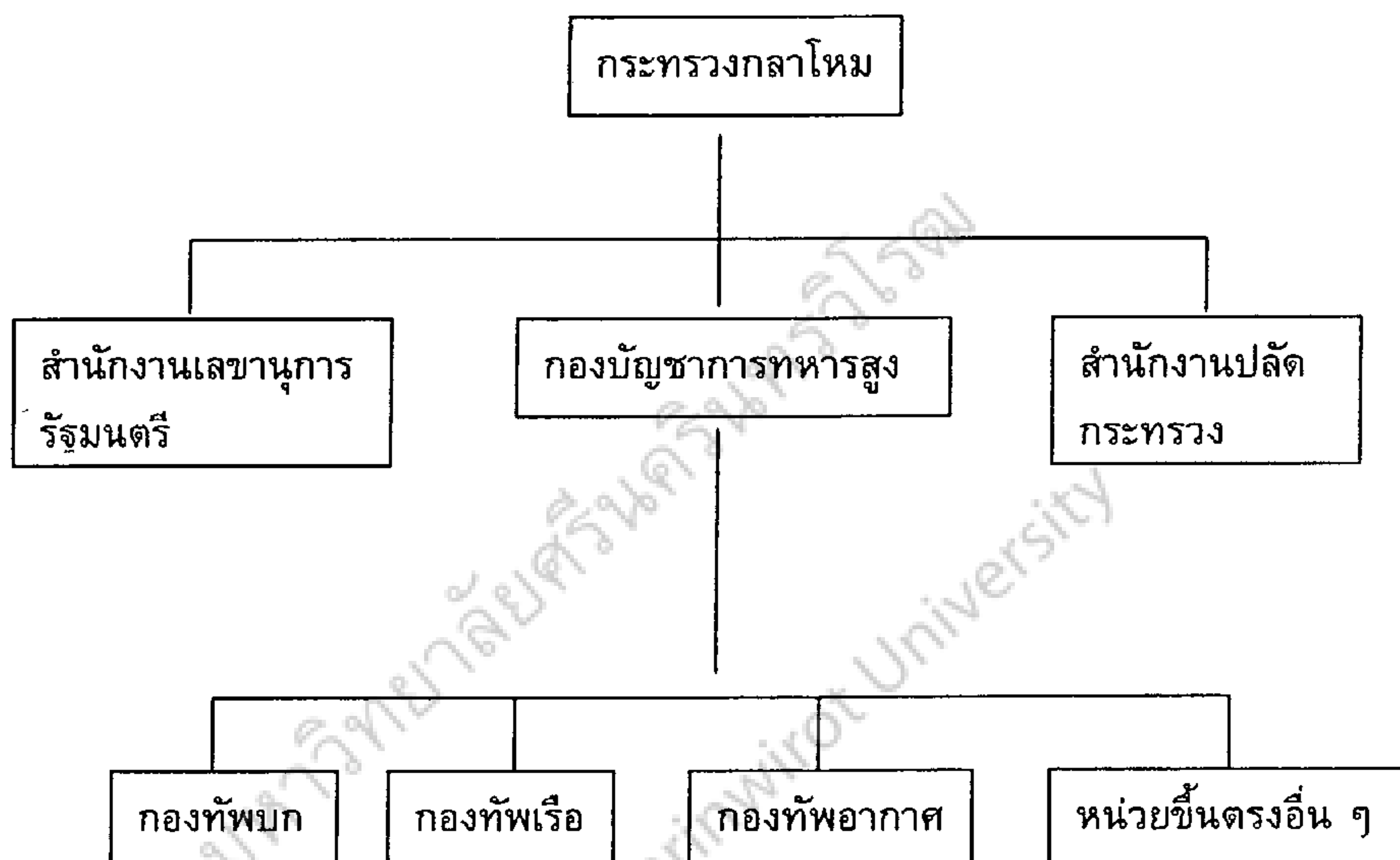
ความเปลี่ยนแปลงในกระทรวงกลาโหมสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลมาจากประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช 2503¹ ส่งผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พุทธศักราช 2500 ทำให้กฎหมายหรือข้อบังคับอื่น ๆ ที่ขัดแย้งหรือแย้งกับบทบัญญัติดังกล่าวนี้ถูกยกเลิกไป (มาตรา 3)

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหมฯ กำหนดให้กระทรวงกลาโหมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันราชอาณาจักร โดยจัดให้มีกองกำลังทหารเพื่อรักษาเอกราชและผลประโยชน์ของประเทศชาติ โดยทหารสามารถใช้กำลังเพื่อปฏิบัติการใด ๆ ให้เป็นไปตามที่กระทรวงกลาโหมเป็นผู้กำหนด (มาตรา 4) นอกจากนี้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวยังระบุให้กระทรวงกลาโหมมีอำนาจตั้งคณะกรรมการ อนุกรรมการหรือบุคคลเพื่อทำการพิจารณาสอบสวนกรณีใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการของกระทรวงกลาโหมด้วย ซึ่งเป็นอำนาจในการตรวจสอบที่สำคัญต่อการรักษาความมั่นคงของประเทศ

การจัดระเบียบราชการในกระทรวงกลาโหมโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดส่วนราชการอื่น ๆ คือประกอบด้วย สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กองบัญชาการทหารและหน่วยขึ้นตรงอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะเทียบเท่ากรม เช่นในพระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พุทธศักราช 2500 จัดให้มีหน่วยงานขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหม คือ สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมเสนาธิการกลาโหม กองทัพบก

¹"พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๐๓". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๑๔. ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๑๒๗ - ๑๓๖.

กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ (มาตรา 10)¹ แต่การจัดระเบียบราชการในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2503 มีความแตกต่างคือจัดให้มีกองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อ กระทรวงกลาโหม (มาตรา 8) โดยมีส่วนราชการที่สังกัดประกอบด้วย กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศและหน่วยขึ้นตรงอื่น ๆ ตามที่พระราชกฤษฎีกากำหนด (มาตรา 13) กระทรวง กลาโหมมีส่วนราชการที่สำคัญดังนี้



ภาพประกอบ 1 การจัดส่วนราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2503

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นว่ากองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญ เป็นส่วนบัญชาการของหน่วยกำลังรบทั้งสามเหล่าทัพ มีหน้าที่เตรียมกำลังรบและป้องกันประเทศ คอยควบคุมการติดต่อประสานงานในด้านต่าง ๆ เช่น การวางแผนยุทธศาสตร์ การเตรียมส่งกำลังบำรุง ควบคุมอำนาจการด้านกำลังพล การฝึกและการศึกษา ด้วยเหตุนี้การมีผู้บังคับบัญชาสูงสุดเพียงผู้เดียวทำให้มีเอกภาพในการบังคับบัญชาทหารทั้งสามเหล่าทัพให้เป็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและปราศจากความขัดแย้ง ดังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า"...ท่านทั้งหลายจักต้อง

¹"พระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๐๐". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๑๐๖. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๐.

สามัคคีกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ต้องร่วมมือกันโดยพร้อมเพรียงทั้งสามเหล่าทัพ ท่านจะสังกัดอยู่ในกองทัพใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นคนไทย เป็นทหารของชาติด้วยกันทั้งนั้น....”¹ ด้วยเหตุนี้กองบัญชาการทหารสูงสุดจึงกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทัพดังนี้²

ประการที่หนึ่ง การปฏิบัติงานทั้งสามเหล่าทัพร่วมกัน กองบัญชาการทหารสูงสุดจะเป็นผู้สั่งการปฏิบัติ

ประการที่สอง ภารกิจที่เกี่ยวกับเหล่าทัพใดโดยตรง ให้สั่งการเสนอความคิดเห็นหรือให้ทราบ หรือให้ปฏิบัติแล้วแต่กรณี ส่วนเหล่าทัพอื่น ๆ ก็ให้ทราบเพื่อประสานงานหรือให้ความช่วยเหลือ

ประการที่สาม กองบัญชาการทหารสูงสุดมีหน้าที่เพียงมอบนโยบายและพิจารณางานอย่างใกล้ชิด เหล่าทัพทั้งสามเป็นผู้ปฏิบัติการ

นอกจากนี้ในมาตรา 19 ของพระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช 2503 ยังกำหนดให้มีสภากลาโหมเป็นหน่วยงานที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีอำนาจเชิญบุคคลอื่น ๆ เข้าชี้แจงต่อสภากลาโหมเป็นการเฉพาะเรื่องได้ โดยเรื่องที่เข้าสู่สภากลาโหมเป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายการทหารทั่วไป นโยบายการระดมสรรพกำลังเพื่อช่วยเหลือราชการทหาร นโยบายการปกครองและการบังคับบัญชาบัญชาภายในกระทรวงกลาโหม การพิจารณางบประมาณการทหารและการแบ่งสรรงบประมาณของกระทรวงกลาโหม การพิจารณาร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการทหาร และกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมขอคำปรึกษา

ง. กรมตำรวจ

กรมตำรวจเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบความมั่นคงของประเทศ ความเปลี่ยนแปลงในกรมตำรวจสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลมาจากประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช 2503³ ส่งผลให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช 2498 และทำให้การบริหารราชการตำรวจแบ่งเป็น 2 ส่วนคือการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในพระราชกฤษฎีกาฯ พ.ศ.2503 คือการปรับปรุงส่วนราชการในกรมตำรวจให้ครอบคลุมพื้นที่และมีความชัดเจน ดังปรากฏในมาตรา 5 กำหนดให้มีการแบ่งท้องที่ของกรมตำรวจออกเป็นเขตดังนี้ (หน้า 773 – 775)

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). “โอวาทเนื่องพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล”. วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๒๘๔.

²คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ. (2525). ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ.2475 - ปัจจุบัน. หน้า 148.

³“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๗. ลงวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๗๔๖ - ๗๗๖.

เขตที่ 1 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอำนาจการรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสระบุรี จังหวัดประทุมธานี จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ

เขตที่ 2 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดตราด และจังหวัดจันทบุรี

เขตที่ 3 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดนครราชสีมา มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

เขตที่ 4 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดอุดรธานี มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดขอนแก่น จังหวัดหนองคาย จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดเลย และจังหวัดกาฬสินธุ์

เขตที่ 5 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดลำปาง มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน และจังหวัดแพร่

เขตที่ 6 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดพิษณุโลก มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดอุตรดิตถ์

เขตที่ 7 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดนครปฐม มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม

เขตที่ 8 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดระนอง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต

เขตที่ 9 กองบังคับการตำรวจภูธรเขตตั้งที่จังหวัดสงขลา มีอำนาจรับผิดชอบในเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดสงขลา จังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสตูล จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

การประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช 2503 เป็นการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบของกรมตำรวจออกเป็นเขต ๆ อย่างชัดเจนเพื่อให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานของกรมตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของท้องที่ให้ดียิ่งขึ้น และให้เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้กับ

ประชาชน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวไว้ในวันตำรวจว่า "...ตำรวจมีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชน รักษาความสงบปลอดภัย ค้ำครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของอาณาประชาราษฎร์ การตำรวจจึงเป็นงานสำคัญอย่างยิ่ง..."¹

จ. การตั้งกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ

กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ หรือ กร.ป.กลาง เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ ซึ่งก่อนที่จะตั้งหน่วยงานดังกล่าวนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญในการปราบปรามคอมมิวนิสต์มาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่หลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 โดยได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 12 ให้อำนาจเจ้าพนักงานควบคุมผู้ต้องหาที่กระทำผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ไว้ตลอดระยะเวลาที่ทำการสอบสวน โดยไม่ต้องปฏิบัติตามกำหนดระยะเวลาการควบคุมผู้ต้องหาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนคดีที่มีข้อกล่าวหาดังกล่าวให้อยู่ในอำนาจของศาลทหาร² แนวทางดังกล่าวได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากใน พ.ศ. 2506 ได้ออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 12 ฉบับที่ 1 และ 2 ซึ่งสาระสำคัญยังคงเหมือนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนแปลงการให้อำนาจจากเจ้าพนักงานมาเป็นผู้บังคับบัญชาทหารและให้ถือว่าการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นความผิดที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์³

ใน พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้มอบหมายให้กรมประมวลข่าว ศูนย์รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (ศรภ.) ศูนย์ปฏิบัติการข่าว (ศปข.) กรมข่าวของกระทรวงกลาโหมและกรมยุทธการทหารบกมีหน้าที่ติดตามการคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในรูปแบบต่าง ๆ⁴ ใน พ.ศ.2504 กระทรวงกลาโหมตั้ง "คณะกรรมการประสานการปฏิบัติการ (กปปบ.) มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมและเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเป็นกรรมการ เจ้ากรมยุทธการทหารเป็นเลขานุการ ดำเนินงานตอบโต้และการป้องกันการคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). "คำปราศรัยในวันตำรวจ". วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๕๐.

²"ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔.(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑.

³"พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ และ ๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๑๑.(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๖.

⁴ชัยยุทธ พุกผาสุก. พล.ต. (2520). การพัฒนาท้องถิ่นกับการต่อต้านสงครามชิงประชาชน. หน้า 137.

เพิ่มจำนวนนักศึกษาของโรงเรียนสงครามจิตวิทยาของกรมยุทธการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด โดยกำหนดให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ส่งข้าราชการชั้นโทและเอกเข้ารับการศึกษาศึกษายุทธวิธีในการต่อสู้และป้องกันการคุกคามได้อย่างถูกต้องวิธี¹ เพราะ“...สงครามจิตวิทยาเป็นเรื่องใหม่ที่เราต้องศึกษา...”²

จะเห็นว่าแนวทางในการดำเนินการของรัฐบาลมีทั้งมาตรการทางกฎหมายและการเพิ่มจำนวนหน่วยงานและบุคลากรของรัฐในการป้องกันและปราบปรามให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกลุ่มคอมมิวนิสต์ก็ดำเนินการตอบโต้เช่นเดียวกัน กล่าวคือในพ.ศ.2504 กลุ่มสนับสนุนคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้จัดตั้ง “ขบวนการไทยอิสระ” ขึ้น รวมทั้งมีการประชุมสมัชชาคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 3 เพื่อดำเนินการปฏิบัติตามแนวทาง “สงครามประชาชน” หรือแบบ “ชนบทล้อมเมือง”³ และใน พ.ศ. 2505 ได้ดำเนินโครงการ “วิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย” โจมตีการบริหารประเทศของรัฐบาล (เริ่มวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2505)⁴ การดำเนินการดังกล่าวทำให้รัฐบาลตระหนักและเพิ่มพูนความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์มากขึ้น รัฐบาลได้ดำเนินการตอบโต้ด้วยการจัดรายการวิทยุ “เพื่อแผ่นดินไทย” จัดโดยหน่วยงานของทหารกระจายเสียงครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งเป็นวิธีประหยัดและเข้าถึงประชาชนได้ง่าย ที่สำคัญยังตั้ง“กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ” หรือ กรป.กลาง เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2505 ให้เป็นศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวกและประสานงาน (Co-ordinator) กับหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อต่อต้านและปราบปรามการดำเนินงานของกลุ่มคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยกองอำนวยการภาคและกองอำนวยการเขต โดย กรป.กลาง กำหนดแนวทางในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ดังนี้⁵

1. ขจัดอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในท้องถิ่นห่างไกลซึ่งเป็นฐานปฏิบัติการ โดยใช้มาตรการป้องกันและส่งเสริมการกินดีอยู่ดีด้วยการรวมความสามารถของส่วนราชการเข้าร่วมด้วย ส่วนในพื้นที่เข้าถึงง่ายให้เป็นหน้าที่ของข้าราชการในท้องถิ่นดำเนินการต่อไป กรป.กลางเพียงแต่ติดตาม ประสานงานและให้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

¹แหล่งเดิม.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). “โอวาทในการมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาอบรมวิชาสงครามจิตวิทยา หลักสูตรฝ่ายอำนวยการ รุ่นที่ ๕”. วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๓.

³ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์. (2522). สงครามคอมมิวนิสต์. หน้า 301.

⁴ประยุทธ์ แจ่มเจนกิจ. พ.อ. (2518). ประชาชนไทยกับบทบาทของ ผกค.ในปัจจุบัน. หน้า 19.

⁵เลิศรบ สัตบุตร์. พล.ต “บทบาทกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติในการต่อต้านคอมมิวนิสต์”. หน้า 30.

2. แก้ไขจุดอ่อนในการดำเนินงานของรัฐบาลโดยเข้าไปถึงประชาชนที่อยู่ห่างไกล สร้างความเข้าใจเพื่อไม่ให้ประชาชนหลงผิดกับหรือคล้อยตามคำชักชวนของกลุ่มคอมมิวนิสต์

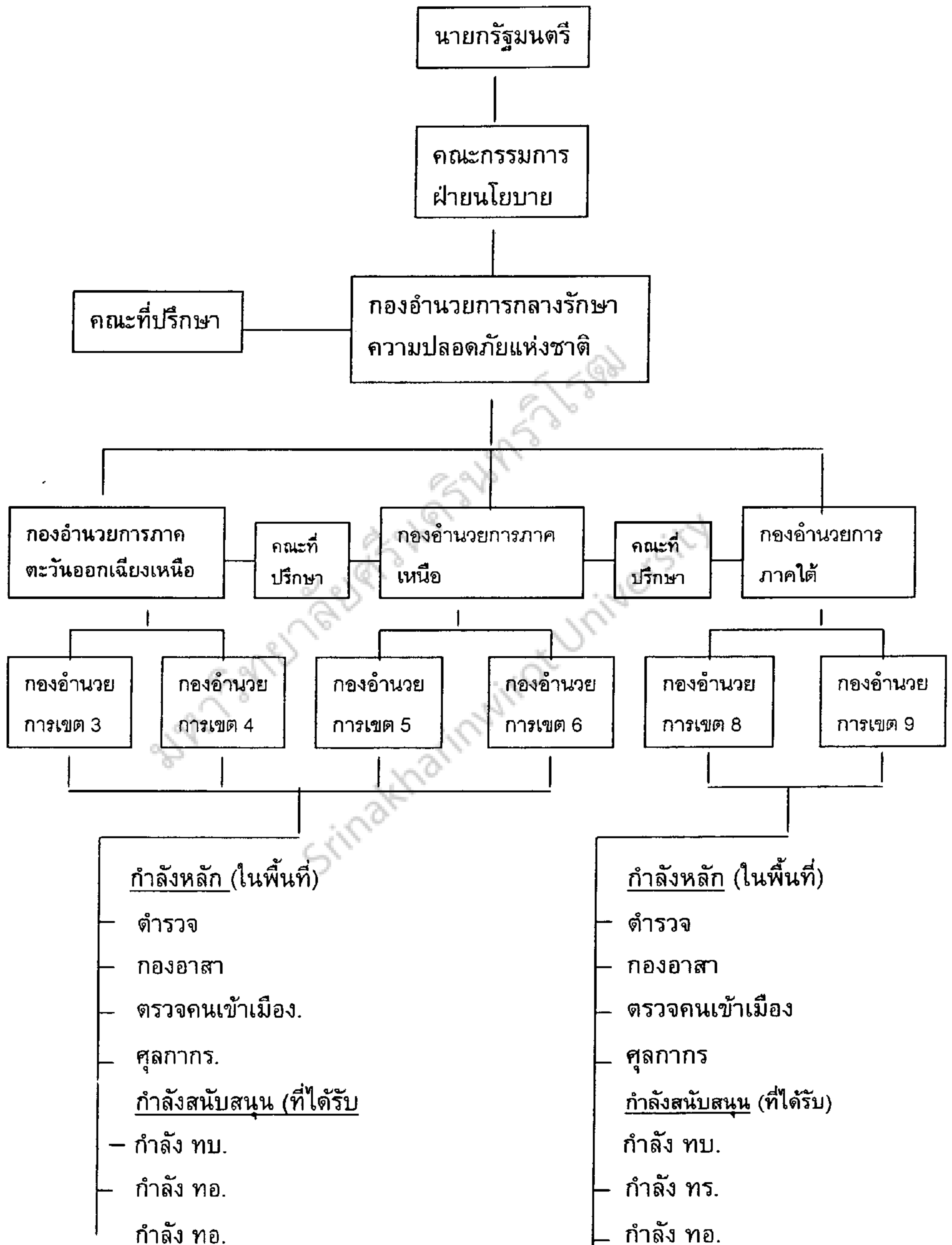
3. พัฒนาท้องถิ่นอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการยกระดับความเป็นอยู่ แต่ไม่ควรหยิбыื่นให้ประชาชนเพราะผิดหลักการพัฒนาของกรมพัฒนาชุมชน

4. ดำเนินปราบปรามเฉพาะกรณีจำเป็น โดยใช้เครื่องมือของรัฐบาลที่มีอยู่ (กองทัพ) เพื่อการประหัตและใช้วิธีการปราบปรามจากสถานเบาไปหาสถานหนัก โดยให้หน่วยในพื้นที่ใช้กำลังได้ทันทีเมื่อต้องการ

5. ใช้ กรป.เขต และ กรป. ภาค ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ดำเนินการปราบปราม (Active measure) ส่วนมาตรการป้องกัน (Passive measure) ให้ กรป. กลางที่กรุงเทพฯ เป็นผู้สั่งการ

แนวทางในการดำเนินการของ กร.ป.กลาง มีทั้งการป้องกันและปราบปราม โดย กรป. กลาง เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและให้การสนับสนุน มี กรป.ภาค และ กรป.เขตเป็นหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีบทบาทช่วยพัฒนา ที่สำคัญกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติมีหน้าที่โดยตรงในการสั่งการให้ใช้กำลังในการปราบปราม ส่วนอำนาจหน้าที่อื่น ๆ คือขอความร่วมมือและประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือ การสั่งการใช้กำลังใด ๆ ของผู้บัญชาการภาคหรือผู้บัญชาการเขตจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับการอนุมัติแล้วเท่านั้น ส่วนการสั่งการให้ใช้กำลังที่ไม่ได้อยู่ในแผนหรือไม่ใช่แผนซึ่งได้รับอนุมัติไว้ก่อนนั้น ให้ผู้บัญชาการกลางมีอำนาจสั่งการแต่เพียงผู้เดียว¹

¹แหล่งเดิม.



ภาพประกอบ 2 การจัดการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ

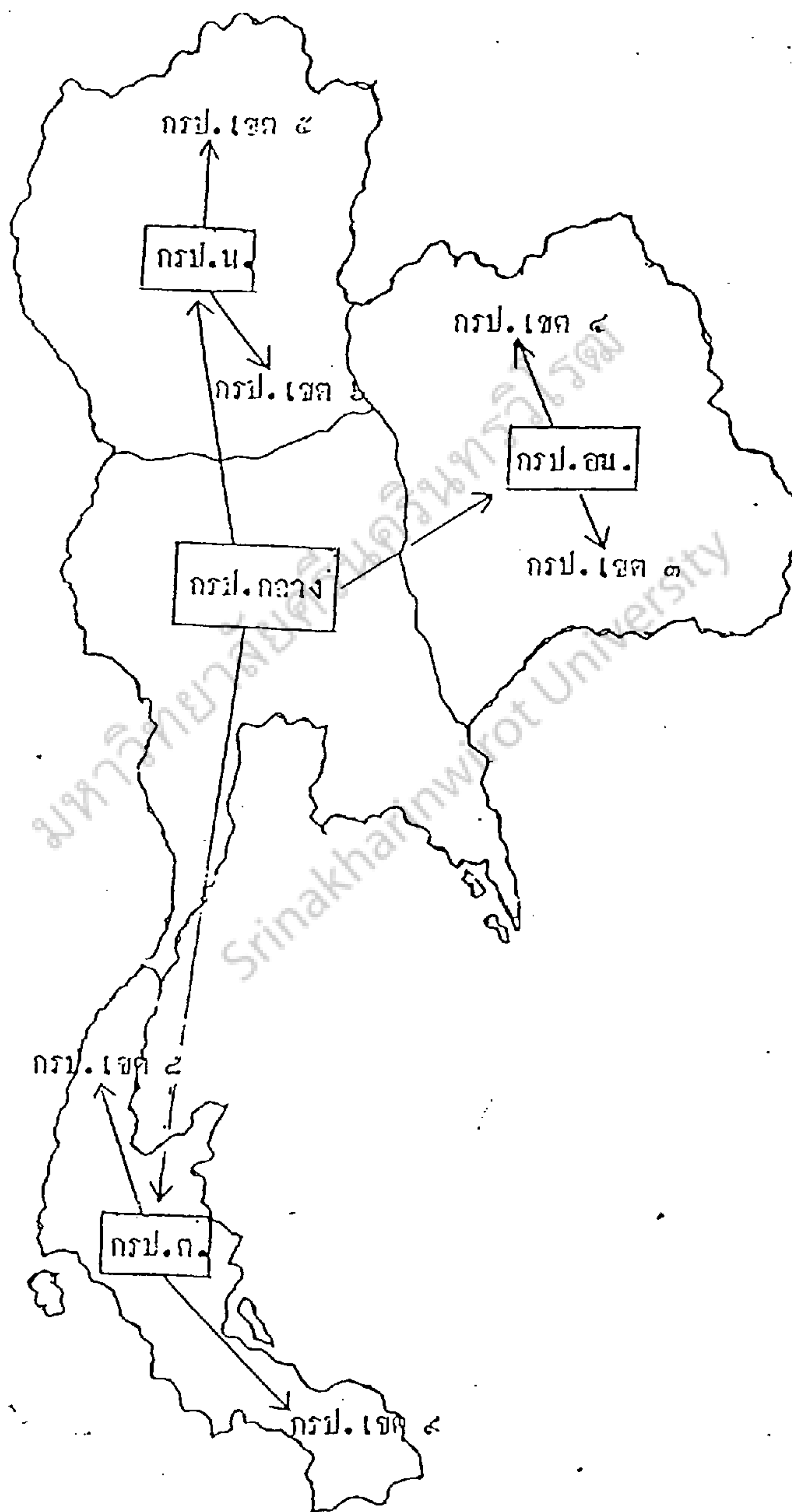
ที่มา : พลตรีเลิศรบ สิตบุตร. (2510) บทบาทกองอำนวยการกลางฯ. : 32.

จากภาพประกอบ 2 กองอำนาจการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติเป็นกองอำนาจการผสมระหว่าง ทหาร ตำรวจและพลเรือน ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) ประกอบด้วยคณะกรรมการนโยบาย คณะกรรมการที่ปรึกษา มีกองอำนาจการภาคเป็นหน่วยรองรับมอบหมายงานจากกองอำนาจการกลางฯ ไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง โดยมีกองอำนาจการเขตและหน่วยกำลังต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ กองอาสารักษาดินแดน เป็นลูกมือและมีทหารในพื้นที่เป็นกำลังสนับสนุน

คณะกรรมการนโยบายมี 21 คน นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และกรรมการประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดบัญชาการ ผู้บัญชาการสำนักงบประมาณ อธิบดีกรมประมวลข่าว เสนาธิการทหาร ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เจ้ากรมยุทธการทหารเป็นกรรมการและเลขานุการ และรองปลัดกระทรวงมหาดไทยฝ่ายบริหารเป็นกรรมการและรองเลขานุการ มีหน้าที่กำหนดนโยบายการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์เสนอต่อนายกรัฐมนตรี และเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการประสานนโยบายของส่วนราชการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมอบหมายนโยบายให้กองอำนาจการกลางนำไปปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์

กองอำนาจการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ยังประกอบด้วยกองอำนาจการภาค (กรป.ภาค) ซึ่งเป็นส่วนราชการปกติตั้งอยู่ ณ กองบัญชาการกองทัพบกทหารบกนั้น ๆ มีหน้าที่หลักในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายและวางแผนในการช่วยเหลือประชาชนในภาคของตนตามที่กองอำนาจการกลางฯ ได้มอบหมายและประสานงานกับส่วนราชการอื่น ๆ ในภาค รวมทั้งประสานงานกับกองอำนาจการภาคข้างเคียงเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยความเรียบร้อย มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนาจการของทหารในภาคนั้น ๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยที่จัดไปประจำยังกองอำนาจการภาคและคณะกรรมการที่ปรึกษา เช่น ผู้ตรวจราชการประจำเขตของกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการในภาคนั้น ๆ ผู้บังคับการตำรวจภูธรประจำเขต ผู้กำกับการตำรวจน้ำและสันติบาลภาคคอยให้คำปรึกษาและเสนอแนะแก่ผู้อำนาจการภาค (แม่ทัพภาค) และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนาจการในเรื่องการใช้กำลังในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์

แผนที่ 1 แสดงที่ตั้งของ กรป.กลาง กรป.ภาค และ กรป.เขต



กองอำนวยการในส่วนภูมิภาคมี 2 ระดับคือ กองอำนวยการภาคและกองอำนวยการเขต ซึ่งจัดตั้งขึ้นใน 3 ภาคคือ กองอำนวยการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรป.อน.) ตั้งศูนย์บัญชาการที่กองทัพบกที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา กองอำนวยการภาคเหนือ (กรป.น.) มีศูนย์บัญชาการที่กองทัพบกที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก และกองอำนวยการภาคใต้ (กรป.ต.) ตั้งกองบัญชาการที่มณฑลทหารบกที่ 5 จังหวัดนครศรีธรรมราช

กองอำนวยการเขต หรือ กรป.เขต เป็นส่วนราชการปกติเช่นเดียวกับ กรป.ภาค แต่ละกองอำนวยการภาคมี 2 กองอำนวยการเขตคือ กรป.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย กรป.เขต 3 กับ เขต 4 กรป.ภาคเหนือ ประกอบด้วย กรป.เขต 5 กับเขต 6 และ กรป.ภาคใต้ กรป.เขต 8 กับเขต 9 มีศูนย์บัญชาการที่กองบังคับการตำรวจภูธรเขตและอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต มีหน้าที่ในการวางแผนและอำนวยการในการป้องกันการแทรกซึม บ่อนทำลายในเขตพื้นที่ให้สอดคล้องกับแผนของกองอำนวยการภาค รวมทั้งประสานกับเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบของตนกับ กรป.ภาคที่สังกัดและประสานกับ กรป.เขตข้างเคียง โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจใน กรป.เขต ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจน้ำ ตำรวจสันติบาล เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน เช่น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ศุลกากร ร่วมให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำ

การตั้งหน่วยของกรป.กลางทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการคุกคามของคอมมิวนิสต์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจและพลเรือนกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญในการให้ความช่วยเหลือป้องกันและปราบปราม ดังปรากฏโครงการต่าง ๆ ของกรป.กลางดังตาราง 6

ตาราง 6 ตัวอย่างโครงการของกองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ

การป้องกัน	โครงการ	ผู้ปฏิบัติ
การป้องกันสงครามจิตวิทยา	โครงการปรับปรุงทางเทคนิคเพื่อให้การกระจายเสียงของสถานีต่าง ๆ รับฟังได้	กรมประชาสัมพันธ์ และ สถานีวิทยุราชการ
	โครงการปรับปรุงรายการวิทยุกระจายเสียงในภาคต่าง ๆ	กรมประชาสัมพันธ์ และ สถานีวิทยุราชการ
	โครงการปรับปรุงเจ้าหน้าที่จัดรายการและผู้ประกาศ	กรมประชาสัมพันธ์ และ สถานีวิทยุราชการ
	โครงการเพิ่มเวลาการส่งกระจายเสียง	กรมประชาสัมพันธ์ และ สถานีวิทยุราชการ
	โครงการประสานการส่งกระจายเสียงสถานีต่าง ๆ ให้ต่อเนื่องกัน	
	โครงการส่งกระจายเสียงถึงความสนใจของประชาชนในขณะที่วิทยุคอมมิวนิสต์ทำการกระจายเสียง	
	โครงการส่งเสริมสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ถึงประชาชนโดยแพร่หลายและทันเหตุการณ์ที่ควรทราบ	กรมประชาสัมพันธ์รวมมือกับ กรมไปรษณีย์, สมาคมหนังสือพิมพ์, องค์กรสื่อข่าวต่าง ๆ ตลอดจนความร่วมมือกับกิจการขนส่ง
	โครงการส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีในประเทศไทย	กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย
	โครงการส่งเสริมการเยี่ยมเยียนประชาชน โครงการจัดหน่วยโฆษณาและหน่วยสงเคราะห์เคลื่อนที่	กระทรวงกลาโหม กรมศิลปากร องค์กรสื่อต่าง ๆ
	โครงการโฆษณาเผยแพร่กิจการและการทำงานของรัฐบาล	กระทรวงมหาดไทย กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงสาธารณสุข กรมประชาสัมพันธ์

ตาราง (ต่อ)

การป้องกัน	โครงการ	ผู้ปฏิบัติ
	โครงการอบรมข้าราชการให้ทราบการดำเนินงานของรัฐบาล	ส่วนราชการทุก กระทรวงที่เกี่ยวข้อง
	โครงการควบคุมการเผยแพร่ข่าวสารของ สื่อโฆษณาของสื่อต่าง ๆ	กรมประชาสัมพันธ์ กรมตำรวจ กระทรวงศึกษาธิการ
การป้องกันการ แทรกซึม	โครงการบัตรประชาชน	กระทรวงมหาดไทย
	โครงการฝึกอบรมชาวเขาและประชาชนห่างไกล	กระทรวงกลาโหม
การป้องกันการบ่อน ทำลาย	โครงการจัดหน่วยโฆษณาฉายภาพยนตร์ เคลื่อนที่	กรมประชาสัมพันธ์และ หน่วยโฆษณาเอกชน
	โครงการเยี่ยมเยือนประชาชนของผู้นำรัฐบาล	นายกรัฐมนตรี
	โครงการอบรมและกวาดล้างข้าราชการให้ ตระหนักในการปฏิบัติไม่ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อ ประชาชน	ทุกกระทรวง
	โครงการอบรมประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครูประชาบาล	กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ
การป้องกันการรบบแบบ กองโจร	โครงการฝึกอบรมชาวเขาและชาวบ้านที่อยู่ ห่างไกล	กระทรวงกลาโหม
	โครงการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม	กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย ขอความช่วยเหลือจาก พันธมิตร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : พล.ต เลิศรบ สีหะบุตร. (2510) แหล่งเดิม. : 45 – 47.

จากตาราง 6 การดำเนินงานของกรป.กลางเป็นการป้องกันการคุกคามของคอมมิวนิสต์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สงครามจิตวิทยา การแทรกซึม บ่อนทำลาย และการรบบแบบกองโจร โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้าร่วมดำเนินการให้ความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามการ

จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ รัฐบาลดำเนินการตามหลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ เช่น การเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนหรือการดำเนินการช่วยเหลือประชาชนในลักษณะต่าง ๆ นอกจากนี้การใช้จ่ายความรุนแรงในการปราบปรามยังเป็นการสร้างเงื่อนไขให้คอมมิวนิสต์เกลียดชังรัฐบาลและหันไปใช้กองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล (ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2508) ทำให้การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์และการปราบปรามของรัฐบาลขยายวงกว้างออกไปในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

4.3 ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ

การบริหารประเทศเพื่อความมั่นคงโดยการแสวงหาความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศเป็นวิธีการดำเนินงานที่สำคัญอีกทางหนึ่งด้วยการแสวงหาความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งการทหาร เศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นภายในและภายนอกประเทศ

ก. ความร่วมมือกับองค์การ สปอ.

ความร่วมมือกับองค์การ สปอ. เป็นผลมาจากการลงนามของผู้แทนรัฐบาลไทย (หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร) ในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 ในเอกสารที่สำคัญ 3 ฉบับคือ¹

เอกสารฉบับแรก เป็นเอกสารว่าด้วยสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia Collective Defense Treaty) มีทั้งหมด 11 ข้อ มีสาระสำคัญโดยย่อ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ประเทศภาคีสมาชิกตกลงร่วมกันจะระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยสันติวิธี ประการที่สอง ประเทศภาคีสมาชิกจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการต่อสู้การรุกรานจากการโจมตีด้วยกำลังอาวุธและเพื่อป้องกันการต่อต้านการก่อวินาศกรรมที่มาจากภายนอกต่อบูรณาอาณาเขตและเสถียรภาพทางการเมืองในภูมิภาค ประการที่สาม ประเทศภาคีจะร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนามาตรฐานทางด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคม ประการที่สี่ การรุกรานโจมตีด้วยกำลังอาวุธต่อภาคีหนึ่งให้ถือว่าเป็นภัยต่อสันติภาพและความปลอดภัยของตนด้วย และ ประการที่ห้า พื้นที่ได้รับการปกป้องตามสนธิสัญญานี้คือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกตะวันตก

ความตกลงในสนธิสัญญาเป็นการดำเนินการป้องกันภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น ไม่ได้ระบุงถึงการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศภาคีสมาชิกซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ เช่น ประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ (อินเดีย ปากีสถาน มาเลเซีย และออสเตรเลีย) จึงเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศในเครือจักรภพบางประเทศไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก

¹จิเรก ชัยนาม. (2509). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล่ม 2 หน้า 829 – 836 .

เอกสารฉบับที่สอง เป็นเอกสารเกี่ยวกับพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Protocol to the South East Asia Collective Defense Treaty) เป็นเอกสารที่เพิ่มข้อบัญญัติในสนธิสัญญาให้ครอบคลุมการป้องกันภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ต่อประเทศเขมร ลาว และเวียดนาม แม้ประเทศเหล่านี้ไม่ได้เป็นสมาชิกร่วมลงนามในสนธิสัญญา แต่การครอบคลุมเขตป้องกันภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปยังประเทศที่สามไม่บรรลุผลสำเร็จเมื่อประเทศเหล่านี้ไม่ได้ตอบตกลง

เอกสารฉบับที่สาม เป็นเอกสารว่าด้วยกฎบัตรแปซิฟิก (Pacific Charter) มีสาระสำคัญคือ ประเทศภาคีสมาชิกจะส่งเสริมความร่วมมือกันในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและสวัสดิภาพทางสังคมในภูมิภาค จึงเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงนามในสนธิสัญญานี้คือ การแสวงหาความร่วมมือในการป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ และความร่วมมือทางการเมืองอันเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของภูมิภาค ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือในด้านเทคนิคและการศึกษา

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสนธิสัญญาของไทย สะท้อนถึงการหาทางป้องกันประเทศในกรณีที่ถูกรุกรานและแทรกซึมหรือก่ออันตรายเขตและเสถียรภาพทางการเมืองจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ตลอดจนมุ่งหวังความร่วมมือและความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากประเทศภาคีสมาชิก ประเทศไทยได้ยึดปฏิบัติตามข้อผูกพันในสนธิสัญญา มาโดยตลอด ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ให้ความร่วมมือดังนี้

ประการที่หนึ่ง ออกพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹ เนื่องจากองค์การฯ ได้ตั้งสำนักงานในประเทศไทย เพื่อประโยชน์แก่การคุ้มครองในการดำเนินงานขององค์การฯ บรรดาสถานที่ ทรัพย์สินและสมบัติอื่น ๆ ที่เป็นขององค์การฯ ได้รับการคุ้มครองจากการริบหรือเวนคืน นอกจากนี้บุคลากรที่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติการเกี่ยวกับองค์การฯ ยังได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันขณะปฏิบัติงานภายในประเทศไทย แสดงถึงการให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของประเทศไทย

ประการที่สอง ความร่วมมือทางทหารกับภาคีสมาชิก คือจัดให้มีการฝึกซ้อมรบทางทหารร่วมกันระหว่างประเทศภาคีสมาชิกอันเป็นภารกิจขององค์การฯ ที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศที่เป็นภาคีได้ร่วมฝึกปฏิบัติทางการทหารร่วมกัน ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการฝึกซ้อมทางทหารขององค์การฯ มี 5 ลักษณะ

¹“พระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์ พ.ศ.๒๕๐๓” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๓. ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๘๓๘ - ๘๔๑.

คือ การฝึกทางน้ำโดยใช้กำลังทางเรือและอากาศ ฝึกประสานงานระหว่างภาคพื้นดินและอากาศ โดยหน่วยกำลังทางอากาศสนับสนุนกองทหารที่ทำการอยู่ภาคพื้นดิน การฝึกแบบบกกับในทะเลคือ ฝึกการใช้กำลังทางเรือในการสนับสนุนการรบทางบก ฝึกป้องกันภัยทางอากาศ และฝึกหาความชำนาญของหน่วยบัญชาการรบหรือเรียกว่า การฝึกที่บัญชาการโดยการสั่งการรบโดยไม่มีการใช้กำลังจริงในภาคสนาม¹

การฝึกซ้อมทางทหารร่วมกันของประเทศภาคีสมาชิกเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2499 การฝึกซ้อมรบในประเทศไทยมีดังนี้

การฝึกซ้อม “เฟิร์มลิงค์” ที่กรุงเทพฯ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2499

การฝึกซ้อมทางบกและทางอากาศ “ฤทธิ์” ที่ดอนเมือง เดือนมกราคม พ.ศ.2500

การฝึกซ้อมทางบกและทางอากาศ “แอร์ลิงค์” ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี – สระบุรี ระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2500

การฝึกซ้อมทางบกและทางอากาศ “วายุบุตร” ระหว่างวันที่ 22 – 26 เมษายน พ.ศ.2501

การฝึกซ้อม “กิตติเสนา” ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ระหว่างวันที่ 3 – 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502

การฝึกซ้อม “แอร์โพรเกรสส์” ระหว่างวันที่ 2 – 8 มีนาคม พ.ศ. 2502

การฝึกซ้อม “ทิมเวอร์ค 2” ที่จังหวัดระยอง ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม – 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503

การฝึกซ้อมป้องกันทางอากาศ “กระทิงฟ้า” ระหว่างวันที่ 1 – 5 มีนาคม พ.ศ.2504

การฝึกซ้อมตั้งกองบัญชาการ “รัชต์” ระหว่างวันที่ 8 – 18 มีนาคม พ.ศ.2504

การฝึกซ้อมยุทธวิธีทางอากาศ “งูเห่าฟ้า” เดือนเมษายน พ.ศ.2505

การฝึกซ้อมทางบกและอากาศ รวมทั้งการฝึกตั้งกองบัญชาการ “ธนะรัชต์” ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างวันที่ 10 – 19 มิถุนายน พ.ศ.2506

การฝึกซ้อม “แอร์บู่ชู” ระหว่างวันที่ 20 – 30 เมษายน พ.ศ.2507

การฝึกซ้อมด้านส่งกำลังบำรุง ระหว่างวันที่ 7 – 30 มีนาคม พ.ศ.2508

การฝึกซ้อมทางทะเล “ม้าทะเล” ระหว่างวันที่ 10 – 22 พฤษภาคม พ.ศ.2508

¹วิวรรณ์ ณ ป้อมเพชร. (2510). บทบาทและท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. หน้า 35.

ประการที่สาม ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศภาคีสมาชิก อันเป็นผลมาจากบทบัญญัติข้อที่ 3 ในสนธิสัญญาซึ่งประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือในหลายเรื่องคือ

ด้านการศึกษา กรุงเทพมหานครได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งของบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ขององค์การฯ รัฐบาลไทยเป็นผู้出ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคารใช้เป็นวิทยาลัยเครื่องดกแต่งสถานที่ อาจารย์ผู้สอน ส่วนภาคีอื่น ๆ ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องจักร ผู้เชี่ยวชาญและทุนการศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนใน 4 สาขาวิชาคือ วิศวกรรมพลังน้ำ วิศวกรรมโครงสร้าง วิศวกรรมขนส่ง และวิศวกรรมสาธารณสุข เปิดการสอนเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2502¹ โดยรับสมัครนักศึกษาจากทุกชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่นักศึกษาส่วนใหญ่มาจากประเทศไทย ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นภาคีสมาชิก ส่วนนักศึกษาจากประเทศอื่น ๆ ได้แก่ อินเดีย ไต้หวัน และสหพันธรัฐมาเลย์เซีย

ใน พ.ศ. 2505 องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตั้งศูนย์ความช่วยเหลือทางวิชาการในการพัฒนาท้องถิ่นที่จังหวัดอุบลราชธานี ตามโครงการกระจายอำนาจในการบริหารเกี่ยวกับปัญหาในการพัฒนาท้องถิ่น โดยจัดให้มีศูนย์ประจำภูมิภาคทำการสำรวจความเป็นอยู่ของราษฎรและฝึกหัดผู้เชี่ยวชาญในสิ่งที่ประชาชนในภูมิภาคต้องการ โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและสหราชอาณาจักร ในด้านเครื่องมือและผู้เชี่ยวชาญ²

การฝึกอบรมช่างฝีมือ เป็นโครงการอบรมช่างฝีมือภายใต้องค์การฯ ที่สำคัญมีอยู่ 2 โครงการคือโครงการช่างฝีมือพลเรือนและโครงการช่างฝีมือทหาร

โครงการช่างฝีมือพลเรือน ได้รับความร่วมมือจากประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริการ่วมกันก่อตั้งโรงเรียนช่างฝีมือในต่างจังหวัด 20 แห่งทั่วประเทศ และได้ก่อตั้งศูนย์ฝึกครูอาชีพศึกษาขึ้นในกรุงเทพฯ เพื่อฝึกอบรมครูช่างอุตสาหกรรม ผลจากโครงการนี้สามารถผลิตช่างฝีมือได้ประมาณร้อยละ 46 ของแหล่งฝึกอบรมช่างฝีมือทั่วประเทศ

โครงการฝึกช่างฝีมือทหาร ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลออสเตรเลียในการก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในกรุงเทพฯ ให้การฝึกอบรมอย่างกว้างขวางแก่นายช่าง ช่างฝีมือ หรือครูช่างในโรงงานอุตสาหกรรมหรือโรงเรียนช่างของทางราชการทหารทั้งสามเหล่าทัพ

ด้านสาธารณสุข ได้รับความร่วมมือจากประเทศภาคีในการจัดทำโครงการวิจัยอหิวาตกโรคขึ้นที่กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2503 ต่อมาได้ขยายการค้นคว้าและวิจัยในขอบเขตที่กว้าง

¹สฤณี ธนะรัชต์. (2502). "คำกล่าวในพิธีเปิดบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรมองค์การ สปอ.". แหล่งเดิม. วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2502. หน้า 39 - 40.

²คณะรัฐมนตรี. (2505). รายงานความก้าวหน้าในรอบปีที่ 4 แห่งการปฏิบัติ เล่ม 2. หน้า 302.

ขึ้นคือรวมไปถึงในด้านอายุรศาสตร์ นอกจากนี้โครงการวิทยาศาสตร์การแพทย์และการฝึกอบรมในทางการแพทย์ได้รับความช่วยเหลือจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐอเมริกาาร่วมดำเนินการให้ความรู้ โดยประเทศไทยได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมด้วย โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของประเทศไทยในด้านเทคนิคการวิจัย จัดทำภาพยนตร์ เอกสารเพื่อประโยชน์ของนายแพทย์และวิทยาการของหอวิทยาศาสตร์ ศึกษาค้นคว้าด้านสรีรวิทยาและโรคติดต่อ และศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการติดเชื้อโรค ความช่วยเหลือทางด้านสาธารณสุขขององค์การฯ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสาธารณสุขภายในประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของแพทย์และนักศึกษาแพทย์เพื่อให้สามารถพัฒนาเทคนิคทางการแพทย์ที่ทันสมัย ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศไทย

ความร่วมมือกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือทั้งในด้านการทหารและการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ส่งผลดีต่อความร่วมมือระหว่างประเทศและการพัฒนาประเทศของไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า "...ประโยชน์ของสนธิสัญญา (สปอ.) ไม่แต่ในทางป้องกันด้วยกำลังทหาร แต่ได้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและเชื่อมความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างชาติทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้..."¹

๒. การทำสัญญาถนัด – รัสค์ (THANAT – RUSK AGREEMENT)

การทำสัญญาถนัด – รัสค์ ใน พ.ศ.2505 ระหว่างรัฐบาลไทยโดยนายถนัด คอมันต์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับนายดีน รัสค์ (Dean Rusk) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา แสดงถึงความหวาดกลัวภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยและการแสวงหาวิธีการที่จะสร้างความมั่นคงภายในและภายนอกประเทศ เนื่องจากความผันผวนทางการเมืองในลาวภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2503 ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของไทย ดังสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่กล่าวว่า

...เรื่องรัฐประหารในราชอาณาจักรลาว...ได้กระทบกระเทือนต่อประเทศไทยอย่างอรุนแรงทั้งภายนอกและภายใน ทางภายนอกรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถูกประนามกล่าวร้ายอยู่ตลอดเวลา...ว่าแทรกแซงในกิจการของราชอาณาจักรลาว...ทางภายในตั้งแต่เกิดรัฐประหารในราชอาณาจักรเพียงชั่วเวลาสั้นเดียวคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้กำเริบเลิบบ้านขึ้นมาเป็นอันมากถึงกับมีใบปลิวออกมาเปิดเผยว่าเป็นกรรมกรของ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "สุนทรพจน์ในวันครบรอบ ๖ ปี แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้". แหล่งเดิม. หน้า ๒๑๘.

คอมมิวนิสต์ในประเทศไทย กล่าวร้ายรัฐบาลแลพยายามชักชวนคนไทยนิยมชมชอบและ
ใช้นโยบายแบบคอมมิวนิสต์...¹

ประกอบกับบทบาทขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่
สามารถดำเนินการใด ๆ ให้เกิดผลในรูปธรรม โดยเฉพาะเรื่องความร่วมมือเพียงในการฝึกกำลัง
ของภาคีสมาชิกและปัญหาการลงมติไม่เป็นเอกฉันท์ของประเทศสมาชิกในกรณีการใช้อำนาจทาง
ทหารซึ่งต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ² ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ต้องดำเนินการแก้ไขให้ทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2505 รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลสำคัญในรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เช่นนายดิน รัสก์ เกี่ยวกับ
สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และความมั่นคงของประเทศไทย³ ต่อมาในวันที่ 6
มีนาคม พ.ศ. 2505 จึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างรัฐมนตรีทั้งสอง โดยมีใจความสำคัญคือ
สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยอย่างเปิดเผยต่อการรักษาเอกราชและบูรณ
ภาพแห่งอาณาเขตของไทย โดยให้ความช่วยเหลือในการต่อต้านการถูกรุกรานทั้งที่เปิดเผยและ
ไม่เปิดเผย ในกรณีที่ถูกรุกรานด้วยกำลังอาวุธอย่างเปิดเผยจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกา
จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยโดยไม่ต้องรอมติเอกฉันท์จากสมาชิกองค์การสนธิสัญญา
ป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนการรุกรานจากภายนอกประเทศที่ไม่ใช่
ลักษณะการใช้อำนาจอย่างเปิดเผย เช่น การแทรกซึม ก่อวินหรือบ่อนทำลาย สหรัฐอเมริกาจะ
ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยโดยอาศัยสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันฯ และความช่วยทางเศรษฐกิจและ
การทหารที่ได้ตกลงกันตั้งแต่ พ.ศ. 2493 นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังให้ความสำคัญกับความ
ร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และขยายความช่วยเหลือต่อไป
ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น⁴ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศให้ประชาชนชาวไทยทราบความว่า

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2503). "คำแถลงเรื่องสถานการณ์ในราชอาณาจักร". แหล่งเดิม. หน้า 225 - 226.

²บทบัญญัติข้อที่ 4 กล่าวว่า การรุกรานด้วยวิธีการโจมตีด้วยกำลังอาวุธต่อภาคีสมาชิกใด ๆ ซึ่งเป็น
ภัยต่อสันติภาพและความปลอดภัย การปฏิบัติการทางด้านการทหารต้องเป็นไปตามกระบวนการรัฐธรรมนูญ
ของแต่ละประเทศ

³ฉันทิมา อ่องสุรักษ์. (2533). นโยบายต่างประเทศของไทยบนทางแพร่งฯ. หน้า 100.

⁴สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2505). "คำแถลงของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเรื่อง แถลง
การณ์ร่วมฯ" ในประมวลสุนทรพจน์ พ.ศ. 2505 - 2506. หน้า 592 - 598.

...แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐและประเทศไทยเป็นเอกสารที่มีผลหนักแน่นทำให้เรามั่นใจได้ว่าถ้าประเทศของเราถูกรุกรานเมื่อใดเราจะไม่อยู่โดดเดี่ยว แต่เราจะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอย่างแน่นอน...รัฐบาลไทยและตัวข้าพเจ้าเองมีความยินดีและข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าพี่น้องชาวไทยทั้งหลายก็คงชื่นชมยินดีกับรัฐบาลในการที่สหรัฐได้แสดงท่าทีเป็นมิตรที่หนักแน่น โดยให้คำมั่นกับรัฐบาลและประชาชนชาวไทยและประชาชนในอันที่จะธำรงรักษาสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการคุกคามที่จะมีต่อประเทศไทยตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญา ส.ป.อ.ทั้งนี้โดยไม่ต้องรอความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์และการร่วมมือของประเทศภาคีอื่น ๆ ...¹

ผลของการแถลงการณ์ร่วมๆทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา เช่น ใน พ.ศ. 2506 สหรัฐอเมริกาให้เงินช่วยเหลือจำนวน 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีการจัดตั้งกองบัญชาการความช่วยเหลือทางทหารสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยเรียกว่า “แมกไทย” (MAGTHAI) เพื่อเตรียมรับการส่งทหารอเมริกาเข้ามาประจำในประเทศไทย ต่อมาจึงส่งทหารสหรัฐอเมริกาเข้ามาประจำยังฐานต่าง ๆ ในประเทศไทยจำนวน 7 แห่งคือ อุตรธานี อุบลราชธานี นครพนม ขอนแก่น นครราชสีมา อุตะเภ และตากลี

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). “คำปราศรัยเกี่ยวกับแถลงการณ์ของรัฐมนตรีต่างประเทศฯ”. แหล่งเดิม.
หน้า ๕๘๖ - ๕๘๗.

ตาราง 7 แสดงจำนวนทหารสหรัฐโดยประมาณตามฐานทัพต่าง ๆ ในประเทศไทย

สถานที่	กำลังทหารโดยประมาณ	ประเภทเครื่องบิน
ฐานทัพอุดรธานี	6,500	เครื่องบิน R-4 (แฟนทอม) เครื่องบินตรวจการทำแผนที่และถ่ายรูป RF-4
ฐานทัพนครพนม	4,000	เครื่องบิน OV-10 ใช้ตรวจการและควบคุม การปฏิบัติงานของเครื่องบินรบ
ฐานทัพอุบลราชธานี	5,500	เครื่องบินรบ F-4 เครื่องบินเรือปืน 4 เครื่องยนต์ (AG 130)
ฐานทัพโคราช	4,500	เครื่องบินรบ F-4 เครื่องบินขับไล่ A-7
ฐานทัพตากลี	1,500	เครื่องบินรบ F-111
ฐานทัพลำน้ำพอง	2,200	เครื่องบินรบ F-5 เครื่องบินทิ้งระเบิด A-6
ฐานทัพอุตะเกา	6,000	เครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 เครื่องบินเติมน้ำมัน KG-135

หมายเหตุ : การประมาณกำลังทหารสหรัฐอเมริกานี้ไม่รวมเจ้าหน้าที่ทางทหารของสหรัฐอเมริกาที่ประจำอยู่ในหน่วยต่าง เช่น จัสแม็ค แม็คไทย ศูนย์ฝึกการรบสงครามพิเศษ และเจ้าหน้าที่ควบคุมสถานีเรดาร์ที่จังหวัดลำปาง

ที่มา : ทิพยวรรณ หอมกระหลบ. (2534). *ไทยกับความช่วยเหลือฯ* : 110 – 111.

จากตาราง 7 จำนวนทหารสหรัฐอเมริกาเข้าประจำยังฐานต่าง ๆ ในประเทศ 7 แห่งด้วยกันคือ อุดรธานี อุบลราชธานี นครพนม ขอนแก่น นครราชสีมา อุตะเกา และตากลี โดยฐานทัพจังหวัดอุดรธานีมีจำนวนมากที่สุดคือ 6,500 คน รองลงมาคือฐานทัพอุตะเกา 6,000 คน และฐานทัพจังหวัดอุบลราชธานี 5,500 คน การมีกองทหารสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาในการปฏิบัติการกิจร่วมในแถบอินโดจีนเพื่อการป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะเมื่อสงครามเวียดนามทวี

ความรุนแรงใน พ.ศ. 2507 สหรัฐอเมริกาได้ส่งทหารเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นและความช่วยเหลือทางการทหารต่อประเทศไทยก็เพิ่มขึ้นด้วย

การบริหารประเทศด้านความมั่นคงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการทั้งภายในและภายนอกประเทศคือ การจัดสรรงบประมาณของทหาร การปรับปรุงหน่วยงานที่ทำหน้าที่รักษาความมั่นคง เช่น สภาความมั่นคงฯ กระทรวงกลาโหม กรมตำรวจและการตั้ง กร.ป.กลาง รวมทั้งให้ความร่วมมือกับองค์การ สปอ.ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการทำสัญญาถนัด – รัศก กับสหรัฐอเมริกา ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงของประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวว่า“...ข้าพเจ้าพยายามสร้างเสถียรภาพแห่งการเมืองภายนอก...จึงเป็นการที่จะต้องระมัดระวังอยู่ทุกวิถีทางและทุกลมหายใจ นโยบายการเมืองการต่างประเทศมีอยู่อย่างเดียวคือการป้องกันรักษา ป้องกันรักษาความปลอดภัย ผลประโยชน์และเกียรติศักดิ์ของประเทศชาติ...”¹

กล่าวได้ว่าการบริหารประเทศเพื่อความมั่นคงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นการดำเนินการเพื่อต่อต้านและป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อรักษาและสืบทอดสถาบันที่สำคัญของประเทศให้ดำรงอยู่ต่อไป

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำเนินการสร้างความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อป้องกัน “ภัย” ดังกล่าว เช่น การสร้างเอกภาพและความมั่นคงทางการเมืองการบริหารเพื่อป้องกันการถูกแทรกแซง ใช้มาตรการทางกฎหมายในการปราบปราม ปรับปรุงหน่วยงานด้านการรักษาความมั่นคง และเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่เพื่อให้สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนให้ความร่วมมือกับประเทศภาคีสมาชิกองค์การ สปอ. ในการต่อต้านและป้องกันการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในการทหาร การศึกษา เศรษฐกิจและสังคม เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนทำสัญญาประกันความมั่นคงระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกากับรัฐบาลไทย (แถลงการณ์ร่วมถนัด – รัศก)

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). “คำปราศรัยเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๐๕” ประมวลสุนทรพจน์ฯ

บทที่ 5

การบริหารประเทศเพื่อการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

การบริหารประเทศเพื่อการพัฒนา (เศรษฐกิจและสังคม) เป็นวิธีการดำเนินการที่ประเทศไทยพัฒนาอย่างเป็นระบบคือ มีทั้งการวางแผนฯ จัดตั้งหน่วยงานและปรับปรุงองค์กรในการพัฒนาทุกระดับเพื่อให้มีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้เหตุผลของการพัฒนายังสอดคล้องกับการดำเนินการด้านความมั่นคง เนื่องจากยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงรวมถึงการปรับปรุงหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการรักษาความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้ประเทศเจริญก้าวหน้า ดังคำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ว่า“..ระบอบปฏิวัตินั้นจำเป็นต้องปรับปรุงทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามวิถีทางของการปฏิวัติ เพื่อความก้าวหน้าต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง...”¹

5.1. การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการทั้งการตั้งหน่วยงานเพื่อวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจ ปรับปรุงสาธารณูปโภคและใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการพัฒนา

ก. จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ²

สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 มีฐานะเป็นกรมสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีเลขาธิการสภาพัฒนาเศรษฐกิจเป็นผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาและกลั่นกรองโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านต่าง ๆ ให้กับรัฐบาล ดังคำกล่าวที่ว่า“...สภานี้เป็นสภาทำงาน ทำงานโดยจุดประสงค์เดียวคือพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ...ทุกท่านมีหน้าที่ช่วยกันคิดค้นคว้า ติดตามความเป็นไปในทางเศรษฐกิจทั้งในประเทศเราและต่างประเทศ หยิบยกเอาปัญหามาพิจารณาพิจารณาและให้ความเห็นแก่กรรมการบริหารหรือรัฐบาล...”³ ตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนา

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติ”. วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๖๐.

²“พระราชบัญญัติสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2502”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๖๔. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำกล่าวเปิดการประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ” วันจันทร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๒๔.

เศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2502 มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธาน และกรรมการอื่น ๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง (ครั้งแรกมีจำนวนทั้งหมด 45 คน)¹ โดยให้ เลขาธิการสภาพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกรรมการและเลขานุการ (มาตรา ๕) ดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งสามารถได้รับการแต่งตั้งกลับมาดำรงตำแหน่งอีก

คณะกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจมีหน้าที่วิเคราะห์ ศึกษาและกำหนดจุดมุ่งหมาย แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเสนอต่อสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ จัดให้มีการประสานงาน โครงการพัฒนาเศรษฐกิจของกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล(และ)หรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็น ไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งประสานความช่วยเหลือจากต่างประเทศทางด้านวิชาการ และการเงิน ศึกษาภาวะเศรษฐกิจและแสวงหาวิธีการที่จะนำทรัพยากรมาใช้ในการลงทุนรวมทั้ง สำนวจผลงานตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนมีอำนาจเชิญหน่วยงานของรัฐบาลหรือรัฐ วิสาหกิจมาให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการศึกษภาวะเศรษฐกิจเพื่อความก้าวหน้าของโครงการพัฒนา เศรษฐกิจ (มาตรา ๑๒) จึงเห็นได้ว่าสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นศูนย์กลางในการกำหนด นโยบายและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนเป็นศูนย์ประสานงานระหว่าง หน่วยงานของรัฐและประสานความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

คณะกรรมการบริหาร สภาพัฒนาเศรษฐกิจ (มาตรา ๑๘) ประกอบด้วยเลขาธิการสภา พัฒนาเศรษฐกิจฯ (โดยตำแหน่ง) และกรรมการอื่น ๆ ที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 9 คน มีหน้าที่ตามที่สภาพัฒนาเศรษฐกิจมอบหมายและกำกับการปฏิบัติงาน (ตามมาตรา ๑๒) คณะกรรมการบริหารสภาพัฒนาเศรษฐกิจในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีดังนี้²

กรรมการที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง ประกอบด้วยหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ นาย พจน์ สารสิน นายทวี บุญยเกตุ พลอากาศโทมุนี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษดิ์ พลเอกจิตติ นาวิเสถียร นายเล่ง ศรีสมวงศ์ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ พลเรือตรีชลี สินธุโสภณ และนายบุญชนะ อุตถากร (แต่งตั้งเมื่อ 13 มกราคม พ.ศ. 2504)

กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ เลขาธิการสภาพัฒนาเศรษฐกิจ (นายฉลอง ปิงตระกูล)

สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ชี้แนะนโยบายในการพัฒนา ประเทศด้านเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงต่อการพัฒนาประเทศ หลังจาก สภาพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินงานไประยะหนึ่งได้มีการปรับปรุงโดยกำหนดหน้าที่ของสภา

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2502). “คำกล่าวเปิดประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ”. วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2502. แหล่งเดิม. หน้า 27.

²สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์กับงาน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม”. หน้า 39 – 40.

พัฒนาเศรษฐกิจให้ครอบคลุมงานในด้านต่าง ๆ¹ ต่อมาจึงประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 - 2506 - 2509) เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2503 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2504 เป็นต้นไป² นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดทำแผนพัฒนาแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยคือ แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธาน) แผนพัฒนาภาคใต้ พลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นประธาน) แผนพัฒนาภาคเหนือ (จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธาน) แผนพัฒนาภาคตะวันออก (พระบาราสุนทรราชู เป็นประธาน) และแผนพัฒนาภาคตะวันตก(พลโทพงษ์ ปุณกันท์ เป็นประธาน)

การจัดทำแผนพัฒนาระดับภูมิภาคแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เนื่องจากแต่ละภูมิภาคมีปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจและอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน จึงควรได้รับการพัฒนาเป็นกรณีเฉพาะ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวถึงการจัดทำแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า“... ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นภาคที่มีความสำคัญทั้งในด้านการเศรษฐกิจ การเมืองและยุทธศาสตร์ สมควรที่จะได้รับการทำนุบำรุงให้มีความทัดเทียมกับภาคอื่น ๆ...เป็นภาคที่ยังขาดสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอยู่ ๒ อย่างคือ ทางคมนาคมยังไม่เพียงพอและกันดารน้ำอยู่ทั่วไป...”³ การพัฒนาโดยกำหนดเป้าหมาย นโยบาย หลักการหรือวิธีการเฉพาะสำหรับภูมิภาคนั้น ๆ จะส่งผลให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทำให้ประชาชนในภูมิภาคนั้น ๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

การจัดทำแผนพัฒนาประเทศทั้งระดับชาติและระดับภูมิภาคเป็นการดำเนินการที่สำคัญเป็นการเลือกแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ให้เกิดความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การวางแผนพัฒนาประเทศจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลต่อ ๆ มา

ข.การส่งเสริมและพัฒนากษัตริย์

การส่งเสริมการพัฒนาทางด้านการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการเกษตรคือ การพัฒนาแหล่งน้ำและการคมนาคมขนส่ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวถึงปัญหาสำคัญการพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ ว่า “...ทุกภาคที่ข้าพเจ้าเดินทางไปตรวจ

¹“พระราชบัญญัติสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๖๒. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.

²“พระราชบัญญัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๐๖ - ๒๕๐๙)”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.

³ส่วนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฯ. (๒๕๐?). แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๐๙. หน้า ก.

ราชการก็ให้ความรู้สึกอย่างเดียวกันว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนามีอยู่ ๒ อย่างคือ ถนนกับน้ำ...”¹

1) การพัฒนาชลประทานเพื่อการเกษตรและพลังงาน

จุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาการชลประทานคือ เพื่อการเกษตร เป็นการเพิ่มปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการผลิตในภาคการเกษตร โดยเฉพาะในแผนพัฒนาฯ ได้วางเป้าหมายของการผลิตสินค้าทางด้านการเกษตรไว้ถึงร้อยละ 3 ต่อปี นอกจากนี้การพัฒนาด้านการชลประทานยังนำไปสู่การผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า“...การสร้างเขื่อนกั้นน้ำนั้นจุดประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำเพื่อใช้ในอุตสาหกรรม...”² การพัฒนาทางด้านการชลประทานจึงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม โครงการพัฒนาการชลประทานที่สำคัญคือ³

โครงการพัฒนาชลประทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโครงการที่สำคัญ 2 โครงการคือ โครงการพัฒนาแม่น้ำพอง และโครงการพัฒนาลำน้ำพุง

โครงการพัฒนาแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นโครงการสร้างเขื่อนเก็บน้ำเอนกประสงค์บนลำน้ำพองเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าปีละ 95 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมงจากโรงไฟฟ้าขนาด 25,000 กิโลวัตต์ ซึ่งสามารถส่งกระแสไฟฟ้าไปจำหน่ายในเขตจังหวัดขอนแก่น อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิและนครราชสีมา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่การเกษตรจำนวน 200,000 ไร่ รวมทั้งทำให้เกิดการประมงในอ่างเก็บน้ำของโครงการและบรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วมไร่นาทั้งสองฝั่งของลำน้ำพอง

โครงการพัฒนาน้ำพุงจังหวัดสกลนคร เป็นโครงการสร้างเขื่อนเก็บน้ำเอนกประสงค์บนลำน้ำพุงเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าปีละ 18 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมงจากโรงไฟฟ้าพลังงานน้ำขนาด 6,300 กิโลวัตต์ สามารถส่งกระแสไฟฟ้าไปจำหน่ายในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนครและนครพนม และป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วมพื้นที่การเกษตรบริเวณรอบหนองหาร

นอกจากนี้กรมชลประทานได้วางโครงการที่จะสร้างเขื่อนเก็บน้ำขนาดกลางจำนวน 17 แห่ง เพื่อป้องกันน้ำท่วมและเพื่อการเพาะปลูกสำหรับพื้นที่ 1,500,000 ไร่ เขื่อนที่สำคัญในโครงการนี้คือ เขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ เขื่อนลำตะคอง เขื่อนลำพระเพลิง จังหวัดนครราชสีมา

¹สุฤษดิ์ ธนรัชต์. (๒๕๐๔). “คำปราศรัยแก่พี่น้องชาวภาคเหนือ”. แหล่งเดิม. หน้า ๔๐๘.

²สมภพ มานะรังสรรค์. (2524). การขายตัวของทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน” (บรรณาธิการ). หน้า 98.

³บุญชนะ อัดถากร. “งานเกี่ยวกับการพัฒนาที่สำคัญในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสุฤษดิ์ ธนรัชต์ฯ.

โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กในภูมิภาคอีสานเป็นโครงการที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด ใน พ.ศ. 2506 มีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำทั่วทุกภูมิภาคจำนวน 149 โครงการ ซึ่งในจำนวนนี้อยู่ใน พื้นที่ภาคอีสานจำนวน 133 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 89.26 ของโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กทั่วประเทศ โดยมีพื้นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการจำนวน 321,168 ไร่¹ แสดงให้เห็นว่าการ พัฒนาชลประทานในภาคอีสานมีทั้งโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลางและเล็ก โดยเฉพาะโครงการขนาดเล็กเป็นโครงการที่ได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อให้ประชาชนในชนบทมีน้ำเสริมในฤดู แล้ง

โครงการพัฒนาชลประทานในภาคเหนือ มีโครงการที่สำคัญ 5 โครงการ คือ โครงการ เชื้อนเก็บน้ำท่าปลา โครงการแม่แตง โครงการเชื้อนเก็บน้ำก๊าด โครงการเชื้อนเก็บน้ำก๊วลม และโครงการเชื้อนเก็บน้ำผาขอ

โครงการเชื้อนเก็บน้ำท่าปลาหรือเชื้อนสิริกิต์ กั้นแม่น้ำน่านที่จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็น 1 ใน 3 เชื้อนที่ควบคุมน้ำในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คือ เชื้อนเจ้าพระยา เชื้อนภูมิพล และเชื้อนสิริกิต์ เพื่อช่วยป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ราบภาคกลาง และช่วยให้มีน้ำใช้ในการเพาะปลูกในฤดูแล้ง อีกทั้ง สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ปีละ 1,200 ล้านยูนิต

โครงการแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทดและส่งน้ำสำหรับพื้นที่การเพาะปลูกในเขต อำเภอแม่แตงจำนวน 150,000 ไร่

โครงการเชื้อนเก็บน้ำก๊าด ต้นแม่น้ำแตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อป้องกันอุทกภัยแก่ จังหวัดเชียงใหม่และใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูแล้งจำนวน 200,000 ไร่ เป็นโครงการที่สร้างต่อจาก โครงการแม่แตง

โครงการเชื้อนเก็บน้ำก๊วลม ต้นแม่น้ำวัง จังหวัดลำปางเพื่อใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูแล้ง 90,000 ไร่ และเพื่อการอุปโภคและบริโภคของอำเภอต่าง ๆ ในตัวจังหวัดลำปางซึ่งขาดแคลน น้ำในฤดูแล้ง

โครงการเชื้อนเก็บน้ำผาขอ กั้นแม่น้ำยมที่อำเภอศรีสัชชนาลัย เพื่อป้องกันน้ำท่วมใน พื้นที่อำเภอศรีสัชชนาลัย สวรรคโลก สุโขทัย และกงไกรลาศ รวมทั้งใช้เพาะปลูกพืชในฤดูแล้ง

โครงการพัฒนาชลประทานภาคกลาง มีโครงการที่สำคัญ 3 โครงการคือ โครงการ แม่กลองใหญ่ โครงการเชื้อนเก็บน้ำแก่งกระจาน และโครงการเชื้อนเก็บน้ำแม่น้ำปราง

โครงการแม่กลองใหญ่ เพื่อทดและส่งน้ำสำหรับพื้นที่การเกษตรจำนวน 2,400,000 ไร่ และป้องกันน้ำท่วมในลักษณะเดียวกับโครงการเจ้าพระยา

โครงการเชื้อนเก็บน้ำแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งน้ำสำหรับเขตขยายโครงการเพชรบุรี 123,000 ไร่ และใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูแล้งได้จำนวน 200,000 ไร่

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26. หน้า 211.

โครงการเขื่อนเก็บน้ำแม่น้ำปราง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อส่งน้ำสำหรับพื้นที่ 150,000 ไร่ และใช้ในการเพาะปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง

โครงการพัฒนาชลประทานภาคใต้ มีโครงการที่สำคัญ 3 โครงการคือ โครงการทำเขียด โครงการแม่น้ำตาปี และโครงการแม่น้ำปัตตานี

โครงการทำเขียด จังหวัดพัทลุง เพื่อทดและส่งน้ำสำหรับพื้นที่การเกษตรจำนวน 100,000 ไร่

โครงการแม่น้ำตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับกักเก็บน้ำเพื่อทำการเกษตร 300,000 ไร่

โครงการแม่น้ำปัตตานี จังหวัดยะลาและปัตตานี สำหรับพื้นที่การเพาะปลูกจำนวน 150,000 ไร่

การพัฒนาชลประทานในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีทั้งโครงการขนาดใหญ่ เช่น โครงการสร้างเขื่อนเก็บน้ำเอนกประสงค์ที่สามารถผลิตกระแสไฟฟ้า โครงการขนาดกลางและโครงการขนาดเล็ก โครงการชลประทานส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ทางด้านการเกษตร ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ จึงส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท ดังคำกล่าวที่ว่า“...น้ำเป็นปัญหาสำคัญมาก ข้าพเจ้าสังเกตเห็นจังหวัดใดมีน้ำบริบูรณ์ประชาชนในจังหวัดนั้นหน้าตาผ่องใส ผิวพรรณสะอาดสดชื่น พืชพรรณธัญหารในการเพาะปลูกก็ได้ผลดี ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดนั้นรุ่งเรืองและสดใสตามไปด้วย...”¹

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). “คำปราศรัยในการไปตรวจราชการภาคอีสาน”. วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๐๓.แหล่งเดิม. หน้า ๑๕๙.

ตาราง 8 แสดงพื้นที่การเกษตรที่ได้รับการชลประทานและค่าใช้จ่ายระหว่าง พ.ศ.2502 – 2506

รายการ / ปี พื้นที่ที่ได้รับการชลประทาน (ไร่)	โครงการชลประทานทุก ประเภท	อ่างเก็บน้ำ
2502	9,386,940	149,750
2503	9,536,440	179,750
2504	9,797,400	210,250
2505	10,283,750	230,250
2506	10,474,250	250,250
พื้นที่เพิ่มขึ้นในปี 2506 จากปี 2502	1,087,310	100,500
คิดเป็นร้อยละ	22.9	67.1
จำนวนเงินที่จ่ายในโครงการชลประทาน (ล้านบาท)	4,380.2	193.9

ที่มา : สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26. : 207.

จากตาราง 8 จะเห็นว่าพื้นที่การเพาะปลูกได้รับน้ำจากโครงการชลประทานตั้งแต่ พ.ศ. 2502 – 2506 เพิ่มขึ้นเพียง 1,087,310 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.6 นับว่าโครงการชลประทานของรัฐมีผลต่อการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรน้อยมาก ในขณะที่งบประมาณใช้จ่ายในโครงการชลประทานสูงถึง 4,380.2 ล้านบาท อย่างไรก็ตามโครงการชลประทานก็เป็นโครงการที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลและต่างประเทศ เพราะนอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อการเกษตรโดยตรงแล้วแล้วยังเป็นการสร้างงานในชนบท

2) การพัฒนาคมนาคม

การพัฒนาคมนาคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเหตุผลด้านความมั่นคงของประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง การคมนาคมของไทยอยู่ในภาวะทรุดโทรมเสียหาย โดยเฉพาะการคมนาคมทางรถไฟซึ่งเป็นผลมาจากการทิ้งระเบิดทำลายเส้นทางลำเลียงยุทธปัจจัยของกองทหารญี่ปุ่น ทำให้เส้นทางคมนาคมในการค้าขายหรือการติดต่อสื่อสารระหว่างภูมิภาคมีความยากลำบาก ดังรายงานการวิจัยที่ว่า...

...ในปี 2492 ไทยมีทางหลวงแผ่นดินที่ใช้ได้ตลอดปีเป็นระยะทางเพียง 845 กิโลเมตร

ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ใช้การเกือบไม่ได้เนื่องจากขาดการบำรุงรักษา รวมทั้งสะพานไม้ก็หักไม่ได้รับการซ่อมแซม จนกระทั่งปี 2497 จึงมีทางหลวงแผ่นดินที่ใช้ได้ทั้งที่ราดยางและยังไม่ได้ราดยางรวมเป็นระยะทางเพียง 1,600 กิโลเมตร การเดินทางโดยรถยนต์ไปเชียงใหม่ทางเหนือหรือไปยังชายแดนมาเลย์เซียทางใต้ทำไม่ได้เลย ผู้ที่เดินทางไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้หนึ่งในต้นทศวรรษที่ 1950 ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเข้าไม่เห็นรถยนต์แม้แต่คันเดียวตั้งแต่ทิศตะวันออกของโคราชไป...¹

รายงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าเส้นทางคมนาคมในประเทศไทยมีน้อยและยากลำบาก เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภูมิภาคและมักก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตรา ในทางตรงกันข้ามหากการคมนาคมได้รับการพัฒนา ก็จะส่งผลให้มีการหมุนเวียนของเงินตราและการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น นอกจากนี้ความสะดวกสบายในการคมนาคมยังส่งผลให้การติดต่อสื่อสารกับส่วนกลางมีความรวดเร็วหากเกิดการรุกรานจากภายนอกหรือถูกโจมตีจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ จะทำให้การส่งกำลังสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือกระทำได้อย่างทันเหตุการณ์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีประสบการณ์จากการเดินทางไปตรวจการทุกภูมิภาคของประเทศไทย จึงเข้าใจสภาพของท้องถิ่นและเห็นความสำคัญของการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ดังคำกล่าวในการไปตรวจราชการภาคอีสานว่า "...เรื่องเส้นทางคมนาคม...เป็นทางที่จะไปสู่ความเจริญความสะดวกแก่ประชาชนตลอดจนเป็นการทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น..."² และคำกล่าวในการไปตรวจราชการภาคใต้ว่า "...ข้าพเจ้าจับประเด็นในสิ่งที่สำคัญได้ว่า ๑) ต้องรีบเร่งบำรุงทางคมนาคม..."³ การพัฒนาคมนาคมในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นการดำเนินการสร้างหรือปรับปรุงถนนให้มีมาตรฐานที่นำไปสู่ความสะดวกสบายในการคมนาคม การติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภูมิภาคโดยเฉพาะสินค้าทางด้านการเกษตรซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญสำหรับป้อนโรงงาน ขณะที่เหตุผลด้านความมั่นคงของภูมิภาคและประเทศก็มีความสำคัญ เพราะการคุกคามของคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาการคมนาคมขนส่งจึงมีความสำคัญต่อการ

¹โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. (2536). แหล่งเดิม. หน้า 119.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำปราศรัยในการไปตรวจราชการภาคอีสาน". วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๕๙.

³สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). "คำปราศรัยในการไปตรวจราชการภาคใต้". วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๑๗๐.

กระตุ้นให้เกิดการผลิตทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรมและความมั่นคงของภูมิภาค รัฐบาลได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงถนนสายสำคัญหลายสาย โดยถนนสายหลัก ๆ มีดังนี้¹

ถนนสายกรุงเทพฯ – สระบุรี มีความยาว 103 กิโลเมตร เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับกรุงเทพมหานคร

ถนนสายกรุงเทพฯ – นครปฐม มีความยาว 50 กิโลเมตร เป็นส่วนหนึ่งของถนนเพชรเกษมซึ่งเชื่อมภาคกลางกับภาคใต้

ถนนสายนครราชสีมา – หนองคาย มีความยาว 360 กิโลเมตร เพื่อใช้เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญด้านยุทธศาสตร์

ถนนสายระนอง – ตะกั่วป่า มีความยาว 174 กิโลเมตร เป็นส่วนหนึ่งของถนนเพชรเกษมเลียบชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้และเป็นทางเชื่อมกับทางหลวงของมาเลเซียที่จังหวัดสงขลา

ถนนสายสุราษฎร์ธานี – ถนนสายเพชรเกษม มีความยาว 120 กิโลเมตร ใช้เป็นทางเชื่อมถนนสายระนอง – ตะกั่วป่า

การดำเนินการสร้างและปรับปรุงถนน ส่งผลให้เส้นทางคมนาคมได้รับการปรับปรุงและขยายเส้นทางเชื่อมต่อเพิ่มขึ้นดังตาราง 9

¹บุญชนะ อัดถากร. “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญๆ”. ใน คณะรัฐมนตรี. (2507). แหล่งเดิม.

ตาราง 9 แสดงความยาวของทางหลวงและค่าใช้จ่ายระหว่าง พ.ศ.2503 - 2506

ปี / (รวม ทุก ประ เภท)	ทางหลวงแผ่นดิน					ทางหลวงจังหวัด				
	ความยาว (กม.)		ค่าก่อสร้างและบำรุงรักษา (บาท)			ความยาว (กม.)		ค่าก่อสร้างและบำรุงรักษา (บาท)		
	รวม ยอดเดิม	สร้าง เสร็จ ระหว่างปี	รวม ยอด	ค่าก่อสร้าง	ค่าบำรุง รักษา	รวม ยอด เดิม	สร้าง เสร็จ ระหว่าง ปี	รวม ยอด	ค่าก่อสร้าง	ค่า บำรุง รักษา
2503	8,446.707	314.222	141,317,343	51,076,723	90,294,462	2,118.577	-	8,000,000	-	8,000,000
2504	8,582.401	629.031	676,675,029	601,825,434	74,849,595	2,118.577	24.000	12,255,933	2,900,000	9,355,933
2505	8,932.675	141.265	153,008,324	79,574,324	73,434,400	2,142.577	71.448	17,568,637	7,080,000	10,488,637
2506	9,073.940	-	364,188,400	238,635,400	125,553,000	2,214.025	-	50,526,200	3,2518,400	18,007,800

ที่มา : สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26. : 264 – 265.

จากตาราง 9 การสร้างทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดส่งผลให้ปริมาณความยาวทางหลวงเพิ่มขึ้น กล่าวคือใน พ.ศ. 2506 ความยาวของทางหลวงแผ่นดินเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2503 ประมาณ 627 กิโลเมตร และทางหลวงจังหวัดเพิ่มขึ้นประมาณ 95 กิโลเมตร รัฐบาลเน้นการพัฒนาทางหลวงแผ่นดินเพื่อเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคให้ได้รับความสะดวกในการคมนาคม ซึ่งจะนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภูมิภาค อย่างไรก็ตามการพัฒนาคมนาคมก็ต้องใช้เงินงบประมาณอย่างมหาศาล โดยเฉพาะใน พ.ศ. 2504 งบประมาณในการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินเฉลี่ยประมาณกิโลเมตรละ 956,782 บาท และค่าบำรุงรักษาประมาณกิโลเมตรละ 118,992 บาท รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดสรรงบประมาณในแผนพัฒนาเศรษฐกิจในสัดส่วนของการพัฒนาคมนาคมสูงกว่าการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยหวังว่าการพัฒนาคมนาคมจะทำให้การเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้รับความสะดวก โดยเฉพาะเพื่อขนถ่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมให้กว้างขวางออกไป นอกจากนี้การพัฒนามาคมนาคมยังมีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของ

ประเทศเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายกำลังทหารเมื่อถูกโจมตีหรือรุกรานจากภายนอกประเทศด้วย¹

3) การจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตร

การจัดที่ดินเพื่อการเกษตรมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาการเกษตร เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพของเกษตรกร การจัดสรรที่ดินให้ราษฎรได้ครอบครองเป็นการส่งเสริมให้ประชากรมีที่ดินในการประกอบอาชีพและมีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นการดำเนินงานของรัฐบาลมาตั้งแต่ พ.ศ. 2478² คือ การตั้งสหกรณ์ที่ดิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทมีที่ดินครอบครองและเป็นการเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการประสานงานต่อ โดยมีการจัดรูปแบบของสหกรณ์ต่าง ๆ คือ

1. สหกรณ์เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ มีวัตถุประสงค์ช่วยให้ผู้เช่าซื้อมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีโอกาสเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเป็นระยะเวลานานหลายปี เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้เช่าเพราะจะได้พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินให้สามารถเพิ่มผลผลิตให้คุ้มทุนหรือค่าเช่า

2. สหกรณ์นิคม มีวัตถุประสงค์ช่วยผู้ไม่มีที่ดินหรือมีน้อย ให้สามารถมีที่ดินประกอบอาชีพเพื่อตั้งหลักแหล่งเป็นที่อยู่อาศัยถาวรตลอดไป

3. สหกรณ์บำรุงดิน มีวัตถุประสงค์ช่วยผู้ที่มีที่ดินอยู่แล้วแต่ผลผลิตตกต่ำหรือทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลดี เพื่อให้สามารถทำการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ

4) การตั้งกรมพัฒนาที่ดิน เป็นกรมที่ตั้งขึ้นใหม่ในกระทรวงพัฒนาการเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2506 เนื่องจากรัฐบาลเห็นความสำคัญของที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอันนำมาซึ่งวัตถุดิบที่สำคัญทางการเกษตร ดังคำกล่าวที่ว่า

...ที่ดินเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกษตร

รัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการสำรวจ การทดลอง การวางแผนและนโยบายเพื่อพัฒนาทรัพยากรประเภทนี้อย่างจริงจัง ประกอบกับงานพัฒนาที่ดินนี้ยังกระจัดกระจายอยู่ในหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

กรมกสิกรรม กระทรวงเกษตร เป็นต้น จึงเห็นว่าควรได้รวมงานให้อยู่ในแหล่งเดียวกัน...³

¹โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. (2536). แหล่งเดิม. หน้า 119 – 120.

²กระทรวงพัฒนาการ. (2507). อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. หน้า 71.

³กระทรวงพัฒนาการ. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ฯ. หน้า 149..

จากแนวคิดและความสำคัญดังกล่าวรัฐบาลได้ตั้งกรมที่ดินขึ้น ให้มีหน้าที่สำรวจดินเพื่อทราบถึงสภาพความสมบูรณ์และวางโครงการจำแนกประเภทที่ดินและการใช้ที่ดินให้เหมาะสม เช่น ที่อยู่อาศัย คมนาคม อุตสาหกรรม ป่าไม้ เหมืองแร่ และการเกษตรกรรม รวมทั้งทำการสำรวจ วิเคราะห์ คั่นคว่ำและปรับปรุงที่ดินเพื่อการพัฒนาให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด ตลอดจนทำการอนุรักษ์และวางแผนการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ ประหยัดและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรที่ดินว่า“...ข้าพเจ้าห่วงใยแผ่นดินไทยของเราซึ่งได้ทำการเพาะปลูกมาหลายพันปี...แผ่นดินเป็นของที่ต้องรักษา ซึ่งถ้าไม่รักษาไว้ให้ดี แผ่นดินก็จะเสียไปได้ หมายความว่า จะหมดความอุดมสมบูรณ์ กลายเป็นที่ดินเสื่อมค่า ทำการเพาะปลูกไม่ได้...”¹ ด้วยเหตุนี้กรมที่ดินจึงเป็นหน่วยสำคัญในการจัดสรรที่ดินให้ประชาชนประกอบอาชีพ ตลอดจนคั่นคว่ำและดำเนินการให้ประชาชนได้ใช้และเป็นเจ้าของที่ดินตามขนาดที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการเศรษฐกิจและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

จึงเห็นได้ว่ากรมพัฒนาที่ดินที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับใช้ทรัพยากรที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะการแจกจ่ายที่ดินให้แก่ประชาชนที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน การส่งเสริมให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพและช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

การพัฒนาและส่งเสริมการเกษตรของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการพัฒนาด้านชลประทานควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง และการพัฒนาทรัพยากรที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพของประชาชน และเป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญ ดังนั้นเมื่อภาคการเกษตรได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพแล้ว การดำเนินการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรก้าวไกลไปสู่ตลาดโลกย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยด้วย

ค. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2490 – 2500) ได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ.2497 แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง ดังนั้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง โดยการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการลงทุนและจัดตั้งองค์กรของรัฐหรือกิจการให้ความช่วยเหลือการลงทุน

1) การออกกฎหมาย

มาตรการทางกฎหมายที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนภายในประเทศ ดังจะเห็นได้จาก

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “ข้อคิดบางประการในเรื่องการเกษตร”. แหล่งเดิม. หน้า ๘๖ - ๘๗.

1) พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2503¹ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2497 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 และ 47 (ซึ่งเป็นประกาศที่ให้การส่งเสริมด้านอุตสาหกรรม) โดยมีกิจการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การขนส่ง และการท่องเที่ยว (มาตรา ๔) มีใจความสำคัญปรากฏในมาตรา ๑๘ และ ๑๙ คือ "...มาตรา ๑๘ ให้ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมอุตสาหกรรมได้รับประกันดังต่อไปนี้ (๑) รัฐจะไม่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมขึ้นใหม่แข่งขันกับอุตสาหกรรมของผู้ที่ได้รับการส่งเสริมและ (๒) รัฐจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของรัฐ..."² และมาตรา ๑๙ ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมได้รับสิทธิประโยชน์ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อการประกอบการอุตสาหกรรมตามที่กรรมการพิจารณาเห็นสมควรแม้จะเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดให้ได้รับการยกเว้นเสียภาษีอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการอุตสาหกรรม และได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม่ต่ำกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี รวมทั้งอนุญาตให้นำเงินตราต่างประเทศที่เป็นเงินทุนหรือผลกำไรจากการประกอบการออกนอกประเทศได้ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ช่างผู้ชำนาญการหรือช่างฝีมือเข้ามาเพื่อประโยชน์ในกิจการอุตสาหกรรม โดยผ่อนผันหลักเกณฑ์ในเรื่องคนเข้าเมือง ในมาตรา ๒๐ ผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริมยังได้รับการลดหรืองดการเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบที่จำเป็นที่ต้องสั่งนำเข้าจากต่างประเทศ ด้วย

เหตุผลสำคัญในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้คือ เพื่อเป็นการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการเพื่อกระตุ้นให้นักธุรกิจเข้ามาลงทุนภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีภายในประเทศ และเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของธนาคารโลกที่ว่า "รัฐบาลมีหน้าที่เพียงส่งเสริมและช่วยเหลือการพัฒนาทางด้านเอกชน"

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2505³ พระราชบัญญัตินี้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2503 และกำหนดให้กิจการที่ได้รับการส่งเสริมมีดังนี้คือ (มาตรา ๕)

¹"พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๘. ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓. หน้า ๘๖๕ - ๘๗๙.

²แหล่งเดิม. หน้า ๘๗๒.

³"พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๒. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๕.

อุตสาหกรรมประเภท ก. ได้แก่ อุตสาหกรรมที่สำคัญและจำเป็นแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (อุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวนี้ได้รับการยกเว้นภาษีอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุที่สั่งหรือนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรม เป็นเวลา 5 ปี ...มาตรา ๒๐)

อุตสาหกรรมประเภท ข. ได้แก่ กิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอันตั้งรกรากมาจากอุตสาหกรรมประเภท ก. (อุตสาหกรรมประเภทนี้ได้รับการลดภาษีอากรขาเข้าและภาษีการค้าลงครึ่งหนึ่งสำหรับวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศที่จำเป็นแก่การประกอบกิจการอุตสาหกรรมเป็นระยะเวลา 5 ปี ...มาตรา ๒๑)

อุตสาหกรรมประเภท ค. ได้แก่ อุตสาหกรรมอื่น ๆ นอกจากอุตสาหกรรมประเภท ก. และ ข. (ได้รับสิทธิการลดอากรขาเข้าและภาษีการค้าหนึ่งในสาม (1/3) สำหรับวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศเป็นระยะเวลา 5 ปี ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการหรือคณะรัฐมนตรี ...มาตรา ๒๒)

จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมประเภท ก. และ ข. ได้รับสิทธิในการลดอากรขาเข้าและภาษีการค้าในการนำเข้าวัตถุดิบหรือวัสดุอุปกรณ์จากต่างประเทศโดยอัตโนมัติ ส่วนอุตสาหกรรมประเภท ค. ต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการหรือคณะรัฐมนตรีก่อน

นอกจากนี้ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมทุกประเภทยังได้รับสิทธิประโยชน์ในการลงทุนที่เพิ่มขึ้นจากพระราชบัญญัติเดิม (มาตรา ๑๙) คือขยายการลดภาษีอากรให้กว้างขวางขึ้น โดยลดภาษีอากรสำหรับส่วนประกอบโรงงานหรือโครงการสำเร็จรูปที่นำมาติดตั้งเป็นโรงงานเพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรม ต่างจากพระราชบัญญัติเดิมที่ลดภาษีเฉพาะวัตถุดิบหรือวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบ การ อนึ่งพระราชบัญญัตินี้ยังให้ผู้ประกอบการได้รับการยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 5 ปี ซึ่งต่างจากเดิมที่กำหนดระยะเวลาไม่ต้องเสียภาษีเงินได้เมื่อมีผลกำไรใน 2 ปีแรกเท่านั้น

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ พ.ศ.2505 มีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ พ.ศ.2503 เพียงเล็กน้อย จุดประสงค์หลักยังคงเหมือนเดิมคือเพื่อเป็นการจูงใจให้มีผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นโดยให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น และเพื่อปรับปรุงวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนให้เป็นไปโดยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

3) พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม พุทธศักราช 2503 2504 และ 2505 เพื่อเป็นการหาทางส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรม

สาหรณรม รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ออกพระราชบัญญัติงดหรือลดอากรให้แก่ผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน 3 ฉบับคือ

1) พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม พ.ศ. 2503 มีสาระสำคัญคือให้อำนาจแก่คณะกรรมการในการพิจารณาเรื่อง การงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ เครื่องจักร ส่วนประกอบ อุปกรณ์ วัสดุที่ผู้ประกอบการสั่งหรือนำเข้าตามที่ได้รับการส่งเสริมและตั้งขึ้นตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33¹

2) พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. 2504² เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติงดหรือลดอากรฯ ฉบับ พ.ศ.2503 โดยให้อำนาจคณะกรรมการที่แต่งตั้งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2503 เป็นผู้มีอำนาจสั่งงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ.2497 และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 เนื่องจากมีผู้ประกอบการบางรายไม่สามารถส่งบัญชีเอกสารรายการเครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์ได้ทันตามกำหนดเวลา จึงสมควรให้คณะกรรมการมีอำนาจพิจารณางดหรือลดอากรย้อนหลัง และในกรณีที่ผู้ประกอบการได้ชำระเงินอากรขาเข้าไว้แล้วให้คืนเงินอากรขาเข้าที่งดหรือเท่าที่ลดให้แก่ผู้ประกอบการ

3) พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2505³ สาระสำคัญในพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก กล่าวคือเมื่อมีการยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503 จึงได้บัญญัติให้คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 มีอำนาจสั่งให้งดหรือลดอากรขาเข้าแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม พ.ศ. 2503 การออกกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้เป็นการให้อำนาจคณะกรรมการที่แต่งตั้งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมฯ พ.ศ.2503 ที่ถูกยกเลิกไปตามประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมฯพ.ศ.2505 กลับมีอำนาจในการพิจารณา

¹"พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม พ.ศ.2503". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๑๖. ลงวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓. หน้า ๑๐๓ - ๑๐๖.

²"พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๐๔". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๓๖. ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๔. หน้า ๔๔๑ - ๔๔๕.

³"พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๐๕". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๑๐๕. ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๕. หน้า ๑๑๒๕ - ๑๑๒๘.

การดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยใช้มาตรการทางด้านกฎหมายเป็นแนวทางการส่งเสริมหรือจูงใจให้เกิดการลงทุนภายในประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลต่อการลงทุนภายในประเทศดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงจำนวนเงินลงทุนของชาวต่างชาติในประเทศไทย พ.ศ.2501 – 2506

พ.ศ.	จำนวนเงินลงทุน (ล้านบาท)
2501	70.0
2502	72.0
2503	60.9
2504	120.9
2505	156.0
2506	354.0

ที่มา : ไตรรงค์ สุวรรณคีรี. (2525). การต่อสู้ของกรรมกรกับภาวะเศรษฐกิจฝืนผวนในประเทศไทย” ย. : 176.

จากตาราง 10 จะเห็นว่ายอดจำนวนเงินลงทุนภายในประเทศหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พุทธศักราช 2503 ได้เพิ่มขึ้น 120.9 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นประมาณเกือบ 3 เท่าใน พ.ศ. 2506 ภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ พ.ศ.2505 แล้ว กล่าวได้ว่าอัตราการลงทุนของชาวต่างประเทศนับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 – 2606 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 20.6 ต่อปี แสดงให้เห็นว่ามาตรการทางกฎหมายของรัฐในการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนเป็นมูลเหตุจูงใจให้มีการลงทุนภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2)การตั้งหน่วยงานราชการหรือกึ่งราชการในการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเพื่อส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม

1) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment) ก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2502¹ มีหน้าที่ในการสนองนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุน” มีนายทวี บุญยเกตุ เป็นประธาน หลวงชำนาญอักษร เป็นกรรมการและเลขานุการ และมีกรรมการอีก 25 คน ร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ยังแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (นายโชติ คุณเกษม) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายถนัด คอมม้นต์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร (นายสวัสดิ์ มหาผล) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (นายสุนทร หงส์ลดตรมย์) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายบุญย เจริญไชย) เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาด้วย²

การดำเนินการของคณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุน มีนโยบายที่ชัดเจนว่าให้การสนับสนุนการลงทุนในภาคเอกชน ดังที่นายทวี บุญยเกตุ กล่าวว่า “...รัฐบาลภายใต้การนำของท่านจะมุ่งไปในเรื่องส่งเสริมการลงทุนของเอกชนเท่านั้นและให้คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นนี้พิจารณาช่วยเหลือเฉพาะโรงงานของเอกชน ไม่ต้องช่วยเหลือโรงงานของรัฐบาลหรือเป็นรัฐวิสาหกิจ...”³ ผลจากการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาการลงทุนปรากฏว่ามีผู้ได้รับการส่งเสริมลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ก่อตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุนใน พ.ศ. 2502 ดังตาราง 11

¹ทวี บุญยเกตุ. “ผลงานด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม”. แหล่งเดิม. หน้า 133.

²หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. อก.0201.27/1 เรื่องคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2497 – 2502. หน้า 8 - 9

³ทวี บุญยเกตุ. แหล่งเดิม. หน้า 136.

ตาราง 11 แสดงผลการดำเนินของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2502 – 2506

รายละเอียด	2502	2503	2504	2505	2506	รวม 5 ปี
ผู้ที่ยื่นขอรับการส่งเสริม (ราย)	159	78	76	93	134	540
คณะกรรมการอนุมัติ (ราย)	23	39	41	48	66	217
คณะกรรมการไม่อนุมัติ(ราย)	20	16	17	7	3	63
ขอถอน (ราย)	2	3	13	11	12	41
เปิดดำเนินกิจการแล้ว (โรง)	13	22	28	25	12	100
ทุนจดทะเบียน(ล้านบาท)	212.4	424.4	237.5	376.2	499.1	1749.6
เงินทุนทั้งสิ้น (ล้านบาท)	399.5	831.9	1,186.4	1,249.7	1,556.2	5,223.7
คนไทยได้งานทำ (คน)	3,397	12,365	5,110	6,340	10,861	38,073

หมายเหตุ : ตัวเลขในปี 2502 เป็นปีแรกของการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อกิจการอุตสาหกรรม ได้มีจำนวนผู้ยื่นคำขอรับการส่งเสริมถึง 159 ราย เพราะได้มีคำขอตกค้าง มาตั้งแต่ปี 2497

ที่มา : ทวี บุญยกฤต. (2507). ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุน. : 137.

จากตาราง 11 จะเห็นว่าในระหว่าง พ.ศ.2502 – 2506 มีผู้ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2506 มีผู้ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน 134 ราย นับว่ามากที่สุดนับตั้งแต่ก่อตั้งหน่วยงานดังกล่าว โดยมีโรงงานที่ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการตลอดระยะเวลา 5 ปี จำนวน 100 แห่ง นอกจากนี้การก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนยังมีผลทำให้ทุนจดทะเบียนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยอุตสาหกรรมที่ได้รับการจดทะเบียนการลงทุนมากที่สุดตามลำดับดังนี้คือ ปูนซีเมนต์ น้ำตาล ปุ๋ยเคมี โรงแรม แป้งใช้เป็นอาหาร การแปรรูปเหล็กกล้า การรีดโลหะ การประกอบรถยนต์ ผงชูรส กระสอบ ทอผ้าและปั่นฝ้าย¹ การตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนช่วยให้มีการขยายกิจการอุตสาหกรรมออกไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และทำให้คนไทยมีงานทำเพิ่มขึ้น

¹บุญชนะ อรรถกร. “งานเกี่ยวกับการพัฒนาที่สำคัญ”. แหล่งเดิม. หน้า 84.

2) การตั้งบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย¹ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยก่อตั้งเมื่อ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2502 เป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในประเทศ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วยงานคือ “...(๑) ช่วยเหลือการจัดตั้ง การขยาย และการปรับปรุงการดำเนินการอุตสาหกรรมของภาคเอกชนให้ทันสมัย และ (๒) สนับสนุนให้มีทุนส่วนเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศเข้าร่วมการดำเนินการตามข้างต้น...”² บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมิได้เป็นการดำเนินการของรัฐบาลโดยตรง ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นเอกชน (ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย) แม้จะมีการจัดตั้งโดยการออกกฎหมายในลักษณะพิเศษ (พระราชบัญญัติ) โดยให้ถือว่าบริษัทเป็นนิติบุคคล (มาตรา ๕) นอกจากนี้รัฐบาลยังให้ความช่วยเหลือโดยเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้จากต่างประเทศได้ไม่เกิน 40 ล้านบาท (มาตรา ๒๓) อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศคือธนาคารโลกกับธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วยเหตุนี้บริษัทเงินทุนระหว่างประเทศ (International Monetary Finance) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของธนาคารโลกจึงได้เข้าร่วมถือหุ้นในบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจำนวนร้อยละ 13 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด³ กล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินงานของธนาคารโลกในการผลักดันให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนตามแนวคิดทุนนิยมเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้การส่งเสริมบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยโดยมอบทรัพย์สินจากการยุบธนาคารอุตสาหกรรม⁴ จำนวน 13 ล้านบาทให้บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมฯโดยไม่คิดดอกเบี้ย⁵ และใน พ.ศ.2505 ยังให้บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมฯกู้เงินจากรัฐบาลอีก 20 ล้านบาทโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ⁶ การดำเนินการดังกล่าวทำให้บริษัทเงินทุนฯมีความมั่นคงและได้รับการยอมรับจากนักลงทุนภายนอกประเทศ ดังจะเห็นได้จากการแสดงเจตน์จำนงค์ของธนาคารพาณิชย์ในนครนิวยอร์กหลายแห่งขอเข้าร่วมถือหุ้นในบริษัทเงิน

¹“พระราชบัญญัติเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2502 . ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๙ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒.

²แหล่งเดิม.

³บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2510). บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ. หน้า 1094.

⁴“พระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติธนาคารอุตสาหกรรม พ.ศ.๒๔๙๔ (พ.ศ.๒๕๐๒)” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๙ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒.

⁵สุนทร หงส์ลดารมย์. “ผลงานในด้านเศรษฐกิจและการคลังฯ. ในประวัติและผลงานฯ. หน้า 126

⁶แหล่งเดิม.

ทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย¹ นอกจากนี้ความสำเร็จของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมที่สามารถเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารโลกได้จำนวน 2.5 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา และกู้เงินจากสถาบันเครดิตตันสตอนแห่งสาธารณรัฐเยอรมันตะวันตกอีก 11 ล้านดอยช์มาร์ก หรือประมาณ 55 ล้านบาท ก็แสดงถึงความมั่นคงด้านเงินทุนเพื่อให้นักลงทุนเข้ามาประกอบอุตสาหกรรมภายในประเทศ อย่างไรก็ตามการดำเนินการในระยะแรก ๆ มีผู้ขอกู้เงินจากบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ตาราง 12 แสดงยอดเงินกู้ของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยระหว่าง
พ.ศ. 2503 – 2506.

ปี	เงินกู้ที่อนุมัติ		เงินกู้ที่เชนต์สัญญาแล้ว		เงินกู้ที่เบิก ไปแล้ว
	จำนวนราย	จำนวนเงิน (ล้าน บาท)	จำนวนราย	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	
2503	1	2.000	1	2.000	2.000
2504	8	11.000	7	9.800	6.000
2505	16	21.800	11	13.400	12.004
2506	15	33.555	13	18.300	13.879

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2511) สถานการณ์เศรษฐกิจของ
ประเทศไทย พ.ศ.2510. : 57.

จากตาราง 12 จะเห็นได้ว่าใน พ.ศ.2503 บริษัทฯได้ปล่อยเงินกู้ให้กับผู้ประกอบการเพียง 1 ราย จำนวนเงิน 2 ล้านบาทเท่านั้น สะท้อนให้เห็นได้ว่าการดำเนินการของบริษัทฯในช่วงแรก ๆ ยังขาดความน่าเชื่อถือแม้รัฐบาลจะให้การสนับสนุนโดยเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้จากต่างประเทศ ต่อมาเมื่อบริษัทฯได้ดำเนินการเพิ่มทุนและรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมใน พ.ศ.2505 ทำให้บริษัทฯสามารถปล่อยเงินกู้แก่ผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น แสดงว่าความสนใจการลงทุนภายในประเทศเป็นผลมาจากนโยบายการส่งเสริมการ

¹แหล่งเดิม.

ลงทุนของรัฐบาลที่ให้สิทธิประโยชน์ในการลงทุน พร้อมทั้งมีหน่วยงานให้คำปรึกษาและกู้ยืมเงินในการลงทุน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน

การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมาย เป็นการดำเนินการสำคัญของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ให้สิทธิประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน เช่น การลดภาษีอากรนำเข้าวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ในการประกอบการลดภาษีเงินได้ และจัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาและกู้เงินสำหรับการลงทุนภายในประเทศ ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกในการลงทุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวว่า "...รัฐบาลได้ทุ่มเทความพยายามลงไปเป็นอันมาก เพราะได้ตระหนักดีว่าการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมจะต้องกลายเป็นปัญหาในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของชาติต่อไปในภายภาคหน้า... ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ใช้นโยบายสนับสนุนและชักชวนนายทุนมาดำเนินการเป็นส่วนใหญ่..."¹

3) สาธารณูปโภคเพื่อการพัฒนา การพัฒนาสาธารณูปโภค (ไฟฟ้าและประปา) เป็นการดำเนินการเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ (อุตสาหกรรม) ตามแนวคิดทุนนิยมเสรี เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ให้การส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ ดังนั้นการพัฒนาสาธารณูปโภคจึงมีส่วนสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกแก่การลงทุน และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน

การพัฒนาการไฟฟ้าในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นการดำเนินการขยายการบริการออกไปสู่ส่วนภูมิภาค ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคใน พ.ศ.2503² ทำให้มีการขยายปริมาณและกิจการไฟฟ้าในส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้น เช่น ใน พ.ศ.2505 จัดตั้งการไฟฟ้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ³ การขยายงานและกิจการไฟฟ้าทำให้มีปริมาณการผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มขึ้นและสามารถให้บริการแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น ดังตาราง 13

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). "คำปราศรัยในวันครบรอบ ๔ ปีแห่งการปฏิวัติ". วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๕. ประมวลสุนทรพจน์ ๙ พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๐๖. หน้า ๗๘๔.

²"พระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ.๒๕๐๓". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๘ ลงวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓. หน้า ๗๘๓ - ๘๐๗.

³"พระราชบัญญัติการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.๒๕๐๕". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๘๘. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๕.

ตาราง 13 แสดงการไฟฟ้าในส่วนกลางและปริมณฑลบางแห่งระหว่าง พ.ศ.2503 - 2506

ปี	พิสัยที่สามารถติดตั้ง (กิโลวัตต์)	กระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ (กิโลวัตต์)	กระแสไฟฟ้าที่จำหน่าย (กิโลวัตต์)	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (เครื่องวัด)
2503	93,603	363,541,626	325,750,169	204,229
2504	171,544	441,360,951	356,746,687	212,034
2505	168,544	531,435,082	442,665,417	219,447
2506	238,508	637,212,894	548,237,540	228,834

ที่มา : สมุดสถิติรายปีบรรพที่ 26. : 457.

ตาราง 14 แสดงการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคระหว่าง พ.ศ.2503 - 2506.

ปี	จำนวนการไฟฟ้า (แห่ง)	จำนวนหน่วยผลิต (กิโลวัตต์/ชั่วโมง)	จำนวนหน่วยการจำหน่าย	จำนวนผู้ใช้ไฟ (ราย)
2503	200	42,367,073	32,590,056	106,586
2504	244	74,256,349	57,120,303	186,202
2505	293	111,819,194	77,982,507	213,913
2506	317	104,286,284	79,886,863	233,026

ที่มา : รวบรวมจากรายงานสถานเศรษฐกิจของประเทศไทย พ.ศ.2504 และ 2506. :

60 และ 88

จากตาราง 13 และ 14 ปริมาณการผลิตกระแสไฟฟ้าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ทำให้ประชาชนได้รับการบริการไฟฟ้าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค เนื่องการสร้างเขื่อนเอนกประสงค์สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าให้บริการแก่ประชาชนในชนบท นอกจากนี้การเพิ่มการผลิตกระแสไฟฟ้ายังส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวในการแถลงงบประมาณ

ประจำปี 2505 ว่า “...มุ่งที่จะพัฒนาการพลังงานให้มากที่สุดและเร็วที่สุด เพื่อให้อุตสาหกรรมของเอกชนได้รับพลังงานที่มีปริมาณและราคาที่สมควร...”¹ ส่วนการให้บริการประปาของรัฐได้ดำเนินการขยายปริมาณเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากตาราง

ตาราง 15 แสดงปริมาณที่ทำการประปา ปริมาณน้ำที่จำหน่ายและจำนวนเครื่องวัด
ระหว่าง พ.ศ.2502 – 2506

ปี	จำนวนทำการประปา	รวมยอดน้ำประปาที่จ่าย (ลบ.ชม.)	ปริมาณน้ำประปาที่จำหน่าย (ลบ.ชม.)	ปริมาณน้ำประปาจ่ายเป็นสาธารณะ (ลบ.ชม.)	จำนวนเครื่องวัด
2502	72	118,674,080	50,973,535	677,00,545	147,327
2503	86	136,041,606	57,335,062	78,706,544	171,814
2504	94	141,734,979	63,996,493	77,738,486	195,524
2505	104	150,323,635	68,483,369	81,840,266	220,089
2506	109	181,725,487	83,627,309	98,098,097	232,336

ที่มา : สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26. : 458.

ในการจัดการด้านสาธารณูปโภค รัฐบาลพยายามขยายงานบริการให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในด้านไฟฟ้าและการประปาเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและบริการแก่ประชาชนเพื่อให้มีสวัสดิการที่ดี ส่งผลให้ประชาชนภายในประเทศมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ตลอดจนเป็นส่งเสริมและพัฒนากิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศให้ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินการ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวว่า “...เมื่อเรามีน้ำ มีอุตสาหกรรม มีการคมนาคม และมีไฟฟ้าและประปาพร้อมแล้ว การพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของเราต่อไปจะเป็นเรื่องง่ายขึ้น...”² มาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลในการส่งเสริมการพัฒนาทั้งใน

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๔). “คำแถลงงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๔”. แหล่งเดิม. หน้า ๔๕๑.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๕). “คำปราศรัยในวันครบรอบ ๔ ปีแห่งการปฏิวัติ”. วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๕. แหล่งเดิม. หน้า ๗๘๕.

การเกษตรและอุตสาหกรรมทำให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับดังตาราง 16

ตาราง 16 แสดงภาวะเศรษฐกิจโดยสังเขประหว่าง พ.ศ. 2502 — 2506

รายละเอียด	2502	2503	2504	2505	2506
ประชากร (ล้านคน)	25.6	26.4	27.2	28.0	28.8
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (ล้านบาท)	47,421	53,476	53,746	58,296	64,248
รายได้ต่อบุคคล (บาท)	1,888	2,087	2,136	2,251	2,348
การสะสมทุนถาวร(ล้านบาท)	8,116	8,486	9,474	10,908	13,005
การผลิตภาคเกษตร (เมตริกตัน)					
ข้าว	6,770	7,834	8,246	9,254	10,168
ข้าวโพด	317	544	598	665	857
รายละเอียด	2502	2503	2504	2505	2506
มันสำปะหลัง	1,083	1,222	2,026	2,077	2,111
ไม้สัก (พัน ลบ.ชม.)	163	153	105	123	143
ไม้ยาง (พัน ลบ.ชม.)	316	320	319	377	462
การผลิตภาคอุตสาหกรรม					
ซีเมนต์ (พันตัน)	482.6	439.8	810.3	962.5	997.2
กระสอบ (พันใบ)	5,060	6,878	8,835	10,816	23,129
กระดาษ (ตัน)	2,588	2,741	3,627	5,593	8,933
น้ำตาล (พันตัน)	80.0	102	120	125	160.5
เหมืองแร่ (เมตริกตัน)					
ดีบุก	9,840	12,275	13,468	14,886	15,843
ลิควินท์	141,033	107,783	162,014	267,088	226,559
เหล็ก	6,074	11,475	55,793	45,308	15,741
ยิปซัม	8,000	13,000	12,040	21,000	23,889

ตาราง (ต่อ)

การค้ากับต่างประเทศ (ล้านบาท)	2502	2503	2504	2505	2506
สินค้าขาออก	7,560.4	8,614.3	9,997.0	9,529.2	9,676.3
สินค้าขาเข้า	8,988.3	9,622.1	10,287.3	11,503.7	12,802.7
ดุลการค้า	-1,412.9	-1,007.7	-290.3	-1,974.5	-3,126.4
การเงินการธนาคาร (ล้านบาท)					
ปริมาณเงินในมือประชาชน (สิ้นธันวาคม)	9,076.1	10,065.8	11,246.6	11,093.3	11,408.7
ยอดเงินฝากธนาคารพาณิชย์ (สิ้นธันวาคม)	4,166.6	5,064.1	6,003.9	7,580.8	9,460.8
เงินสำรองระหว่างประเทศ (สิ้นเดือนธันวาคม)	5,943.4	6,834.4	8,406.0	9,653.2	11,010

ที่มา : รวบรวมจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ. รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจ

ประเทศไทย พ.ศ.2504, 2506 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ. สมุดสถิติประเทศไทย
บรรพที่ 26.

จากตาราง 16 ความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจจากการบริหารประเทศของรัฐบาล
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ประชากรม (G.N.P) เพิ่มขึ้นจาก 47,421 ล้านบาทใน พ.ศ.2502 เป็น
64,248 ล้านบาทใน พ.ศ.2506 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 16,827 ล้านบาท ทำให้อัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้น
ประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ส่วนอัตราประชากรเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2 ต่อปี รายได้ต่อบุคคลเพิ่ม
ขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดการจ้างงาน
เพิ่มขึ้น

การสะสมทุนถาวรของประเทศมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องคือ เพิ่มขึ้นจาก
ประมาณ 8,116 ล้านบาทใน พ.ศ.2502 เป็น 13,005 ใน พ.ศ.2506 ทำให้อัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้น
ประมาณร้อยละ 7.5 ปี หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 20.2 ของผลิตภัณฑ์รวมประชาชาติใน พ.ศ.

2506 แสดงให้เห็นว่ามีการเพิ่มการผลิตและการลงทุนในด้านต่าง ๆ ภายในประเทศอย่างกว้างขวางทั้งในส่วนของรัฐและเอกชน

การผลิตภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะข้าวได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกใน พ.ศ. 2506 ผลิตได้มากถึง 10.1 ล้านตัน เมื่อเทียบกับฤดูการผลิตปี 2502 ซึ่งเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 33 ส่วนการผลิตพืชไร่หลายชนิดได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งข้าวโพดและมันสำปะหลัง แม้จะประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ อย่างไรก็ตามการผลิตยางพาราได้ปริมาณเล็กน้อยเนื่องจากพันธุ์ยางไม่มีคุณภาพ อีกทั้งยางสังเคราะห์ได้พัฒนามากขึ้นจึงทำให้ยางธรรมชาติตกต่ำ ส่วนไม้สักมีปริมาณลดลงเมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2502

ด้านอุตสาหกรรมได้เพิ่มปริมาณการผลิตอย่างกว้างขวางเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ โดยเฉพาะภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2503 และ 2505 แต่ส่วนมากยังไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ ยกเว้นอุตสาหกรรมน้ำตาลที่ผลิตได้เกินความต้องการภายในประเทศ¹

การผลิตแร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งดีบุกและยิปซัม ส่วนการผลิตถ่านหินลิกไนต์และเหล็กมีปริมาณลงใน พ.ศ.2506 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2505

การค้ากับต่างประเทศ สินค้าออกและสินค้าเข้าได้เพิ่มขึ้น โดยสินค้าออกเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี และสินค้าเข้าเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งทำให้ขาดดุลการค้าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 11 ต่อปี

ด้านการเงินการธนาคาร ปริมาณเงินที่ใช้หมุนเวียนในมือประชาชนเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม พ.ศ.2506 มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 11,408.7 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2505 เป็นจำนวน 315.4 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 2.7 ขณะที่ยอดเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โดยใน พ.ศ. 2506 มียอดเงินฝาก 9,460.8 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากสิ้น พ.ศ. 2505 จำนวน 1,880 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 20

เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ.2502 ที่มีจำนวน 5,943.4 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 11,010 ล้านบาทใน พ.ศ.2506 ทำให้อัตราเฉลี่ยเงินทุนสำรองเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 7 ต่อปี อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของเงินสำรองระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่องในปริมาณสูงสะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงด้านฐานะการเงินของรัฐบาล แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นการเพิ่มขึ้นของเงินสำรองระหว่างประเทศจำนวนมาก โดยรัฐบาลไม่ได้นำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ อาจส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐบาลได้ทุ่มงบประมาณ

¹สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2507). แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ๗ ระยะที่สอง พ.ศ.2507 – 2509. หน้า 20.

ส่วนใหญ่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (คมนาคมและการชลประทาน) ทำให้เสียดุลย์การค้าเพราะต้องจ่ายเงินซื้อเครื่องจักร วัสดุและอุปกรณ์ในการก่อสร้างโดยมีเงินทุนชดเชยจากสินค้าการเกษตรเพียงเล็กน้อย

กล่าวได้ว่าการส่งเสริมและพัฒนาทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรมโดยใช้มาตรการต่าง ๆ ทั้งในด้านกฎหมาย การตั้งหน่วยของรัฐให้เป็นศูนย์กลางชี้แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจหรือให้คำปรึกษาในการลงทุน ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาโครงการพื้นฐานที่สำคัญต่าง ๆ ทำให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศมีความเติบโตทั้งมูลค่าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติและรายได้ต่อบุคคล

5.2 การพัฒนาสังคม

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินการพัฒนาสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารประเทศด้านความมั่นคงและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นชนบทซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงจากภายนอกประเทศ และดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ก. การพัฒนาสังคมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

การพัฒนาสังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นโครงการที่สืบเนื่องต่อจากรัฐบาลที่ผ่านมา โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โครงการนี้เป็นโครงการเร่งด่วนเพื่อต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ด้วยเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีอิทธิพลในลาวจะขยายตัวเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ด้วยเหตุนี้โครงการพัฒนาชนบทจึงมุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและป้องกันการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์

1) การพัฒนาชนบทเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาท้องถิ่นเป็นโครงการที่กระทรวงมหาดไทยในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2485 มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมให้ประชาชนมีการครองชีพที่ดีขึ้นและกระตือรือร้นเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน¹ อย่างไรก็ตามแผนการดังกล่าวอยู่ในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โครงการพัฒนาท้องถิ่นจึงถูกยกเลิกไปใน พ.ศ.2486 ต่อมาใน พ.ศ.2499 กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดทำโครงการพัฒนาการท้องถิ่นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามได้อนุมัติให้เป็นโครงการแห่งชาติเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2499 มีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถช่วยเหลือตนเองและ

¹ส่วนพัฒนาท้องถิ่น. มหาดไทย. กรม. (2504). “แผนการบูรณะชนบทของกระทรวงมหาดไทย 2485”. ใน ระเบียบและคำสั่งทางราชการเกี่ยวกับงานพัฒนาการท้องถิ่น. หน้า 19.

มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยรัฐบาลให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการได้¹ รัฐบาลมอบหมายให้ “คณะกรรมการกลางพัฒนาท้องถิ่น” เป็นผู้ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งบรรจุการอบรมผู้นำท้องถิ่นไว้ในโครงการนี้ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นนำไปเผยแพร่ในท้องถิ่นของตน อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวถูกระงับเมื่อเกิดรัฐประหารวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 ต่อมาใน พ.ศ.2501 รัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะโครงการทดลองขึ้นใน 21 จังหวัด² และได้ทำต่อเนื่องมาจนครบ 71 จังหวัดในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์³

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 – 2506 – 2509) ได้บรรจุโครงการพัฒนาท้องถิ่นไว้เป็นส่วนหนึ่ง มีหลักการที่สำคัญคือ ให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง โดยใช้วิธีแนะนำและกระตุ้นเตือนให้ประชาชนเป็นฝ่ายริเริ่ม เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณสมบัติที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมในท้องถิ่น และอบรมผู้นำในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นผู้นำประชาชนให้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในการพัฒนา รัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและจัดหาอุปกรณ์สันทนาการ รวมทั้งอาศัยความร่วมมือและการประสานเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค⁴ ทั้งนี้รัฐบาลหวังว่าจะเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ให้ประชาชนพัฒนาและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้เจริญก้าวหน้า ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ดังนั้นงานพัฒนาท้องถิ่นจึง“...เป็นงานของประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือไม่ใช่รัฐบาลทำเองทั้งหมด...หลักการนี้อาจแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน...รัฐบาลเป็นผู้ริเริ่มประชาชนให้ความร่วมมือถ้าจะให้ดีจริง...ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มและรัฐบาลให้ความร่วมมือ...”⁵

เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมาย คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นแห่งชาติ” ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นโดยทั่วไป และตั้ง“คณะกรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาท้องถิ่น” มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องเป็นผู้

¹“มติคณะรัฐมนตรีและคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่เป็นหลักการ พ.ศ.๒๔๙๙” แหล่งเดิม. หน้า 62 – 63.

²“เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการทดลอง”. แหล่งเดิม. หน้า 137 – 138.

³“เรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค” แหล่งเดิม. หน้า 185.

⁴สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่าง พ.ศ.2504 – 2506 – 2509*. หน้า 40 – 41.

⁵สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๓). “สุนทรพจน์ในพิธีเปิดประชุมปฐมนิเทศงานพัฒนาการท้องถิ่น”. วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๒๕๕.

กำหนดและประสานงานในระดับต่าง ๆ¹ ในส่วนภูมิภาคได้ตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นส่วนจังหวัดและคณะกรรมการพัฒนาส่วนอำเภอ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นประธาน และเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัดและอำเภอเป็นกรรมการ มีหน้าที่รับมอบนโยบายจากคณะกรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาท้องถิ่นไปปฏิบัติ ตลอดจนประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ที่ปฏิบัติราชการในจังหวัดนั้น ๆ² ส่วนในระดับหมู่บ้านมีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ครูและผู้นำในท้องถิ่นซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกขึ้นมา³ นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังได้ตั้ง “กรมพัฒนาชุมชน” ให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นโดยตรง⁴

จะเห็นได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินการปรับปรุงท้องถิ่นโดยหวังกระตุ้นให้ประชาชนปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองและท้องถิ่นให้ดีขึ้น รัฐบาลให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านวิชาการและเทคนิค เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ประชาชนไม่สามารถจัดหาได้ และตั้งคณะกรรมการจากส่วนกลางเป็นผู้กำหนดนโยบายและประสานงานกับคณะกรรมการส่วนภูมิภาค รวมทั้งส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐออกไปกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความต้องการและกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยรัฐบาลเป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานงานส่วนราชการต่าง ๆ

2) การพัฒนาชนบทเพื่อป้องกันการคุกคามของคอมมิวนิสต์

การพัฒนาชนบทห่างไกลความเจริญโดยการระดมเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเข้าถึงประชาชนและให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของชุมชน กรป.กลางซึ่งเป็นหน่วยงานโดยตรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์และมีความพร้อมกว่าหน่วยงานอื่น ๆ เช่น มีกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ ได้ตั้ง “หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่” ออกไปให้ความช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นชนบทในพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่เสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงจากภายนอกประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวว่า “...การพัฒนาของหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ เป็นงานในการพัฒนาที่

¹ส่วนพัฒนาท้องถิ่น. มหาดไทย. กรม. (2504). “การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค”. แหล่งเดิม. หน้า 185.

²แหล่งเดิม.

³แหล่งเดิม. หน้า 200 — 213.

⁴ศึกษาบทบาทของกรมพัฒนาชุมชน ใน ทิพยรัตน์ วาณิชชา. (2521). การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2501 — 2506). หน้า 159 — 177.

รัฐบาลจัดขึ้นเสริม...เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้พี่น้องในหมู่บ้านที่กันดารและอยู่ห่างไกล ได้มีโอกาสได้รับความสุขสะดวกสบายก่อนที่การพัฒนาตามโครงการใหญ่จะมาถึง...”¹

หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ที่เป็นหน่วยงานของกรป.กลาง ที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ด้วยการพัฒนาทางวัตถุที่ท้องถิ่นยังขาดแคลน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การเกษตร การชลประทานและอื่น ๆ และทำการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์กับประชาชน ประกอบกับการประชาสัมพันธ์จริงใจและให้การบันเทิง เช่น การฉายภาพยนตร์หรือการให้บริการทางการแพทย์ จำหน่ายรักษาโรคและแจกเครื่องนุ่งห่ม พร้อมทั้งสำรวจข้อมูลตามความต้องการของประชาชนเพื่อพิจารณาทำเป็นโครงการระยะยาวเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาดำเนินการ

1) ขั้นตอนก่อนออกปฏิบัติงาน² กรป.กลางเป็นผู้กำหนดสถานที่โดยทำการสำรวจจากแหล่งข่าวต่าง ๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนมาประกอบการพิจารณาเพื่อขออนุมัติจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดในฐานะผู้อำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ จากนั้นเจ้าหน้าที่จากกรป.กลางจะเดินทางไปประสานงานกับเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัดเพื่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมและแจ้งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทราบ และเชิญผู้แทนจากส่วนราชการต่าง ๆ ไปประชุมเพื่อทำความเข้าใจในรายละเอียดของการปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการประจำจังหวัดและอำเภอที่เกี่ยวข้อง มีการสำรวจสภาพภูมิประเทศและความต้องการของประชาชน หลังจากนั้นจะจัดการประชุมร่วมกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อแบ่งงานของแต่ละฝ่ายตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

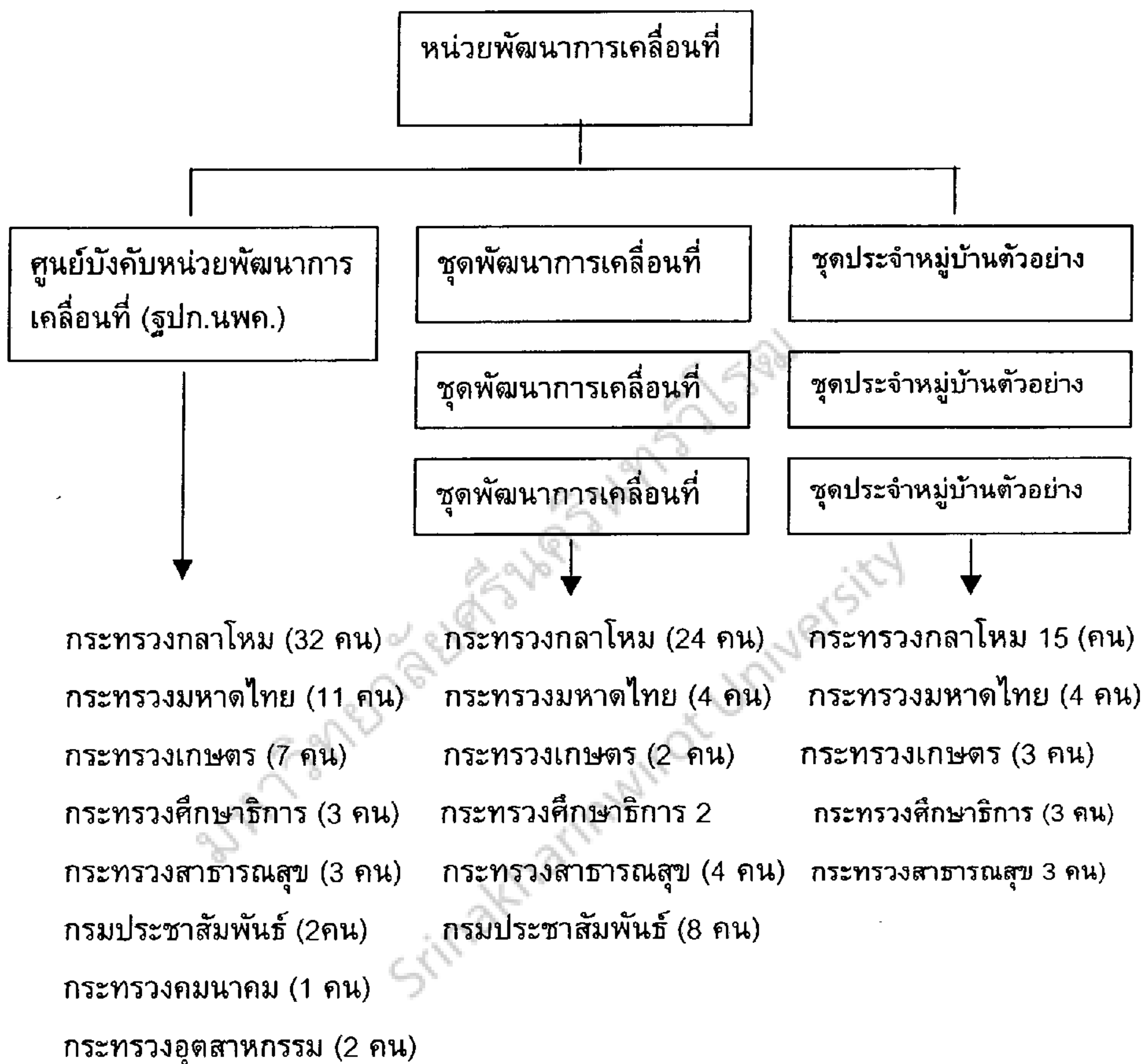
กรป.กลางเป็นผู้เสนอแผนการส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ไปปฏิบัติงานต่อที่ประชุมซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เมื่อได้รับอนุมัติแล้วกรป.กลางจะจัดทำคำสั่งปฏิบัติการแก่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่และทำการอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่เป็นเวลา 2 - 3 สัปดาห์ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงงานที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งแผนการสนับสนุนของกรป.กลางและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

2) การจัดหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่และการปฏิบัติงาน หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่หนึ่งหน่วยประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนประมาณ 120 คน ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเขตพื้นที่ปฏิบัติการและความต้องการของประชาชน มีชุดปฏิบัติการ 3 ชุดคือ ศูนย์บังคับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (ต่อมาเปลี่ยนเป็นฐานปฏิบัติการ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). “คำปราศรัยสำหรับมอบให้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่นราธิวาส”. วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖. *ประมวลสุนทรพจน์ฯ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖*. หน้า ๑๑๙.

²เลิศรบ สิตบุตร. พล.ต. “แหล่งเดิม. หน้า 51.

หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ รูปก.นพค.) ชุดพัฒนาการเคลื่อนที่ และชุดพัฒนาประจำหมู่บ้านตัวอย่าง



ภาพประกอบ 3 การจัดหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่

จากภาพประกอบ 3 การจัดหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่สรุปได้ดังนี้

กองบังคับการหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ หรือศูนย์บังคับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ตั้งอยู่ย่านกลางในเขตพัฒนาเปรียบเสมือนเป็นฐานปฏิบัติการ มีผู้บังคับการหน่วยฯเป็นหัวหน้าประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจและพลเรือน¹

¹แหล่งเดิม. หน้า 50.

เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ประกอบด้วยผู้บังคับการและรองผู้บังคับการหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เจ้าหน้าที่แพทย์ทหาร นายทหารธุรการ นายทหารจิตวิทยา นายทหารควบคุมการช่าง นายทหารยานยนต์ นายทหารบริการและนายทหารสื่อสาร ปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัดของเหล่านายทหาร

เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย นายอำเภอซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้บังคับการหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ผู้ว่าราชการจังหวัด (ที่ปรึกษา) ผู้แทนกรมการปกครองและพัฒนาการทำหน้าที่ชุมชนหมู่บ้านและสำรวจความต้องการของชาวบ้านเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่น ส่วนเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ออกไปเยี่ยมเยียนประชาชนและนำสิ่งของไปแจก พร้อมทั้งสำรวจความเป็นอยู่ของชาวบ้านเพื่อหาทางช่วยเหลือ

เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมการส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมกสิกรรม กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมชลประทาน ทำหน้าที่นำพันธุ์พืชและสัตว์ไปแจกจ่ายให้ชาวบ้าน พร้อมทั้งแนะนำแนวทางในการประกอบอาชีพ และประโยชน์ของการสหกรณ์ ตลอดจนสำรวจสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของประชาชนเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาระยะยาว

เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ผู้แทนจากกระทรวงศึกษาธิการหรือศึกษาธิการจังหวัดหรือผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด ทำหน้าที่ออกเยี่ยมเยียนโรงเรียน ครูและนักเรียน พร้อมทั้งทำการสำรวจสิ่งขาดแคลนของสถานศึกษาและบุคลากรครูรวมถึงหาทางช่วยเหลือ

เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ นายแพทย์ พนักงานอนามัยและพนักงานพยาบาล ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในหมู่บ้าน

เจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์และช่าง ทำหน้าที่จัดทำอุปกรณ์เผยแพร่และอำนวยความสะดวก

เจ้าหน้าที่กระทรวงคมนาคม ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมทางหลวง ทำหน้าที่วางโครงการปรับปรุงเส้นทางให้ใช้ได้ทันฤดูฝนและสำรวจเส้นทางเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาต่อไป

เจ้าหน้าที่จากฝ่ายพลเรือนนอกจากจะเป็นที่ปรึกษาผู้บังคับการหน่วยฯแล้วยังเป็นหัวหน้าสายงานพัฒนาของตน ซึ่งต้องรับผิดชอบงานพัฒนาของหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ด้วย

ชุดพัฒนาการเคลื่อนที่ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือน คือมีหัวหน้าชุดซึ่งเป็นนายทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร นายสิบสื่อสาร นายสิบบริการ ช่างภาพ ช่างเครื่องยนต์ และพนักงานขับรถของเจ้าหน้าที่ที่ฝ่ายพลเรือน ได้แก่ ปลัดอำเภอ (รองหัวหน้าชุด) เจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ แพทย์ พนักงานอนามัย เจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์และช่าง เป็นหน่วยงานให้บริการแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น แพทย์เตรียมเรื่องการรักษาพยาบาล เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่โฆษณาชี้แจงให้ชาวบ้านทราบถึงความมุ่งหมายของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ รวมถึงรายละเอียดที่ให้บริการแก่ประชาชน ส่วน

หน่วยงานอื่น ๆ ก็จะแยกย้ายกันไปปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งในระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์จะทำการโฆษณาปลุกใจพร้อมทั้งเปิดเพลงสลับกันไป เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจหัวหน้าชุดจะมอบแบบประเมินให้ผู้นำท้องถิ่นประเมินผลการปฏิบัติงานของชุดต่อไป¹ เห็นได้ว่าชุดพัฒนาการเคลื่อนที่เน้นด้านจิตวิทยาโดยชักจูงประชาชนให้เห็นถึงความห่วงใยของรัฐบาล ตลอดจนทั้งกระตุ้นชาวบ้านให้หันมาร่วมมือพัฒนาและปรับปรุงหมู่บ้านของตน

ชุดประจำหมู่บ้านตัวอย่าง เป็นชุดปฏิบัติของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ซึ่งเลือกหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งอำเภอละ 1 แห่ง แล้วดำเนินการปรับปรุงในทุก ๆ ด้านให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางให้หมู่บ้านใกล้เคียงนำไปเป็นแนวทางพัฒนาหมู่บ้านของตน หมู่บ้านตัวอย่างได้รับการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนนภายในหมู่บ้าน บ่อน้ำบาดาล ศาลาประชาคม สร้างทำนบกั้นน้ำ จัดตั้งโรงไฟฟ้าและสถานีอนามัยพร้อมทั้งจัดวางแผนพัฒนาหมู่บ้านให้ถูกต้องตามหลักสุขภาพีบาล รวมทั้งส่งเสริมอาชีพของประชาชนในหมู่บ้านด้วยการสาธิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3) ระยะเวลาปฏิบัติ กรป.กลางกำหนดการปฏิบัติงานของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ออกเป็น 3 ระยะด้วยกันคือ²

ระยะที่หนึ่ง (ประมาณ 45 – 60 วัน) ชุดพัฒนาการเคลื่อนที่จะแยกย้ายกันไปปฏิบัติหน้าที่ให้บริการตามหมู่บ้านต่าง ๆ หมู่บ้านละ 1- 2 วัน หรือ 3 – 4 วัน จนครบเขตรับผิดชอบ หลังจากนั้นจะเดินทางกลับกรุงเทพฯ

ระยะที่สอง (ประมาณ 6 เดือน – 1 ปี) หน่วยปฏิบัติจะเหลือเฉพาะกองบังคับการหน่วยและชุดประจำหมู่บ้านตัวอย่าง ซึ่งจะดำเนินงานต่อเนื่องจากการปฏิบัติที่ผ่านมา รวมทั้งติดตามการพัฒนาหมู่บ้านอื่น ๆ เพราะการพัฒนาในระยะที่หนึ่งเป็นการพัฒนาอย่างรีบด่วนไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้ ดังนั้นการปฏิบัติการในระยะที่สองจึงดำเนินการให้สมบูรณ์เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความต้องการด้านต่าง ๆ ของประชาชนและจัดทำเป็นโครงการระยะยาวเสนอของบประมาณจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการต่อไป

ระยะที่สาม (ประมาณ 4 เดือน) หลังจากที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ได้ดำเนินการมาประมาณ 1 ปี หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ได้มอบโอนงานพัฒนาให้แก่ฝ่ายจังหวัดและคณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการต่อไป (ต่อมาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยเร่งรัดพัฒนา

¹แหล่งเดิม. หน้า 49 - 50.

²พล.ต. เลิศรบ สิตบุตร. (วปอ. รุ่น 10 ประจำปี 2510 – 2511). บทบาทของกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติในการต่อต้านคอมมิวนิสต์. หน้า 51.

ชนบทหรือ รพช.) โดยเหลือเจ้าที่เดิมของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่บางส่วนคอยให้ความช่วยเหลือ

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่มีการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติการชัดเจน เพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมากที่สุด การปรับปรุงท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลความเจริญเป็นมาตรการอย่างหนึ่งของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ในการต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะการหวังผลในทางจิตวิทยาชักนำประชาชนไม่ให้เอนเอียงเข้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์

4) หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่และเขตปฏิบัติการ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 5 หน่วยออกไปปฏิบัติการในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้¹ หน่วยที่หนึ่ง คือ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหน่วยพัฒนาการหน่วยแรกที่จะออกไปปฏิบัติงานในเขตบ้านนาคู อำเภอกุฉินารายณ์ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2505 หน่วยที่สอง หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดสกลนคร ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 ในพื้นที่อำเภอวานรนิวาส อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม อำเภวาริชภูมิและอำเภออากาศอำนวย หน่วยที่สาม หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดนครพนม ออกปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2506 ในเขตพื้นที่อำเภอนาแก อำเภอดำชะอี อำเภอมุกดาหาร (บางส่วน) อำเภอธาตุพนม (บางส่วน) และอำเภอเมือง (บางส่วน) หน่วยที่สี่ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดยะลา ออกปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2506 ในเขตพื้นที่อำเภอ รือเสาะและอำเภอกระแจะ หน่วยที่ห้า หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดยะลา ออกปฏิบัติงานในเขตพื้นที่อำเภอยะหาและอำเภอเบตง

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ในพื้นที่ในเขตชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญซึ่งเสี่ยงต่อการถูกแทรกซึมจากฝ่ายคอมมิวนิสต์หรือผู้ก่อการร้าย เช่น เขตพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศลาวและมาเลเซีย หรือพื้นที่ซึ่งทุรกันดาร เช่น บริเวณเทือกเขาภูพานในแถบจังหวัดสกลนคร ดังนั้นการส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ออกไปให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ นอกจากจะเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างรัฐบาลกับประชาชนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนและประเทศชาติให้ดีขึ้น ดังโอวาทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ว่า

...จุดมุ่งหมายที่สำคัญมิใช้อยู่เพียงการขุดบ่อน้ำ สร้างถนนหนทาง การสร้างโรงเรียนและการปลูกพืชใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของการพัฒนาคน คือช่วยทำให้คนเจริญขึ้นโดยการปลูกฝัง ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถพึ่งตัวเองได้ รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน

¹แหล่งเดิม. หน้า 57 – 58.

และนอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มพูน ส่งเสริม ยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลในท้องถิ่นนั้น อันเป็นผลโดยตรงที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ...¹

ข. การส่งเสริมด้านการศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

คำแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศว่า

...รัฐบาลให้ความสนใจเป็นพิเศษในการศึกษาของเยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติในวันข้างหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้งวิทยาการและจริยศึกษาควบคู่กันไป จะได้ตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นเพื่อกำหนดโครงการศึกษาให้เป็นโครงการถาวรเหมาะสมแก่ความจำเป็นของชาติและสอดคล้องกับรูปการปกครองประเทศ จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลถือหลักว่าจะเพียงแต่ควบคุมให้เป็นไปตามโครงการศึกษาแห่งชาติและให้ความอนุเคราะห์ตามความจำเป็น...²

นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติดังนี้คือ

1) จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2502 ให้เป็นองค์กรกลางในการวางแผนการศึกษาในทุกระดับ³ การประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2502 ส่งผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2499 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทย และมีรายละเอียดที่สำคัญคือ

สมาชิกของสภาการศึกษา ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธาน อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งในลักษณะเดียวกันของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง กับผู้อำนวยการสำนักงานประมาณเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้แต่งตั้งเป็นกรรมการ มีเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นที่

¹สฤณี ธนะรัชต์. (๒๕๐๖). “โอวาทในพิธีการปิดการอบรมเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ยะลาและนราธิวาส”. วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๖. แหล่งเดิม. หน้า ๑๒๐๔.

²“บันทึกประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๓. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒

³“พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๔๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒.

ปรึกษาของสภาการศึกษาแห่งชาติ เห็นได้ว่าเป็นสภาที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมาก ซึ่งภายหลังการแต่งตั้งคณะกรรมการแล้วมีสมาชิกทั้งหมด 89 คน¹ องค์ประกอบของคณะกรรมการ สภาการศึกษาสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการพัฒนาประชากรของประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสภาว่า

...ความยิ่งใหญ่ของสภานี้ไม่ใช่เฉพาะปริมาณเท่านั้น(สมาชิก 89 คน) แต่ในทางคุณภาพ ก็ยิ่งใหญ่เช่นเดียวกันเพราะสภาการศึกษาแห่งชาติต้องประกอบด้วยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญใน สาขาวิชาต่าง ๆ ข้าพเจ้าลองนับดูวิทยฐานะของสมาชิกในสภานี้ได้พบผู้สำเร็จการศึกษา ขั้นดุุษฎีบัณฑิตหรือด็อกเตอร์ดีกรีถึง 27 คน และขั้นมหาบัณฑิตหรือมาสเตอร์ดีกรีถึง 18 คน นับว่าตัววิชาอันใหญ่หลวงของประเทศชาติได้ถูกยกมาวางอยู่ในที่ประชุมนี้....²

สภาการศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาปรับปรุงวางแผนการหรือโครงการศึกษา แห่งชาติให้เหมาะสมแก่ยุคสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการเศรษฐกิจและการปกครอง พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาและเสนอแนะแนวทางแก้ไข ตลอดจนพิจารณารายงาน การศึกษาและวิจัยผลงานประจำปี รวมทั้งพิจารณางบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยและมี อำนาจพิจารณาจัดตั้ง ยุบรวมและยกเลิกคณะหรือแผนกวิชาในมหาวิทยาลัย ตลอดจนการวาง สูตรในมหาวิทยาลัย

ภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติแล้ว ในปีเดียวกันจึงได้โอน หน่วยงานการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร) ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี³ เนื่องจาก เดิมมหาวิทยาลัยแยกกันอยู่ต่างกระทรวง จึงเกิดปัญหาการปกครองและควบคุมมาตรฐานการ ศึกษา ดังนั้นการโอนมหาวิทยาลัยมาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีด้วยกันทั้งหมดจะเป็นการ สะดวกในการดำเนินการทั้งในด้านวิชาการและธุรการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้ง สภาการศึกษาแห่งชาติด้วย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เชื่อว่า“...ควรจะให้มหาวิทยาลัยทั้ง

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2502). “คำกล่าวเปิดการประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ. วันที่ 8 กันยายน พ.ศ.2502. แหล่งเดิม. หน้า 30.

²สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ”. วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๓๐.

³“พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากรไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๕. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒.

หลายมารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานและความเป็นระเบียบอันดี...”¹

2) ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

หลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 คณะปฏิวัติได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแผนการศึกษาชาติ โดยมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธานและกรรมการอีก 11 คน ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงแผนการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของคณะปฏิวัติ ต่อมาใน พ.ศ.2502 มีการยกเลิกคณะกรรมการการศึกษาชุดแรกและประกาศตั้งสภาการศึกษาขึ้นโดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้ได้ปรับปรุงแผนการศึกษาชาติที่ค้างอยู่โดยให้มีหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ยกร่างขึ้นเสนอต่อสภาเพื่อพิจารณา เมื่อสภาพิจารณาและแก้ไขเสร็จจึงได้ประกาศออกมาเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้²

1) รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม วัฒนธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมือง โดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องส่งเสริมให้บุคคลได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนจนเต็มความสามารถ และเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกคน

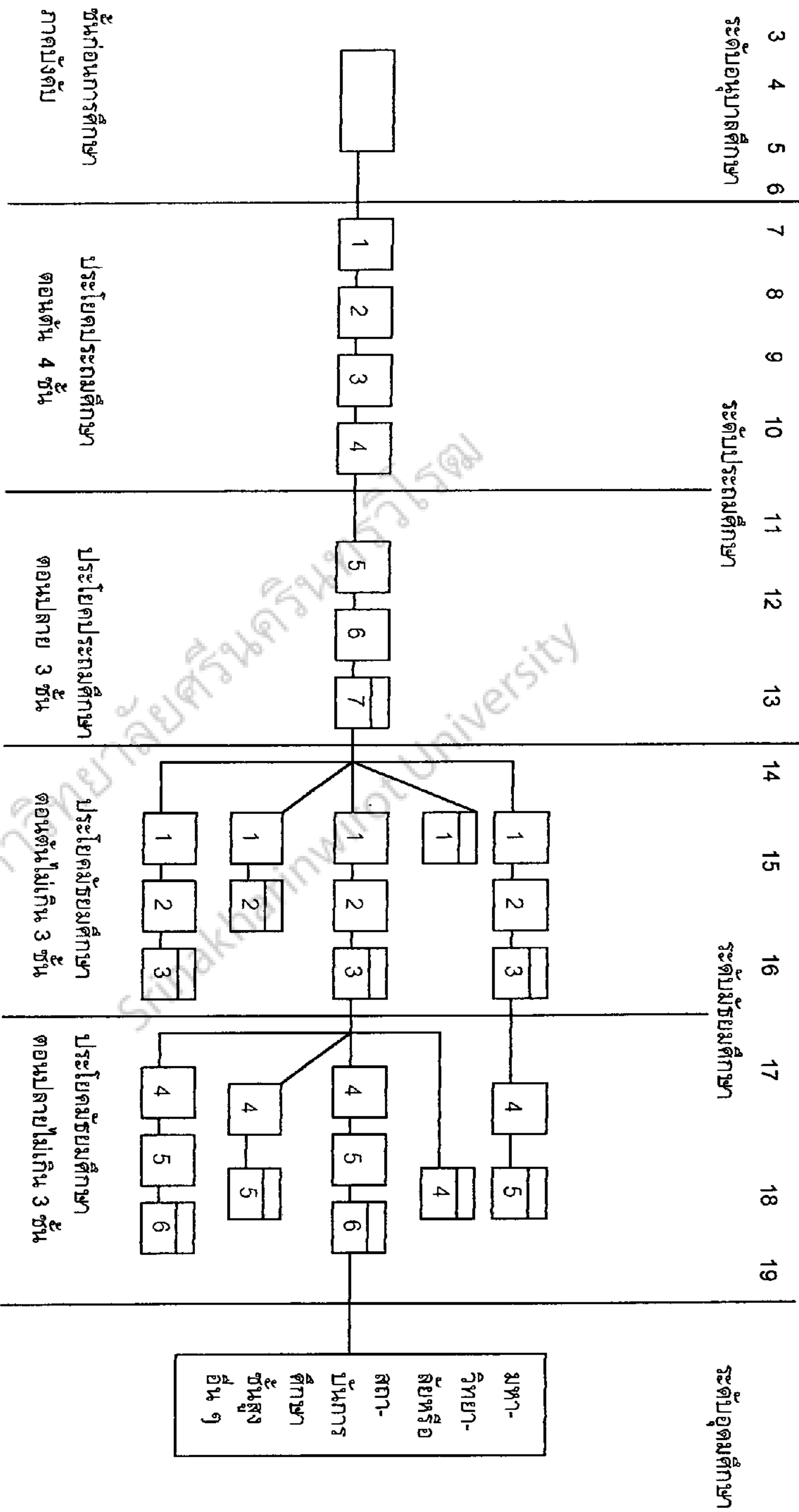
2) จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมและบุคคล โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ เช่น จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมวัฒนธรรม และhiriโอตปะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว พลศึกษา ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและมีน้ำใจเป็นนักกีฬา พุทธิศึกษา ให้มีความรู้วิชาการเพื่อการดำรงชีวิต และหัตถศึกษา ให้มีกิจนิสัยและความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงานเพื่อเป็นรากฐานของการประกอบอาชีพ

การกำหนดองค์ประกอบดังกล่าวนี้เป็นเพียงตัวอย่างประกอบการอธิบายแผนการศึกษา ซึ่งหมายความว่าหากจะกำหนดองค์ประกอบแห่งการศึกษาแล้วมีมากกว่า 4 อย่าง ซึ่งจะช่วยให้อำนวยการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำกล่าวในการเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ” วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓. แหล่งเดิม. หน้า ๓๔.

²“แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๖. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒.

ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับอนุบาลศึกษา จัดการศึกษาเป็น 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น หรือจัดชั้นเด็กเล็ก 1 ชั้นในโรงเรียนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประโยคคือ ประโยคประถมศึกษาตอนต้น 4 ชั้น และประโยคประถมศึกษาตอนปลาย 3 ชั้น ซึ่งอาจจัดการศึกษาทั้งสองประโยคในโรงเรียนเดียวกันหรือแยกกัน ที่สำคัญก็คือบังคับให้เรียน ทั้ง 7 ชั้นปีให้ได้ทั่วประเทศหรือต้องมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์จึงจะพ้นเกณฑ์บังคับ ระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประโยคคือ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละประโยคไม่เกิน 3 ชั้น โดยจัดการศึกษาในโรงเรียนเดียวกันหรือแยกกัน ระดับอุดมศึกษา ได้แก่การจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพหรือวิชาการชั้นสูงและการวิจัยในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันชั้นสูง และ การอาชีวศึกษา ทั้งประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย แต่ละประโยคอาจจัดเป็น 1 ชั้น 2 ชั้นหรือ 3 ชั้น โดยคำนึงถึงลักษณะวิชาชีพเป็นสำคัญ เฉพาะบางวิชาอาจจัดขึ้นในประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย รับช่วงจากประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นติดต่อกันไป การจัดการศึกษาของไทยตามแผนการศึกษาชาติสามารถแสดงเป็นแผนภูมิดังนี้



ภาพประกอบ 4 แสดงระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503
ที่มา : สมบูรณ์ พรหมภาพ. (2524). ประวัติและปรัชญาการศึกษาของไทย. หน้า 672.

การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2503 เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ และเป็นแนวคิดในการดำเนินการที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 – 2509) ดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันเปิดประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี 2502 ความว่า

...ข้าพเจ้าได้บอกกันที่จะสร้างแผนการเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาวให้รู้แน่ว่าเราจะทำอะไรบ้างในเศรษฐกิจ แล้วทางการศึกษาจะได้วางแผนให้การศึกษาแก่พลเมืองให้สอดคล้องต้องกัน เพื่อให้คนเรามีสมรรถภาพที่จะรับภาระงานตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อเราทำงานกันอย่างกลมเกลียวอย่างนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าในเวลาอีก 5 หรือ 6 ปี เราจะแก้ปัญหาเรื่องขาดคนลงได้เป็นอันมาก...¹

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 จึงระบุความสำคัญของการศึกษาไว้ในแผนพัฒนาฯคือให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาโดยจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงและให้มีมาตรฐานสูงขึ้น คือปรับปรุงขยายการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น(ป.1-ป.4) ให้สมบูรณ์และเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปีทั่วประเทศ และขยายการศึกษาระดับกลางทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษาให้เข้มแข็งเพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของการศึกษาชั้นสูงต่อไป รวมทั้งผลิตครูอาจารย์ให้เพียงพอแก่ความต้องการและเสริมสร้างให้ครูมีคุณวุฒิเข้าระดับมาตรฐานเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาตลอดจนส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูงของประเทศ มีการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาออกไปยังส่วนภูมิภาค เพื่อผลิตนักศึกษาในอาชีพต่างๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในโอกาสต่อไป

นโยบายการศึกษาที่บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯให้ความสำคัญทั้งการจัดการศึกษาภาคบังคับอันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทั่วไป และส่งเสริมการศึกษาระดับกลางและสูงให้สามารถผลิตบุคลากรระดับสูงซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ การดำเนินการส่งเสริมด้านการศึกษาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาของไทย (ดังตาราง)

¹สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (๒๕๐๒). “คำปราศรัยในในการเปิดประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี 2502. วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๒. แหล่งเดิม. หน้า ๒๗.

ตาราง 17 แสดงจำนวนโรงเรียนรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2503 — 2506

ปี	จำนวนโรงเรียน			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	58	24,063	380	590
2504	58	24,083	399	584
2505	59	23,974	410	343
2506	60	24,513	422	344

ตาราง 18 แสดงจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2503 – 2506

ปี	จำนวนนักเรียน			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	9,851	3,348,349	201,148	102,910
2504	10,682	3,527,101	189,014	87,712
2505	11,416	3,510,384	171,371	69,636
2506	12,187	3,636,218	154,652	63,107

ตาราง 19 แสดงจำนวนครูในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2503 – 2506

ปี	จำนวนครู			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	476	93,828	8,403	7,460
2504	503	91,240	9,003	7,337
2505	523	94,371	9,171	6,965
2506	535	99,284	8,958	7,193

หมายเหตุ : อื่น ๆ หมายถึง โรงเรียนพิเศษต่าง ๆ นาฏศิลป์ ช่างศิลป์ อาชีวศึกษา
ฝึกหัดครู และพลศึกษา

ที่มา : สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26. : 116.

จากตาราง 17, 18 และ 19 เห็นได้ว่าแนวทางจัดการศึกษาภาคบังคับได้ขยายปริมาณเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนสถานศึกษา นักเรียนและบุคลากรครู เพื่อให้จำนวนประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่สามารถให้บริการได้เต็มที่ดังปรากฏสถิติในปี 2503 2504 และ 2506 มีเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับเรียนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา (เนื่องจากสาเหตุบ้านอยู่ห่างไกลสถานศึกษา เกิน 2 กิโลเมตร) จำนวน 16,129 คน, 11,089 คนและ 13,887 คน¹ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่สำคัญอื่น ๆ เช่น การขยายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหางบประมาณ อุปกรณ์ทางการศึกษาและการขาดแคลนบุคลากรครูทางการศึกษา² ส่วนการขยายการศึกษาในระดับกลาง รัฐบาลพยายามขยายการศึกษาออกไปแต่ดำเนินการได้เพียงเล็กน้อย นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการผลิตบุคลากรสำหรับการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามนโยบายส่งเสริมการศึกษาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีส่วนทำให้จำนวนผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสำรวจประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไปที่สามารถอ่านออกและเขียนได้ในปี 2503 ปรากฏว่ามีประชากรที่สามารถอ่านออกและเขียนได้ 12.75 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 18.02 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 70.8³ แสดงให้เห็นว่านโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับมีส่วนทำให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับสูง ได้ปรากฏในตาราง 20

¹ แหล่งเดิม. หน้า 114.

² ศึกษารายละเอียดใน วันทนา เลิศสินไทย. (2523). นโยบายจัดการศึกษาและการขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ. 2503 – 2520. ปริญญานิพนธ์ฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26 พ.ศ.2508. หน้า 131.

ตาราง 20 แสดงจำนวนนิสิตและนักศึกษาที่ได้รับปริญญา พ.ศ. 2503 — 2506

ปี/ สถาบัน	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์	มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์	มหาวิทยาลัย ศิลปากร	วิทยาลัย วิชาการศึกษา	รวม
2503	712	358	263	312	16	625	2,286
2504	828	716	227	395	12	629	2,807
2505	896	748	220	432	13	682	2,991
2506	1,051	1,092	231	204	50	579	3,207
รวม	3,487	2,914	941	1,343	91	2,515	11,291

ที่มา : สมุดสถิติประเทศไทยบรรพที่ 26. หน้า 126 – 127.

จากตาราง 20 การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในระดับสูงออกมารับใช้สังคมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรัพยากรเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระดับสูงยังกระจุกตัวในกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่ได้ขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค จึงส่งผลให้การพัฒนาการศึกษาระดับสูงในส่วนภูมิภาคล่าช้า ไม่ทันต่อการพัฒนาสังคมท้องถิ่น การส่งเสริมการศึกษาระดับสูงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน รัฐจึงต้องพยายามกระจายการศึกษาออกไปให้ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังนั้นในเวลาต่อมารัฐบาลได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคขึ้น เช่น ตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ใน พ.ศ.2507 และมหาวิทยาลัยขอนแก่นใน พ.ศ. 2509

การส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนของชาติได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีการขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 7 ปี และขยายการศึกษาด้านวิชาชีพหรือชั้นสูงเพิ่มขึ้น เนื่องจากการศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ตลอดจนเป็นการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงตั้งสภาการศึกษาศึกษาแห่งชาติให้เป็นหน่วยงานวางแผนการศึกษาในทุกๆระดับ โดยหวังว่าเมื่อประชากรภายในประเทศมีความรู้ความสามารถแล้วจะเป็นทรัพยากรสำคัญในการร่วมมือกันสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์บริหารประเทศเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เน้นการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติและระดับภูมิภาคให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ปรับปรุงองค์กรและหน่วยงานของรัฐเพื่อสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาและออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยหน่วยงานทางราชการควบคุม ดูแล ที่สำคัญการพัฒนาส่งผลให้รัฐบาลขยายกำลังเจ้าหน้าที่ในทุกๆระดับทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการขยายบทบาทของรัฐในการเอาใจใส่ดูแลประชาชน ส่งผลให้การบริหารประเทศของรัฐบาลได้รับความร่วมมือจากประชาชน ที่สำคัญการพัฒนาเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ข้าราชการและให้ประชาชนในชนบทสามารถช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบุคคลสำคัญ เช่น กษัตริย์ นักรบ นักบุญหรือผู้นำคนสำคัญอื่น ๆ ส่วนใหญ่มักศึกษาจากผลงานด้านต่าง ๆ ของบุคคลนั้น ๆ โดยทำความเข้าใจวิสัยทัศน์ พฤติกรรมของผู้นำ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกๆด้าน¹ การศึกษาแนวความคิดของผู้นำ ก็เป็นการศึกษาทางประวัติศาสตร์อีกแนวทางหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และผลงานของบุคคลนั้น ๆ โดยเฉพาะศึกษาจากคำพูดหรือสุนทรพจน์ เพราะสุนทรพจน์หรือคำพูดหล่อหลอมจากความคิดและประสบการณ์ของบุคคลนั้นๆ กระทั่งนำไปสู่การปฏิบัติจึงมีความสำคัญต่อการศึกษา โดยเฉพาะสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำประเทศสมัยเผด็จการที่มีผลทำให้เกิด “นโยบายของรัฐบาล”

หลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 คณะรัฐประหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ซึ่งเรียกการยึดอำนาจครั้งนี้ว่า “การปฏิวัติ” ได้บริหารประเทศในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติและจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี แนวทางในการบริหารปกครองประเทศคือการออกประกาศคณะปฏิวัติ 57 ฉบับ (ระหว่างวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 – 27 มกราคม พ.ศ.2502) และธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยรวม โดยเฉพาะการยกเลิกการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2475 และการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระหว่าง พ.ศ.2501 – 2506 พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงและการพัฒนาประเทศมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงเป็นเหตุผลที่มีความสำคัญสูงสุด ดังประกาศของคณะปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 ที่แสดงให้เห็นว่าภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์คือเหตุผลในการยึดอำนาจและเป็นความชอบธรรมในการเข้ามามีการบริหารประเทศ² ลัทธิคอมมิวนิสต์ยังเป็น“ภัยอันยิ่งใหญ่”ที่จะทำลายสถาบันทุกอย่างที่ชาติไทยสืบทอดมา รวมทั้งเป็นปัญหาสำคัญต่อการบริหารประเทศทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

¹ศึกษาความหมาย “ประวัติศาสตร์” ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2527).ปรัชญาประวัติศาสตร์. หน้า 1 – 8

²ศึกษาแนวคิดเรื่องความชอบธรรม (Legitimacy) ในการปกครองของรัฐบาลใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2525). การเมืองกับการบริหาร. หน้า 53 – 60.

โดยทั่วไปความมั่นคงเป็นเหตุผลที่มีความสำคัญในการดำเนินงานของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยเพื่อดำรงและสืบต่อระบบการเมืองการปกครองของรัฐบาล โดยมีกลไกของรัฐคือ กองทัพ (รวมทั้งทหารและตำรวจ) ทำหน้าที่รักษาความมั่นคงมาอย่างต่อเนื่อง ในยุคสมัยก่อนที่จะมีการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียอย่างรุนแรง เริ่มประมาณ พ.ศ.2492 ซึ่งเป็นปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีน การดำเนินการของรัฐบาลไทยในด้านความมั่นคงไม่มีการขยายบทบาทกลไกของรัฐอย่างรอบด้านเหมือนดังที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มากนัก แม้ใน พ.ศ.2476 รัฐบาลไทยจะออกพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และ พ.ศ.2494 จะมีการปรับปรุงกระทรวงกลาโหมก็ตาม แต่ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศผู้นำการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และให้คุ้มครองทางยุทธศาสตร์แก่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การดำเนินการด้านความมั่นคงของรัฐบาลไทยจึงได้รับการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในเรื่องแนวคิด ยุทธศาสตร์และการจัดกำลังกองทัพ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวและการต่อสู้ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มีแนวทางหลากหลายทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการต่อสู้ในแนวทางมวลชน (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของรัฐบาล

สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ปรากฏในโอกาสต่าง ๆ เช่น สุนทรพจน์ในการมอบนโยบายหรือการประชุมและอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐ การไปตรวจราชการในทุกภูมิภาคของประเทศ สุนทรพจน์ในวันสำคัญ เช่น วันตำรวจ วันกระทำพิธีสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลของทหาร วันครบรอบการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแถลงการณ์ที่ออกในนามรัฐบาล ฯลฯ สะท้อนให้เห็นแนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวทางในการป้องกันภัยอันตรายที่จะเข้ามารุกรานประเทศไทย การเรียกร้องและกระตุ้นเตือนให้หน่วยงานของรัฐ คณะบุคคล องค์กรระหว่างประเทศและประชาชนทั่วไปให้ตระหนักและร่วมมือกันในการต่อต้านต่อต้าน“ภัย”ดังกล่าว ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาประเทศ

การยกเอาประเด็นความมั่นคงมาเป็นเหตุผลหลักในการบริหารประเทศ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำเนินการต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมืองและการปรับโครงสร้างกลไกของรัฐด้านความมั่นคง ที่สำคัญได้ยกเลิกการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากทหารประจำการมากกว่าครึ่งหนึ่ง (จำนวน 163 คน ใน 240 คน) ทำให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีเอกภาพและความมั่นคงทางการเมืองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในการบริหารประเทศ รวมทั้งดำเนินการปรับโครงสร้างกลไกหลักของรัฐด้านความมั่นคงอย่างรอบด้าน เช่น การปรับปรุงสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2502 การปรับปรุงกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2503 การปรับปรุงกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2503 การตั้งกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ.2505 และการเพิ่มงบประมาณของ

กระทรวงกลาโหมทุก ๆ ปี เนื่องการใช้มาตรา 17 ในธรรมนูญการปกครอง พุทธศักราช 2502 ก็เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการปราบปรามการคุกคามในทุกรูปแบบที่จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ การปรับปรุงหน่วยงานด้านความมั่นคงและการใช้มาตรการทางกฎหมายแสดงให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญต่อการรักษาความมั่นคงของประเทศ ที่สำคัญได้ปรับปรุงกลไกของรัฐที่ทำหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงให้มีอำนาจและความแข็งแกร่งมากพอที่จะเผชิญหน้ากับกลุ่มคอมมิวนิสต์หรือการคุกคามจากภายนอกประเทศได้

การบริหารประเทศโดยนำแนวคิดการพัฒนามาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ (ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ) ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ความมั่นคงในการป้องกันและการปราบปรามคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน เพราะนโยบายการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์นอกจากปรับปรุงกลไกด้านความมั่นคงให้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องดำเนินการเร่งรัดพัฒนาชนบทพร้อมกับการสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป หนึ่งในคำแนะนำของธนาคารโลกก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศด้วย เช่น การเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคือ การสร้างถนน การพัฒนาชลประทาน สาธารณูปโภคและการบริการขั้นพื้นฐานอื่น ๆ รวมทั้งการตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาในการลงทุน นอกจากนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังดำเนินการแก้ไข(และออก)กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมดำเนินการ แนวคิดการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สะท้อนการทำงานว่า"...ต้องทำเป็นขบวนการ...ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ" ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงปรับโครงสร้างและกลไกของรัฐด้านการพัฒนาทุกส่วน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เป็นการรวมความสามารถของทุกกระทรวง ทบวง กรม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ที่สำคัญคือการพัฒนาทำให้สถาบันข้าราชการ (ทั้งทหารและพลเรือน) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น การพัฒนาจึงเป็นกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้รัฐบาลหรือกลไกของรัฐสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาท ขยายการควบคุมและชี้นำสังคม ซึ่งนอกจากจะช่วยป้องกันการรุกรานจากภายนอกประเทศแล้ว ยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาให้เกิดขึ้นในหมู่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งประชาชนซึ่งอยู่ในระดับล่างสุดของสังคม

อย่างไรก็ตามการเร่งรัดพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและเพิ่มปัญหาในสังคมมากขึ้น เพราะรัฐบาลนำเอา "การพัฒนา" มาประสานกับความมั่นคง ทำให้เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและความเจริญเติบโต โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ แต่กลับสร้างความแตกต่างมากขึ้นระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท นอกจากนี้การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางมากเกินไปก็ก่อให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะเจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคต้องรอคำสั่งจากส่วน

กลางเพียงแห่งเดียว¹ และนี่ยังเกิดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบในทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐในขณะที่ขาดสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ เช่นพรรคการเมืองหรือฝ่ายค้านคอยตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ

แนวคิดเรื่อง “ความมั่นคง – การพัฒนา” มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง² และมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองการปกครองไทยในสมัยต่อมา ในด้านการเมือง ระบบความมั่นคงทางการเมืองที่เน้นให้รัฐบาลมีเสียงข้างมากยังมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลสมัยต่อมา การปราบปรามคอมมิวนิสต์ก็ได้ขยายวงกว้างออกไปทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรที่ลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน³ อย่างไรก็ตามการยกเลิกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสนใจด้านการเมืองและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความคิดที่จะรวมพลังเป็นกลุ่มการเมือง และในเวลาต่อมาก็ทำให้การรวมกลุ่มของพรรคการเมืองไม่เข้มแข็งและมั่นคง ทำให้การวางรากฐานของการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญหยุดชะงักและเป็นปัญหาของพัฒนาการทางการเมืองไทย ดังคำกล่าวที่ว่า “...การขาดระบบพรรคที่เข้มแข็งได้เป็นมูลเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งของความไม่เรียบร้อยในวงการปกครองของไทย...”⁴ นอกจากนี้การใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองได้ส่งผลให้ผู้นำทหารในสมัยต่อมาที่ต้องการเข้ามามีอำนาจทางการเมืองเลียนแบบการใช้กำลังยึดอำนาจการปกครอง เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 อนึ่งการที่ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ให้อำนาจสูงสุดแก่นายกรัฐมนตรีร่วมกับประธานสภาธิปไตยแห่งชาติมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของชาติ ราชบัลลังก์และเศรษฐกิจของ

¹สมาน รังสิโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์. (2540). *การบริหารราชการ*. หน้า 13.

²แนวคิดเรื่อง “มั่นคง – พัฒนา” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถูกวิพากษ์ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. ศึกษารายละเอียดใน ลิขิต ธีรเวคิน. (2535). *วิวัฒนาการการเมืองไทย*. หน้า 169 – 194.

³ศึกษารายละเอียดใน สุรชาติ บำรุงสุข. (2525). *สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : เอกสารทางวิชาการของสถาบันเอเชีย ลำดับที่ 15.

⁴กมล ทองธรรมชาติ. (2514). *รัฐสภาในระบอบการปกครองไทย*. หน้า 53 – 54.

ประเทศ โดยให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำนั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย¹ ก็ถือว่าเป็นการสืบทอดแนวคิดการรวมศูนย์อำนาจมาอยู่ที่ผู้นำ

ในด้านเศรษฐกิจและสังคม การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจยังดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน และถือว่าเป็นการวางพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านอย่างเป็นระบบ มีการวางรากฐานในการลงทุนและการใช้ทรัพยากร มีการตั้งหน่วยงานขึ้นมารองรับการดำเนินการทั้งในเรื่องเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานก็เป็นการอำนวยความสะดวกแก่การพัฒนาประเทศ มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ประชาชนมีที่ดินไว้ในครอบครอง ขยายการจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง ขยายการศึกษาและด้านสาธารณสุขในทุกระดับให้กว้างขวางขึ้นจนถึงในระดับหมู่บ้าน โดยมีหน่วยงานของรัฐดำเนินการในฐานะผู้รับผิดชอบ นับเป็นการส่งเสริมบทบาทและอำนาจรัฐต่อการพัฒนาอย่างเป็นระบบ สามารถกำหนดทิศทางในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคมได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาก็ส่งผลกระทบเช่นเดียวกัน คือ เกิดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท คนรวยกับคนจน นอกจากนี้การยกเลิกข้อจำกัดในการถือครองที่ดินตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 49 เพื่อส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ ก็ทำให้ผู้มีเงินทุนมากสามารถกว้านซื้อที่ดินไว้เก็งกำไร โดยรัฐบาลไม่มีมาตรฐานในการควบคุมการจัดระเบียบการลงทุนภายในประเทศ นอกจากนี้การพัฒนาอุตสาหกรรมก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพราะรัฐบาลไม่มีมาตรการทางกฎหมายควบคุมอย่างชัดเจน เช่น กรณีน้ำเสียจากโรงงานที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสัตว์น้ำ อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฉบับที่ 1 ก็ถือว่าเป็นการวางรากฐานที่ดีในการพัฒนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งจุดเด่นและข้อบกพร่อง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ดีต่อการวางแผนพัฒนาประเทศฉบับต่อ ๆ มา

การศึกษาแนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์โดยการวิเคราะห์สุนทรพจน์ในระหว่าง พ.ศ.2501 - 2506 สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดที่เน้นความมีเสถียรภาพของชาติกับการนำไปปฏิบัติ ส่งผลให้มีการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงและการพัฒนาตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นการศึกษาสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะผู้นำในการบริหารประเทศจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สะท้อนถึงวิสัยทัศน์และผลงานที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

¹มาตรา ๒๗ และมาตรา ๒๒๒ ในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534. และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๑๐๘ ตอนที่ ๔๐ และ ๒๑๖ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑ มีนาคม และ ๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๔.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารหอจดหมายเหตุ

เอกสารไม่ตีพิมพ์.

แผนกบันทึกเหตุการณ์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2500/บ4.2 เบ็ดเตล็ด : การปฏิบัติของ

คณะทหาร 16 กันยายน 2500 : การกระทำปฏิบัติของคณะทหาร

_____. ก/ป7/2501/บ21.1 เบ็ดเตล็ด : การปฏิบัติ 20 ตุลาคม 2501 : การกระทำการปฏิบัติ

_____. ก/ป7/2501/บ21.11 เบ็ดเตล็ด : การปฏิบัติ 20 ตุลาคม 2501 : คณะปฏิบัติ.

_____. ก/ป7/2504/มท.3.9 กระทรวงมหาดไทย : กรมตำรวจ : กบฏแยกดินแดนอีสาน.

_____. ข1/กห1² 43 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์พบปะหารือกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งสาม
เหล่าทัพ. (2501).

_____. ข1/กห1¹⁴ 280. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามแก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวต่างประเทศเป็นครั้งแรก หลังการปฏิบัติ พ.ศ. 2501.

_____. จ/2500/3 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กับบทบาททางการเมืองก่อนการปฏิบัติ 16
กันยายน 2500.

_____. จ/2500/5 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองจากจอมพล
ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เมื่อ 16 กันยายน 2500.

_____. จ/2500/7 ประมวลคำวิจารณ์จากต่างประเทศ กรณีคณะทหารก่อการปฏิวัติยึด
อำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 16 กันยายน 2500.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กค.0301.9/8 เรื่องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาล
สหรัฐอเมริกา. (9 พฤศจิกายน พ.ศ.2497 – 14 ธันวาคม พ.ศ.2498).

_____. มท.0201.2.1.3 ระเบียบข้อบังคับมติของ ค.ร.ม. กล้องที่ 11 – 15. (พ.ศ.2500 –
2506).

_____. มท.0201.2.1.5 นโยบายของรัฐบาล กล้องที่ 4 – 6. (พ.ศ.2498 – 2506)

_____. มท.0201.2.1.7 การแบ่งส่วนราชการ กล้องที่ 3 – 4. (พ.ศ.2497 – 2507).

_____. มท.0201.2.1.22 ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ กล้องที่ 2. (พ.ศ.2499 – 2508).

_____. มท.0201.2.1.56/15 เรื่องนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์. วันที่ 2
กันยายน พ.ศ. 2498.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร.0201.9/7กติกาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นที่ น.22695/2484 ฉบับ - ตัวนมาก เรื่องการทำกติกาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น.

_____. (2) สร.0201.96/11 คณะกรรมการดำเนินการปฏิบัติตามสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหาร (8 ตุลาคม - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2493)

_____. (2) สร.0201.96.12/145 เบ็ดเสร็จความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและทางเทคนิคระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา จ.ม.ฉบับเฉพาะตัวนมากที่ ต.3196/2496 จากกรมเลขาธิการรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีต่างประเทศ เรื่องนโยบายต่อสู้กับคอมมิวนิสต์. ลงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2496.

_____. (3) สร.0201.13.1/2 เรื่องขออาวุธจากสหรัฐอเมริกาหรือเรืออเมริกาให้อาวุธแก่ประเทศไทย (21 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 - 20 เมษายน พ.ศ. 2497)

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์

“กฎกระทรวงฉบับที่ ๑”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๙๐ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓.

คณะรัฐมนตรี. (2507). ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502 - 2504 และ พ.ศ. 2505 - 2506. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507). ประมวลสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2505. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.

“แถลงการณ์ฉบับที่ ๑”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔.

“ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒.

“บันทึกการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑ - ๔. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๕ - ๑๐.ในราชกิจจานุเบกษา.เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๓.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑ - ๑๓. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๔ - ๑๗. ในราชกิจจานเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๕.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๘ - ๑๙. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๗.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๐. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๘. (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๘ (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๒ - ๒๔ ในราชกิจจานเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๙๑.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๕ - ๒๖ ในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๙๓.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๗. ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๙๙. (ฉบับพิเศษ)

ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๑

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๘. ในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๐ (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙ - ๓๒. ในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๑.

(ฉบับพิเศษ)ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓. ในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๓ (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๔ - ๓๖. ในราชกิจจานเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๔.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๗. ในราชกิจจานเบกษา. เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๖ (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๑.

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๕๗. ในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๖. (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๐๒.

ประกาศใช้กฎอัยการศึก". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

"ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๔. ลงวันที่ ๑๑

ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔. หน้า ๑๖๓๓ - ๑๖๓๕

"ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๒๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่

๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕.

"ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่

๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

"ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๗. ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม

พ.ศ. ๒๕๐๐.

"ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่

๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

"ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๘ ตอนที่

๗๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔.

"ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๑

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.

"ประกาศเรื่องใช้ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางทหารระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐ

บาลแห่งสหรัฐอเมริกา". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๗ ตอนที่ ๕๗. (ฉบับพิเศษ).

ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓.

"ประกาศเรื่องใช้ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิคระหว่างรัฐบาลแห่ง

ประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๗ ตอนที่ ๖๑.

(ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

"ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน" ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๒. ลงวันที่ ๒ มีนาคม

พ.ศ. ๒๕๐๐.

"ประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน". ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๑๗. ลงวันที่ ๑๓

มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐.

- “ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๕๙ ตอนที่ ๓๑. ลงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕
- “แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๖. (ฉบับพิเศษ).
ลงวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒
- “พระบรมราชโองการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗
ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.
- “พระราชกฤษฎีกากำหนดสงวนอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒”.
ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๖ ตอนที่ ๑๐. ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒.
- “พระราชกฤษฎีกากำหนดสงวนอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย พุทธศักราช ๒๔๙๕”.
ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๕ ตอนที่ ๕๘. ลงวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕.
- “พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบกในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๙๕”.
ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๔๘. ลงวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕
- “พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๐๓”. ราชกิจจานุ
เบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๗. ลงวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓.
- “พระราชบัญญัติการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๐๕”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘
ตอนที่ ๙๘. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕.
- “พระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๘.
ลงวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓.
- “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ และ ๒”. ราชกิจจานุ
เบกษาเล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๑๑. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖.
- “พระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์
พ.ศ. ๒๕๐๓” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๓. ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม .ศ. ๒๕๐๓.
- “พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม
พ.ศ. ๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๑๖. ลงวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.
หน้า ๑๐๓ - ๑๐๖.
- “พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่
๒) พ.ศ. ๒๕๐๔”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๓๖. ลงวันที่ ๒๔ เมษายน
พ.ศ. ๒๕๐๔. หน้า ๔๔๑ - ๔๔๕.

- “พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๐๕”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๐๕. ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๕. หน้า ๑๑๒๕ - ๑๑๒๘.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๗๗. ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๗๓๕ - ๗๓๙.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๔”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๖๗. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๔.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๕”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๖๗.(ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๕.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๐๖”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๔๓ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๖.
- “พระราชบัญญัติเงินทุนอุดสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2502 . ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๙ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหมพุทธศักราช ๒๔๙๕” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๔๘. ลงวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๕
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๑๙. ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๓. หน้า ๑๒๗ - ๑๓๖.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๐๐”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๑๐๖. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๐.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๖๙ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๒. ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๐๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๑๐. ลงวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๓๑ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓.

“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๔” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๓๖. ลงวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔.

“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรีพุทธศักราช ๒๕๐๕” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๗๘ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕.

“พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช ๒๕๐๖” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๕๐ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖.

พระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติธนาคารอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๔๙๔ (พ.ศ. ๒๕๐๒)“ ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๙ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

“พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์พุทธศักราช ๒๔๙๕” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๖๘ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๕.

“พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐ พุทธศักราช ๒๔๙๖” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๐ ตอนที่ ๑๔. ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๖.

“พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๐๒” ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๘. ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

“พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒.

“พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๙๒. ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒.

“พระราชบัญญัติสภาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๔๙๙”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๓ ตอนที่ ๑๑. ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙. หน้า ๔๕ - ๔๙.

“พระราชบัญญัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๖ - ๒๕๐๘)”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

“พระราชบัญญัติสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๖๙. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

“พระราชบัญญัติสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๖๒. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๕๐๓”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๘๘. ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๓.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๕๐๕”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๓ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๕

“พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากรไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๘๕. (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๒

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๑๕ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๕.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒”. ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๖๖ ตอนที่ ๑๗. ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๒.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 10/2500 (สามัญ) ชุดที่ 2 วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2500

หนังสือภาษาไทย

กมล จันทรศร. (2500). วอเดอรส์ของจอมพลแปลก. พระนคร : แพรววิทยา

กระทรวงมหาดไทย. (2500). รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(เล่ม 1). พระนคร : กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทย. (2504). ระเบียบและคำสั่งราชการเกี่ยวกับงานพัฒนาท้องถิ่น. พระนคร : ส่วนท้องถิ่น

กรมยุทธศึกษาทหารบก. (2459). สมุดแกลงหลักสูตรกับคำชี้แจงวิธีการสอนบางอย่าง. พระนคร : อักษรนิติ.

กรมวิเทศสหการ. (25?). รายงานกิจการร่วมระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจและวิชาการ (ปี 2505). ม.ป.ป. : ม.ป.พ

ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. (2511). การเมืองและพรรคการเมืองไทยนับตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน พระนคร : โอเดียนสโตร์

คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและอนุสรณ์. (2507). ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507.
กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการนักวิชาการเกี่ยวกับอาเซียน. (2514). เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจของการทำสงครามเวียดนาม.= The Committee of Concerned Asian Scholars, Pax American : The Economic Dimension. วิทยากร เชียงกูล แปลและเรียบเรียง ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 1 ปีที่ 9 (มิถุนายน - สิงหาคม พ.ศ.2514).

คณะผู้จัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. (2526). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาวิทยาการทหาร. กรุงเทพฯ : กรมยุทธศึกษาทหารบก

คณะรัฐมนตรี. (2505). รายงานความก้าวหน้าในรอบปีที่ 4 แห่งการปฏิบัติ เล่ม 2. พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.

คณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ.(2503). โครงการพัฒนาของรัฐสำหรับประเทศไทย. พระนคร : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.

จรัส รจนาวรรณ และวีระ มุสิกพงศ์. (2516). ยุทธวิธีมนุษย. กรุงเทพฯ : ประชาธิปไตย สุภาพ. (2514). หลักรัฐศาสตร์. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ฉันทิมา อ่องสุรักษ์. (2533). นโยบายต่างประเทศของไทยของไทยบนทางแพร่ง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุช. ม.ร.ว. (2518). ชีวิตและผลงานจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลผู้พิชิต. กรุงเทพฯ : บันดาลสาส์น.

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2522). การเมืองกับการบริหาร. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์

_____. (2525). ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ

_____. (2539). รัฐ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2541). 100 ปีแห่งการปฏิรูประบอบราชการ : วิวัฒนาการอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และ พีรศักดิ์ จันทรวรินทร์. (2524). ข้อมูลกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

- ณรงค์ เพชรประเสริฐ. (2524). “การขยายตัวทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2488 ถึงปัจจุบัน” ใน การขยายตัวของระบอบทุนนิยมในประเทศไทย พ.ศ.2488 – ปัจจุบัน. บรรณาธิการโดย สมภพ มานะรังสรรค์. หน้า 67 – 124. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2527). ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2544). ย้อนอดีตความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านช่วง พ.ศ.2496 – 2506. กรุงเทพฯ : ไทยร่มเกล้า.
- ดิเรก ชัยนาม. (2509). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล่ม 2. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ดิเรก ชัยนาม. (2509). ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2. ธนบุรี : สื่อการค้า.
- ดิเรก วัชรศิริมณี. (2525). เศรษฐกิจไทย : การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : เทพประทานพร.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2528). การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทวี บุญยเกษตร. “ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม” ใน คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและอนุสรณ์. (2507) ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเอกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
- ทัพบก. กอง. (2507). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพลเอกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. พระนคร : กองทัพบก.
- _____. (2538). กองทัพบกในรอบสี่สิบปี. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- นันทวรรณ ภูสวาท. (2521). ปัญหาชาวไทยมุสลิมสี่จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- บัญชา แก้วเกตุทอง. (252?) 36 รัฐบาลในระบบประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ : รุ่งเรือง-ธรรม.
- บุญพุ่ม เสนารักษ์. (2523). การพัฒนาเศรษฐกิจ : เอกสารประกอบการสอนรายวิชาเศรษฐศาสตร์ 350. ชลบุรี : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์. (2522). สงครามคอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ : สยามบรรณกิจ.

- ประเสริฐ รุจิวงศ์. พล.ต.อ. "การปราบปรามการลอบวางเพลิง" ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและอนุสรณ์.(2507) ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
- _____. "การปราบปรามคอมมิวนิสต์". ใน คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและอนุสรณ์ (2507) ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
- _____. "การปราบปรามเหโรอื่น". ใน คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและอนุสรณ์. (2507) ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- พัฒนาการ. กระทรวง. (2507). อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นากกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507. พระนคร : กระทรวงพัฒนาการ
- พทยา สายหู. (2526). การพัฒนาสังคม : ความหมายและความสำคัญ ใน นโยบายสังคม : แนวคิดและการศึกษาเฉพาะกรณี. บรรณาธิการโดย ขัตติยา กรรณสูตร. หน้า 31 – 50. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พระภวนารถนฤบาล. (ร.ศ.๑๑๓). ตำราพิชัยสงครามเล่ม 1 (ยุทธศาสตร์) พระนคร : ม.ป.พ
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2526). รัฐศาสตร์ : ขอบข่าย สถานภาพและการวิจัย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา.
- มาติเอเวลลี. นิโคโล. (2538). เจ้าผู้ปกครอง = *The Prince* แปลและเรียบเรียงโดย สมบัติ จัน ทรวงศ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มัลลี เวชชาชีวะ. (2524). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักฝึกอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารประเทศ
- มัสแคต. โรเบิร์ต เจ. (2536). สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย = *Thailand and The United State : development, security and foreign aid.* แปลและเรียบเรียงโดย กุสุมาลย์ รัชตะนันท์, ลัญจวิ สายบัว และ ตีระพร บุณนาค. บรรณาธิการแปลโดย เมธี ครองแก้ว และ พรายพล คู่มทรัพย์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- เมธี ดุลยจินดา. (2519). *วิวัฒนาการของธนาคารโลก*. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- ยศ สันตสมบัติ. (2533). *อำนาจ บุคลิกภาพและผู้นำการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทย-คดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2528). *ทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2525*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2541). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจิตร อาวะกุล. (2527). *หลักการส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์.
- วิทยา สุจริตธนารักษ์. (2530). ลักษณะเด่นและความคิดทางการเมืองของไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น. ใน *ปรัชญาและความคิด*. บรรณาธิการโดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา หน้า 209-227. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรีนติ้ง กรุ๊ป.
- วิรัตน์ มุ่งการดี. (2519). *ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1945 – 1950) ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2436 – 2493*. บรรณาธิการโดย ทรงศรี อาจอรุณ และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา.
- วรเดช จันทรศร. (2539). *ปรัชญาการบริหารภาครัฐ*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สายหยุด เกิดผล พล.อ. และสมชัย รักวิจิตร. (2518). *อนาคตของไทย*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- เสนาะ อุณากุล. (2515). การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทย. ใน *ทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาประเทศ* บรรณาธิการโดย อมร รักษาสัตย์ และ ชัดติยา กรรณสูตร. หน้า 441 – 486. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์..
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. สำนักงาน. (2503). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่าง พ.ศ.2404 – 2506 – 2509*. อัดสำเนา
- _____. (2507). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504 – 2506 – 2509 ระยะที่สอง พ.ศ. 2507 – 2509*. พระนคร : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.
- สมาน รังสิโยกฤษฎ์ และ สุธี สุทธิสมบูรณ์. (2540). *การบริหารราชการ*. กรุงเทพฯ : สวัสดิ-การสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- สมุดสอนทหาร ร.ศ.๑๓๑. ม.ป.ป. : ม.ป.พ.

- สมร นิติทัศน์ประภาส. (2531). สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบันเล่ม 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สว่าง ลานเหลือ. (2514). 37 ปีแห่งการปฏิวัติ. พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). การพัฒนาการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบัน
ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย
- สุชิน ตันติกุล. (2515). รัฐประหาร พ.ศ. 2490. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- สุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2523). ระบบทุนนิยมโดยรัฐในประเทศไทย ค.ศ. 1932 – 1959. ใน
วิวัฒนาการทุนนิยมไทย. บรรณาธิการโดย จักรทิพย์ นาถสุภา. หน้า 113 – 137
กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร หงส์ลดารมภ์. “ผลงานด้านเศรษฐกิจและการคลัง” ใน คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือและ
อนุสรณ์. (2507) ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิมพ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพพลเอกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัด
เทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
สุรชาติ บำรุงสุข. (2525). สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบัน-
เอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2539). ความสัมพันธ์พลเรือน – ทหาร : เปรียบเทียบกรณีไทย – สหรัฐ.
กรุงเทพฯ : โครงการอเมริกาศึกษาและแคนาดาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ ธีระศาสตร์วัตร. (2543). ประวัติศาสตร์ลาว ค.ศ. 1779 – 1975. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์
สังคีต พริยรังสรรค์. (2526). ทุนนิยมขุนนางไทย. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2528). ประวัตินักพูดไทยเล่ม 1. กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรตติ้ง
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติรายปีประเทศไทยบรรพที่ 26. พระนคร : สำนัก
งานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี .
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2503). ทำเนียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรีและหน้าที่โดยย่อ
กรุงเทพฯ : ฐานการพิมพ์
- _____. (2519). ยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอดของชาติ. กรุงเทพฯ : พัทธกะประชา.
- สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2521). นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน.
กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย.
- หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนทหารบก พ.ศ. ๒๔๕๙. ม.ป.ป. : ม.ป.พ.
- หลักสูตรการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนทหารและนักเรียนนายดาบ พ.ศ. ๒๔๕๙. ม.ป.ป. :
ม.ป.พ.

- หาญ พงศ์สิฏฐานนท์. พล.ต. และคนอื่น ๆ. (2517). *คอมมิวนิสต์*. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้น.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). *การบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2534). *หลักและเทคนิคการวางแผน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อุดม ประมวลวิทยา. (2505). *นายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. พระนคร :ประมวลสาส์น
- อุทัย ชูธรรมขจร. (2520). *การพัฒนาเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึก-
- หัดครู.
- อรรธรณ ปิณฑน์โอวาท. (2526). *วาทะสำคัญของไทยและการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลง
- กรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

- กนกวลี ชูชัยยะ. (2528). *พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ พ.ศ.2475 – 2524*.
วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
- มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- กุลลดา เกษบุญชู. (2519). *ธนาคารโลกกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย*. วิทยานิพนธ์ ร.ม.
(ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
- มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- จารึก สุตใจ. (2529). *นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์*
ธนะรัชต์ (พ.ศ.2501 – 2506). วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- เฉลิม มลิลลา. (2517). *รัฐประหาร พ.ศ.2500 ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติ
- ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- ชัยยุทธ พุกผาสุก. พล.ต.(2520). *การพัฒนาท้องถิ่นกับการต่อต้านสงครามชิงประชา*
ชน. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- दनัย ทองใหญ่. (2518). *ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอม*
พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2501 – 2506). วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การปกครอง).
- กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. แปลโดย พรรณี
- ฉัตรพลรักษ์ และม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ทิพย์รัตน์ วานิชชา. (2521). การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารโดยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (พ.ศ.2501 – 2506). วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา
- ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ. (2533). ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : การศึกษาเฉพาะ กรณีความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2493 – 2519. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทำรง ปานสิงห์. พล.ต. (2507). การดำเนินสงครามจิตวิทยา. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- นันทนา กบิลกาญจน์. (2529). รายงานผลการวิจัย แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : ผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.
- บัญชา สุมา. (2527). การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (2500 – 2523). วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- ประยุทธ์ แจ่มเจนกิจ. พ.อ. (2518). ประชาชนไทยกับบทบาท ผกค.ในปัจจุบัน. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. อัดสำเนา.
- พยุงศาสตร์ อุทโท. (2539). นโยบายของรัฐบาลไทยในการป้องกันและปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2508 - 2523. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ภิรมย์ แสนอิสระ. (2523). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กับการปกครองในระบอบรัฐสภาพ.ศ.2501 – 2506. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- มัญญ มาคะสิระ. (2529). การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามในระหว่าง พ.ศ.2491 – 2500. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- เลิศรบ สิตบุตร. พล.ต. (วปอ. รุ่น 10 – 11). *บทบาทของกองอำนาจการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติในการต่อต้านคอมมิวนิสต์*. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. อุดรธานี
- วัชรินทร์ มัสเจริญ. (2532). *แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลากองเมืองในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : ศึกษากรณีความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดรธานี.
- วันทนา เลิศสินไทย. (2523). *นโยบายจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศ ไทย พ.ศ.2503 – 2520*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.
- วรรณิกา ดันติรัตน์ไพศาล. (2532). *การเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดรธานี.
- วิวรรณ ณ ป้อมเพชร. (2510). *บทบาทและท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. อุดรธานี
- สิริวุฒิ หงษ์พานิช. (2513). *ตำรวจกับการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์ ร.ม.(การปกครอง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดรธานี.

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Chatthip Nartsupha and Suthy Prasartset. (1981). *The political economy of Siam 1850 - 1910*. Bangkok : Sangroong Printing.
- Chira Charoenloet. (1971). *The Evolution on Thailand's Economy*. Bangkok : Thaiwatanapanich.
- Ingram, Jame C. (1971). *Economy Change in Thailand 1850 – 1970*. Kuala Lumpur : Oxford University Press.
- Neil Sheehan. (1971). *The Pentagon Paper*. Boston : Beacon Press.
- Pasuk Pongpaichit and Chris Baker. (1995). *Thailand Economy and Politics*. Kaula Lumpur : Oxford University Press.

Pratt, Julius W. (1965). *A History of United State Foreing Policy*. Englewood Cliffs,
N.J : Prentical Hall New Jersey.

Riggs, Fred W. (1966). *Thailand : The Modernization of Bureancratic Policy*. Honolulu
: East West Center Press.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๑

ด้วยคณะปฏิวัติซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและพลเรือน ได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศในนามของปวงชนชาวไทย ตั้งแต่เวลา ๒๑ นาฬิกา วันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ เป็นต้นไป สถานการณ์ทั้งหลายตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิวัติโดยทั่วไปแล้ว ขอให้ประชาชนพลเมืองประกอบกิจการงานอาชีพตามปกติ ให้ข้าราชการทั้งหลายปฏิบัติงานในหน้าที่ตามเคยและให้ทุกคนตั้งอยู่ในความสงบ มีพึงกระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศ ห้ามเคลื่อนย้ายกำลังทหารนอกจากด้วยคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ และให้ผู้บังคับบัญชากำลังหน่วยต่าง ๆ ของประเทศฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแต่เพียงผู้เดียว

อนึ่ง ขอให้แจ้งทหารและตำรวจทั้งหลายทราบว่า การยึดอำนาจในครั้งนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บังคับบัญชาในวงการทหารตำรวจ ทหารและตำรวจทุกคนยังคงอยู่ใต้ผู้บังคับบัญชาคนเดิม จึงให้ทหารและตำรวจทั้งหลายฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาคนเดิมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒

เนื่องจากประกาศฉบับที่ ๑ ของคณะปฏิวัติว่า ได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศในนามของปวงชนชาวไทยได้เรียบร้อยแล้วนั้น คณะปฏิวัติขอประกาศต่อไปว่า การยึดอำนาจครั้งนี้ได้กระทำด้วยความจำเป็น โดยความยินยอมสนับสนุนของรัฐบาลที่ลาออกไปและด้วยความเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่ที่ห่วงใยความเป็นอยู่ของประเทศชาติ เพราะเหตุที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกในรัฏฐาธิปัตย์บัดนี้ โดยเฉพาอย่างยิ่งภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใดนอกจากยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม

คณะปฏิวัติให้ประกันว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงสถาบันใด ๆ มากเกินไปกว่าความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ คณะปฏิวัติจะคงดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญและเทอดทูลองค์พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะอยู่เสมอ การยึดอำนาจครั้งนี้ก็เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐให้ดำรงคงอยู่ต่อไป องค์พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนองคมนตรีได้รับการอารักขาจากคณะปฏิวัติอย่างปลอดภัยแล้วทุกประการ ชนชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานทูตสถานกงสุลต่างประเทศ และสำนักงานระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในพระนครได้รับความคุ้มครองอย่างเข้มแข็ง คณะปฏิวัติจะได้ชี้แจงเหตุผลที่ต้องทำการครั้งนี้ให้มหาชนทราบโดยละเอียดต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๓

โดยที่คณะปฏิวัติเห็นสมควรที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามใหม่ ให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม ฉะนั้นในชั้นนี้จึงให้

๑. ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕

๒. สถาปนาราษฎร สมาชิกภาพแห่งสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี เป็นอันสิ้นสุดลง

๓. ศาลทั้งหลายคงมีอำนาจดำเนินการพิจารณาและพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามบทกฎหมายเช่นเดิมทุกประการ

๔. คณะปฏิวัติจะได้รับการบริหารประเทศ โดยมีกองบัญชาการปฏิวัติซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในนามของปวงชนชาวไทยเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รักษาสถานการณ์ทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้จนกว่าจะได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่

๕. ให้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวงรักษาการในหน้าที่ และบรรดาอำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าเป็นอำนาจของรัฐมนตรี ให้เป็นอำนาจของปลัดกระทรวง การปฏิบัติงานให้ขึ้นตรงต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ ราชการงานใด ๆ เป็นปกติให้ปลัดกระทรวงสั่งทำไปตามระเบียบปฏิบัติที่เคยทำมา ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหาและมีความผูกพัน ถ้าหากเป็นเรื่องด่วนให้ปลัดกระทรวงเสนอขอความวินิจฉัยต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติโดยผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการ สำหรับราชการทหาร ให้ผ่านหัวหน้ากองอำนวยการฝ่ายทหาร สำหรับราชการพลเรือนให้ผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการฝ่ายพลเรือน

คณะปฏิวัติขอให้พี่น้องประชาชนพลเมืองไว้วางใจว่าคณะปฏิวัติจะดำเนินการเพื่อจุดประสงค์อันเดียวคือ ประโยชน์และความปลอดภัยของประเทศชาติ ทหารตำรวจยังคงรักษาการณ์อยู่ตามจุดต่าง ๆ ทั่วพระนคร มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย คุ่มครองให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนทั่วไป แต่ในเวลาเดียวกัน ทหารตำรวจที่รักษาการณ์อยู่นั้นก็ได้รับคำสั่งให้ทำการปราบปรามอย่างเข้มแข็งถ้าหากจะมีเรื่องร้ายไม่สงบเกิดขึ้น

คณะปฏิวัติจะยังไม่ทำการตรวจการหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ทั้งหลายอาจพิมพ์ออกจำหน่ายได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจข่าวก่อน เพราะคณะปฏิวัติเชื่อว่าหนังสือพิมพ์ทั้งหลายจะให้ความร่วมมือแก่การปฏิวัติครั้งนี้ด้วยวิธีการเสนอข่าว ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงและด้วยความเป็นธรรม ให้ความคิดเห็นโดยบริสุทธิ์ใจในทางที่จะช่วยกันสร้างไม่ใช่ทาง

ทำลาย การกระทำใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ที่เป็นไปในทางก่อเรื่องร้าย เสนอความเท็จแก่ประชาชนหรือปราศจากความเป็นธรรม จะต้องถูกยับยั้งด้วยอำนาจปฎิวัติ ซึ่งจำเป็นสำหรับการรักษาความสงบและความปลอดภัยของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินเป็นปากเสียงของชนต่างชาติ ออกเสียงแทนหรือเชิดชูลัทธิที่เป็นภัย เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพยายามยุแหยกให้แตกความสามัคคีในชาติโดยตรงและทางอ้อม หรือด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องประสบกับการปราบปรามอย่างเด็ดขาด

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

ประกาศใช้กฎอัยการศึก

เพื่อรักษาสถานการณ์และความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วประเทศ คณะปฏิวัติจึง
ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๒๑.๑๓ นาฬิกา
เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม
พ.ศ.๒๕๐๑

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๘

ด้วยคณะปฏิวัติเห็นว่าสถานการณ์ของประเทศในเวลานี้ ไม่สมควรที่จะให้มีพรรคการเมือง ฉะนั้นจึงขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๔๙๘ บรรดาพรรคการเมืองที่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว ให้เป็นอันสิ้นสุดลงและจะจัดตั้งขึ้นใหม่มิได้ ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๓ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๑

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๑๑

คณะปฏิวัติขอประกาศให้ประชาชนทราบแผนการดำเนินงานของคณะปฏิวัติที่จะจัดทำดังต่อไปนี้

๑. เนื่องจากการกระทำครั้งนี้เป็นการปฏิวัติ ไม่ใช่เพียงรัฐประหารที่เคยกระทำกันมาในครั้งก่อน ๆ คณะรัฐบาลที่จะจัดตั้งขึ้นในขั้นต้นนี้ จึงจะมีรูปเป็นรัฐบาลคณะปฏิวัติในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลปฏิวัติจะประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีมีจำนวนตามควรแก่กิจการที่ต้องบริหาร ดังจะได้ประกาศรายนามให้ทราบต่อไป

๒. จะได้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รายชื่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้ประกาศต่อไป

๓. นอกจากหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญใหม่แล้ว จะได้ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติในระยะเวลาปฏิวัติอีกด้วย การออกกฎหมายในระยะนี้ต้องผ่านสภานี้ นอกจากนั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่อย่างอื่น ซึ่งจะได้บัญญัติไว้ในประกาศตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ

๔. จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติให้ดีขึ้นและเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจ โดยนำเอาหลักนิยมในระบอบประชาธิปไตยมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยทั้งในด้านสิทธิกรรมและอุตสาหกรรม สำหรับงานนี้จะได้จัดตั้งคณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เป็นแผนถาวร ซึ่งรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังจะต้องยึดถือเป็นทางปฏิบัติสืบเนื่องกัน ไม่ยกเลิกหรือเปลี่ยนใหม่ง่าย ๆ ตามอารมณ์ของผู้ที่เข้ามาเป็นรัฐบาล จะได้ประกาศชี้แจงให้ราษฎรทราบและเข้าใจแผนการและผลที่ทำสำเร็จเป็นปี ๆ ไป

๕. เพื่อให้เห็นผลดังกล่าวในข้อ ๔ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้แผนการเศรษฐกิจเป็นแผนการถาวรที่รัฐบาลจะต้องปฏิบัติสืบเนื่องกันไป จะต้องให้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในระหว่างรัฐธรรมนูญกับแผนการเศรษฐกิจ และจะต้องเอาหลักการเศรษฐกิจเข้าบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญเท่าที่จะทำได้ และจะต้องประกาศแผนดำเนินการเศรษฐกิจไปพร้อมกับประกาศใช้รัฐธรรมนูญหรือในเวลาใกล้เคียงกัน

๖. แก้ไขปรับปรุงระเบียบการคลัง การปกครอง การศึกษาและอื่น ๆ บรรดาที่อยู่ในลักษณะงานปฏิวัติ โดยออกเป็นกฎหมายผ่านสภาร่างรัฐธรรมนูญ

๗. เมื่อได้ประกาศใช้ธรรมนูญใหม่ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างขึ้นแล้ว การบริหารประเทศก็จะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๑๓

ตามที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ เวลา ๒๑.๑๓ นาฬิกาแล้ว และโดยที่เห็นสมควรห้ามกระทำการบางอย่าง

จึงห้ามมิให้มีการมั่วสุมประชุมกันในทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ มีจำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป หากผู้ใดฝ่าฝืนให้เจ้าพนักงานจับกุมเพื่อดำเนินการสอบสวนความผิด
ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

ประกาศคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ ๕๗

โดยที่คณะปฏิวัติเห็นว่าเพื่อให้การบริหารราชการของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะได้แต่งตั้งขึ้นภายหลังที่ได้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มีสมรรถภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการสมควรที่จะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดินและกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เสียใหม่ให้มีความเหมาะสม แต่ก่อนที่จะแก้ไขเช่นนั้นสมควรจัดให้มีมาตรการบางประการ เพื่อให้ปฏิบัติการไปได้โดย ทันทีในเมื่อได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นแล้ว

หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. คำว่า “สำนักคณะรัฐมนตรี” ในบรรดาบท กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ ให้ใช้คำว่า “สำนักนายกรัฐมนตรี” แทน

ข้อ ๒. ให้จัดตั้งสำนักราชการขึ้นอีกสำนักหนึ่งในสำนักนายกรัฐมนตรี เรียกว่า “สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี” มีฐานะเป็นนิติบุคคลขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยมีนายกรัฐมนตรี หรือผู้ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีมีเลขาธิการของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และจะให้มีรองเลขาธิการบริหารของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยเลขาธิการบริหารของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้ช่วยอีกก็ได้

ข้อ ๓. หยุบสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและให้โอนบรรดากิจการงานไปยังสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี

บรรดาข้าราชการและลูกจ้างสังกัดสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ให้โอนมาสังกัดสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี และให้โอนงบประมาณของสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มาเป็นงบประมาณของสำนักบริหารงานของนายกรัฐมนตรีด้วย

ข้อ ๔. การแบ่งส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีที่จะกระทำได้ตามที่เห็นสมควร โดยทำเป็นประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

ข้อ ๕. ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ตามที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควร ให้ปฏิบัติราชการใด ๆ ได้ และให้มีอำนาจกำหนดอัตราเบี้ยประชุม หรือค่าตอบแทนให้บุคคลนั้น ๆ ได้ด้วย

ทั้งนี้นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๐๒

จอมพล (ลายเซ็น)

(จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์)

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

กระทรวงมหาดไทย. (มท.). 0201.2.1.3/12. ประกาศคณะปฏิวัติ. หน้า ๗๐.

ภาคผนวก ข

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินนทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า

โดยที่หัวหน้าคณะปฏิวัติซึ่งได้กระทำการยึดอำนาจปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้นำความกราบบังคมทูลว่า การที่คณะปฏิวัติได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ เสีย นั้น ก็ปรารถนาจะให้มีความรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมและให้การปกครองประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อยยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น การที่จะให้มีรัฐธรรมนูญเช่นว่านี้สมควรจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิจัดสร้างขึ้นประกาศใช้ต่อไป แต่ในระหว่างระยะเวลาก่อนที่จะได้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น สมควรให้มีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเพื่อใช้ไปพลางก่อน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย และเพื่อให้การเป็นไปตามที่หัวหน้าคณะปฏิวัตินำความกราบบังคมทูล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้เป็นธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดสร้างขึ้น

มาตรา ๑ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา ๓ องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา ๔ ให้มีคณะองคมนตรีคณะหนึ่งมีจำนวนไม่เกินเก้าคน การแต่งตั้งและพ้นจากตำแหน่งองคมนตรีให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติใช้บังคับโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจบริหารและศาลใช้อำนาจตุลาการ ทั้งนี้ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

มาตรา ๖ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีฐานะเป็นรัฐสภา ทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย

มาตรา ๗ สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยสี่สิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกว่างลง จะได้ทรงตั้งแทนในตำแหน่งที่ว่างนั้น

มาตรา ๘ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมติของสภา ให้เป็นประธานสภาคนหนึ่ง เป็นรองประธานสภาคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้

มาตรา ๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑ สภาร่างรัฐธรรมนูญมีอำนาจตราข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การประชุม การปรึกษา และกิจการอื่น เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

มาตรา ๑๐ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญประชุมในฐานะรัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นว่า จะให้นำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้หรือไม่ การประชุมปรึกษาดังกล่าวนี้นสภาจะแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญนั้นประการใดมิได้

การประชุมตามความในวรรคก่อน ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของสมาชิกสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๑ ในกรณีลงมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามความในมาตรา ๑๐ ไม่ได้คะแนนเสียงของสมาชิกให้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยเกินกึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ และดำเนินการต่อไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๒ ในการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ไม่เป็นกรณีที่จะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวผู้นั้นในทางใด

ความคุ้มครองดังกล่าวในวรรคก่อน ให้ใช้แก่ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานประชุมโดยคำสั่งของสภาด้วย

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญถูกควบคุมหรือขัง หรือถูกฟ้องในคดีอาญา ให้ส่งปล่อยหรืองดการพิจารณาในเมื่อประธานสภาขอร้อง

มาตรา ๑๔ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกจำนวนตามสมควร ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

นายกรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภามิได้

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าร่วมประชุมชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

มาตรา ๑๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่ให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๖ ก่อนตั้งคณะรัฐมนตรี หัวหน้าคณะปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๑๗ ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นบ่อนทำลาย ก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งนั้นหรือการกระทำเช่นนั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ

มาตรา ๑๘ บรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขาและพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

การตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๙ ผู้พิพากษามีอิสระในการพิจารณาอุทธรณ์คดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

มาตรา ๒๐ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย

ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวแก่การวินิจฉัยกรณีใดตามความในวรรคก่อนเกิดขึ้นในวงงานของสภาหรือเกิดขึ้นโดยคณะรัฐมนตรี ขอให้สภาวินิจฉัย ให้สภาวินิจฉัยชี้ขาด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิบัติ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒.

ภาคผนวก ค

คำแถลงนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒

ท่านประธานสภา และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ

แม้ตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มิได้กำหนดให้มีการแถลงนโยบายและ ไม่มีการลงมติไว้วางใจ แต่เพื่อประโยชน์ในการบริหารประเทศชาติร่วมกัน ข้าพเจ้าจึงยินดีที่จะชี้แจงนโยบายของรัฐบาลคณะนี้ให้ท่านรับทราบไว้ในวาระแรก เพื่อประโยชน์และความเข้าใจอันดีร่วมกันต่อไป หากว่าท่านขังใจอยากจะทราบละเอียดประการใด ข้าพเจ้ายินดีที่จะชี้แจงให้ท่านรับทราบและเข้าใจทุกประการ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ และข้าพเจ้าได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งตามพระบรมราชโองการ ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ แล้วนั้น คณะรัฐบาลนี้พร้อมแล้วที่จะบริหารราชการต่อไป จึงขอแถลงนโยบายเพื่อโปรดทราบ ณ บัดนี้

ย่อมเป็นที่เข้าใจกันแล้วว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้ร่างรัฐธรรมนูญสำหรับการปกครองประเทศขึ้นใหม่ เมื่อร่างเสร็จแล้วถึงจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ แล้วก็ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ตามรูปการในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นต่อไป รัฐบาลนี้คงจะมีเวลาบริหารประเทศชั่วระยะเวลาจำกัด จึงได้วางหลักในการบริหารประเทศไว้เป็น ๒ ประการคือ งานใดที่ต้องใช้เวลายาวนานก็จะได้วางโครงการขึ้น เพื่อรัฐบาลต่อ ๆ ไปจะได้อาศัยเป็นแนวดำเนินต่อไปได้

อย่างไรก็ดีการที่คณะปฏิวัติต้องเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศก็ด้วยความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะหาวิธีทางอันเหมาะสมในการนำประเทศไปสู่ความเจริญ มิใช่มุ่งหมายแต่เพียงว่าจะให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือแก้ไขรัฐธรรมนูญปกครองประเทศเสียใหม่เท่านั้น หากแต่เห็นว่าการที่จะบริหารประเทศในรูปแบบเดิมนั้น ยังมีอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าของประเทศอยู่อีกนานาประการ จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงกันใหม่ทุกด้านทุกมุม เฉพาะอย่างยิ่งจักรกลในการบริหารประเทศ ต้องให้อยู่ในรูปอันเหมาะสมจริง ๆ รัฐบาลจึงจะสามารถบริหารประเทศให้ถึงซึ่งความเจริญได้ ดังนั้นรัฐบาลนี้จึงถือว่ามีความสำคัญยิ่งที่จะต้องปรับปรุงการบริหารประเทศให้เหมาะสมและบรรลุความหมายที่คณะปฏิวัติได้ตั้งไว้ในชั่วระยะเวลาอันสั้นนี้เป็นอันดับแรกก่อนกิจการอื่นใดทั้งสิ้น

อนึ่ง นโยบายของคณะปฏิวัติซึ่งได้ประกาศไปแล้วนั้น รัฐบาลนี้จะได้นำไปดำเนินการต่อไปให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศอย่างแท้จริง เช่น การส่งเสริมการอุตสาหกรรมภายในประเทศ การเลิกสูบฝิ่นและค้าฝิ่นในประเทศไทย ฯลฯ

ในการบริหารประเทศในครั้งนี้ รัฐบาลเห็นจำเป็นที่จะต้องแก้ไขและปรับปรุงการเศรษฐกิจของประเทศเป็นเรื่องใหญ่และเป็นอันดับที่หนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้มีรายได้ที่แท้จริงสูงขึ้นซึ่งจะทำให้ระดับการครองชีพของประชาชนสูงขึ้นด้วย ฉะนั้นรัฐบาลจะได้ปรับปรุงการคลังการเงินของประเทศ ดำเนินการส่งเสริมการเกษตร การสหกรณ์ การอุตสาหกรรมและการค้า ตลอดจนการคมนาคมให้ก้าวหน้า เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

รัฐบาลนี้จะได้สนใจเป็นพิเศษในการศึกษาของเยาวชน ซึ่งจะได้เป็นกำลังสำคัญของชาติในวันข้างหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้งวิทยาการและจริยศึกษาควบคู่กันไป จะได้ตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น เพื่อวางโครงการศึกษาให้เป็นโครงการถาวรเหมาะสมแก่ความจำเป็นของชาติและสอดคล้องกับรูปการปกครองประเทศ จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลถือหลักว่าจะเพียงแต่ควบคุมให้เป็นไปตามโครงการศึกษาแห่งชาติ และให้ความอนุเคราะห์ตามความจำเป็น

รัฐบาลจะได้ดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนในชาติมีศีลธรรม วัฒนธรรมและอนามัยดี รวมทั้งดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพื่อยังความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของประชาชน

สำหรับในด้านการทหารนั้น รัฐบาลนี้จะคงรักษาระดับอัตรากำลังปัจจุบันไว้ แต่จะเร่งรัดปรับปรุงในทางการฝึก การศึกษาและในทางอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อให้เป็นกำลังทัพที่สมรรถภาพสูง และจะแก้ไขความขาดแคลนในทางสวัสดิการของทหารให้สมบูรณ์ขึ้น

นอกจากนั้น รัฐบาลนี้ขอยืนยันว่า

๑. จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์ขององค์ประมุขของชาติตลอดไป

๒. จะบริหารประเทศโดยยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย และเคารพในสิทธิของมนุษยชน การใดอันจำเป็นอำนวยความผาสุกแก่ประชาชน รัฐบาลจะได้ปฏิบัติการโดยเฉียบขาดเพื่อประโยชน์ที่ว่านั้น

๓. จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่อันมีตามสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งจะยึดมั่นในอุดมการณ์ร่วมกันตามสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๔. จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ตามหลักสันติซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรม ความผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ และถือว่าความเข้าใจอันดีและความร่วมมือกันโดยใกล้ชิดระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เป็นมิตร โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยธำรงไว้ซึ่งสันติสุขในภาคพื้นส่วนนี้ของโลก

ในส่วนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น รัฐบาลนี้จะพิจารณาเท่าที่เห็นจำเป็น โดยที่จะไม่ให้กระทบถึงอำนาจอธิปไตยของประเทศชาติ อย่างไรก็ตามก็ดีรัฐบาลมีเจตนาอันแท้จริงที่จะทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะช่วยตัวเองได้อย่างกว้างขวางที่สุดที่จะทำได้

ในที่สุดขอเรียนว่า ที่ข้าพเจ้าอาสาเข้ามาแก้ไขวิกฤติการณ์ของชาติในครั้งนี้ และเท่าที่ปฏิบัติไปแล้ว คงจะเป็นประจักษ์พยานในความซื่อสัตย์สุจริตและความหวังดีต่อประเทศชาติของข้าพเจ้าอยู่แล้ว ฉะนั้นแม้คำแถลงนโยบายของข้าพเจ้าจะไม่มีรายละเอียดยาวอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา ก็ขอได้โปรดเชื่อมั่นพร้อมกับนโยบายที่แถลงแล้วนั้น ข้าพเจ้ายังได้มอบชีวิตจิตใจของข้าพเจ้าและรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลนี้เป็นเดิมพัน เพื่อสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติและอำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชนจนถึงที่สุดให้จงได้

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

ภาคผนวก ง

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี

พ.ศ.๒๕๐๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรีเสียใหม่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.๒๕๐๒”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ สำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี กิจการเกี่ยวกับการทำงบประมาณแผ่นดินและราชการอื่น ๆ ซึ่งมีได้อยู่ภายในวงอำนาจและหน้าที่ของกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดโดยเฉพาะ

มาตรา ๕ สำนักนายกรัฐมนตรี มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบและจะให้มีรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยสั่งหรือปฏิบัติราชการแทนก็ได้

การสั่งและการปฏิบัติราชการของรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นไปตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

นายกรัฐมนตรีมีอำนาจมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ และมีได้

มอบหมายให้ผู้ใดรักษาราชการแทน ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทนนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๖ สำนักนายกรัฐมนตรีมีส่วนราชการดังนี้

- | | |
|---------------------------------------|---|
| (๑) สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี | (๙) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา |
| (๒) สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี | (๑๐) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน |
| (๓) สำนักงบประมาณ | (๑๑) สภาป้องกันราชอาณาจักร |
| (๔) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี | (๑๒) สำนักงานสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ |
| (๕) กรมประมวลราชการแผ่นดิน | (๑๓) สภาการศึกษาแห่งชาติ |
| (๖) กรมประชาสัมพันธ์ | (๑๔) การพลังงานแห่งชาติ |
| (๗) กรมตรวจราชการแผ่นดิน | (๑๕) สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ |
| (๘) สำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน | |

ให้ส่วนราชการตามมาตรานี้เป็นทบวงการเมืองมีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

มาตรา ๗ การแบ่งส่วนราชการของทบวงการเมืองในสำนักนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๖ ให้ทำเป็นประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘ ให้นายกรัฐมนตรีตั้งปลัดบัญชาสำนักนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ตามที่นายกรัฐมนตรีจะได้อบรมหมาย และจะให้มียอองปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยรองปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี หรือจะให้มียอองปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีและผู้ช่วยรองปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

มาตรา ๙ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีมีเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และจะให้มียอองเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี ผู้ช่วยเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง หรือจะให้มียอองเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี ผู้ช่วยเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีนอกจากจะมีตำแหน่งข้าราชการการเมืองดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะให้มีตำแหน่งข้าราชการการเมืองตำแหน่งประจำสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ตามที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๑๐ สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีมีเลขาธิการบริหารของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และจะให้มียออง

เลขานุการบริหารของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยเลขานุการบริหารนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง หรือจะให้มีทั้งรองเลขานุการบริหารของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยเลขานุการบริหารนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

มาตรา ๑๑ สำนักงบประมาณมีผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และจะให้มีรองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงบประมาณซึ่งเป็นข้าราชการประจำ หรือจะให้มีทั้งรองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณและผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงบประมาณเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

มาตรา ๑๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีเลขานุการคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการประจำเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และจะให้มีรองเลขานุการคณะรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยรองเลขานุการคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการประจำ หรือจะให้มีทั้งรองเลขานุการคณะรัฐมนตรีและผู้ช่วยรองเลขานุการคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

มาตรา ๑๓ ให้ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการทำเนียบนายกรัฐมนตรี เลขานุการบริหารของนายกรัฐมนตรี ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และเลขานุการคณะรัฐมนตรีมีฐานะเป็นปลัดกระทรวงตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น ๆ

มาตรา ๑๔ อ.ก.พ. สำนักนายกรัฐมนตรีตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน อธิบดีและหัวหน้าส่วนราชการซึ่งมีฐานะเป็นกรมเป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง ให้ อ.ก.พ. เลือกตั้งเลขานุการหนึ่งคน และให้ อ.ก.พ. นี้ทำหน้าที่ อ.ก.พ. กระทรวง

อ.ก.พ. นี้นอกจากมีหน้าที่ดังระบุไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนแล้ว ให้มีหน้าที่ช่วย ก.พ. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๕ ตำแหน่งข้าราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเรียกชื่ออย่างอื่น ให้กำหนดเทียบกับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน และให้กำหนดตำแหน่งซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนตามบัญชี ก. ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๖ ข้าราชการตำแหน่งซึ่งเรียกชื่ออย่างอื่นตามบัญชี ก. และข้าราชการการเมืองตำแหน่งประจำสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ให้ได้รับเงินเดือนตามบัญชี ข.ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๗ นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควร ให้ปฏิบัติราชการใด ๆ ในสำนักนายกรัฐมนตรีได้ และให้มีอำนาจกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนให้แก่บุคคลนั้น ๆ ได้ด้วย

มาตรา ๑๘ ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้ข้าราชการพลเรือนในส่วนราชการตาม มาตรา ๖ หรือในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ มาสำรองราชการสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ขาด จากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิม ให้รับเงินเดือนทางสำนักนายกรัฐมนตรีเท่าที่ได้รับอยู่

มาตรา ๑๙ ให้โอนบรรดากิจการของกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง และกรม สารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการบริหารในสำนักนายกรัฐมนตรีไปส่วนราชการตามมาตรา ๖ ตามที่นายกรัฐมนตรีจะได้มีคำสั่ง

บรรดาข้าราชการและลูกจ้างสังกัดกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองและกรม สารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการบริหารในสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีได้สั่งออกให้ออกเพราะถูก ยุบตำแหน่ง ให้โอนมาสังกัดส่วนราชการตามมาตรา ๖ และให้โอนเงินงบประมาณของกรมสาร บรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองและของกรมคณะรัฐมนตรีฝ่ายการบริหารในสำนักนายกรัฐมนตรี มาเป็นงบประมาณของส่วนราชการตามมาตรา ๖ ทั้งนี้ตามที่นายกรัฐมนตรีจะได้มีคำสั่ง

มาตรา ๒๐ ให้โอนบรรดากิจการของสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี ซึ่งรับโอนมาจาก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ไปยังสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

บรรดาข้าราชการและลูกจ้างสังกัดสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี ซึ่งรับโอนมาจาก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และซึ่งมิได้ถูกสั่งให้ออกเพราะยุบตำแหน่ง ให้โอนมาสังกัด ทำเนียบนายกรัฐมนตรี และให้โอนเงินงบประมาณของสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี ซึ่งรับ โอนมาจากสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มาเป็นงบประมาณของสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ด้วย

มาตรา ๒๑ ให้โอนบรรดากิจการของส่วนการงบประมาณ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการ คลัง ไปยังสำนักงบประมาณสำนักนายกรัฐมนตรี

บรรดาข้าราชการและลูกจ้างสังกัดส่วนการงบประมาณ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการ คลัง ซึ่งมีได้ถูกสั่งให้ออกเพราะยุบตำแหน่ง ให้โอนมาสังกัดสำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี และให้โอนเงินงบประมาณของส่วนการงบประมาณ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง มา เป็นงบประมาณของสำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๒๒ ให้โอนบรรดากิจการของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติไปยังสภาการศึกษา แห่งชาติในสำนักนายกรัฐมนตรี และให้สภาการศึกษาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ ของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ ด้วย

บรรดาข้าราชการและลูกจ้างสังกัดสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ซึ่งมีได้ถูกสั่งให้ออก เพราะยุบตำแหน่ง ให้โอนมาสังกัดสภาการศึกษาแห่งชาติ และให้โอนเงินงบประมาณของสภา มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเป็นงบประมาณของสภาการศึกษาแห่งชาติ

มาตรา ๒๓ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้สนองพระบรมราชโองการ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๔ (ฉบับพิเศษ). ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๐๒.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

ภาคผนวก จ
สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

คำกล่าว

ในการเปิดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร

๒๗ เมษายน ๒๕๐๒

ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีและเห็นพ้องด้วยที่กระทรวงมหาดไทยจัดให้มีการประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักรในครั้งนี้ นับเป็นงานใหญ่ที่น่าสนใจที่สุดทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ายังป่วยและอยู่ในระหว่างพักฟื้น ข้าพเจ้าก็ยินดีมาร่วมประชุมในครั้งนี้ และข้าพเจ้ามั่นใจว่าการประชุมครั้งนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ราชการและประชาชนอย่างยิ่ง

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่สืบเนื่องมาจากคณะปฏิวัติ และได้เข้ารับช่วงบริหารราชการของประเทศต่อมา โดยปรารถนาจะแก้ไขวิกฤติการณ์ซึ่งเป็นอยู่ในสมัยเมื่อก่อนมีการปฏิวัติ เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงความไม่เหมาะสมทั้งหลายให้ไปสู่แนวทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนนั้น รัฐบาลถือว่าการปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพเป็นปัญหาสำคัญ และการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือที่เรียกว่าปฏิวัติในเรื่องนี้จะสำเร็จลุล่วงไปได้ไม่ใช่ว่าการกระทำเพียงการยึดอำนาจ หรือเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายและระบบต่าง ๆ เท่านั้น แต่จะต้องอาศัยตัวคนเป็นสำคัญ ตัวคนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติกิจการต่าง ๆ จะต้องเข้าใจนโยบายและปลงใจร่วมมือกันปฏิบัติกิจการในหน้าที่ของแต่ละคนให้สอดคล้องต้องกันและโดยสุจริตใจ

ฉะนั้น การที่กระทรวงมหาดไทยได้ให้ปลัดจังหวัดและนายอำเภอมาประชุมพร้อมกันในครั้งนี้ จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ท่านทั้งหลายจะได้รับทราบแนวนโยบายของรัฐบาล อันที่จริงแนวนโยบายนี้ข้าพเจ้าก็ได้แถลงไว้ในสภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่ก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวย้ำความสำคัญบางประการเพื่อให้เป็นที่เข้าใจกันดี และร่วมมือกันปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อไป คือ

๑. การปกครองประเทศในขณะนี้ ได้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย การออกกฎหมายต่าง ๆ ก็ทำกันทางสภาฯ นี้ แต่ท่านคงจะได้ยินได้ฟังมาว่างานออกกฎหมายของสภาฯ นี้มีน้อย ไม่ต้องออกกฎหมายตั้งหลายสิบฉบับหรือนับร้อยเหมือนแต่ก่อน เพราะเห็นนโยบายของรัฐบาลนี้ จะทำงานให้มากที่สุด โดยออกกฎหมายแต่น้อยก็จำเป็นต้องเพิ่มงานให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ให้เอาใจใส่ทำตนให้ได้รับความเลื่อมใสของราษฎร สามารถเรียกร้องความร่วมมือร่วมใจของราษฎรโดยไม่ต้องออกกฎหมายบังคับกันเรื่อยไป เพื่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร อันเป็นหน้าที่ส่วนใหญ่ของกระทรวงมหาดไทย

๒. การที่บริหารกิจการของประเทศให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จำต้องกระทำโดยเด็ดขาดและเข้มแข็ง โดยตัดสินใจทำในทางที่เห็นว่าเป็นประโยชน์และถูกต้อง ดังที่ท่านจะได้เห็นกิจการที่คณะปฏิวัติได้ดำเนินไปแล้ว เช่น การยับยั้งผู้ลอบวางเพลิงเพื่อเอาเงินแก่ประกันอัครภักดิ์ด้วยการลงโทษอย่างรุนแรงแก่ผู้กระทำผิด การยับยั้งโจรผู้ร้ายผู้ก่อความสงบสุขของประชาชน ด้วยการจับกุมอันธพาลและทำให้บุคคลที่หลงผิดกลับเป็นพลเมืองดี งานในหน้าที่ของจังหวัดและอำเภอมีมากหลายอย่างด้วยกัน จนมีคำกล่าวกันว่า จังหวัดและอำเภอนั้นเป็นกระโถนทองพระโรง จึงจำเป็นต้องปฏิบัติด้วยการตัดสินใจในทางที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชน และเพื่อความเจริญแก่ท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง

๓. เรื่องสำคัญเกี่ยวกับความผาสุกของประชาชนนั้นคือเศรษฐกิจและการครองชีพ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ของเรามีอาชีพในการเกษตร และยังอยู่ในฐานะที่เลี้ยงตัวเองไม่ได้ รัฐต้องอุปการะช่วยเหลือตลอดมา แต่ความช่วยเหลือบางอย่างที่ท่านมาแล้วยังไม่เป็นการถูกต้อง เราจะต้องถือหลักว่าการช่วยเหลือนั้นไม่ใช่เป็นการช่วยเหลือเป็นรายบุคคลหรือรายครอบครัว แต่ต้องช่วยเหลือแก่ส่วนรวม ช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์ถาวร ซึ่งประชาชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน รัฐบาลนี้จึงมีนโยบายที่จะวางโครงการเศรษฐกิจ และได้เสนองบประมาณแผ่นดินโดยถือเอาเรื่องเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่ง และจัดให้มีการชักชวนส่งเสริมให้มีผู้มาลงทุนสร้างอุตสาหกรรมภายในประเทศ และข้าพเจ้าสนับสนุนโครงการของกระทรวงมหาดไทยเรื่องพัฒนาการท้องถิ่น จัดตั้งนิคมสร้างตนเอง และบำรุงการอาชีพต่าง ๆ ให้ได้ประโยชน์ถึงมือประชาชน ข้าพเจ้าขอร้องให้ปลัดจังหวัดและนายอำเภอทุกท่านสนใจเป็นพิเศษในเรื่องนี้ และปฏิบัติงานในท้องถิ่นของท่านให้สำเร็จลุล่วงไปโดยเร็ว

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วเป็นนโยบายส่วนใหญ่ หรือนโยบายทั่วไป ต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงข้อปลีกย่อยบางประการ คือ

๑. วิชารัฐศาสตร์ในสมัยใหม่จะก้าวหน้าไปชักเพียงใดก็ตามที่ หลักการปกครองอันหนึ่งในระบอบการปกครองแบบโบราณของไทยยังมีคุณค่าอย่างประเสริฐและควรใช้อยู่เสมอ หลักการที่ว่านี่ก็คือการเป็นพ่อบ้านพ่อเมือง บ้านเมืองเป็นเหมือนครอบครัวใหญ่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ เป็นหัวหน้าครอบครัวที่หลดหลั่นกันลงมา นักปกครองต้องถือว่าพลเมืองที่อยู่ในความปกครองนั้นไม่ใช่คนอื่น แต่เป็นพี่น้องลูกหลานในครอบครัวเดียวกัน ความยากดีมีจน ความผาสุก ความเดือดร้อนที่เกิดแก่พลเมืองเป็นเรื่องของครอบครัว จึงจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องเอาใจใส่ดูแลความเป็นไปของครอบครัวใหญ่นี้อย่างใกล้ชิด ปกครองกันด้วยความรักใคร่ไมตรีเหมือนหนึ่งว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เมื่อใดเราสามารถทำให้พลเมืองไว้วางใจ รักใคร่นับถือเราอย่าง เป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อนั้นเราจะได้ชื่อว่าเป็นนักปกครองที่ดี เราเคยได้ทราบเรื่องของนักปกครองบางคน ที่กล่าวว่าพลเมืองรักเหมือนพ่อ เวลาถูกย้ายหรือจากไปมีคนเสียตายถึงกับร้องไห้ นั่นคือนักปกครองที่ดีจริง

๒. ข้าพเจ้ายึดมั่นในหลักที่ว่า เงินไม่สำคัญเท่ากับคน มีอยู่บ่อย ๆ ที่เมื่อถามใครว่าทำไมไม่ทำอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ตอบว่าไม่มีเงิน บางคนชอบพูดว่าขอให้เงินมาจะทำให้ทำอะไรได้ทั้งนั้น เป็นคำพูดที่แสดงว่าสามารถ แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นความสามารถอะไรเลย เราต้องยอมรับว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานทุกอย่าง แต่คนเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าเงิน ถ้าคนไม่ดี ให้เงินไปชักเท่าใดก็ทำไมได้ผลที่ต้องการ ถ้าคนดีมีความสามารถจริง อาจจะทำอะไรโดยไม่ต้องใช้เงินหรือทำงานได้ผลเกินกว่าเงินที่ลงไป ความสำคัญของการปกครองอยู่ที่ตรงนี้ ผู้ปกครองที่ดี พลเมืองนิยมเชื่อถืออาจจะขอความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่อยู่ในปกครองสร้างถนนหนทางในเมืองในตำบล รักษาความสะอาดเรียบร้อย สร้างสรรค์หรือบำรุงสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมิต้องใช้เงิน หรือใช้เงินเพียงเล็กน้อย นักปกครองคนใดทำได้แบบนี้ ข้าพเจ้าถือว่าเป็นนักปกครองที่ดี เป็นผู้มีความสามารถจริง

๓. เราพูดกันมากเรื่องความเจริญ ความอารยะ และวัฒนธรรม เราพูดกันมากเมื่อนั้นเจริญกว่าเมืองนี้ ประเทศนั้นเป็นอารยะมากกว่าประเทศนี้ ชนชาตินั้นมีวัฒนธรรมมากกว่าชนชาตินี้ เราอะไรเป็นเครื่องวัด ข้าพเจ้าคิดว่าเครื่องวัดหรือหลักวินิจฉัยที่แน่นอนที่สุดคือ ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประเทศที่เจริญย่อมสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการรักษาความสะอาด เพราะเป็นความจำเป็นสำหรับรักษาสุขภาพอนามัยและความเป็นอันดีของพลเมืองเราต้องเที่ยวทัศนาศรไปในชนบทของประเทศที่เป็นอารยะจริง ๆ เราจะเห็นว่าแม้แต่ในป่าก็สะอาด การเพาะปลูกทำไร่ทำนาได้สัดส่วนเป็นความสวยงาม แม้แต่ไม้พินที่กองไว้ข้างเรือน เขายังตัดให้เท่ากัน และวางกองเป็นระเบียบเรียบร้อย เราชื่นชมยินดีว่า พี่น้องชาวเหนือของเรามีวัฒนธรรมสูง ซึ่งเป็นความจริง เพราะบ้านเรือนเคหะสถาน แม้จะอยู่ในสภาพยากจนก็เป็นระเบียบเรียบร้อย มีรั้วบ้านซึ่งแม้จะเป็นรั้วไม้ไผ่ก็ทำอย่างประณีตบรรจง ข้าพเจ้าพูดเรื่องนี้เพื่อจะร้องเรียนท่านทั้งหลายว่า ในการสร้างความเจริญ ความเป็นอารยะ และวัฒนธรรมให้แก่ชาติที่รักของเรานั้น วิธีการที่ง่ายและสำคัญที่สุดคือการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยก่อนอย่างอื่น ความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญที่สุด การที่เรานั่งรับประทานบนโต๊ะอย่างโอ่อ่า มีช้อนวางข้างขวาช้อมวางข้างซ้าย กลางโต๊ะมีดอกไม้ ไข่จาน ถ้วยแก้ว และของทุกอย่างที่มีราคาแพงนั้น เรายังไม่สามารถจะอวดได้ว่าเป็นความเจริญ เป็นอารยะ ถ้าหากว่าสิ่งซึ่งมาปรุงเป็นอาหารให้เรารับประทานนั้นมาจากตลาดที่สกปรก ทางเดินในตลาดโสโครก จนน่าเกรงขามว่าจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและเป็นสภาพที่สังเวชสลดใจ เราไม่สามารถจะเอาทางหลวงลาดยางมาอวดว่าเราเจริญ ถ้าหากว่าสองข้างทางหลวงยังเต็มไปด้วยสิ่งเกะกะรกตาหาความเป็นระเบียบเรียบร้อยมิได้ เรื่องเหล่านี้เป็นหน้าที่สำคัญของพ่อบ้านพ่อเมือง และไม่ใช่เรื่องยากลำบากหรือต้องใช้เงินทองมากมาย ขอเพียงแต่ให้เอาใจใส่ตรวจตราให้ทั่วถึง และเรียกร้องความร่วมมือร่วมใจของพลเมืองให้ช่วยกันรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย เรื่องนี้ไม่ใช่เพียงเพื่องามตาเท่านั้น การอบรมพลเมืองให้รักษาความสะอาดย่อมมีผลสะท้อนถึงจิตใจ

ทำให้จิตใจสะอาดไปด้วย การสร้างนิสัยของชนในชาติให้รักความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นอุปกรณ์ที่จะสร้างสรรค์ความก้าวหน้าในทางการเมือง เศรษฐกิจและทุก ๆ อย่าง เพราะความมีระเบียบย่อมก่อให้เกิดมีวินัย และชาติที่มีระเบียบวินัยสามารถสร้างความสำเร็จทุกอย่างได้

ข้าพเจ้าได้แถลงไว้ต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นใจความตอนหนึ่งว่า ข้าพเจ้าได้มอบชีวิตจิตใจของข้าพเจ้าและรัฐมนตรีในขณะนี้เพิ่มเติมเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนถึงที่สุดให้จงได้ ฉะนั้นท่านทั้งหลายซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในทางปกครองซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และมีส่วนสำคัญที่สุดในการนำความเลื่อมใสศรัทธามาสู่รัฐบาล จึงใคร่ขอให้ท่านร่วมมือกับข้าพเจ้าและกับผู้บังคับบัญชาของท่าน ได้ช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติบ้านเมือง และทำความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยเต็มสติปัญญาและความสามารถ

ข้าพเจ้าขอร้องให้ท่านยึดถือเอาความสำคัญตามนโยบายของรัฐบาลในข้อนี้ไปถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด การกระทำใด ๆ ถ้ากระทำด้วยความซื่อสัตย์ไม่คดโกงประชาชน ตั้งใจให้ประชาชนได้รับความสะดวกแล้ว แม้ว่าการกระทำนั้นจะผิดพลาดไปบ้างเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา มิใช่ความทุจริตคิดมิชอบ ก็ย่อมจะได้รับความเห็นใจและรับอภัยเสมอ

ข้อความสำคัญที่ข้าพเจ้าต้องการจะกล่าวแก่ท่านทั้งหลายยังมีอีกมาก แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะกล่าวได้หมดสิ้นในโอกาสเปิดประชุมนี้ได้ ข้าพเจ้าได้ทราบว่ากระทรวงมหาดไทยมีโครงการเชิญรัฐมนตรีและบุคคลสำคัญบางท่านมาบรรยายเรื่องต่าง ๆ ให้ท่านฟังในวันนี้และวันต่อ ๆ ไป ท่านคงจะได้ฟังคำบรรยายซึ่งจะประกอบความรู้ความเข้าใจของท่าน สำหรับนำไปปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติของเราต่อไป เวลานี้เราอยู่ในระยะปฏิวัติ เราจะต้องพยายามเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างที่ยังไม่ดีก็ให้ดี ที่ดีอยู่แล้วก็ให้ดียิ่งขึ้น ที่ข้าพเจ้าว่าเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างนั้น หมายความว่านอกจากเปลี่ยนแปลงระบอบ ระบบ หรือระเบียบวิธีการต่าง ๆ แล้ว เราจะต้องเปลี่ยนไปถึงนิสัยจิตใจของเราให้เป็นไปในทางที่ดียิ่งขึ้นทุกทาง นักปกครองต้องช่วยกันคิด เพราะนักปกครองอยู่ใกล้ชิดกับราษฎรพลเมือง นักปกครองต้องมีความคิดริเริ่ม ไม่ใช่แต่คอยฟังคำสั่ง ต้องช่วยกันคิดหาวิธีที่จะทำอย่างไรจึงจะสร้างความผาสุกสมบูรณ์ให้แก่พลเมืองในชาติของเราอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าขอฝากสิ่งเหล่านี้ไว้แก่ท่านปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั้งหลายด้วย

ในที่สุด ข้าพเจ้าขอเปิดการประชุมอันยิ่งใหญ่ครั้งนี้ ด้วยความตั้งใจจะช่วยให้การประชุมดำเนินไปเรียบร้อยตามโครงการ ขอให้ที่ประชุมประสบความสำเร็จทุกสถานในอันที่จะให้ความคิดความเข้าใจแก่ท่านทั้งหลายเพื่อนำไปปฏิบัติหน้าที่ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งมวลให้คุ้มครองรักษาท่านที่จะกลับไปทำงานเพื่อความสุขสมบูรณ์ของประชาชน ขอให้ท่านประกอบกิจสัมฤทธิ์ผลและประสบความสำเร็จทุกประการ ขอให้ท่านทั้งหลายได้รับความรักใคร่ไมตรีจากใจจริงของข้าพเจ้า ซึ่งถือข้าข้าราชการทุกคนไม่ว่าจะอยู่ชั้นใดตำแหน่งใด

ว่าเป็นมิตร เป็นเพื่อนร่วมงาน เป็นผู้ช่วยเหลือข้าพเจ้า ซึ่งต้องรับภาระอันหนักยิ่งอยู่ในเวลานี้ ขอขอบพระคุณทุกท่าน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

สุนทรพจน์ในวันครบรอบปีที่ ๕ แห่งการลงนาม
ในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
วันอังคารที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๒

พี่น้องชาวไทยที่รักทั้งหลาย

ในวันเดียวกันกับวันนี้คือ วันที่ ๘ กันยายน เมื่อ ๕ ปีมาแล้ว ผู้แทน ๘ ประเทศคือ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไทย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ซึ่งประชุมกันที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ได้ลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ห้าเดือนภายหลังได้มีการประชุมกันที่กรุงเทพฯ ตั้งองค์การสนธิสัญญานั้น เรียกกันอย่างสั้น ๆ ว่า องค์การ สปอ. มีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ ดังพี่น้องทราบอยู่แล้ว

และพี่น้องทั้งหลายโดยมากก็คงทราบแล้วเหมือนกันว่า จุดประสงค์ขององค์การสนธิสัญญานี้ก็เพื่อต่อสู้ป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ การรุกรานอันนี้เป็นที่ห่วงกลัวกันทั่วไปในยุโรปได้จัดตั้งการเช่นนี้ขึ้นหลายปีก่อนทางตะวันออก ซึ่งเรียกอย่างย่อว่า นาโต ผู้ที่ไม่ทราบรายละเอียดอาจจะคิดเห็นแต่เพียงว่า เป็นองค์การที่รวมกำลังทหารเพื่อต่อสู้การรุกราน เช่นที่มีการฝึกซ้อมเป็นครั้งคราวในประเทศไทย ความจริงหาเป็นเพียงเท่านั้นไม่ ภัยคอมมิวนิสต์ย่อมมีทั้งการรุกรบ และการรุกรบอย่างสงบ ซึ่งหมายถึงการแทรกซึมบ่อนทำลาย ก่อความระส่ำระสายในบ้านเมือง ยุยงให้ประชาชนเห็นผิดเป็นชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถวถิ่นที่พัฒนาการเศรษฐกิจยังไม่ดีพอ เช่น ในประเทศเราคอมมิวนิสต์ย่อมฉวยโอกาสได้ง่าย ฉะนั้นองค์การนี้จึงมีจุดประสงค์นอกจากเตรียมกำลังทหารเพื่อต่อสู้การรุกรานแล้ว ยังหาหนทางแก้กันการแทรกซึมบ่อนทำลาย โดยวิธีช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งหลายในแถวถิ่นนี้ และช่วยเหลือทางวิชาการเพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นในกรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมการศึกษาชั้นสูงทางวิศวกรรมอันจำเป็นสำหรับสร้างสรรค์ความก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งข้าพเจ้าได้ไปทำพิธีเปิดมาแล้วเมื่อปลายวันนี้

การเตรียมทั้งในด้านกำลังต่อสู้ กำลังวิชาความรู้ และกำลังเศรษฐกิจดังว่านี้ ย่อมทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์แลเห็นว่า การแทรกซึมหรือรุกรานจะทำได้ยาก คอมมิวนิสต์จึงได้ดำเนินการประณามสนธิสัญญานี้ และปากเสียงของคอมมิวนิสต์ได้พยายามโฆษณาชักจูงไปในทางที่ว่าประเทศไทยควรเป็นกลาง ไม่เข้าพวกกับฝ่ายใด ประเทศเพื่อนบ้านรอบอาณาเขตไทยก็ไม่มีใครเป็นภาคีในสนธิสัญญานี้ และว่าการเข้าร่วมพวกรวมกลุ่มเช่นนี้จะเป็นภัยใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ ปัญหาอย่างนี้ข้าพเจ้าก็ได้คิดมากและคิดด้วยน้ำใจที่ห่วงใยชาติเช่นเดียวกับพี่น้องทั้งหลาย แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็เห็นว่า โลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยังเป็นอิสระอยู่ส่วนหนึ่งได้ ก็เพราะได้เตรียมกำลังป้องกันและร่วมแรงร่วมใจผูกพันกันไว้เป็นกลุ่มก้อน เพื่อต่อต้านการรุกร

รานของคอมมิวนิสต์ ถ้าปราศจากการเตรียมเช่นนี้ ก็คงจะถูกคอมมิวนิสต์ทำลายไปนานแล้ว ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเห็นชอบในทางเข้าพวกรวมกำลังต่อต้าน เพื่อให้รู้แน่ว่าถ้าภัยคอมมิวนิสต์คืบคลานมาถึงและถ้าเป็นการเกินความสามารถที่เราจะช่วยตัวเองได้ เราจะหวังพึ่งพันธมิตรหรือได้รับความช่วยเหลือทางใด

ความอีกข้อหนึ่งที่ชอบกล่าวกันคือว่า ในบางกรณีประเทศที่แสดงตนเป็นกลางกลับได้รับความช่วยเหลือมากกว่าประเทศที่เข้าพวกรวมกำลังต่อต้าน ในบางกรณีประเทศซึ่งอยู่ในฐานะอย่างที่เป็นกลางใช้คำว่า “ยอมล้มหัวจมห่าย” กลับได้รับความช่วยเหลือน้อยกว่าประเทศที่ไม่แสดงความแน่นอนว่าจะเป็นพวกไหน คำกล่าวเช่นนี้ข้าพเจ้าได้ยินมามาก และข้าพเจ้าก็ไม่สามารถปฏิเสธได้เพราะมีตัวอย่างบางกรณีที่เป็นความจริงอย่างนั้น แต่เราต้องคิดถึงอุดมคติและคิดถึงกาลไกลต่อไปข้างหน้า ในด้านอุดมคติเราตกลงใจว่าจะไม่ยอมให้ประเทศของเราเป็นคอมมิวนิสต์ เราก็ต้องแสดงนโยบายจัดแจงออกไป และถ้าหากมีทางใดที่เราจะสามารถเพิ่มพูนกำลังต่อต้าน เราก็ต้องทำในทางนั้น ส่วนเรื่องกาลไกลต่อไปข้างหน้าข้าพเจ้าเชื่อว่า ในที่สุดมิตรประเทศที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่เราย่อมจะเล็งเห็นความสุจริตใจของเรา และให้ความช่วยเหลือแก่เราโดยยุติธรรม

ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงขอวิงวอนพี่น้องชาวไทยที่รักให้เข้าใจแน่ชัดว่า องค์การ สปอ.เป็นองค์การรวมกำลังมิตรประเทศที่จะช่วยเหลือกันและกันเมื่อเกิดความจำเป็น และขอให้เรามั่นใจในองค์การนี้ว่า จะสามารถรวบรวมกำลังรบและกำลังเศรษฐกิจ ต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ได้เป็นผลสำเร็จ ขอให้พี่น้องทั้งหลายให้ความร่วมมือแก่องค์การนี้อย่างมากที่สุดที่จะให้ได้

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ แสดงความรักใคร่ไมตรีไปยังรัฐบาลและประชาชนของประเทศภาคีในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมด้วยความปรารถนาอย่างจริงใจของข้าพเจ้าที่จะให้รัฐบาลและประชาชนของประเทศภาคีเหล่านั้นสมบูรณ์ด้วยกำลังทุกสถาน เพื่อดำเนินการเป็นผลสำเร็จตามบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญา และเพื่อดำรงรักษาสันติสุขของโลกเสรีไว้ตลอดกาล

คำปราศรัยในงานวันเด็กแห่งชาติ

๕ ตุลาคม ๒๕๐๒

เด็กที่รักทั้งหลายของข้าพเจ้า

ตามที่ราชการได้จัดวันเด็กขึ้นตามสากลนิยมในวันที่ ๕ ตุลาคมนี้ ข้าพเจ้าได้มีสารถึงท่านทั้งหลาย และกระทรวงศึกษาธิการได้พิมพ์แจกไปทั่วราชอาณาจักรแล้ว ข้าพเจ้าถือโอกาสนี้กล่าวคำปราศรัยแก่ท่านเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากสารที่ได้พิมพ์แจกไป

ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินได้ฟังและคงเข้าใจอยู่บ้างแล้วในเรื่องงานปฎิวัติที่เรากำลังทำอยู่ในเวลานี้ งานปฎิวัติเป็นงานกวาดล้างสิ่งที่ไม่ดีแก่ชาติและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ดี การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องมีผลไปถึงจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตใจของเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ รับผิดชอบในชีวิตความเป็นไปของชาติในภายหน้า ฉะนั้นเด็กก็ต้องดำเนินการตามวิถีทางปฎิวัติ คืองดเว้นการประพฤติปฏิบัติในทางที่ไม่ดี อะไรที่เป็นทางตรงที่ท่านทำอยู่แล้วก็พยายามรักษาความดีไว้และประกอบทำความดีให้ดียิ่งขึ้นไป

เรื่องสำคัญสำหรับเด็กคือ ที่จะต้องรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี เรื่องเหล่านี้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนท่านอยู่เสมอแล้ว ข้าพเจ้าขอเพิ่มเติมว่า สมัยปฎิวัติเป็นสมัยก้าวหน้า เราต้องก้าวหน้าไปโดยไม่หยุดยั้ง ก้าวหน้าไปในทางที่ดี ไม่ใช่ในทางที่ร้าย แม้จะยังเป็นเด็กและยังเยาว์ก็ต้องก้าวหน้า เพราะวัยของท่าน อายุของท่านได้ก้าวหน้าไปทุกวัน เวลานี้อายุของท่านยังน้อย แต่อายุนี้อะไรก็มากขึ้นทุกที โลกที่เรากำลังอยู่ในเวลานี้เป็นโลกแห่งความก้าวหน้า ถ้าเราก้าวตามไม่ทันเราก็ต้องประสบความยากลำบากอย่างยิ่งในอนาคต และขอให้เข้าใจว่าอนาคตของท่านจะไม่เหมือนกับอนาคตของบิดามารดาหรือญาติที่สูงอายุอยู่แล้วในเวลานี้ ท่านจักต้องเผชิญปัญหาที่สำคัญมากกว่านี้ เนื่องจากที่ผู้คนพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เด็กในสมัยนี้จะต้องเตรียมตัวสำหรับอนาคตมากกว่าเด็กสมัยก่อน

แต่ขอให้ท่านจำไว้ข้อหนึ่งว่า การปฎิวัตินั้นไม่ได้หมายความว่าทำอะไรให้ผิดตรงข้ามกับของเก่าไปหมดทุกอย่าง การปฎิวัติสำหรับเด็กไม่ได้หมายความว่าเด็กจะไม่ต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ต้องอยู่ในโอวาทของครูอาจารย์ ไม่ได้หมายความว่าเด็กจะทำอะไรได้ตามใจชอบ ตรงกันข้ามงานปฎิวัติมุ่งหมายจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่เรื่องที่ไม่ดี ส่วนเรื่องที่ดีนั้นจะต้องรักษาไว้ เช่น การเชิดชูบุพการีพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะของชาวไทย การดำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า การกตัญญูรู้คุณของบรรพบุรุษ การเคารพบิดามารดา การเชื่อฟังคำสอนของครูอาจารย์ การรักษาระเบียบวินัยอันดีในบ้าน ในโรงเรียน เรื่องเหล่านี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงต้องกการผดุงรักษาไว้ งานปฎิวัติไม่ได้มุ่งหมายเปลี่ยนแปลงไปในทางร้าย เช่น การอวดดีถือดี ไม่ยำเกรงผู้ใหญ่ ไม่รู้คุณบิดามารดา ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์นั้นเป็นระบอบอันตราย ระบอบแห่งความเสื่อมเสีย ระบอบอันเลวร้าย เรียกกันว่า

คอมมิวนิสต์ ซึ่งเรากำลังจัดกวาดล้างให้หมดสิ้นไปจากบ้านเมืองของเรา ขอให้เด็กทั้งหลายอย่าหลงเชื่อระบอบเหล่านั้น เรื่องความรักครอบครัว เรื่องกตัญญูกตเวที เรื่องเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ เรื่องรักษาระเบียบวินัย เป็นความต้องการอย่างสูงสำหรับประเทศชาติของเรา

เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอร้องแก่เด็กทั้งหลายคือ ขอให้ท่านนึกอยู่เสมอว่าชาติบ้านเมืองของท่าน สมบัติของชาติที่มีอยู่ในวันนี้ก็ตกเป็นของท่านในวันหน้า เป็นความจำเป็นที่ท่านจะต้องช่วยกันบำรุงรักษา เด็กที่ไม่ได้รับการอบรมอย่างดีบางทีก็ไม่เข้าใจเรื่องนี้และไม่รู้จักรักษาสมบัติของชาติ ทำความชำรุดแตกหัก ความสกปรกเสียหายแก่ของกลางของสาธารณะด้วยการเล่นซุกซน การขีดเขียน การทิ้งของลงถนน ความจริงบ้านเมืองและสิ่งซึ่งเป็นของกลางของสาธารณะทั้งหลายมิใช่ของคนอื่นใด เป็นของท่านเอง เป็นสมบัติที่จะตกทอดมาถึงท่าน ชาติก็มีใช้อื่นไกลคือครอบครัวใหญ่ ทรัพย์สินสมบัติในครอบครัวจะต้องเป็นของท่านฉันใด สมบัติของชาติก็จะเป็นมรดกตกทอดมาถึงท่านฉันนั้น ถ้าท่านไม่ช่วยกันรักษาให้ดี ท่านจะได้มรดกที่ไม่ดี ถ้าท่านช่วยกันบำรุงรักษา ท่านก็จะได้มรดกที่ดีเป็นของท่านเอง เพราะฉะนั้นของกลางของสาธารณะสมบัติของชาติเป็นของที่มีค่าสำหรับท่าน ท่านจะต้องช่วยกันบำรุงรักษาให้ดีไว้เสมอ และโปรดระลึกไว้เสมอว่าผืนแผ่นดินไทยนั้นเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษของเราได้รักษาไว้ด้วยหยาดเหงื่อและหยาดโลหิต ฉะนั้นเด็กไทยทุกคนจึงพึงยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเดียวกัน

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาข้างต้นถึงเรื่องความก้าวหน้าเพื่อเตือนใจให้เด็กทั้งหลายพยายามสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตัวเอง เริ่มแต่ความก้าวหน้าในการเล่าเรียนศึกษา ก้าวหน้าในสติปัญญาที่จะประกอบกิจการงานอาชีพที่จำเป็นสำหรับกาลข้างหน้าต่อไป ก้าวหน้าทางความคิดที่จะประกอบคุณความงามความดี ทำสิ่งที่มีประโยชน์ ก้าวหน้าในทางนิสัยที่เห็นแก่ส่วนรวม เห็นแก่คนทั่วไปและเห็นแก่ประเทศชาติ เรื่องเหล่านี้เป็นความต้องการของระบอบปฏิวัติและของสังคม ซึ่งข้าพเจ้าขอร้องให้เด็กทั้งหลายประพฤติปฏิบัติให้ทั่วกัน

ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าวิงวอนขอพระคุณรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคุ้มครองรักษาเด็กที่รักของข้าพเจ้าให้เติบโตด้วยพลานามัยดี มีความก้าวหน้าในการศึกษาและความคิดสติปัญญาอย่างเพียงพอสำหรับมรดกของชาติในวันข้างหน้า ขอให้เด็กไทยทุกคนจงถือเป็นคติประจำใจไว้ตลอดกาลว่า “ผลประโยชน์ของชาติไทยและผืนแผ่นดินไทยนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนพึงรักษาและหวงแหนที่สุด ยิ่งกว่าชีวิตของตน” ในโอกาสนี้ขอให้เด็กทั้งหลายได้รับความรักอันจริงใจจากดวงใจของข้าพเจ้า

สวัสดิ์.

โหวา ในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล

๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

พี่น้อง ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และท่านผู้เกียรติทั้งหลาย

วันนี้เป็นสำคัญยิ่งวันหนึ่งของทหาร คือเป็นวันที่พี่น้องทหารใหม่จากทุกกองทัพบ้างได้มาชุมนุมกัน ณ ที่นี้ เพื่อประกอบพิธีกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล หรือที่เรียกกันสั้นว่า พิธีสาบานธง พิธีนี้ได้กระทำกันมาแล้วแต่หนหลังและสืบเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปีจนกระทั่งบัดนี้ กล่าวคือเมื่อทหารใหม่ได้เข้ารับราชการ รับการฝึกสอนอบรมตามหลักสูตรจนเข้าเกณฑ์ใช้รบได้แล้ว ทางราชการก็จะจัดการให้มีพิธีขึ้นเพื่อให้ทหารใหม่ทุกคนได้มาให้สัตย์จากกล่าวคำสาบานปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลและต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันมีอาทิเช่น ต่อหน้าพระสงฆ์ แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่อหน้าพระบรมรูปพระปิยมหาราช ต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นองค์ประมุขของชาติและทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ฉะนั้นพิธีนี้จึงถือว่าเป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งพิธีหนึ่ง

พี่น้องทหารทั้งหลาย นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ท่านได้เป็นทหารโดยสมบูรณ์แล้ว ท่านพร้อมแล้วที่จะปกป้องประเทศชาติให้พ้นจากภัยอันตรายจากอริราชศัตรูทั้งภายในภายนอก ท่านพร้อมแล้วที่จะเสียสละแม้เลือดเนื้อและชีวิตเพื่อชาติไทยของเราดำรงอยู่ ดังเช่นที่บรรพบุรุษผู้กล้าหาญทั้งหลายของเราได้กระทำมาแล้วในอดีต ท่านพร้อมแล้วที่จะรับภาระหน้าที่อันมีเกียรติยิ่งนี้

ฉะนั้นในโอกาสสำคัญนี้ ข้าพเจ้าในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดและเพื่อร่วมชีวิตคนหนึ่งของท่าน จึงใคร่ขอมอบข้อเตือนใจบางประการไว้ให้ท่านเป็นหลักประพจน์และปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ท่านทั้งหลายต้องจดจำสัจวาจาที่ท่านได้เปล่งเสียงปฏิญาณไว้ต่อหน้าประชาชนชาวไทยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในวันนี้ไว้ให้จงหนัก และจงยึดถือไว้เป็นหลักปฏิบัติต่อไปอย่างเคร่งครัด ให้สมกับคำมั่นสัญญาของลูกผู้ชายชาติทหารอย่างแท้จริง

๒) ท่านจักต้องช่วยกันรักษาไว้ซึ่งระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของทหารโดยเคร่งครัด

๓) ท่านจักต้องไม่กระทำตนให้เป็นภัยต่อสังคม ต้องไม่ก่อความสงบสุขอย่างใด ๆ ให้เกิดแก่พี่น้องร่วมชาติหรือบุคคลอื่นใดเป็นอันขาด

๔) ท่านจักต้องใช้อาวุธแต่เฉพาะในทางที่ถูก และภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชาของท่านได้มอบหมายให้ และภายในขอบเขตของกฎหมายบ้านเมือง

๕) ท่านจักต้องภูมิใจในเกียรติของการเป็นทหาร ต้องรักศักดิ์ศรีของเครื่องแบบและต้องไม่ประกอบกรรมชั่วใด ๆ ที่จะนำความเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่ตนเองหรือกรมกองที่ประจำอยู่เป็นอันขาด

๖) ท่านจักต้องพยายามรับการฝึกฝน อบรม พยายามศึกษาหาความรู้ ปรับปรุงตนเอง ให้มีความชำนาญในงานที่ได้รับมอบหมายอยู่ทุกขณะและให้ดียิ่งขึ้นเป็นลำดับ หากสงสัยเรื่องไหนประการใด จงรีบสอบถามผู้บังคับบัญชาของท่านในทันที

๗) ท่านจักต้องเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของผู้บังคับบัญชาของท่านอยู่เสมอ และจักต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่ชอบด้วยกฎหมายอย่างเด็ดขาดและทันทีโดยไม่ต้องมีข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น โปรดจำไว้ก่อนว่า ก่อนที่ผู้บังคับบัญชาจะสั่งการใด ๆ ลงไป เขาจะต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาโดยรอบคอบถูกต้องแล้ว และเขาจะต้องรับผิดชอบในคำสั่งที่เขาได้ส่งไปนั้นด้วย

๘) ท่านทั้งหลายจักต้องประสานความสามัคคีกลมเกลียวให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และจักต้องร่วมมือกันโดยพร้อมเพรียงทั้งสามกองทัพ ทุกท่านไม่ว่าจะสังกัดอยู่ในกองทัพใดก็ตาม ก็ล้วนแต่เป็นคนไทยเป็นทหารของชาติด้วยกันทั้งนั้น ย่อมมีหน้าที่สำคัญยิ่งเช่นเดียวกันหมด คือต้องร่วมกันป้องกันและรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ ฉะนั้นจะมัวถือเขาถือเราอยู่หาได้ไม่ บทเรียนจากประวัติศาสตร์ปรากฏมาแล้วหลายครั้งว่า ถ้ายุคใดสมัยใดคนในชาติอ่อนแอ แยกแยกความสามัคคี มัวแก่งแย่งชิงดีซึ่งกันและกัน หรือเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวยิ่งกว่าประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ยุคนั้นสมัยนั้น ชาตินั้น ๆ จักต้องเดือดร้อนระส่ำระสาย และจักต้องถึงซึ่งความพินาศย่อยยับในที่สุด จงระลึกจดจำไว้เสมอว่า “ความสามัคคีและการร่วมมือกันเท่านั้นที่จะทำให้ชาติไทยดำรงอยู่ได้”

พี่น้องทหารที่รักทั้งหลาย จริงอยู่แม้ในขณะนี้บ้านเมืองของเราจะอยู่ในสภาพอันสงบเป็นปกติ และกิจการทหารของเราได้วิวัฒนาการก้าวหน้าไปกว่าแต่ก่อน เพราะได้รับความช่วยเหลือในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ตลอดจนการศึกษาวิชาทหารตามแบบใหม่จากสหรัฐอเมริกาแล้วก็ตาม แต่เราก็จะนิ่งนอนใจไม่ได้เพราะสถานการณ์ของโลกขณะนี้หาได้อยู่ในความสงบอันแท้จริงไม่ เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นแล้วกับประเทศรอบ ๆ บ้านของเราย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ดีประเทศเหล่านั้นได้ถูกคอมมิวนิสต์เข้าครอบงำแล้วเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดรบราฆ่าฟันกันอยู่เสมอ ๆ แม้ประเทศไทยของเราเองก็ยังถูกขู่ขั้ว ถูกยั่วยุโดยไร้ศีลธรรมและไร้เหตุผล เขาพยายามทำให้เราแตกแยกสามัคคีกันอยู่บ่อย ๆ ทั้งนี้โดยมีคนที่เห็นแก่อำิสสินจ้างเป็นตัวแทนเข้ามาลอบทำความปั่นป่วนให้เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็ได้คอยจับกุมและปราบปรามอยู่เสมอ ฉะนั้นเราจะต้องตั้งอยู่ในฐานะอันไม่ประมาท และเราคนไทยทุกคนจะต้องช่วยเหลือร่วมมือกันทั้งชาติในอันที่จะคอยสอดส่องพฤติกรรมของผู้ทุจริตดังกล่าว เมื่อมีใครมาชักชวนให้เข้าพวกเข้าหมู่ก็ดี เอาอำิสสินจ้างมายีบยื่นให้ง่าย ๆ เพื่อจ้างวานให้กระทำการใด ๆ ก็

ดี ถ้ารู้สึกว่าเป็นที่ชวนสงสัยแล้ว ควรจักได้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทราบ เพื่อจัดการต่อไปทันที ขอให้จงถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน

นอกจากเรื่องความสามัคคีและการป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว คณะรัฐบาลปัจจุบันนี้มีนโยบายและความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะกระทำทุกวิถีทางในอันที่จะแก้ไขความเสื่อมโทรมและสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายของบ้านเมือง ซึ่งสืบเนื่องมาแต่อดีตให้หมดสิ้นไป ในขณะเดียวกันก็จะเร่งรีบให้มีการปฏิวัติและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บ้านเมืองได้เจริญก้าวหน้าสืบไปไม่หยุดยั้ง ให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามแก่สภาพและโดยทั่วหน้ากัน โดยยึดถือความผาสุกของประชาชนเป็นหลักใหญ่ แต่งานนี้เป็นงานใหญ่หลวงมาก จะสำเร็จได้ผลสมความมุ่งหมายหรือไม่เพียงใดนั้น มิใช่ขึ้นอยู่กับรัฐบาลฝ่ายเดียว หากส่วนใหญ่และส่วนสำคัญจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวไทยทั้งชาติด้วย ฉะนั้นในโอกาสเดียวกันนี้ ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้ารัฐบาลชุดนี้ จึงใคร่ขอร้องพี่น้องทหารร่วมชีวิตของข้าพเจ้าทุกคนจะได้รับทราบความมุ่งหมายและเจตนาอันแท้จริงของรัฐบาลไว้ด้วย ณ ที่นี้ และขอจงได้ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยพร้อมเพรียงกัน

ก่อนจบ ข้าพเจ้าใคร่ขอย้ำเตือนใจพี่น้องทหารที่รักทั้งหลายไว้อีกครั้งหนึ่งว่า เราจงภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ภูมิใจที่ได้รับหน้าที่ป้องกันรักษาผืนแผ่นดินไทยนี้ ขอจงจำใส่ใจไว้ว่า สำหรับคนไทยแล้วไม่มีผืนแผ่นดินแห่งใดในโลกที่จะน่าอยู่ น่าอาศัย น่าหวงแหนเท่าแห่งนี้ ผืนแผ่นดินนี้คือชีวิตและเลือดเนื้อของเรา ในขณะเดียวกันขอให้พี่น้องทหารจงมีความเชื่อมั่นในอนาคตของชาติไทยอย่างมั่นคงอย่าเสื่อมคลาย จงมั่นใจเถิดว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจกันสร้างชาติ ป้องกันชาติอย่างเต็มกำลังความเสียสละและพร้อมเพรียงกันแล้ว บ้านเมืองของเราคือประเทศไทยนี้ก็ต้องถึงซึ่งความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง ปลอดภัยสมดังที่พวกเราปรารถนาอย่างแน่อน สำหรับข้าพเจ้าเองขอให้สัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพี่น้องทั้งหลายและเพื่อนร่วมชาติทุกท่าน ณ บัดนี้ว่า ข้าพเจ้าจักไม่ทอดทิ้งท่านเป็นอันขาด ข้าพเจ้าจักเป็นมิตรร่วมเป็นร่วมตายอยู่เคียงข้างท่านตลอดไปและในทุกโอกาส ทั้งในยามปกติและยามคับขัน ขอให้ทุกท่านพึงจดจำไว้ว่านอกจากสติปัญญาแล้ว หยาดเหงื่อ โลหิต และชีวิตของเราเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องช่วยให้งานของทหารของเราบรรลุผลสมดังความปรารถนาที่ชาติได้มอบหมายหน้าที่อันสำคัญยิ่งให้แก่เรา

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าในฐานะผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ขอขอบพระคุณบรรดาพี่น้องทหารตลอดจนมวลข้าราชการและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่ได้กรุณาสละเวลามาร่วมงานพิธีอันสำคัญในวันนี้ไว้โดยทั่วกันด้วย พร้อมกันนี้ข้าพเจ้าใคร่ขอถือโอกาสน้อมจิตอธิษฐาน อาราธนาบารมีแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย บารมีแห่งองค์สมเด็จพระสยามเทวาธิราช และมวลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่สถิตย์อยู่ทั่วสากลโลก กับขอน้อมคำนับคำอัญเชิญดวงวิญญาณแห่งวีรชนชาวไทยทั้งปวงที่ได้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเป็นชาติพลีมาแล้วในอดีต เพื่อขอได้โปรดทราบประทานความคุ้มครองรักษาให้ทุก ๆ ท่าน ได้ถึงพร้อมด้วยความมีอายุมั่นคงวิญญิน ปราศจากสรรพ

โรคพยาธิและภัยบัติทั้งหลาย ขอให้ม่กำลังใจ กำลังกายและกำลังปัญญาอันแกร่งกล้าสามารถ เพื่อจักได้ช่วยกันป้องกันรักษาและจรรโลงประเทศชาติให้มีความปลอดภัย มั่นคง และพัฒนา สภาพรสืบไปตราบชั่วฟ้าดินสลาย

ขอขอบพระคุณ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

คำปราศรัย ในวันรัฐธรรมนูญและวันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒

พี่น้องชาวไทยที่รักทั้งหลาย

วันนี้ที่ ๑๐ ธันวาคม เราถือกันว่าเป็นวันรัฐธรรมนูญ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐธรรมนูญได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข ยกเลิกทำใหม่มาหลายครั้งหลายหน แต่เรายังถือวันที่ ๑๐ ธันวาคม เป็นวันรัฐธรรมนูญ ซึ่งแม้จะมีได้มีงานฉลองเป็นการใหญ่อย่าง “งานรัฐธรรมนูญ” ที่เคยทำมาแต่ก่อน ก็ยังมีรัฐพิธีฉลองวันรัฐธรรมนูญ ซึ่งยังทำกันอยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมจนกระทั่งทุกวันนี้

เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ที่ผ่านมา ได้มีการปฏิวัติยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในเวลานั้น และประการใช้ธรรมนูญการปกครอง มีลักษณะเป็นธรรมนูญชั่วคราว ในระหว่างรอการร่างและออกรัฐธรรมนูญใหม่ ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ดี ผู้ร่วมมือทั้งหลายในงานนี้ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นคณะปฏิวัติที่ดี มีเจตจำนงแน่วแน่อยู่ว่าประเทศไทยจะต้องปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ อาจจะต้องแก้ไขหลักการวิธีการเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นและผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของชาติ แต่เราไม่สามารถละทิ้งรัฐธรรมนูญได้ในเวลานี้เอง ซึ่งยังเป็นระยะเวลาปฏิวัติที่มีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญด้วยเหมือนกัน ต่อไปภายหน้าก็จะมีรัฐธรรมนูญถาวรขึ้นใหม่ รวมความว่าประเทศจะต้องอยู่ในระบอบรัฐธรรมนูญอยู่เสมอ

แต่ระบอบรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อชาติมีระเบียบวินัย ถ้ามีเช่นนั้นก็จะแปลความหมายของเสรีภาพผิดจากที่ควรเป็น เสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับมนุษยชาติ แต่ก็ต้องมีขอบเขต เสรีภาพของคนหนึ่งต้องอยู่ภายในขอบเขตที่จะไม่ทำให้เสียเสรีภาพของคนอื่น เมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันก็ต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ไม่ใช่ระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งให้เสรีภาพนั้นจะปล่อยให้ใครพูดอะไร ทำอะไรได้ตามใจ ขอบสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ เสรีภาพของบุคคลแต่ละคนต้องอยู่ในขอบเขตจำกัดแห่งความปลอดภัยและผลประโยชน์ของประเทศชาติ เสรีภาพทางการเมืองไม่ได้หมายความว่าปล่อยให้คนเอาลัทธิการเมืองที่เป็นผลร้ายแก่ประเทศชาติมาเผยแพร่หรือดำเนินการได้ตามใจชอบ ถ้าเป็นชาติที่มีระเบียบวินัยยอมเข้าใจดีในหลักการนี้ ระบอบรัฐธรรมนูญก็จะดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ความไม่ราบรื่นซึ่งเราได้พบเห็นในกาลที่ล่วงมาแล้วนั้น ก็เนื่องจากที่เรายังรักษาระเบียบวินัยกันยังไม่พอและแปลความหมายของเสรีภาพเกินขอบเขต จึงจำเป็นต้องสร้างระเบียบวินัยขึ้นในชาติก่อนแล้วระบอบรัฐธรรมนูญจึงจะดำเนินไป การปฏิวัติที่ข้าพเจ้าทำมาแล้วก็ดี รัฐบาลปฏิวัติซึ่งกำลังบริหารประเทศ

อยู่ในเวลานี้ก็ดี มีนโยบายและจุดหมายที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่งคือ สร้างระเบียบวินัยขึ้นในชาติ มีกิจการหลายที่เราจำเป็นต้องทำด้วยความเด็ดขาดและเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้เรากลับมาสู่การมีระเบียบวินัย เมื่อเราสร้างระเบียบวินัยขึ้นได้แล้วก็จะเป็นพื้นฐานอันแน่นหนาถาวรของระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะยืนยงอยู่ต่อไปชั่วกาลปาวสาน

อนึ่ง วันนี้เป็นวันสิทธิมนุษยชน ซึ่งสหประชาชาติได้ประกาศขึ้นเมื่อ ๑๑ ปีมาแล้ว สิทธิมนุษยชนนี้ คณะปฏิวัติและรัฐบาลก็พยายามเคารพอยู่เสมอแม้ในเวลาแรกเริ่มที่ทำการปฏิวัติ ก็ได้ประกาศว่าจะเคารพสิทธิมนุษยชนและก็จะได้ทำความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะเคารพจริง ๆ แต่ในเรื่องนี้ก็เหมือนกัน สิทธิมนุษยชนนี้เองบัญญัติหน้าที่ที่มนุษย์มีต่อประชาคม ใช้สิทธิอิสรภาพภายในวงจำกัด ไม่ทำให้เสียสิทธิและอิสรภาพของผู้อื่น ข้าพเจ้าขอกล่าวเพิ่มเติมว่า มนุษยชาตินี้เองก็ไม่สามารถจะรวมพลโลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ยังต้องมีประเทศมีชาติแยกกันอยู่เป็นส่วน ๆ ไป ความปลอดภัยของประเทศและผลประโยชน์ของชาติยังมีความสำคัญเหนืออื่น สิทธิของบุคคลแต่ละคนต้องอยู่ภายใต้หลักความมั่นคงของชาติ การปฏิวัติตามเรื่องหลักสิทธิ มนุษยชาติจึงต้องมีขอบเขตเหมือนกัน และต้องไม่ยอมให้ใครเอาหลักสิทธิมนุษยชนมาอ้างเพื่อทำความเสียหายแก่ประเทศชาติของเรา

รวมความที่ข้าพเจ้าต้องการที่จะกล่าวในวันนี้คือ ระบอบรัฐธรรมนูญนั้นข้าพเจ้าตั้งใจอยู่เสมอที่จะรักษาไว้ และงานที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่ในเวลานี้คือ พยายามสร้างระเบียบวินัยขึ้นในชาติ เพื่อให้เป็นฐานรองรับระบอบรัฐธรรมนูญอย่างมั่นคง ส่วนเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ข้าพเจ้าก็จะเคารพอยู่เสมอ แต่ก็ไม่สามารถจะยินยอมให้ใครเอาเรื่องสิทธิมนุษยชนมาอ้างอิงเพื่อก่อความเสียหายทำลายประเทศชาติที่รักของเรา ข้าพเจ้าหวังว่าพี่น้องทั้งหลายคงจะมีความเข้าใจอย่างเดียวกับข้าพเจ้า

ขอความสุขสวัสดิ์จงมีแด่พี่น้องทั้งหลาย

คำกล่าว เปิดโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี วันพุธ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

ท่านเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี และท่านผู้เกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาประกอบพิธีเปิดโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีในวันนี้ การตั้งโรงพิมพ์อย่างนี้เป็นความคิดของข้าพเจ้ามีมาช้านาน เพราะได้เห็นแบบอย่างในประเทศสำคัญต่าง ๆ ดังที่ท่านเลขาธิการฯ ได้กล่าวมาแล้ว และมุ่งหมายให้มีศูนย์การค้นคว้าเอกสารราชการ ซึ่งไม่สามารถมอบหมายให้แก่โรงพิมพ์ของบุคคลหรือกระทรวงทบวงกรมอื่นได้อีกประการหนึ่ง เป็นเจตนาของข้าพเจ้าที่จะให้มีการพิมพ์หนังสือไทยอย่างทันสมัย ทำงานได้เรียบร้อยรวดเร็วดีกว่าที่เคยทำกันมา

ทุกท่านคงเห็นแล้วว่า ในชั่วอายุ ๒ ขวบปีของรัฐบาลนี้ ได้มีเอกสารสำคัญต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น โครงการเศรษฐกิจและการศึกษา รายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติประมวลสุนทรพจน์คำกล่าวต่าง ๆ ของข้าพเจ้า ซึ่งแต่ก่อนมาสุนทรพจน์คำกล่าวของประมุขรัฐบาล ส่วนมากที่สุดก็เป็นแต่เพียงเรื่องพิธีการและอภิปาทย พุดแล้วก็แล้วกันไป ไม่มีใครสนใจเก็บมาอ้างอิงถึงหรือวิพากษ์วิจารณ์ แต่ในสมัยปฏิวัตินี้สุนทรพจน์คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีทุกเรื่องทุกอัน แม้แต่คำขวัญเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ถูกยกมาอ้างอิงและวิพากษ์วิจารณ์ โดยถือเป็นเสมือนนโยบายของรัฐบาล เป็นการแสดงความคิดจิตใจของรัฐบาลและของข้าพเจ้า เป็นการผูกมัดตัวข้าพเจ้าตลอดไป และเป็นปรัชญาของการปฏิบัติ เป็นเครื่องมือศึกษานโยบายของรัฐบาลและทางปฏิบัติของฝ่ายบริหาร เกือบทุกเรื่องจำต้องพิมพ์เผยแพร่ถึง ๒ ครั้ง ต่อไปก็จะมีรายงานสอบผลการปฏิบัติตามโครงการเศรษฐกิจและการศึกษา ซึ่งเป็นเอกสารเรื่องใหญ่ ๆ ทั้งนี้ข้าพเจ้าต้องการเผยแพร่เรื่องเหล่านี้ให้รู้ถึงประชาชนให้มากที่สุด เพราะงานชิ้นสำคัญของรัฐบาลนี้ต้องการให้ได้รับความรู้เห็นของประชาชน ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของงานและให้ผลสุดท้ายเป็นประโยชน์แก่ประชาชนเอง

อนึ่ง นอกจากเอกสารการพิมพ์ของรัฐบาลแล้ว โรงพิมพ์นี้จะต้องเกี่ยวข้องกับงานชั้นสูงทางวิชาการอีกส่วนหนึ่งคือ เป็นศูนย์กลางการประมวลและเผยแพร่เอกสารของสภาวิจัยแห่งชาติด้วย ซึ่งนับว่ามีความสำคัญเป็นอันมาก

โดยเหตุที่โรงพิมพ์นี้จะต้องอยู่ภายใต้ความอำนวยการของสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี จึงขอให้ท่านเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่น้อยที่รับผิดชอบในกิจการของโรงพิมพ์นี้ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ให้งานทุกอย่างดำเนินไปสมความมุ่งหมาย

ของการก่อตั้ง และสร้างความเจริญให้แก่โรงพิมพ์นี้ ซึ่งไม่ใช่โรงพิมพ์ธรรมดา แต่เป็นสถาบันอันหนึ่งของรัฐบาล ซึ่งควรจะมีผลสำคัญอย่างที่เป็นมาแล้วในประเทศทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งมวล ได้โปรดประสาทความวัฒนาถาวรให้แก่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี และคุ้มครองเจ้าหน้าที่ทั้งหลายให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ สามารถสร้างประสิทธิภาพและความก้าวหน้าให้แก่โรงพิมพ์นี้ยิ่งขึ้นไป ในศุภวารสมัยอันดีเลิศ ข้าพเจ้าขอเปิดโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ณ บัดนี้

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นาย ยุทธยา หมื่นสาย
วันเดือนปีเกิด	31 มีนาคม 2519
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	9/6 ตำบลกำแมด อำเภอภูทอก จังหวัดยโสธร 35140
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนป่าติ้ววิทยา อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
พ.ศ.2542	ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ.2546	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร